

NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

Nyersanyag és népesedés.¹⁾

Matières premières et peuplement.¹⁾

1. A legújabb kornak világtörténelmi eseményei és az egyes nemzeteknek a föld legfontosabb nyersanyagaiért való küzdelme, a szaporodó népesség létfenntartását biztosító „élettér“ fogalmának a felvetése, mindennél aktuálisabbá teszi a népesség számának és a terület nagyságának egymáshoz viszonyított kérdését. Nem egyéb ez lényegében véve a Malthus által felvetett problémánál, mely örökké nagy kérdése marad az emberiségnek, bármilyen sokan támadták is azt a felfogást, amely a túlnépesedés lehetőségeire és következményeire figyelmeztette a modern emberiséget.

Magának a túlnépesedés fogalmának, illetőleg fogalmi helyességének a kérdése is jelentékeny szerepet játszott. Sokan éppen azzal a szemponttal gondolták a malthusi következtetéseket cáfolni, hogy a túlnépesedés fogalma elhibázott valami. Ennek a felfogásnak a támogatására különösen olyan érveket és adatokat hoztak fel, hogy a föld, illetőleg egyes országok a megfelelő technikai kultúra haladásával és a létfenntartásra szolgáló eszközöknek ennek folytán való megszorításával még mennyivel több embert tudnának eltartani, mint jelenleg. Ezzel az okoskodással szemben is rá kell mutatnunk arra, hogy a túlnépesedésnek a fogalma csak viszonylagos lehet. Ebből következik az is, hogy ha abszolút értelemben nem is beszélünk túlnépesedésről, vagyis nem olyan értelemben, hogy az minden körülmények között és minden viszonytal és minden fejlődési fokkal szemben érvényes volna, nagyon is beszélhetünk viszonylagos értelemben vett túlnépesedésről. A viszonylagos értelemben vett túlnépesedés fogalmát pedig kb. akként határozhatjuk meg, hogy ez az állapot akkor áll elő, ha a népességnek a nagy száma, illetőleg a népesség számának tovább való növekedése már nem a jólétnek és a kedvező értelemben vett fejlődésnek megvalósulását és lehetőségeit bizto-

sítja és növeli meg, hanem ellenkezőleg, az emberi életküzdelmet, a létfenntartásáért vívott harcot teszi nehezebbé. Ez anyagi és gazdasági téren főleg abban nyilvánul meg, hogy a rendelkezésre álló szükségletkielégítési javak mennyisége nem szaporítható meg többé a népesség növekedésének az arányában. Eddig, úgy hisszük, hogy meg lehetős egyszerűséggel adhatjuk meg ennek a viszonylagos értelemben vett túlnépesedésnek a fogalmát. De mindjárt fel kell hívunk a figyelmet arra is, hogy a túlnépesedés viszonylagos fogalmának a megadásánál a fogalom meggyőző, illetőleg bizonyító erejének tekintetében meg kell jelölnünk azt a koefficiensst, amely ennek a bár viszonylagos értelemben vett túlnépesedésnek a fogalmát társadalmi szempontból annyira jelentőssé és fontossá teszi. Másszóval, ha a túlnépesedés fogalmának aktualitását és fontosságát hangoztatjuk, akkor rá kell mutatni arra is, miért, mely okból, mely körülményeknél fogva állapíthatjuk meg bizonyos társadalmi állapotban, vagy bizonyos népek és országok körülményei között kedvezőtlen jelenség gyanánt a népességnek viszonylag nagy számát.

A túlnépesedés fogalmának a megállapításánál a népesség létfenntartási szükségletmennyiségével szemben a másik oldalon a szükségletkielégítési javak mennyiségét kell odaállítanunk. Tehát a szükséglet és a fedezet viszonya adja meg a logikai következtetésnek azt a válfaját, amellyel a túlnépesedés fennállásának, vagy fenn nem állásának az irányában tovább haladhatunk. Minthogy azonban az emberi szükségletkielégítés az emberi életműködésnek egy mindenkor biológiai folyamatát jelenti, nem szabad összetéveszteni a mindenkor, a jelenlegi, a pillanatnyi, szóval az adott esetben való szükségletkielégítési igények, illetőleg követelmények és a kielégítésükre szolgáló jószágfedezet viszonyát, ennek a szükségletkielégítési jószágfedezetnek a kiterjeszthetőségével, a megnagyobbítható voltaival, vagyis egy olyan termelési technikai folyamattal, amely a jelen pillanatban és az adott viszonyok között még nincs meg, és csak a jövőben, az anyagi javak és termelési tényezők kihasználásával valósítható

¹⁾ A Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében 1940 április 30-i ülésén tartott előadás. — *Conférence faite dans la séance du 30 avril 1940 du Comité hongrois, formé au sein de la Société Hongroise de Statistique, pour l'étude scientifique des problèmes de la population; elle a paru dans le Journal de cette Société (n° 1 de 1940).*

meg. Már ebben a tekintetben is láthatjuk, hogy itt a túlnépesedésnek magyarázatánál két értelmi árnyalat bontakozik ki; az egyik a jelenben, illetőleg az adott pillanatban való túlnépesedés és a másik annak a közeljövőben való elháríthatási kérdése. A fogalom körülírásában követett ezzel a kitéréssel közeledünk a túlnépesedésnek a minket közelebből érdeklő, tehát a jelenbeli és a jelenkori társadalmi viszonyok között is aktuálisnak tartott fogalmához. Mint-hogy minden népességnek a szükségletkielégítési javait, illetőleg mindazokat a jószágokat, amelyekre bizonyos területen élő népességnek szüksége van, csak bizonyos termelési folyamatnak az eredménye adhatja meg, ennél fogva a túlnépesedés fennforgásának, vagy fenn nem állásának a kérdését az egyik oldalon a népesség száma és e népességszám által *igényelt* szükségletkielégítési különféle jószágmenyiség, a másik oldalon pedig az ezzel szemben fedezet gyanánt a mindenkor időpontban feltalálható, illetőleg a közeljövőben előállítható *rendelkezésre álló* szükségletkielégítési jószágmenyiség viszonya fogja meghatározni. Minthogy azonban a technikailag előállítható jószágok mennyisége tekintetében soha át nem ugorható koefficiensek azoknak a természeti erőknek és nyersanyagoknak a mennyiségei is, melyek az illető jószágmenyiség megtermeléséhez előbb elengedhetetlenül szükségesek, a túlnépesedés fogalmának cirkulus viciózusában ezzel olyan fix ponthoz érkezünk, hogy ezt további következtetéseinknél is biztos kiindulási alapul használhatjuk fel.

2. Az ilyen természetű termelési javakat, röviden és általánosságban nyersanyagoknak mondjuk. Egy bizonyos országnak, területnek „élettérnek“ rendelkezésére álló nyersanyagmenyisége tehát *egyazon időpontban* elkerülhetetlen koefficiense annak a megtermelhető legkülönfélébb jószágmenyiségnek is, amely az illető területen élő népességnek a céljaira a konkrét esetekben szükséges. Ebből a szempontból nézve tehát a relatív túlnépesedésnek fennforgását, vagy fenn nem forgását tényként lehet megállapítani akként, hogy a népességszámnak a termelésttechnikai igények nagyságával párhuzamba hozott (matematikailag értékelve: megszorzott) viszonyát állítjuk szembe a rendelkezésre álló és a meg nem szaporítható nyersanyagok mennyiségével. A nem szaporíthatóságot ismét abszolút és relatív értelemben lehet venni. Abszolút értelemben nem szaporíthatók egy bizonyos területen

belül azok a nyersanyagok, amelyek elsősorban ásványi jellegűek és mennyiségük ilyen módon ember által nem befolyásolható természeti adottság. A relatív értelemben való nem szaporíthatóság ellenben azt fejezi ki, hogy az illető nyersanyagok mennyiségét a mindenkor rendelkezésre álló technika és munkaerő segítségével nem lehet tovább növelni. A relatív túlnépesedés szempontjából azonban a nyersanyagok szaporíthatóságának mindkét értelme áthághatatlan koefficiens egy bizonyos időszakon belül egy bizonyos népre és bizonyos területre vonatkozólag. A technika haladása folytán megérthető az is, hogy ma a föld nyersanyagai és területe után való vágyakozás, illetőleg hódítási törekvés több irányban érezteti szintén a hatását, mint azelőtt. Azelőtt főleg csak a földterületeket igyekeztek az államok egymástól elragadni. Fejlettebb technikájuk híján *egyes anyagok* nem játszották még olyan mértékben és olyan számban azt a szerepet, mint jelenleg. A fejlett technika korában azonban számos olyan nyersanyag van, amely a földnek a legkülönösebb részeiből szerezhető csak elő. Megértjük tehát ennek alapján azt is, hogy a fejlett technikával rendelkező államok imperializmusa bizonyos nagy szerepet játszó nyersanyagok birtokára törekszik és ezeknek biztosítását igyekszik megvalósítani és azok a területek, amelyeken fellelhetők, mintegy csak eszközként társulnak az illető nyersanyagok megszerzési céljaihoz. Hogyha figyelembe vesszük továbbá, hogy a mai kor egyre jobban fejlődő technikája katonai és hatalmi szempontból egyre jobban növeli a szembenülően szükséges nyersanyagoknak a fontosságát, akkor, ha nem is bocsáthatjuk meg kultúrszempontból a hatalmi céloknak a nemzetközi jog szemszögéből nézett végtelen eldurvulását a legutóbbi időkben, mégis megérthetjük némileg, annak a szellemnek a felülkerekedését, amely a nemzetközi hatalmi politika terén egyes nyersanyagok kíméletlen megszerzése után való vágyban és törekvésben nyilvánul meg. Olyan korszakhoz jutottunk tehát el, ahol egyre következetesebb kíméletlenséggel látjuk az erőszak és az erő elvének az alkalmazását abban a tekintetben, hogy egyik nép elragadja a másiknak javait, területeit és semmiesetre sem utolsó sorban, a mai gazdasági élet és harci technika szempontjából elsőrendű fontossággal bíró nyersanyagokat. Sajnos, hogy ezek közül a nyersanyagok közül azok a legfontosabbak éppen a

tekintetben, melyek abszolút értelemben nem szaporíthatók. Elsősorban az ásványolaj és egyes ércek. Mindez szorosan összefügg a népesedés kérdésével is, mert a népeknek ebben a hatalmi versenyében a legfontosabb alapfeltétel *a népesedési versenyben való győzelem, amely az ellenféllel szemben a hatalmasabb, a nagyobb tömegű, nagyobb jövőjű népek sorába emel fel.* Pl. még 100 év előtt Franciaország népessége nagyobb volt, mint Németországé, ma Németország népessége nagyobb, mint Franciaország és Anglia népessége együttvéve. A népességbeli arány eltolódásának mintegy matematikailag szükségszerű következménye a megfelelő hatalmi arányok eltolódása és megváltozása is.

A népesség szükségletkielégítési javai a kultúra és a technika fejlődésével természetesen szintén megszorodnak. A népesség szaporodásával a kultúra haladásával együtt a kereslet is nő azok után a javak után, azok után a nyersanyagok után, amelyeket egy fejlett kulturális életet élő népesség igényel. Ha tehát ez a népesség szaporodik, akkor megnövekszik a kereslet, a szükségletkielégítési javak, illetőleg az előállításukhoz szükséges nyersanyagok után. De ha az egyes népek között előálló ellenséges és háborús állapotok az illető népesség hadifelkészültségének a megnagyobbítását teszik szükségessé, még hatványozott mértékben nő a kereslet, a szükségkielégítési javak és nyersanyagok után, különösen pedig azok után a nyersanyagok után, amelyek a haditechnikának nélkülözhetetlen alapfeltételei. Minthogy pedig a megszorodó népesség is egyre több ilyen jószágot igényel, a népesség szaporodása egyúttal a nyersanyagok megszerzésének versenye dolgában is intenzívebb és kíméletlenebb korszakba kell, hogy eljuttasson, amint ennek a valóságát talán napjainkban érezzük a legjobban. A nemzetek közti hatalmi verseny ekként széleskörű gazdasági érdekeken nyugvó alapokat nyer. Szinte természetesnek vehetjük, hogy ebben a versenyben a katonai és hatalmi célok és nekik megfelelő és velük arányban álló technikai igények is előtérbe nyomulnak. Ily módon azután a termelés számára igénybevett nyersanyagok egy része szintén katonai és hatalmi célokra szolgál technikai értelemben is. Elég itt rámutatni arra a benzin- és nyersolajmennyiségre, amelyet a repülőrajok, a haditengerészet, a motorizált hadsereg számára tartanak szükségesnek biztosítani az egyes hatalmak. Szorosan

vett gazdasági és kultúrszempontról nem egy tekintetben valóságos rablógazdálkodás folyik itten a föld legbecesebb gazdasági anyagaival és a legnagyobb pazarlás improduktív célokra, amely improduktív célok azonban főképpen hatalmi szempontból és ezzel egyúttal a népesedési verseny szempontjából korántsem mondhatók feleslegeseknek, vagy elkerülhetőeknek. Ekként válnak a föld meg nem szaporítható legfontosabb nyersanyagjai, — mintegy szükséges rossz következmény gyanánt — gazdasági értelemben véve egyre improduktívabb kiaknázás tárgyává. Így válik az erősebben szaporodó nemzet egyre hatalmasabbá a népesedés menetében elmaradó néppel szemben és igyekszik tőle kíméletlenül elragadni a maga számára annak legfontosabb nyersanyagait. A hatalmi érvényesüléshez azonban technikai érvényesülés is szükséges, ami csak hatványozza az említett nyersanyagok megszerzésének és bármily eszközzel való meghódításának a célbeli fontosságát. A népesedés versenyében való alulmaradás hatalmi alulmaradást is jelent, és minél nagyobb ennek a veszélye, annál kétségbeesettebb a versenyfutás a népességbeli elmaradásnak a technikai haladás eszközeivel való kiegyensúlyozásáért. Minél jobban múlik azonban az idő, minél hosszabb korszakok múlnak el, *annál inkább fölérbe kerül számbelíleg az erősebben szaporodó nemzet a szaporodásban elmaradónak. Ebben a folyamatban megállás nincs, mert az erősebben szaporodó nép a népesedésben elmaradó nemzetet előbb-utóbb hatalmilag is elgázolja, hatalmilag is fölülkerekedik azon.* Az erősebben szaporodó nemzetnek a relatív túlnépesedése számos szociális tekintetben éreztetni természetesen a maga kellemetlen hatását, ami azonban továbbra is arra kényszeríti az illető erősen szaporodó nemzetet, hogy ezeket a kellemetlenül jelentkező hatásokat megint csak hatalmi úton való hódítással és nyersanyagszerzéssel egyensúlyozza ki.

3. Ezeknek a tényeknek a látása és megállapítása folytán jutunk csak el a mai modern népesedési probléma jelentőségének megértéséhez, amely kb. abban a cirkulus viciózusban nyilvánul meg, hogy egyrészt a túlnépesedés számos társadalmi és gazdasági hátránnyal jár, másrészt a népesedés kvantitatív versenyében elmaradó nemzet az erősebben szaporodó nép részéről a legyőzetés, az elgázolás veszedelmének teszi ki magát. Ebből a cirkulus

viciózusból való kigázolásnak problémájáról elmondhatjuk, hogy ez a jelenlegi emberiségnek talán a legnagyobb kultúrproblémája is. Az említett cirkulus viciózusnak az átvágása és vele együtt a népesedés tereén való nemzetközi egyensúlynak a megvalósítása csak egyrészt a népességszám, másrészt pedig a szükséges nyersanyagok és terület közötti egyensúlynak a biztosításával lehetséges. Bármilyen nehéz feladat is ennek a megvalósítása, a valóságos életben, a problémának a felismerése, valamint az ezen a tereén adódó emberi, nemzeti és kultúr szempontok és célok megjelölése a társadalmi tudományoknak ma fontosabb feladata, mint volt az bármikor. Látnunk kell tehát azt a veszedelmet, hogy az erősen szaporodó szomszédokkal körülvett olyan nemzetet, amely izoláltan szabályozza a maga népességét, s a kultúrának a magasabb fokára emelkedve, kevesebb gyermekszámot mutat fel szomszédjainál, a népesedés versenyében előbb-utóbb túlhaladja, sőt elgázolja a többi. Ily módon gyakran látjuk, hogy a kisebb-számú és lassúbb szaporodású, vagy stagnáló nép áldozatául esik a nagyobb-számú kíméletlenebb, gyorsabban szaporodó tömegeknek. Ez a jelenség nemcsak nemzetközileg tapasztalható, de fennáll az az egyes társadalmi rétegek között is. Az országok népességén belül is azt látjuk többnyire, hogy a felsőbb, a nagyobb kultúrigényekkel bíró néprétegek, amint átlagos gyermekszámuk az állandó népesség fenntartásához szükséges határ alá csökken, előbb-utóbb mindig erősödő fogyásba mennek át és bizonyos, de nem is olyan sok nemzedéken keresztül kihalnak. Helyükbe más társadalmi rétegek egyénei, illetőleg az ezekből feltörő egyének kerülnek. Az eddig mondottakból is világosan lehet látni azokat az ellentétes érdekeket, amelyek a népesedés alakulásához fűződnek. A társadalmi és gazdasági érdekek és mondhatjuk bizonyos tekintetben a kultúrérdekek is úgy javasolják, hogy a népesedés menetében, különösen azoknál az országoknál, ahol a természetbeli javak, nyersanyagok, jószágmenyiségek nem állanak már valami korlátlan mennyiségben rendelkezésre a népesség számához viszonyítva, a népesedés menete ne legyen túlságosan gyors. Ezekben az országokban tehát már a szaporodásnak bizonyos szükséges stagnációját követelnék a gazdasági és a kultúrérdekek, hogy ily módon az

általunk említett relatív túlnépesedés ne álljon elő és ne éreztesse kedvezőtlen hatását. Viszont ezzel szemben a faji és nemzeti népesedési érdekek a minél erősebb szaporodást kívánják, mert végeredményben a népességszám hatalmat is jelent és a nemzetek meg fajok körében előbb-utóbb a hatalmasabb és nagyobb tömegű, a tömegében is erősebb és nagyobb nép kerül felül. Közérdekből, illetőleg általánosabb és magasabb emberi szempontból ily módon egyrészt a nemzeti és faji, másrészt a gazdasági és kultúrérdekek kerülnek szembe egymással. *Az emberiségnek mindezek felül álló nagy érdeke azonban, hogy a népesedés menetében ezek a szembenálló ellentétek és érdekek megtalálhassák a maguk kiegyenlítését, vagyis egyensúlyba kerülhessenek egymással.* Minthogy pedig a népesedésnek egyoldalú szabályozása, izoláltan, egy nemzet keretén belül — mint láttuk — a népesedési versenyben, illetőleg a többi nemzetekkel szemben való alulmaradását eredményezheti, a hatalmi és számbeli alulmaradás pedig az illető nép kultúrális és gazdasági javainak a többiekkel szemben való megvédését is veszélyezteti, ezért a népesedés menetének magasabb emberi, kultúr- és hozzátehetjük, gazdasági érdekekből is való igazán eredményes szabályozása *csak nemzetközileg képzelhető el, valamely nemzetközi világegyesség, világ-egyensúly, vagy nemzetközi népesedési kartel formájában.* Ennek a lényege az volna, hogy a világ nemzetei, illetőleg a nevezetesebb nemzetek, vagy népek meg tudnának egyezni egymással abban, hogy népesedésük menetét, vagyis szaporodásuk tempóját milyen mértékben szabályozzák közös nemzetközi megegyezéssel. Ennek az eredménye lehetne az az állapot, amikor már az egyes népek és nemzetek között való hatalmi, tömegbeli népesedési verseny ki volna kapcsolható és mindegyik nemzet a maga kultúrális és gazdasági érdekeinek megfelelően állapíthatná meg a maga népesedésbeli optimumát.

4. Így elméletileg ezt az igen magasrendű emberi célt, amire az emberiségnek előbb-utóbb mégis csak törekednie kell, nem is olyan nehéz meghatározni. Az igazi nehézség, a problémának gyakorlati megoldásában, tehát ennek az elméletileg felállítható ideának a valóra váltásában van. Még pedig, hogyha közelebbről nézzük a dolgot, nem is annyira a technikai, a fizikai, illetőleg fiziológiai keresztülvihe-

tőség az, ami hiányzik. Hiszen jól tudjuk, hogy a népesedés menetére nagyon is lehet befolyást gyakorolni és gyakorolják is ezt az emberek általában. Sőt ismerünk példát a népszaporodás menetének állami-lag keresztül vitt tervszerű szabályozására is. Így Japánban, ahol a létfenntartási anyagoknak nagy szűkében voltak, a múlt század hatvanas éveit megelőző hosszabb időn át meg volt tiltva, hogy egy családnak kettőnél több gyermeke legyen. Azután pedig a viszonyok megjavulása után legalább három gyermek lett kötelező. Főleg azonban mégis a lelkiek, a jogiak, a felismerésbeliek, azok a tényezők és előfeltételek, amelyeknek a megvalósítása, sokkal nehezebb a technikai keresztülvitel módozatainak gyakorlatánál. Tehát nem abban áll a főnehézség, hogy a gyermekszámot az egyes családok és házastársak szabályozni ne tudnák, ha azt következetesen úgy akarnák, hanem abban hogy kiváltható legyen egy ilyen következetes akarat a széles néprétegekben, a széles nemzeti millióknak a körében, amely egy ilyen közérdekű szabályozást, vagy közérdekű gyermekszámhoz való ragaszkodást tud végeredményben létrehozni. Hogyha azonban az egyes társadalmak már annyira haladtak volna ebből a szempontból, hogy tudniillik ki lehetne váltani bennük, mintegy szankcionálni lehetne a közérdekű gyermekszámhoz való akaratot a népesség millióinak körében, akkor már egy aránylag könnyű további lépés volna ennek nemzetközi jogi szabályozása is annyiban, hogy az egyes államok az ilyen szabályozásra alkalmas népességet a népszaporodási probléma terén nemzetközi kartellbe hozzák össze. Minden ily irányban való további haladásnak azonban az érdekelismerés megteremtése és az ezt akadályozó nehézségeknek a legyőzése az alapfeltétele, aminek a terjesztése, de főleg a megindítása viszont tudományos feladat. Elmondhatjuk tehát, hogy a népesedés terén a közérdekű népszaporodási menetnek, mint optimumnak jövőbeli létrejöttében nemzetközi téren széleskörű kultúrabeli és megismerésbeli megalapozás szükséges, amely elsősorban annak a tudatnak a meggyőződéssé válásán alapul, *hogy a nemzetek öldöklő versenyének kikapcsolása végett égetően szükséges a népszaporodás, közelebbről a gyermekszám meghatározása terén való nemzetközileg általánossá tett közérdekű magatartás.* Ha mindennek a

tudata majd általános kultúrfelfogássá válik, akkor megszülethetik a cél szankcionálásának eszközeihez fűződő szükségességekről való általános meggyőződés is. Hogyha majd odafejlődik, vagy odafejlődhet a széleskörű néprétegeknek, illetőleg a vezető nemzeteknek a népesedés terén való közérdek iránti érzéke, hogy parancsoló szükségességnek fogják tartani, hogy az egyes családok, illetőleg a családalapításra alkalmas egyének a *közérdekű gyermekszámhoz alkalmazkodjanak*, amely mellett egyaránt el lehet kerülni mind a nemzetek életerejét sorvasztó népességcsökkenést, mind pedig a másik oldalon a túlnépesedés veszélyét, akkor már könnyű dolog lesz az ilyen meggyőződéses közvélemény alapján a szükséges szankciók megtalálása is. Ezek alatt a szankciók alatt természetesen nemcsak valamely fiziológiailag kikényszeríthető eljárást kell érteni, hanem a gazdasági feltételeknek a megadását is, azokban az esetekben és azokban a keretekben, ahol ez szükségesnek mutatkozik.

5. Mondhatjuk ekként, hogy tekintve azt a nagy nyersanyagpazarlást, amely a földnek legbecsesebb és nagyrészt nem is szaporítható anyagait pusztítja, az előhaladott technikai igények folytán tekintve az ezekhez a technikai igényekhez, illetőleg az általuk előteremtett jószágokhoz hozzászokott egyre nagyobbodó népességtömegeket, számos kultúrállamot fenyeget egyre jobban egy a jólétet és haladást ily módon veszélyeztető relatív túlnépesedés. Hogy tehát ennek a veszélyeit és következményeit el lehessen kerülni, az előrehaladó technikai kultúrával egyensúlyba kell jutnia a társadalmi és nemzeti előrelátó életberendezésnek és az életsorsot intézni tudásnak is. Ezen az alapon jöhet majd létre a népszaporodásnak közérdekű menetét biztosítani tudó nemzetközi gondoskodás, amelynek megvalósítási előfeltétele, viszont az erre vonatkozó érdekelismerés. Ez az érdekelismerés teremtheti meg a népesedés problémái tekintetében a felvilágosodottságnak azt a kultúrállapotát, amelyben egy fejlett népességi közigazgatás keretében nemcsak meg lehet majd állapítani, hanem be is lehet tartatni az emberekkel a közérdekű gyermekszámot, családonként, illetőleg a szülésre alkalmas nőkre kiszámítva. Ez a közérdekű gyermekszám nem lehet sem túlságosan kicsiny, sem túlságosan nagy, mert egyrészt az egészséges propagációt, fajfenn-

tartást kellene lehetővé tennie, másrészt pedig a túlnépesedésnek említett veszélyeit, nemzetközi bonyadalmait, háborúit és emberirtásait megakadályozó eszköz gyanánt kellene annak szolgálnia. A közérdekű gyermekszámának megvalósítása azonban, mint már kifejtteni is igyekeztünk, csak akkor fejthetné ki nemzetközi jótékony hatását a kultúremberiségre, hogyha az nem izoláltan valósul meg, mert a gyermekszám izolált korlátozása következtében a számbeli és tömegbeli különbségek egyre nagyobbá válnak és egyre jobban kiszélesednek az egyes nemzetek és fajok között.

Amikor a Nemzetközi Népelességtudományi Unió megalakult Angliában, pár évvel ezelőtt, megalapítói kifejezték abbéli meggyőződésüket, hogy rövid időn belül a kultúremberiségnek ez lesz a legalapvetőbb problémája. A nyersanyagokért, a legfontosabb technikai javakért, a földnek ilyenemű őserőjéért és anyagaiért való küzdelem a világháború folyamán csak megerősíthetett mindenkit ebben a meggyőződésben. E célkitűzés szükségessége tehát egyre inkább érik és közérdekű nemzetközi problémává domborodik ki, főleg a kultúremberiség körében. *Előreláthatólag a legfontosabb és talán sokszor és sok helyen a legnehezebb feladat, de amelyre éppen ezért a legnagyobb gondot kell fordítani és a legokosabb eszközöket megkeresni, min-*

díg az lesz, hogy a közérdekű gyermekszámot el lehessen érni, vagyis, hogy a kellő erejű népszaporodást és utánpótlást biztosítani lehessen, főleg az előrehaladott gazdasági és szellemi kultúrájú nemzeteknél és népeknél. Ezzel szemben azonban sohasem lesz közömbös az embertömegek számbeli arányának a kérdése, a rendelkezésükre álló természetbeli javak és erők mennyiségéhez, különösen pedig a nem szaporítható javak mennyiségéhez képest, amelyeket általánosságban a becses nyersanyagok testesítenek meg. Természetesen vannak álmodozók, akik az anyagtól való függetlenítést képzelik el, csodálatos technikai haladás, atomrombolás stb. útján. Erről azonban csak akkor lehetne beszélni és mindez csak akkor tehetné gyakorlatilag tárgytalanná ezt a problémát, ha már olyan stádiumban élne az emberiség, amikor a nyersanyagmennyiség elvesztette a jelentőségét. Ezidőszerint azonban a nyersanyag mennyiségének a kérdése csak hatványozva nő egyre inkább, ami a velük ellátandó embertömegek népesedési problémáját előreláthatólag csak egyre jobban ki fogja élezni még a jövőben. A létfenntartási eszközök és tényezők mennyiségének aránya a velük ellátandó emberek számával és szükségletmennyiségeivel szemben örök problémája marad az embernek és minden szerves lénynek egyaránt.

Balás Károly.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Halálos kimenetelű balesetek 1939-ben.

Accidents mortels en Hongrie en 1939.

Résumé. En 1939, on a enregistré 2.675 accidents mortels. Jamais, ce chiffre n'a été atteint pendant les 9 années précédentes; d'ailleurs, le nombre des accidents va croissant d'année en année.

37.7% des victimes étaient âgées de 20 ans ou moins, 44.3% de 21 à 60 ans, et 17.5% au-dessus de 60 ans. Au point de vue des professions, 27.7% étaient des écoliers, 26% appartenaient au commerce et à l'industrie, 24.3% exerçaient une profession agricole. La majeure partie des accidents eurent lieu cette fois aussi dans les maisons (27.2%); puis viennent ceux des routes (24.9%) et du bord de l'eau (15.7%). Les fractures (52.4%) et les asphyxies (20.9%) caractérisaient la plupart des accidents.

*

Mindazok mögött az okozatok mögött, melyek szabályos időközökben, szinte tökéletesen egyforma méretek között megismétlődnek, szabályszerűen megismétlődő azonos előidéző okok működését kell föl-tételeznünk. Ezeknek az előidéző okoknak a felkutatása és megvilágítása azért fontos feladata a statisztikusnak, mert ezek ismeretében módot nyújt ezen előidéző okok működésének befolyásolására mindazoknak, akiknek ez a feladata.

Éppen a halálos kimenetelű balesetek évenkénti adatainak bemutatásánál ajánlatos erre a figyelmet fölhívni, mert általában nagy a hajlandóság a baleseteket egyszerűen a véletlenek közrejátszásának ro-

tartást kellene lehetővé tennie, másrészt pedig a túlnépesedésnek említett veszélyeit, nemzetközi bonyadalmaid, háborúit és emberirtásait megakadályozó eszköz gyanánt kellene annak szolgálnia. A közérdekű gyermekszámának megvalósítása azonban, mint már kifejtteni is igyekeztünk, csak akkor fejthetné ki nemzetközi jótékony hatását a kultúremberiségre, hogyha az nem izoláltan valósul meg, mert a gyermekszám izolált korlátozása következtében a számbeli és tömegbeli különbségek egyre nagyobbá válnak és egyre jobban kiszélesednek az egyes nemzetek és fajok között.

Amikor a Nemzetközi Népelességtudományi Unió megalakult Angliában, pár évvel ezelőtt, megalapítói kifejezték abbéli meggyőződésüket, hogy rövid időn belül a kultúremberiségnek ez lesz a legalapvetőbb problémája. A nyersanyagokért, a legfontosabb technikai javakért, a földnek ilyenemű őserőieért és anyagaiért való küzdelem a világháború folyamán csak megerősíthetett mindenkit ebben a meggyőződésben. E célkitűzés szükségessége tehát egyre inkább érik és közérdekű nemzetközi problémává domborodik ki, főleg a kultúremberiség körében. *Előreláthatólag a legfontosabb és talán sokszor és sok helyen a legnehezebb feladat, de amelyre éppen ezért a legnagyobb gondot kell fordítani és a legokosabb eszközöket megkeresni, min-*

díg az lesz, hogy a közérdekű gyermekszámot el lehessen érni, vagyis, hogy a kellő erejű népszaporodást és utánpótlást biztosítani lehessen, főleg az előrehaladott gazdasági és szellemi kultúrájú nemzeteknél és népeknél. Ezzel szemben azonban sohasem lesz közömbös az embertömegek számbeli arányának a kérdése, a rendelkezésükre álló természetbeli javak és erők mennyiségéhez, különösen pedig a nem szaporítható javak mennyiségéhez képest, amelyeket általánosságban a becses nyersanyagok testesítenek meg. Természetesen vannak álmodozók, akik az anyagtól való függetlenítést képzelik el, csodálatos technikai haladás, atomrombolás stb. útján. Erről azonban csak akkor lehetne beszélni és mindez csak akkor tehetné gyakorlatilag tárgytalanná ezt a problémát, ha már olyan stádiumban élne az emberiség, amikor a nyersanyagmennyiség elvesztette a jelentőségét. Ezidőszerint azonban a nyersanyag mennyiségének a kérdése csak hatványozva nő egyre inkább, ami a velük ellátandó embertömegek népesedési problémáját előreláthatólag csak egyre jobban ki fogja élezni még a jövőben. A létfenntartási eszközök és tényezők mennyiségének aránya a velük ellátandó emberek számával és szükségletmennyiségeivel szemben örök problémája marad az embernek és minden szerves lénynek egyaránt.

Balás Károly.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

Halálos kimenetelű balesetek 1939-ben.

Accidents mortels en Hongrie en 1939.

Résumé. En 1939, on a enregistré 2.675 accidents mortels. Jamais, ce chiffre n'a été atteint pendant les 9 années précédentes; d'ailleurs, le nombre des accidents va croissant d'année en année.

37.7% des victimes étaient âgées de 20 ans ou moins, 44.3% de 21 à 60 ans, et 17.5% au-dessus de 60 ans. Au point de vue des professions, 27.7% étaient des écoliers, 26% appartenaient au commerce et à l'industrie, 24.3% exerçaient une profession agricole. La majeure partie des accidents eurent lieu cette fois aussi dans les maisons (27.2%); puis viennent ceux des routes (24.9%) et du bord de l'eau (15.7%). Les fractures (52.4%) et les asphyxies (20.9%) caractérisaient la plupart des accidents.

*

Mindazok mögött az okozatok mögött, melyek szabályos időközökben, szinte tökéletesen egyforma méretek között megismétlődnek, szabályszerűen megismétlődő azonos előidéző okok működését kell föl-tételeznünk. Ezeknek az előidéző okoknak a felkutatása és megvilágítása azért fontos feladata a statisztikusnak, mert ezek ismeretében módot nyújt ezen előidéző okok működésének befolyásolására mindazoknak, akiknek ez a feladata.

Éppen a halálos kimenetelű balesetek évenkénti adatainak bemutatásánál ajánlatos erre a figyelmet fölhívni, mert általában nagy a hajlandóság a baleseteket egyszerűen a véletlenek közrejátszásának ro-

vására írni, ami viszont kilátástalanná teszi az előidézõ okok befolyásolhatóságát, mert hiszen ki tud a véletlenek ellen hadakozni

Többször rámutattunk azonban már arra, hogyha a balesetek merõ véletlenek következményei volnának, akkor éppen a véletlenek fogalmával összekötött rendszertelenség folyományaként lényeges különbségeknek kellene lenniök az egyes évek baleseti adatai között is. Adataink ezzel szemben azt mutatják, hogy a balesetek száma — habár lassú emelkedõ tendencia mellett is — évrõl-évre szinte pontosan egyforma.

Mi következik már most ebbõl? Nem más, mint az, hogy a balesetek előidézésére állandóan egyformán ható tényezõk működnek közre. Ha pedig ez így van, meg lehet keresni ezeket a tényezõket, meg lehet állapítani azokat a viszonyokat, amelyek a baleseteket rendszeresen előidézik és ezeknek az ismeretében széles lehetõség nyílik emez egészségtelen viszonyoknak olyan rendezésére, hogy ennek következtében a balesetek száma csökkenthetõ legyen.

Nem egyszerű beszámoló tehát a halálos kimenetelû balesetek adatainak évenkénti elõtárása, hanem figyelmeztetõ, amit nem is szûnünk meg eléggé hangsúlyozni adatközlésünk kezdete — immár 9 év — óta.

1939-ben 2.675 halálos kimenetelû baleset történt. A balesetek száma évrõl-évre fokozatosan emelkedik, csupán a mult esztendõben volt bizonyos visszaesés tapasztalható, de az 1939-es esztendõ adatai még a hirtelen kiugrást mutató 1937-es év adatait is felülmûlják valamivel.

Nem csupán a balesetek összes számát kifejezõ adat azonos évrõl-évre jelentéktelen eltérésekkel, de majdnem pontosan egyeznek egymással a különbözõ évek részletadatai és arányai is élénk bizonyossággal annak, hogy változatlanul egyformán ható okok alakítanak olyan viszonyokat, melyek mint rendszeres balesetokozók jellemezhetõk meg. Oly csekély eltérés van az évi részletarányok között, hogy nem is volna szükséges évenként újra boncolgatni azokat, de mégis megteesszük, már csupán azért is, hogy végre felébresszük az eme kérdések megoldására irányuló érdeklõdést.

Szükség van erre különösen azért, mert a betegségek következtében beálló halálzásokkal szemben, ahol már a kórok által

megrongcsolt emberi szervezet pusztulásáról van szó, itt életerõs, egészséges és túlnyomórészt fiatal, tehát teljes értékû életek megsemmisülésérõl beszélhetünk. A korcsoportok szerint való megoszlás ugyanis a következõ képet tárja elénk:

Korcsoport	Halálos balesetek		
	szám szerint 1939-ben	%o-ban	
		1939-ben	1938-ban
10 éven aluli	580	21·7	24·1
11—20 éves	393	14·7	13·2
21—30 „	398	14·9	15·4
31—40 „	314	11·7	10·8
41—50 „	277	10·4	9·1
51—60 „	253	9·4	9·0
60 éven felüli	441	16·5	17·5
Ismeretlen koru	19	0·7	0·9
Összesen	2.675	100·0	100·0

A születéstõl kezdve a 60. életévig tehát a legfiatalabb korcsoportokban tapasztalható a legnagyobb fokú pusztítás, mind szám szerint, mind aránylagosan. Az emelkedõ korcsoportokkal ez fokozatosan kevesbedik a 60. életévig, csupán a 21—30. éveseknél látható ennek a fokozatos csökkenésnek valamelyes megtörése, még pedig azért — amint erre már az elõzõ években is rámutattunk — mert ebben a 10 éves korcsoportban vannak azok, akik a gyárak, ipar-, bányatelepek ujoncai s a gépek kiszolgálása körüli járatlanságuk következtében jobban ki vannak téve a baleseti veszedelmeknek. Íme ez is egy olyan állandóan ható ok, amelynél jelentkezik a megoldandóság kérdése. A 60. életéven felül hirtelen ismét magasra emelkedik a balesetek száma, mert ebben az életkorban már a látás, hallás igen sok esetben erõsen tompult, az izmok gyors reagálóképessége erõsen megcsökkent, a baleseti veszedelmek ennek következtében nehezebben kerülhetõk el az öregeknél.

A mult (1938.) évi arányszámokat azért közöljük az 1939-es év adatai mellett, mert rá akarunk mutatni arra, hogy — bár az arányokban némi csekély eltérés észlelhetõ — a helyzetkép valójában ugyanaz.

A foglalkozási csoportosításban az õstermelést, az iparforgalmat és a nyugdíjasokat leszámítva, csoportonként tíz főnyi különbség sincsen az 1938. évi és az 1939. évi baleseti áldozatok száma között.

Az õstermelésnél és az iparforgalomban egyenként közel 100-zal több baleset történt mint egy év elõtt és fõleg ez az oka

Foglalkozás	Halálos balesetek		
	szám szerint 1939-ben	%o-ban	
		1939-ben	1938-ban
Östermelés	670	25.1	24.3
Bányászat	49	1.8	1.8
Ipar-forgalom	754	28.2	26.0
Közszolgálat és szabad- foglalkozások	74	2.8	3.1
Véderő	76	2.8	3.0
Nyugdíjasok, tókések	69	2.6	2.1
Házi cselédek	20	0.7	0.8
Háztartásbeliek	219	8.2	8.8
Tanulók, gyermekek	689	25.8	27.7
Egyéb és ism. fogl.	55	2.0	2.4

annak is, hogy a korcsoportok közötti arányok a 21—60. évesek hátrányára némi eltolódást szenvedtek.

Nemcsak a balesetek számában, a halálos baleseti áldozatok kor és foglalkozás szerint való megoszlásában tapasztalható ez a szabályszerűség, de más vonatkozású összeállításokban is; ezek közül mint legfontosabbat: a baleset színhelyére és a sérülések nemére vonatkozó adatokat emeljük ki.

Halálos balesetek színhelye	Halálos balesetek		
	szám szerint 1939-ben	%o-ban	
		1939-ben	1938-ban
Lakóház	726	27.2	31.7
Út, országút	665	24.9	23.8
Folyó, tópart	419	15.7	14.0
Termőföld, erdő	301	11.2	10.3
Műhely, gyár, bánya	277	10.3	10.0
Vasuti átjáró, állomás	187	7.0	5.5
Egyéb hely	100	3.7	4.7

Itt is van némi eltolódás az arányokban, de a sorrend változatlanul ugyanaz évről-évre. Ezek az adatok arra mutatnak rá, hogy *hol* kell a balesetek megelőzése érdekében a legerélyesebb harcot megindítani. A lakóházakban történt halálos balesetek magas száma és a baleseti áldozatok közül a legifjabbkorúak magas száma között szoros összefüggés van. A lakóházban szokott lezajlani ugyanis legtöbb esetben az a katasztrófa, mely a szülők gondatlansága, előre nem látása következtében a legapróbb gyermekek egyébként elkerülhető halálára vezet.

A sérülések nemét tekintve is változatlanul ugyanaz a sorrend, ha az arányok némileg módosultak is.

A legelől felsorolt négy sérülési nemet, mely az összes sérülési módok kilenczetedét teszi, mult évi beszámolónkban felbontot-

A sérülés neve	Halálos balesetek		
	szám szerint 1939-ben	%o-ban	
		1939-ben	1938-ban
Törés, roncsolás	1.400	52.4	48.9
Fulladás	559	20.9	21.3
Égés, forrázás	253	9.5	9.7
Mérgezés	146	5.5	8.9
Villámcsapás	80	3.0	2.7
Lövés	52	1.9	1.8
Megfagyás	30	1.1	1.6
Villamos áramütés	63	2.3	1.3
Egyéb	92	3.4	3.8

tuk a balesetet előidéző cselekmény és korcsoportok szerint is; tekintettel arra, hogy jelentéktelen változásokkal a helyzet az idén ugyanaz, nem közöljük ezeket az aprólékos részletességű adatokat, csupán utalunk a mult évi beszámolóra.

A balesetek közvetlen okának a megállapítása a legnehezebb feladat, úgyszólván minden egyes esetenél más és más okcsoportok összeszővődéséből kell kibogozni a valódi okot, éppen ezért a baleseti okoknak rendkívül széles skáláját kellett előírni.

A leggyakoribb és évente szinte ugyanazon arányokban előforduló okcsoportokból összefoglalva kiemelünk itt néhányat, melyek a baleseteknek jó kétharmadát idézik elő.

A baleset valószínű oka	Halálos balesetek	
	száma	%o-a
Szülők, gyermekgondozók hanyagsága	439	16.4
Veszélyes helyen való fürdőzés	263	9.9
Gyors hajtás, szabálytalan előzés	240	9.0
Sikos, olajos, rosszul világított stb. úttest	176	6.6
Járművekről való le- és felugrás, lecsúszás	175	6.6
Veszélyes munkáknál előírások be nem tartása	163	6.1
Allatok megvadulása	146	5.5
Ittasság	138	5.1
Szabálytalan átkelés	115	4.3

Ez az összefoglalás megmutatja ugyan, hogy melyek azok a leggyakrabban előforduló okcsoportok, melyek halálos baleseti veszedelmeket hordanak méhükben, de az ilyen globális adathalmaz csupán tájékoztató jellegű.

A balesetelhárítás érdekében való alapos fölkészültséghez egy igen vastag könyvnek gondos és aprólékos áttanulmányozása szükséges, mely könyv lapjai nem állanak másból, mint az egyes esetek eredeti statisztikai anyagából.

Mozolovszky Sándor dr.

Lakóházépítkezések 1939-ben.

La construction de maisons d'habitation en Hongrie en 1939.

Résumé. Pour la construction de maisons d'habitation, on constate une nouvelle régression pour 1939. — Pendant l'année dernière, dans le bâtiment, l'activité a diminué en général. Elle a baissé même dans les villes départementales; et on a bâti moins de pièces qu'en 1933, qui avait été sous ce rapport l'année la plus faible. Sur le territoire selon le traité de Trianon, le nombre des maisons d'habitation a augmenté de 12.816; celui des logements, de 14.919; celui des pièces, de 22.283. On a bâti en général des maisons bien plus petites qu'auparavant. Et on a fait bien moins de salles de bains et de chambres de domestique que de logements ou de pièces. La construction de bâtiments a particulièrement diminué à Budapest; elle n'a progressé que çà et là, en quelques villes.

*

Előző évi jelentésünkben¹⁾ már megemlítettük, hogy az a lassú fejlődés, mely a lakóházépítkezések terén a mélypontot mutató 1933. év óta megindult, az 1937. év végével lezárult. 1937 óta tehát a lakóházépítkezési tevékenység megint csökkenő irányzatot vesz, mely ugyan 1938-ban még nem terjed ki a megyei városokra — pontosabban meghatározva a fővároskörnyéki megyei városokra — de 1939-ben már általánossá vált.

Az előző évek adataival való egybevetettség végett külön foglalkozunk a trianoni terület adataival és külön a visszacsatolt területrészek adataival.

A trianoni országterületen 1939-ben a lakóházak tiszta szaporulata: 12.819, és még inkább a lakások tiszta szaporulata: 14.925 már erősen megközelíti a mélypontot mutató 1933. év hasonló számadatát, a lakószobák tiszta szaporulata: 22.292, pedig már lényegesen alacsonyabb is mint az 1933. évi. Az építkezések terén 1937 óta ismét egy — az 1933. évinél még alsóbb szint alá hajló — mélypont felé haladunk tehát mind az építkezések száma, mind — és különösen — azok minősége, terjedelme tekintetében.

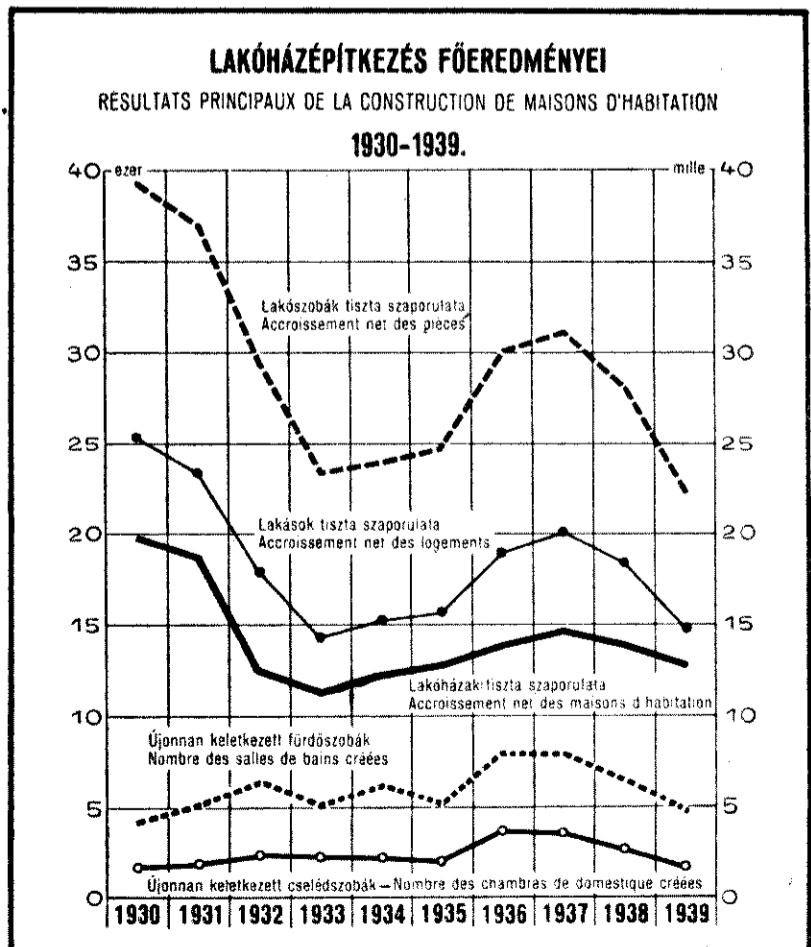
Mielőtt az 1939. évi eredmények részleteibe belebocsátkoznánk, vessünk egy pillantást az 1930. év eleje (az ország egész területére kiterjedő adatgyűjtésünk első éve)

¹⁾ Magyar Statisztikai Szemle, 1939. évi 7. szám, 816. oldal.

és az 1939. év vége között eltelt évtized lakóházépítkezési főbb eredményeinek változatos alakulására, melyet az itt közölt vonaldiagrammban teszünk szemléltetővé.

A csúcspontot mutató kiindulási évtől az építkezések eleinte lassú, majd rohamos visszaesését látjuk a mélypontot mutató 1933. évig. Innen kezdve mérsékelt emelkedés jelei mutatkoznak, de ez az emelkedés is megtorpan az 1937. esztendőben, amikor fokozatosan ellanyhul az építkezési tevékenység és a lakóházak, lakások termelésében erősen közeledik az 1933. évi mélypont felé, sőt a lakószobák termelésében már az 1933. évinél is rosszabb helyzetet árul el. Azt mutatják ezek a vonalak, hogy az építkezések száma is erősen csökkenő, de különösen azt, hogy az utóbbi években épült házak mind kisebb és kisebb méretűek, mind kevesebb és kevesebb lakás- és kivált lakószobatermeléssel járnak. A fürdőszobák és cselédszobák évi termelésének erősen csökkenő adatai is a lakóházépítkezések minőségi termelésének hanyatlásáról beszélnek.

Pedig az az építkezési fokozatos felledülés, mely 1933-tól 1937-ig tartott, bár a lakástermelés számszerű eredményét tekintve jóval alacsonyabban kulminált, mint az 1930. évi termelés, minőségi szempontból

Új építkezések és a tiszta szaporulat 1939-ben. —

Terület — <i>Territoire</i>	Új építkezés folytán					
	lakóházak <i>Nouvelles maisons d'hab. construites en</i>			lakások <i>Nouveaux logements, construits en</i>		
	1937	1938	1939	1937	1938	1939
I. A trianoni területen. <i>Sur le territoire selon le traité de Trianon.</i>						
Budapest szföv. — <i>la capitale</i>	881	834	628	5.153	4.334	2.648
Baja	24	48	32	24	48	32
Debrecen	157	112	61	170	145	80
Győr	95	61	38	129	74	45
Hódmezővásárhely	33	93	92	70	93	92
Kecskemét	19	8	9	33	8	12
Miskolc	118	110	46	192	180	72
Pécs	167	124	220	324	206	275
Sopron	89	53	31	218	79	51
Szeged	257	227	99	295	253	151
Székesfehérvár	78	19	93	102	22	102
Törvényhat. jogú vár. Budapest nélk. — <i>Les villes autonomes sans Budapest</i>	1.037	855	721	1.557	1.108	912
Törvényhatósági j. vár. összesen — <i>Ensemble des villes autonomes</i>	1.918	1.689	1.349	6.710	5.442	3.560
Megyei városok — <i>Villes départementales</i>	1.945	2.317	1.974	2.275	2.669	2.213
Városok összesen — <i>Ensemble des villes</i>	3.863	4.006	3.323	8.985	8.111	5.773
Községek — <i>Communes</i>	13.043	12.003	11.014	13.231	12.310	11.136
I. Összesen — <i>Totaux</i>	16.906	16.009	14.337	22.216	20.421	16.909
II. A visszacsatolt és visszatért területen. <i>Sur le territoire recouvré.</i>						
Kassa	—	—	2	—	—	4
Komárom	—	—	26	—	—	34
Ungvár	—	—	29	—	—	42
Törvényhatósági j. vár. összesen — <i>Ensemble des villes autonomes</i>	—	—	57	—	—	80
Megyei városok — <i>Villes départementales</i>	—	—	83	—	—	147
Városok összesen — <i>Ensemble des villes</i>	—	—	140	—	—	227
Községek ¹⁾ — <i>Communes</i> ¹⁾	—	—	938	—	—	955
II. Összesen — <i>Totaux</i>	—	—	1.078	—	—	1.182
I.—II. Mindössze — <i>Total général</i>	—	—	15.415	—	—	18.091

¹⁾ Kárpátaljáról csak 1939. II. félévi adatok érkeztek. — *Pour la Subcarpathie, seulement la IIe*

értékesebbnek mondható, ha a lakásoknak fürdő- és cselédszobákkal való felszerelését minőségi mértéknek tekintjük. 1930-ban ugyanis az évi lakásszaporulat minden hatodik egységére jutott egy újonnan keletkezett fürdőszoba és minden 15-ik egységére egy újonnan keletkezett cselédszoba. Ezzel szemben az 1936—37. évi lakásszaporulat minden második-harmadik egységéhez fürdőszoba és minden 5-ik egységéhez cselédszoba is épült. 1937 óta ebben a vonatkozásban is erős visszaesés mutatkozik.

Hozzáfűzhetjük még, hogy a mai viszonyok figyelembevételével el lehetünk készülve a közeljövőben a lakóházépítkezések-

nek az 1933. évinél sokkal mélyebb szinten mozgó eredményeire, aminek a hatását már ma is érezzük.

Visszatérve az 1939. évi adatok részletezésére, reá kell irányítanunk a figyelmet arra, hogy a lakás- és lakószobatermelés a fővárosban esett vissza a legkiemelkedőbb arányokban. A lakóháztermelés ugyanis a legutóbbi csúcspontot mutató 1937. évinek — a százalékszámokat kikerekítve — 70 százalékára esett csak vissza, de a lakás- és lakószobatermelés az 1937. évinek még a felét sem éri el, annak csupán 40 százaléka. Erős visszaesés mutatkozik Sopronban, Debrecenben, Győrött és Szegeden, ezzel szem-

Construction et accroissement net en 1939.

keletkezett			Lakóházak — Maisons			Lakások — Logements			Lakószobák — Pièces		
lakószobák Nouvelles pièces construites en			tiszta szaporulata — accroissement net								
1937	1938	1939	1937	1938	1939	1937	1938	1939	1937	1938	1939
8.087	6.743	4.237	725	697	500	4.920	4.069	1.928	7.261	5.979	2.940
47	84	51	24	48	30	24	48	33	50	95	59
262	242	143	123	85	59	123	101	77	204	214	125
202	125	64	90	57	42	130	69	51	207	127	78
100	181	184	24	93	85	62	92	85	85	181	181
82	19	18	(-) 3	8	10	7	8	14	45	39	24
333	319	126	97	94	26	187	200	58	334	361	118
622	374	392	139	106	211	310	196	254	606	367	391
521	151	75	89	51	30	220	78	39	546	150	61
434	326	235	256	228	99	304	260	151	457	341	235
175	36	149	71	—	92	93	3	102	175	13	150
2.778	1.857	1.437	910	770	684	1.460	1.055	864	2.709	1.888	1.422
10.865	8.600	5.674	1.635	1.467	1.184	6.380	5.124	2.792	9.970	7.867	4.362
3.584	4.226	3.373	1.757	2.145	1.791	2.188	2.521	2.099	3.606	4.159	3.332
14.449	12.826	9.047	3.392	3.612	2.975	8.568	7.645	4.891	13.576	12.026	7.694
19.390	17.601	15.741	11.120	10.355	9.844	11.512	10.820	10.034	17.545	16.035	14.598
33.839	30.427	24.788	14.512	13.967	12.819	20.080	18.465	14.925	31.121	28.061	22.292
—	—	4	—	—	1	—	—	(-) 1	—	—	(-) 15
—	—	63	—	—	22	—	—	19	—	—	42
—	—	83	—	—	28	—	—	45	—	—	87
—	—	150	—	—	51	—	—	63	—	—	114
—	—	261	—	—	77	—	—	139	—	—	244
—	—	411	—	—	128	—	—	202	—	—	358
—	—	1.374	—	—	771	—	—	806	—	—	1.187
—	—	1.785	—	—	899	—	—	1.008	—	—	1.545
—	—	26.573	—	—	13.718	—	—	15.933	—	—	23.837

moitié de 1939.

ben különösen Pécsen jelentékeny, az előző éveket messze túlhaladó építkezési tevékenység folyt a lakóháztermelés általános hanyatlását feltüntető 1939. esztendőben. A megyei városok lakóház-, lakás- és lakószobatermelése alig tér el valamivel az 1937. évitől, itt az 1938. évvel szembeállítva jelentkezik erősebb csökkenés. A községekben folyó építkezés — bár lassúbb ütemű — de fokozatos hanyatlása tapasztalható.

A visszacsatolt és visszatért területekről csupán az 1939. évi termelés főbb adatai állanak rendelkezésre, sőt a kárpátaljai községekről csupán az 1939. év második felének eredményei.

A három törvényhatósági jogú városban

1939-ben nem folyt nagyarányú építkezés, de ezt az 1939. évi általános hanyatlási irányzatot felül még az is indokolja, hogy ezek a városok, melyek az idegen uralom alatt lakóházaik számát több mint megkétszerezték¹⁾, a felszabadulás után, az onnan nagy számban távozó cseh hivatalnoksereg elvonulása következtében jóideig lakásfölösleggel rendelkeztek és csak nemrég érkeztek el ismét a telítettség állapotába.

Mozolovszky Sándor dr.

¹⁾ Lásd: Mozolovszky Sándor dr.: Lakóházak, lakások és építkezések. Magyar Stat. Szemle, 1938. évi 11—12. szám, 1047—1049. l.

MEZŐGAZDASÁG

A búza és a burgonya fajtaszerinti termésátlagai az 1938/39. gazdasági évben.

Rendements moyens des espèces de froment et de pomme de terre en Hongrie pendant l'année économique 1938-39.

Résumé. L'Office de Statistique s'est enquis, à titre d'essai, auprès des exploitations agricoles dont la superficie dépassait 100 arpents cadastraux si elles ont fait usage en 1938—39 de semences de blé sélectionnées, et quelles étaient les pommes de terre cultivées par elles. Les réponses autorisent à conclure que des semences de blé sélectionnées, celles de Bánkút jouissaient de la préférence des agriculteurs (73·8%), les autres ayant joué à côté de celles-ci un rôle secondaire.

Dans l'année économique en question, le blé d'hiver venu des grains sélectionnés de Bánkút avait un rendement très favorable. Sous ce rapport, les moyennes ont en effet, dans les exploitations de plus de 100 arpents, dépassé de 12·6% la moyenne valable pour l'ensemble du pays.

En ce qui concerne la pomme de terre, le rendement moyen de l'espèce Wohltmann, cultivée surtout comme plante industrielle et fourragère, a été de 20·2% supérieur à la moyenne générale, assez faible, du pays, qui se chiffrait par 42·6% quintaux. Un rendement encore plus faible a été enregistré pour l'espèce appelée Ella qui sert à l'alimentation de la population des villes, ainsi que pour les espèces „roses“ d'été et d'automne et pour l'espèce „Gul Baba“.

*

Az erős mezőgazdasági válság leküzdése után a termelés irányításának gondolata minduntalan előtérbe került. A kifejezetten irányított gazdálkodás jelszava lassankint háttérbe szorult, azóta a szakkörök inkább a többtermelés, illetőleg a minőségi termelés fontosságát hangsúlyozzák. Mezőgazdaságunk ezen a téren természetesen csak úgy érhet el jelentős eredményt, ha sikerül a kitenyésztett nemesített vetőmagvak használatának minél szélesebb körben való elterjesztését megfelelően biztosítani. Mezőgazdasági kiállítások, tenyészállatvásárok szemléltető módon mutatják a gazdaközönségnek a nemesített vetőmagvak használatának óriási előnyeit, de hogy hazánkban mennyire terjedt el ez a korszerű gazdálkodási rendszer, arra vonatkozólag számszerű adatokkal mindeztideig egyáltalában nem rendelkezünk.

A Statisztikai Hivatal az elmúlt gazdasági évben kísérletképen növényfajták sze-

rint is gyűjtött termelésstatisztikai adatokat. Egyelőre csak a 100 kat. holdnál nagyobb gazdaságoktól tudakolta az egyes kiváló minőségű búzafajták és a burgonyafajták termelésének viszonyait. A gazdaságok egy részéről lévén csak szó, a nyert adatokat a terület és a termésmennyiség nagyságának szempontjából országos adatokkal való összehasonlításra nem használhatjuk fel, annál kevésbé, mert köztudomású dolog az, hogy a nemesített vetőmagvakat a 100 kat. holdon felüli gazdaságok sokkal nagyobb arányban használják, mint amekkora a 100 kat. holdnál nagyobb gazdaságoknak a gazdaságok összterületében elfoglalt aránya; a kisgazdaságok szerepe itt még csak erősen másodrendű. A minőségi fajták termésátlagainak figyelembevétele azonban már több kérdésben érdekes megállapításokra ad lehetőséget.

A búza minőségi termelésére nézve (1. sz. tábla) a beérkezett adatokból a legjobban elterjedt fajtát, a Bánkúti eredetű nemesített búzát emeltük ki. A nemesített vetőmaggal minőségi termelést űző 100 kat. holdnál nagyobb gazdaságok ugyanis a búzavetésre 73·8%-ban Bánkúti eredetű vetőmagvat használtak fel, a meglehetősen nagyszámú többi nemesített magfajta szerepe ezzel a féleséggel szemben egyelőre tehát alárendeltnek mondható.

Érdekes jelenség, hogy a Bánkúti eredetű búzából minden egyes országrészben a termésátlag jelentékenyen jobb volt, mint az országos átlag. Mindenesetre igen figyelemreméltó eredmény, hogy az őszi búzában a Bánkúti eredetű nemesített vetőmagvat használt 100 kat. holdon felüli gazdaságok búzatermésátlaga a szóbanforgó gazdasági évben 12·6%-kal nagyobb volt, mint az országos átlag. Ez az adat egymagában elegendő bizonyítéka a nemesített vetőmag használata szükségességének. A korszerű gazdálkodást folytató földbirtokosok napjainkban már a régi rendszerekkel nem dolgozhatnak. Az elért kedvező eredmények hatása következtében remélhetőleg mind többen és többen fogják a különféle kipró-

1. A nemesített búzavetőmagot felhasznált gazdaságok termésátlagai az 1938/39. gazdasági évben.¹⁾
Rendement moyen dans les exploitations agricoles ayant fait usage de semences de blé sélectionnées dans l'année économique 1938-39.¹⁾

Ország rész Régions	Az őszi búza termésátlaga kat. holdankint métermázsra <i>Rendement moyen du blé d'hiver par arpent, en quintaux</i>			A Bánkúti <i>Blé de Bánkut</i>	Az egyéb nemesített <i>Autres blés sélectionnés</i>	A tavaszi búza termésátlaga kat. holdankint métermázsra <i>Rendement moyen du blé de printemps par arpent, en quintaux</i>			A Bánkúti <i>Blé de Bánkut</i>	Az egyéb nemesített <i>Autres blés sélectionnés</i>
	általában az összes pour l'ensemble des exploitations	a Bánkúti búzából <i>blé de Bánkut</i>	az egyéb nemesített búzából ²⁾ <i>autres blés sélectionnés²⁾</i>	búza átlaga több (+), kevesebb (-) mint az ország-rész, illetve országos átlag %-ban <i>écart en plus (+) ou en moins (-) par rapport au rendement moyen de la région ou du pays (%)</i>		általában az összes pour l'ensemble des exploitations	a Bánkúti búzából <i>blé de Bánkut</i>	az egyéb nemesített búzából ²⁾ <i>autres blés sélectionnés²⁾</i>	búza átlaga több (+), kevesebb (-) mint az ország-rész, illetve országos átlag %-ban <i>écart en plus (+) ou en moins (-) par rapport au rendement moyen de la région ou du pays (%)</i>	
		a 100 kat. holdon felüli — exploitations au delà de 100 arpents c.					a 100 kat. holdon felüli — exploitations au delà de 100 arpents c.			
	gazdaságokban					gazdaságokban				
Kisalföld — <i>Petite Plaine</i>	10·9	12·3	11·6	+12·8	+6·6	8·9	9·6	9·7	+7·9	+9·0
Dunántúli dombosvidék — <i>Transdanubie</i>	10·0	11·1	9·7	+11·0	-3·0	7·7	8·1	8·6	+5·2	+11·7
Duna-Tisza köze — <i>Entre le Danube et la Tisza</i>	9·3	10·3	8·6	+10·8	-7·5	7·5	7·2	9·4	-4·0	+25·3
Tiszántúl — <i>Au delà de la Tisza</i>	9·2	10·3	8·8	+12·0	-4·3	6·4	7·6	7·4	+18·8	+15·6
Északi dombosvidék — <i>Région du Nord</i>	8·5	9·6	8·7	+12·9	+2·4	6·7	7·2	7·3	+7·5	+9·0
Összesen — <i>Total</i>	9·5	10·7	9·4	+12·6	-1·1	7·0	7·5	8·1	+7·1	+15·7

¹⁾ Az általános búza-termésátlagok az összes gazdaságokra, a nemesített búzaátlagok pedig csak a 100 holdon felüli gazdaságokra vonatkoznak. — *Le rendement moyen général se rapporte à l'ensemble des exploitations agricoles; le rendement moyen des blés sélectionnés, aux exploitations au-dessus de 100 arpents.* —
²⁾ Székács, Hatvani és egyéb nemesített búzamag. — *Blés de Székács, Hatvani, etc.*

bált nemesített vetőmagvakat használni. A tavaszi búzánál a nemesített vetőmagvak használata az összes búzavetőterülethez viszonyítva csak egészen kis területre szorítkozik, a nemesített vetőmagvak eredményei esetleges következtetésekre nem igen használhatók fel.

A burgonyánál már évtizedek óta szintén folytatnak vetőgumónemesítési kísérleteket, sőt egy pár uradalom (Tornyospálca, Kisvárdá stb.) elég szép eredményeket ért el; nemesített vetőgumói a jobb gazdák köreiben nagyon kapósak. A burgonya tömegtermelésénél a vetőmag felfrissítése, 3—4 évenkénti kicserélése a legfontosabb, annak rendszeres keresztülvitele biztosítja leginkább a kedvező termésátlagokat. A burgonyánál nem a nemesített vetőgumók felhasználásának adatait tudakolta a Statisztikai Hivatal, itt a 100 kat. holdnál nagyobb gazdaságok arról számoltak be, hogy milyen burgonyafajtákat termelnek. A 2. számú táblán az összeírt hét burgonyafajtának termésátlagát az országos átlaghoz viszonyítottuk. Legjobb a tömeget egyáltalában nem jelentő sárgahúsú burgonyának

termésátlaga; 23·7%-kal múlja felül az országos átlagot. A nagy tömegben termelt és legnagyobb részben ipari (szesz- és burgonyakeményítőipar) és takarmányozási célokra használt Wohltmann burgonya termésátlaga is 20·2%-kal magasabb, mint a 42·6 métermázsát kitevő országos átlag. Az óriási mennyiségben felhasznált Wohltmann és Krüger burgonyával szemben a finomabb minőségű, főleg a nem termelő városi lakosság ételmezésére szolgáló nyári rózsa, Gülbaba, Ella és őszi rózsa burgonyafélék termésátlaga az országos átlag alatt maradt.

A burgonyatermesátlag hazánkban határozottan gyenge, az egyes gazdasági vidékeken és az egyes féleségek között óriási különbségek mutatkoznak, a Duna-Tiszaközi vidék igen kis termésátlagai olyan nagyon leszorítják az országos átlagot, hogy a Kisalföld viszonylagosan elég jó termésátlagai sem emelhetik ezt az átlagot kedvezőnek mondható nagyságra. Még a Kisalföld 49·8 métermázsás átlagos termése sem valami kiváló, de országos termésátlagnak elfogadható lenne. Az Alföldön meg-

2. Az egyes burgonyafajták termésátlaga viszonyítva az országrészek, illetve az országos burgonyatermésátlaghoz az 1938/39. évben.¹⁾

Rendement moyen des diverses espèces de pomme de terre, rapporté au rendement moyen général de la région ou du pays, en 1938—39.¹⁾

Országrész Régions	A burgonya termésátlaga kat. holdankint métermázsa <i>Rendement moyen par arpent, en quintaux</i>								burgonya kat. holdankinti termésátlaga több (+) v. kevesebb (—) mint az országrész, illetve országos átlag %-ban — écart en plus (+) ou en moins (—) par rapport au rendement moyen de la région ou du pays (%)						
	általában az összes gazdaságokban — pour l'ensemble des exploitations agricoles	a nyári rózsából „Rose” d'été	a Gülbabából Gul Baba	az Ella-ból Ella	az őszi rózsából „Rose” d'automne	a Wohltmannból Wohltmann	a Krügerből Krüger	a sárgahúsúból jaune	A nyári rózsza „Rose” d'été	A Gülbaba Gul Baba	Az Ella Ella	Az őszi rózsza „Rose” d'automne	A Wohltmann Wohltmann	A Krüger Krüger	A sárgahúsú Jaime
Kisalföld — <i>Petite Plaine</i>	49·8	47·4	44·3	42·4	42·4	64·7	47·8	46·9	— 4·8	— 11·0	— 14·9	— 14·9	+ 29·9	— 4·0	— 5·8
Dunántúli dombosvidék — <i>Transdanubie</i>	44·8	36·1	51·2	47·9	37·8	54·3	63·9	60·6	— 19·4	+ 14·3	+ 6·9	— 15·6	+ 21·2	+ 42·6	+ 35·3
Duna-Tisza köze — <i>Entre le Danube et la Tisza</i>	37·3	21·7	25·9	25·5	23·5	47·0	36·0	27·4	— 41·8	— 30·6	— 31·6	— 37·0	+ 26·0	— 3·5	— 26·5
Tiszántúl — <i>Au delà de la Tisza</i>	42·7	29·0	29·8	34·0	33·0	46·2	43·4	46·9	— 32·1	— 30·2	— 20·4	— 22·7	+ 8·2	+ 1·6	+ 9·8
Északi dombosvidék — <i>Région du Nord</i>	38·5	23·4	26·3	33·2	24·4	44·7	45·6	47·7	— 39·2	— 31·7	— 13·8	— 36·6	+ 16·1	+ 18·4	+ 23·9
Összesen — <i>Total</i>	42·6	29·4	32·2	38·4	29·8	51·2	48·7	52·7	— 31·0	— 24·4	— 9·9	— 30·0	+ 20·2	+ 2·6	+ 28·7

¹⁾ Az általános burgonyatermésátlagok az összes gazdaságokra, a fajták szerint részletezett burgonyaátlagok pedig csak a 100 holdon felüli gazdaságokra vonatkoznak. — ¹⁾ *Le rendement moyen général se rapporte à l'ensemble des exploitations agricoles; la spécification par espèce, seulement aux exploitations au-dessus de 100 arpents.*

indított öntözési akció kiterjesztésével remélhetőleg a burgonyatermés eredményei is kedvezőbbek lesznek és akkor talán rendszeres vetőgumó cserével, a nemesített

vetőgumók nagyobb arányú alkalmazásával a mostani határozottan gyenge burgonyatermésátlag jelentős mértékben javulni fog.

S. I.

ÁRAK, PÉNZÜGY

A trianoni Magyarország részvénytársaságai 1925—1938. között.

Les sociétés anonymes de la Hongrie de Trianon entre 1925 et 1938.

Résumé. Les sociétés anonymes du pays démembré ont établi les premiers bilans en pengős le 1er janvier 1925. Depuis cette date jusqu'en 1938, année où les frontières fixées à Trianon subirent le premier changement, les sociétés anonymes hongroises connurent trois époques: la première est marquée par la prospérité, l'abondance des capitaux et la multitude des fondations nouvelles; la deuxième embrasse les années de la crise économique; la troisième est celle du lent redressement au sortir de la crise. Elles se reflètent d'ailleurs moins dans les bilans que dans les comptes des profits et pertes.

La statistique hongroise des sociétés anonymes procède par un classement en sept catégories: agriculture, mines et métallurgie, industrie, commerce, transports, autres entreprises, établissements de crédit. La première est peu importante; la catégorie des transports ne contient pas les entreprises les plus

puissantes qui s'occupent de transports en Hongrie, et beaucoup de grands établissements de crédit ne figurent pas non plus dans la statistique en question, parce qu'ils ne sont pas sociétés anonymes. Quoi qu'il en soit, les sociétés anonymes jouent un rôle de premier plan dans la vie économique hongroise et leur sort caractérise celui de toute l'économie privée. L'étude qui suit néglige délibérément les établissements de crédit, leur structure et leur activité différant profondément de celles des entreprises de production.

La fortune totale des sociétés anonymes (les établissements de crédit non compris) se chiffrait à la fin de 1925 par presque 2·5 milliards de pengős; le maximum fut atteint en 1932 avec 4·279 millions. La crise a provoqué un certain reflux, de sorte qu'en 1933 la fortune totale se trouvait ramenée à 4·170 millions. A partir de là une nouvelle progression se dessine et elle aboutit à la fin

2. Az egyes burgonyafajták termésátlaga viszonyítva az országrészek, illetve az országos burgonyatermésátlaghoz az 1938/39. évben.¹⁾

Rendement moyen des diverses espèces de pomme de terre, rapporté au rendement moyen général de la région ou du pays, en 1938—39.¹⁾

Ország-rész Régions	A burgonya termésátlaga kat. holdankint métermázsa <i>Rendement moyen par arpent, en quintaux</i>								burgonya kat. holdankinti termésátlaga több (+) v. kevesebb (—) mint az országrész, illetve országos átlag %-ban — écart en plus (+) ou en moins (—) par rapport au rendement moyen de la région ou du pays (%)						
	általában az összes gazdaságokban — pour l'ensemble des exploitations agricoles	a nyári rózsából „Rose“ d'été	a Gülbabából Gul Baba	az Ella-ból Ella	az őszi rózsából „Rose“ d'automne	a Wohltmannból Wohltmann	a Krügerből Krüger	a sárgahúsúból jaune	A nyári rózsza „Rose“ d'été	A Gülbaba Gul Baba	Az Ella Ella	Az őszi rózsza „Rose“ d'automne	A Wohltmann Wohltmann	A Krüger Krüger	A sárgahúsú Jaime
Kisalföld — <i>Petite Plaine</i>	49.8	47.4	44.3	42.4	42.4	64.7	47.8	46.9	— 4.8	— 11.0	— 14.9	— 14.9	+ 29.9	— 4.0	— 5.8
Dunántúli dombosvidék — <i>Transdanubie</i>	44.8	36.1	51.2	47.9	37.8	54.3	63.9	60.6	— 19.4	+ 14.3	+ 6.9	— 15.6	+ 21.2	+ 42.6	+ 35.3
Duna-Tisza köze — <i>Entre le Danube et la Tisza</i>	37.3	21.7	25.9	25.5	23.5	47.0	36.0	27.4	— 41.8	— 30.6	— 31.6	— 37.0	+ 26.0	— 3.5	— 26.5
Tiszántúl — <i>Au delà de la Tisza</i>	42.7	29.0	29.8	34.0	33.0	46.2	43.4	46.9	— 32.1	— 30.2	— 20.4	— 22.7	+ 8.2	+ 1.6	+ 9.8
Északi dombosvidék — <i>Région du Nord</i>	38.5	23.4	26.3	33.2	24.4	44.7	45.6	47.7	— 39.2	— 31.7	— 13.8	— 36.6	+ 16.1	+ 18.4	+ 23.9
Összesen — <i>Total</i>	42.6	29.4	32.2	38.4	29.8	51.2	48.7	52.7	— 31.0	— 24.4	— 9.9	— 30.0	+ 20.2	+ 2.6	+ 28.7

¹⁾ Az általános burgonyatermésátlagok az összes gazdaságokra, a fajták szerint részletezett burgonyaátlagok pedig csak a 100 holdon felüli gazdaságokra vonatkoznak. — ¹⁾ *Le rendement moyen général se rapporte à l'ensemble des exploitations agricoles; la spécification par espèce, seulement aux exploitations au-dessus de 100 arpents.*

indított öntözési akció kiterjesztésével remélhetőleg a burgonyatermés eredményei is kedvezőbbek lesznek és akkor talán rendszeres vetőgumó cserével, a nemesített

vetőgumók nagyobb arányú alkalmazásával a mostani határozottan gyenge burgonyatermésátlag jelentős mértékben javulni fog.

S. I.

ÁRAK, PÉNZÜGY

A trianoni Magyarország részvénytársaságai 1925—1938. között.

Les sociétés anonymes de la Hongrie de Trianon entre 1925 et 1938.

Résumé. Les sociétés anonymes du pays démembré ont établi les premiers bilans en pengős le 1er janvier 1925. Depuis cette date jusqu'en 1938, année où les frontières fixées à Trianon subirent le premier changement, les sociétés anonymes hongroises connurent trois époques: la première est marquée par la prospérité, l'abondance des capitaux et la multitude des fondations nouvelles; la deuxième embrasse les années de la crise économique; la troisième est celle du lent redressement au sortir de la crise. Elles se reflètent d'ailleurs moins dans les bilans que dans les comptes des profits et pertes.

La statistique hongroise des sociétés anonymes procède par un classement en sept catégories: agriculture, mines et métallurgie, industrie, commerce, transports, autres entreprises, établissements de crédit. La première est peu importante; la catégorie des transports ne contient pas les entreprises les plus

puissantes qui s'occupent de transports en Hongrie, et beaucoup de grands établissements de crédit ne figurent pas non plus dans la statistique en question, parce qu'ils ne sont pas sociétés anonymes. Quoi qu'il en soit, les sociétés anonymes jouent un rôle de premier plan dans la vie économique hongroise et leur sort caractérise celui de toute l'économie privée. L'étude qui suit néglige délibérément les établissements de crédit, leur structure et leur activité différant profondément de celles des entreprises de production.

La fortune totale des sociétés anonymes (les établissements de crédit non compris) se chiffrait à la fin de 1925 par presque 2.5 milliards de pengős; le maximum fut atteint en 1932 avec 4.279 millions. La crise a provoqué un certain reflux, de sorte qu'en 1933 la fortune totale se trouvait ramenée à 4.170 millions. A partir de là une nouvelle progression se dessine et elle aboutit à la fin

de 1938 à 4.836 millions. Il y a lieu cependant de noter que les divers comptes formant les éléments du bilan sont loin d'avoir une allure uniforme.

Le total des capitaux-actions représentait en 1925 la somme de 685·4 millions de pengős, et deux ans plus tard à peu près un milliard; la raison en est entre autres que certaines réserves cachées se sont transformées en capital-actions. Le maximum a été enregistré également en 1932 avec 1.209·2 millions, tandis que l'année 1935 était marquée par un total de 1.114·0 millions seulement. Depuis ce temps, il y a augmentation; mais à la fin de 1938, on n'en était toujours qu'à 1.129·3 millions. C'est qu'il s'est produit un grand nombre de liquidations en raison desquelles, le nombre des entreprises ayant diminué, la moyenne du capital social par entreprise s'est fortement accrue.

Les réserves avaient un total de 627·9 millions en 1925, de 1.275·8 millions en 1938. Le compte des réserves apparaît en progression constante: tandis qu'en 1925, il y'avait 86 pengős de réserve pour chaque pengő du capital social, en 1938 la proportion correspondante se trouve portée à 112 p. L'amélioration est, en partie, apparente, puisqu'elle résulte du versement de fortes sommes au compte d'amortissement. Celui-ci figurait en 1925 avec 199·0 millions, en 1938 — grâce aux dotations continues — avec 739·2 millions. Les sommes inscrites au compte d'amortissement doivent compenser la perte de valeur et l'usure des installations; elles ne sont donc des réserves véritables que si elles dépassent le montant de la perte de valeur et de l'usure réunies.

L'accumulation des capitaux confiés aux entreprises était un trait caractéristique des années de prospérité; en 1925, les sociétés anonymes de production travaillaient avec 1·1 milliard de capitaux empruntés, en 1929 avec 2·1 milliards. A partir de cette année-là, il y a recul qui dure jusqu'en 1933 et qui diminue d'environ 240 millions les capitaux mis à la disposition des sociétés anonymes; ensuite, un nouveau progrès s'annonce qui fait monter les capitaux empruntés à 2·3 milliards (fin de 1938). Les années de la crise économique étaient marquées aussi d'une crise de crédit, et les entreprises avaient beaucoup de difficultés pour substituer de nouveaux crédits à ceux qu'on leur retirait. C'est, pour la vie économique hongroise, une preuve de souplesse que, malgré le retrait d'importants crédits étrangers, les sociétés anonymes arrivaient à se procurer les capitaux nécessaires au maintien de leur activité.

Mieux que les bilans, les comptes des bénéfices et des frais trahissent la nature des époques qui se succèdent. En 1925, les sociétés anonymes enregistrent 2·1 milliards de recettes; en 1929, leurs recettes brutes dépassent le chiffre de 2·9 milliards. L'approche de la crise se faisait bien

sentir et, pendant les deux années suivantes, les recettes brutes retombaient au niveau de 1925; la chute ne s'arrêta pas et le total des recettes restait inférieur à 1 milliard $\frac{3}{4}$ en 1933. Alors commence le redressement: l'année 1937 est comparable à la meilleure année d'avant la crise, et l'année 1938 est marquée, en matière de recettes brutes, par un total dépassant trois milliards de pengős. La crise est bien peinte par le rapport des recettes aux dépenses. En 1925, il n'y a que les sociétés anonymes commerciales dont les frais surpassent le montant des recettes, leurs comptes se soldent pendant ces années toujours par un déficit; en 1926, les sociétés anonymes agricoles les rejoignent, le solde de leurs bénéfices et frais bruts devenant déficitaire. La troisième catégorie qui subit le même sort est celle des entreprises de transport, suivie en 1931 par les entreprises minières et métallurgiques, puis par les établissements de crédit. Pendant les années suivantes, jusqu'en 1936, seules les entreprises minières et métallurgiques avaient un solde actif (ces entreprises gardaient d'ailleurs cette position au delà de 1936); la situation s'améliorait cependant et en 1938, le déficit ne pesait que sur les entreprises agricoles, commerciales et „autres“.

Le solde dont il s'agit dans les considérations précédentes ne résume pas naturellement la balance des pertes et profits. Les sociétés anonymes hongroises ont eu en 1925 un bénéfice de 71·5 millions de pengős et en 1929, à l'apogée de leur carrière, 150 millions. L'année 1933 était la pire avec 68·4 millions de bénéfice, mais l'année 1934 accuse déjà 134·7 millions. Les pertes oscillaient entre des limites notablement plus larges: 21·7 millions en 1925, 192·1 millions en 1932 et 122·7 millions en 1938. Au point de vue de l'économie nationale, il importe de noter que pendant les années de la crise, les pertes des entreprises travaillant à perte dépassaient le total des bénéfices des entreprises travaillant à bénéfice. Telle était la situation à partir de 1931 et, même en 1936, il y avait quant aux entreprises travaillant à perte, 115 millions de pengős comme bénéfice, contre la somme de 116·4 millions représentant les pertes.

*

Az aranypengő korszaka 1925 január 1-én kezdődött, az első trianoni határvonal pedig 1938 végén kezdett helyet adni egy igazságosabb alakulásnak. Az 1938-as Magyar Statisztikai Évkönyv még az első trianoni terület adatait öleli fel, a következő évi természetesen már az új helyzettel számol. A két időpont között tizennégy teljes üzleti évünk van, majdnem másfél évtized adatai állanak rendelkezésünkre s ennek az időszaknak tanulságait annál érdekesebb

levonni, mert minden tekintetben fontos és jellemző kor volt ez, amelynek tanulságai a jövőre nézve is nagyon értékesek lehetnek, bármit hozzon is a jövő. Ez alatt az időszak alatt csak egy tényező volt változatlan: a csonkaországnak, a Trianonban meghagyott csonknak, az ezer sebből vérző nemzetnek az újjáépítésre irányuló törhetetlen akarata, a magyar gazdaságtörténelemben majdnem példátlan erőfeszítései és munkája, de változó volt vele szemben a külső tényező, a világgazdaság, amelyből egyetlenegy nemzet sem kapcsolódhat ki és amelynek hatásait még ellensúlyozni sem tudja, ha ezek a hatások egyszerre rosszindulatúakká válnak. Ha a magyar csonkaország fejlődése e másfél évtized alatt nem volt egyenletes, ez némi belső bizonytalanságon kívül annak tudható be, hogy ez a külső hatás nemcsak nem maradt vele szemben jóakarató, de még közömbös sem volt mindig. A pengőkorszak elején a nemzetközi tőkepiac még segítően nyúlt a magyar kérdéshez, de amint a világválság kitört, ennek az elfogadott segítségnek sokszoros árát kellett megfizetnünk. A magyar gazdasági élet nem volt részes a harmincas évek elejének válságában, legfeljebb annyiban, hogy talán túlnagy bizalommal fogadta a külföldi tőke szolgálatait. S ha a válságot kiheverte, nem idegen segítséggel érte ezt el, amit legjobban mutat az, hogy az új fellendülés éveit teljesen a maga erejéből alapozta meg. A világgazdaság, amely a pengőkorszak elején még olyan nagy mértékben segítette a magyar gazdasági újjáépítést, a válság éve alatt a végletekig menő, üzletszerű kegyetlenséggel mélyítette bajainkat, amelyek tőle származtak hozzánk, a válságból való kibontakozás pedig az egész világon az atomizálódásnak, a világpiac részekre hullásának s a világ-tőke fogalma elhomályosulásának jegyében folyt le. Nálunk is ez történt: a válságot azért éreztük meg olyan nagy mértékben, mert előtte túlsokat fogadtunk el a külföldtől, de viszont abban az ütemben emelkedtünk ki belőle, amilyen saját erőnkre való áttérésünk és átrendezkedésünk ütemének megfelelt.

A nemzetközi gazdaságtörténet legújabb fejezetei azt mutatják, hogy ma minden ország csak olyan erős lehet, amilyen erős önmagában, az ország határain kívül pedig csak lehetőségek vannak számára, de valószínű támasz és segítség nincs. Ezt meg kellett tanulnia minden államnak, kicsinynek és nagyoknak egyaránt és lehet, hogy a mai

háborús válság elviselését éppen ez az előkészítés tette számunkra is elviselhetővé. Olyasmi volt ez a válság óta eltelt korszak, mint valami nagy erőgyűjtés, a magunk erővel való számolás és gazdálkodás időszaka s rendkívül nagy az a különbség, amelyet gazdasági szerkezetünk mai keresztmetszete a pengőkorszak elejének helyzetével szemben mutat. E másfél évtized adataiban ennek az átalakulásnak a menete tükröződik és a földrajzi ok mellett, az ország megnagyobbodásának örömteli és biztató ténye mellett éppen az is kötelez bennünket e korszak elemzésére, hogy ennek az átalakulásnak törvényeit, vagy legalább szabályait és tanulságait az okszerű magyar gazdaságpolitika megalapozása számára levonhassuk.

A hazai részvénytársaságokra vonatkozó adatgyűjtés ennek a kutatásnak igen fontos területet kínál. A részvénytársasági formájú vállalatok összesége érthetően vezeti és irányítja mindazt, ami a magángazdasági élet területén történhetik. A magyar statisztika mindig tudatában volt a részvénytársasági statisztika fontosságának s adatgyűjtésünknek ez a része nemzetközi viszonylatban is legértékesebb teljesítményeink közé tartozik. A statisztikai adatokkal kapcsolatban hangsúlyozni kell azt, hogy ezek nem a vállalatoknak a nyilvánosság számára készült mérlegeiből és számadásaiból keletkeznek, hanem a Statisztikai Hivatal által megszövegezett kérdőívek alapján, amelyek a nyers adatokat foglalják magukban. Kétségtelen, hogy még egy ilyen adatszolgáltatásnak is megvannak a maga bizonytalanságai, mert hiszen a Hivatal nem élhet minden egyes esetben azzal a jogával, hogy az adatokat szakértővel a helyszínén, a vállalat könyvei alapján ellenőrizze. De azért mégis teljes és hiteles adatok ezek s ennyiben felülemelkednek a statisztikai adatgyűjtés átlagos színvonalán. S mivel a részvénytársaságoknak bizonyos szempontból valóban döntő szerepük van a gazdasági élet terén, az így levonható tanulságok szélesebb területre nézve érvényesek, mint amennyit éppen a részvénytársaságok üzleti köre maga jelent.

A hazai részvénytársaságok 1938 végén mintegy másfél milliárd pengőnyi alaptőkével s ugyanannyi tartaléktőkével saját vagyonuknak csaknem a kétszeresét kezelték s gyümölcsöztették. Az adóstatistika szerint 1937-ben a megadóztatott, tehát tehermentes vagyonalap mintegy hatodfél milliárd pengőre rúgott. Ez azt jelenti, hogy dolgozó magántőkénknek az a része, amely az elpor-

lódóan kicsiny vagyonok körén felülemelkedik — miután a vagyonadóhatár huszonötezer pengőnél kezdődik —, kilenc és fél milliárd pengőre rúg s ebből majdnem egyharmadrésznyi van részvénytársaságaink kezelésében és birtokában. Ez már magában is igen nagy arány, még jobban megnöveli azonban az, hogy ez a három milliárd mindössze háromezer vállalaté, a másik hat és fél ellenben százötvenezer adófizetőé. A részvénytársaságok soraiban tehát a saját maguk vagyonának az átlaga egy millió pengő, a vagyonadófizetők vagyonértékének átlaga ellenben 42.000 P. Emellett a háromezer részvénytársaság egyes csoportjait külön-külön is egybefűzi és közös irányba tereli egyfelől a vezetőknek körülbelül egyforma szelleme, másfelől pedig a vállalatok anyagi érdekeinek azonossága. A magánvagyonnál nem tapasztalhatunk ilyen pontos egységet és azonosságot, bár kétségtelen, hogy a vagyonnak vannak bizonyos alapvető törvényei, amelyek a vagyon körén belül általánosaknak mondhatók. Mégis bizonyos, hogy a háromezer részvénytársaság egészen más erővel érvényesül a gazdasági élet irányítása tekintetében, mint a magánvagyonnal rendelkező másfélszáz ezres tömeg. A részvénytársaság, különösen amikor a részvénytársaságok között ott szerepelnek a hitelintézetek is, az a vállalati forma, amelynek feladata éppen az idegen vagyon kezelése, éppen az, hogy a lehető legkülönbözőbb területen működő magánvagyont és magánvállalatot igyekezék irányítani, vezetni s a vagyon használásának lehetően ugyanarra a szellemére és irányára ránevelni. Ha mindezt megfontoljuk, szinte azon kell csodálkoznunk, hogy a részvénytársaságoknak a gazdasági életre gyakorolt befolyása nem sokkalta tudatosabb és uralkodóbb jellegű, mint amilyenek azt tapasztaljuk.

Az összes vagyon. 1925 végén a hazai részvénytársaságok összesen 4.062·8 millió P vagyonot kezeltek, 1928 végére ez az összeg 8.084·3 millióra növekedett és 1938 végén 8.586·3 millió volt. A válságszakasz folyamán az apadás nem volt nagy, az 1930-végi 8.644·3 millió P-ről 1935-ben 7.820·1 millióra csökkent a teljes vagyon összege, ami még tíz százalékot sem jelent. Eszerint tehát a nyers vagyon összegének emelkedése világosan mutatja a fejlődést, amelyet az újjáépítés évei folyamán részvénytársaságaink az egész gazdasági szervezettel együtt átélhettek, de nem érzékelteti a válságot. A jövedelem már ebben a tekintetben is érzéke-

nyebb. Az 1925. évi 2.275·0 millió P-nyi nyers bevétel 1929-ben 3.322·1 millió P-s jövedelemnek ad helyet, 1933-ban már mindössze 1.972·0 millió P a nyers bevétel, amely ettől kezdve ismét fokozatosan növekvőben van és 1938-ban 3.245·2 millió P-t ért el. A jövedelem tehát a legnagyobb bevétel évétől a legrosszabb évig 41%-os hanyatláson ment át.

A mérleg adatai érthetően nem érzékenyek. A részvénytőke maga meglehetősen ellentálló jellegű, valóban nem lehet egy vállalat ügyeinek rendezését a részvénytőkénél kezdeni. A részvényes legutoljára tudja meg mi van vállalatánál, amelynek érdekeit a részvénytöbbség védi. Az alaptőkeleszállítás, vagy a fúzió, amely már az alaptőke eltűnését, egy másik vállalatban való feloldást jelenthet, vagy éppen a vállalat felszámolása: mindez a belső válság leküzdése tekintetében a legutolsó orvoslások módosztatit jelenti. A vállalatok számának változása bizonyos korszakokban nagyon erőteljes és mindig nagyon is jellemző, de az új és az eltűnő vállalatok rendszeren kicsinyek, vagyis ezeknek mérlegadatai, a velük jövő, vagy velük a részvénytársasági üzletkörből kikapcsolódó tőkék nagysága már az egész részvénytársasági tömbre nézve nem jellemző. Határesetek ezek, s nem az átlagot képviselik.

Amellett a mérlegszámlák önmagukban sem elég rugalmasak. Ha a vállalat válságba kerül, aminek a világválság folyamán két általános oka volt: az első az árhanyatlás, amelynek ismét a nyersanyagok árának megrendülése volt a forrása, másfelől pedig a hiteltőkék felmondása és gyors visszavonása, — akkor éppen eléggé el van foglalva azzal, hogy a felmondott tőkéket valami módon a vagyonoldalon ellensúlyozza, ha már a teheroldalon nem sikerül megfelelő pótlást szereznie. Ez a két válságforrás egymással ellentétes értelemben érvényesül. Az árhanyatlás ugyanis a vagyonoldalt támadja meg, a tőkék visszavonása, a tőkék visszafizetésének kötelezettsége a teheroldalt. Csakhogy az árhanyatlás egyúttal és elsősorban bevételi hiányt is jelent, tehát éppen akkor akadályozza meg az idegen tőkék visszafizetését, amikor azoknak fedezetét gyengíti. A tartaléktőkénél pedig külön probléma az, hogy ezek nincsenek meg a vállalat pénztárában vagy likvid követeléseiben, hanem ellenkezően, a vagyonoldalt a részvénytőke módján táplálják. Ez nem jelenti azt, mintha a bő tartalék a likviditásnak

Hazai részvénytársaságok adatai 1925—1938.

Tételek	1925		1926		1927		1928		1929		1930		1931	
	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%	1,000.000 P	%
Reszvénytőke :														
1. Óstermelés	14.1	2.1	18.8	2.2	17.5	1.7	19.0	1.8	22.6	1.9	19.5	1.7	17.0	1.4
2. Bányászat és kohászat	115.9	16.9	115.3	12.4	122.5	12.5	117.8	10.9	123.7	10.5	124.2	10.5	124.3	10.4
3. Ipar	413.0	60.4	619.6	66.7	656.2	66.9	716.6	66.2	776.4	66.4	786.8	66.6	798.5	66.8
4. Kereskedelem	69.9	10.1	89.7	9.6	89.8	9.3	125.4	11.6	141.6	12.2	145.1	12.3	151.5	12.7
5. Közlekedés	18.8	2.7	20.3	2.2	22.4	2.2	24.4	2.3	24.9	2.1	16.6	1.4	16.9	1.4
6. Egyéb	53.7	7.8	64.8	6.9	72.4	7.4	77.1	7.2	80.8	6.9	87.9	7.5	87.9	7.3
1—6. Együtt	685.4	100.0	928.5	100.0	980.8	100.0	1.080.3	100.0	1.170.0	100.0	1.180.1	100.0	1.196.1	100.0
7. Hitel	217.3	24.1	223.1	19.4	273.7	21.8	317.9	22.7	339.4	22.5	349.3	22.8	358.8	23.1
Részvénytőke összesen	902.7	—	1.151.6	—	1.254.5	—	1.398.2	—	1.509.4	—	1.529.4	—	1.554.9	—
Tartaléktőke :														
1. Óstermelés	10.4	1.6	11.5	1.3	9.9	1.2	9.4	1.0	11.6	1.2	10.8	1.1	10.2	1.0
2. Bányászat és kohászat	127.9	20.4	135.7	16.3	146.7	17.0	152.3	16.7	173.2	18.0	200.2	19.5	208.2	20.0
3. Ipar	412.5	65.7	600.3	72.1	627.3	72.5	658.5	72.0	682.2	70.8	719.7	70.7	729.6	69.8
4. Kereskedelem	41.2	6.6	43.4	5.2	30.5	3.5	38.4	4.2	37.4	3.9	35.7	3.5	40.5	3.9
5. Közlekedés	12.5	2.0	13.9	1.7	13.4	1.6	16.3	1.8	17.7	1.8	12.4	1.2	14.1	1.4
6. Egyéb	23.4	3.7	26.7	3.4	37.1	4.2	39.4	4.3	41.0	4.3	39.5	4.0	41.4	3.9
1—6. Együtt	627.9	100.0	831.5	100.0	864.9	100.0	914.3	100.0	963.1	100.0	1.018.3	100.0	1.044.0	100.0
7. Hitel	137.7	18.0	134.0	13.9	145.4	14.4	165.8	15.3	182.8	15.9	215.0	17.5	217.2	18.2
Tartaléktőke összesen	765.6	—	965.5	—	1.010.3	—	1.080.1	—	1.145.9	—	1.233.3	—	1.261.2	—
Idegen tőke :														
1. Óstermelés	20.2	1.9	35.7	2.7	43.8	2.9	52.5	2.8	55.3	2.7	49.9	2.6	41.6	2.2
2. Bányászat és kohászat	53.1	4.9	59.1	4.5	72.3	4.7	93.5	5.0	111.6	5.4	108.2	5.5	112.8	5.9
3. Ipar	727.0	66.7	872.2	66.3	1.036.6	67.9	1.254.6	66.5	1.345.6	64.5	1.274.5	65.3	1.250.7	65.5
4. Kereskedelem	233.2	21.4	260.9	19.8	278.5	18.3	360.7	19.1	409.3	19.6	388.2	19.9	373.2	19.5
5. Közlekedés	36.3	3.3	38.1	2.9	34.8	2.3	37.5	2.0	37.9	1.8	8.3	0.4	10.5	0.6
6. Egyéb	21.2	1.8	50.2	3.8	60.4	3.9	87.4	4.6	125.9	6.0	125.0	6.3	122.1	6.3
1—6. Együtt	1.091.0	100.0	1.316.2	100.0	1.528.4	100.0	1.886.2	100.0	2.085.6	100.0	1.954.1	100.0	1.910.9	100.0
7. Hitel	1.206.0	52.4	1.678.6	73.1	2.562.8	62.7	3.497.7	64.9	3.578.7	63.2	3.746.3	65.7	3.398.7	64.0
Idegen tőke összesen	2.297.0	—	2.994.8	—	4.089.2	—	5.383.9	—	5.664.3	—	5.700.4	—	5.309.6	—
Nyereség :														
1. Óstermelés	1.3	1.8	1.2	1.2	0.9	0.7	1.2	0.8	1.1	0.7	1.2	1.2	0.1	0.2
2. Bányászat és kohászat	17.2	24.0	23.6	23.4	29.8	21.7	30.7	21.1	31.7	21.2	25.6	21.0	20.8	23.2
3. Ipar	46.8	65.3	68.2	67.5	92.5	67.3	99.4	68.2	103.2	69.0	85.4	69.9	61.4	69.0
4. Kereskedelem	3.7	5.2	4.4	4.4	5.6	4.1	7.8	5.4	7.2	4.8	3.7	3.0	2.8	3.2
5. Közlekedés	0.6	0.8	1.1	1.0	3.8	2.8	1.7	1.2	1.5	1.0	1.6	1.3	1.0	1.1
6. Egyéb	2.1	2.9	2.5	2.5	4.9	3.4	5.1	3.3	5.0	3.3	4.5	3.6	3.0	3.3
1—6. Együtt	71.7	100.0	101.0	100.0	137.5	100.0	145.9	100.0	149.7	100.0	122.0	100.0	89.1	100.0
7. Hitel	25.9	26.5	35.2	25.9	70.5	33.9	76.2	34.3	74.4	33.2	59.2	32.7	34.6	28.1
Nyereség összesen	97.6	—	136.2	—	208.0	—	222.1	—	224.1	—	181.2	—	123.7	—
Összes vagyon :														
1. Óstermelés	46.0	1.8	67.1	2.1	72.2	2.1	82.1	2.0	90.6	2.1	81.5	1.9	68.9	1.6
2. Bányászat és kohászat	314.1	12.7	333.6	10.5	371.3	10.6	394.3	9.8	440.2	10.1	458.2	10.7	466.0	11.0
3. Ipar	1.599.5	64.6	2.160.2	68.0	2.412.5	68.7	2.728.9	67.7	2.907.3	66.5	2.866.2	67.0	2.840.1	67.0
4. Kereskedelem	348.0	14.0	398.4	12.5	404.5	11.5	532.4	13.2	595.5	13.6	572.7	13.5	568.0	13.4
5. Közlekedés	68.2	2.8	73.5	2.3	74.3	2.1	79.9	2.0	82.0	1.9	38.9	0.9	42.6	1.0
6. Egyéb	100.3	4.1	144.2	4.6	174.8	5.0	209.0	5.3	252.6	5.8	256.8	6.0	254.4	6.0
1—6. Együtt	2.476.1	100.0	3.177.0	100.0	3.509.6	100.0	4.026.6	100.0	4.368.2	100.0	4.274.3	100.0	4.240.0	100.0
7. Hitel	1.586.7	39.0	2.071.2	39.4	3.052.4	46.5	4.057.7	50.2	4.175.3	48.9	4.370.0	50.6	4.009.4	48.5
Összes vagyon összesen	4.062.8	—	5.248.2	—	6.562.0	—	8.084.3	—	8.543.5	—	8.644.3	—	8.249.4	—
Veszteség :														
1. Óstermelés	1.1	5.2	1.3	3.2	1.6	4.0	2.4	3.9	6.6	8.5	3.5	3.7	4.7	3.4
2. Bányászat és kohászat	1.0	4.4	1.0	2.5	1.0	2.7	0.9	1.6	0.6	0.8	1.9	2.0	1.4	1.0
3. Ipar	12.2	56.2	23.5	58.9	21.7	55.0	28.9	47.4	40.5	52.0	56.5	58.4	84.9	61.4
4. Kereskedelem	6.9	31.8	12.9	32.4	12.7	32.2	19.8	32.5	20.4	26.2	27.2	28.1	36.5	26.4
5. Közlekedés	0.0	0.0	0.1	0.4	0.2	0.6	5.6	9.2	5.7	7.3	1.1	1.1	1.6	1.2
6. Egyéb	0.5	2.4	1.0	2.6	2.2	5.5	3.3	5.4	3.9	5.2	6.5	6.7	9.1	6.6
1—6. Együtt	21.7	100.0	39.8	100.0	39.4	100.0	60.9	100.0	77.7	100.0	96.7	100.0	138.2	100.0
7. Hitel	8.3	27.6	0.8	2.0	3.5	8.2	2.4	3.8	5.1	6.2	22.1	18.6	22.4	14.0
Veszteség összesen	30.0	—	40.6	—	42.9	—	63.3	—	82.8	—	118.8	—	160.6	—
Jövedelem :														
1. Óstermelés	28.6	1.3	29.2	1.3	32.8	1.3	44.1	1.6	51.2	1.8	50.4	2.0	39.6	1.8
2. Bányászat és kohászat	108.5	5.2	117.0	5.1	135.3	5.2	138.3	4.8	163.0	5.6	140.7	5.4	123.3	5.7
3. Ipar	1.364.0	65.2	1.545.2	67.5	1.791.4	68.1	1.952.1	68.4	1.970.0	67.3	1.788.7	69.0	1.454.8	67.6
4. Kereskedelem	554.8	26.5	550.8	24.1	614.5	23.4	663.1	23.2	672.7	23.0	557.2	21.5	480.7	22.3
5. Közlekedés	21.2	1.0	24.8	1.1	29.7	1.1	28.3	1.0	28.7	1.0	16.6	0.6	17.0	0.8
6. Egyéb	17.3	0.8	20.0	0.9	24.6	0.9	31.7	1.0	36.7	1.3	38.5	1.5	36.3	1.8
1—6. Együtt	2.094.4	100.0	2.287.0	100.0	2.628.3	100.0	2.857.6	100.0	2.922.3	100.0	2.592.1	100.0	2.151.7	100.0
7. Hitel	180.6	7.9	197.3	7.9	278.1	9.6	343.5	10.7	401.8	12.0	361.7	12.2	344.1	13.8
Jövedelem összesen	2.275.0	—	2.484.3	—	2.906.4	—	3.201.1	—	3.324.1	—	2.953.8	—	2.495.8	—
Költség :														
1. Óstermelés	28.4	1.4	29.3	1.3	33.4	1.3	45.2	1.6	56.7	2.0	52.7	2.1	44.1	2.0
2. Bányászat és kohászat	92.2	4.5	94.6	4.3	106.5	4.2	108.5	3.9	132.0	4.6	117.0	4.6	103.9	4.7
3. Ipar	1.336.4	65.1	1.500.5	67.4	1.720.6	68.0	1.881.6	67.9	1.907.3	66.9	1.760.0	68.7	1.478.3	67.2
4. Kereskedelem	558.0	27.2	559.1	25.1	621.6	24.6	675.1	24.3	686.0	24.1	580.6	22.5	514.4	23.4
5. Közlekedés	20.7	1.0	23.8	1.1	26.2	1.0	32.1	1.2	32.8	1.1	16.2	0.6	17.6	0.8
6. Egyéb	15.7	0.8	18.4	0.8	21.8	0.9	29.9	1.1	35.5	1.3	40.4	1.5	42.3	1.9
1—6. Együtt	2.051.4	100.0	2.225.7	100.0	2.530.1	100.0	2.772.4	100.0	2.850.3	100.0	2.566.9	100.0	2.200.6	100.0
7. Hitel	155.9	7.1	163.0	6.8	211.2	7.7	269.9	8.9	332.5	10.4	324.5	11.2	332.0	13.1
Költség összesen	2.207.3	—	2.388.7	—	2.741.3	—	3.042.3	—						

Renseignements sur les Sociétés anonymes de Hongrie. 1925—1938.

1932		1933		1934		1935		1936		1937		1938		P o s t e s
1,000,000 P	%	1,000,000 P	%	1,000,000 P	%	1,000,000 P	%	1,000,000 P	%	1,000,000 P	%	1,000,000 P	%	
17.4	1.4	16.6	1.5	18.8	1.7	16.8	1.5	17.6	1.6	17.2	1.5	19.0	1.7	Capitaux-actions :
120.4	10.0	120.3	10.5	121.2	10.8	123.5	11.1	124.1	11.1	126.0	11.2	123.2	10.9	1. Production du sol
808.1	66.8	766.2	66.7	747.7	66.6	741.4	66.5	743.2	66.6	746.3	66.7	759.2	67.2	2. Mines et métallurg.
148.1	12.2	132.0	11.5	126.2	11.2	125.0	11.2	125.2	11.2	126.3	11.2	125.6	11.1	3. Industrie
26.2	2.2	24.6	2.1	24.9	2.2	27.2	2.4	26.6	2.4	26.1	2.3	21.2	1.9	4. Commerce
89.0	7.4	88.6	7.7	83.7	7.5	80.0	7.3	78.9	7.1	77.6	7.1	81.1	7.2	5. Transports, voies de c.
1.209.2	100.0	1.148.3	100.0	1.122.5	100.0	1.113.9	100.0	1.115.6	100.0	1.119.5	100.0	1.129.3	100.0	6. Autres
353.9	22.6	351.8	23.5	345.1	23.5	329.0	22.8	329.3	22.8	327.6	22.7	316.5	21.9	Ensemble des catég. 1—6
1.563.1	—	1.500.1	—	1.467.6	—	1.442.9	—	1.444.9	—	1.447.1	—	1.445.8	—	7. Crédit
														Total des capitaux-actions
10.0	0.9	10.0	0.9	12.8	1.2	13.2	1.2	13.4	1.1	13.9	1.1	13.6	1.1	Réserves de capit. :
205.8	18.6	216.5	19.5	221.7	19.9	229.2	20.2	251.9	21.2	262.6	21.2	266.7	20.9	1. Production du sol
792.5	71.7	789.7	71.1	789.3	70.7	799.8	70.5	830.9	70.0	875.3	70.5	908.6	71.3	2. Mines et métallurg.
38.4	3.5	36.1	3.3	34.0	3.1	35.5	3.1	36.1	3.0	36.4	2.9	41.0	3.2	3. Industrie
16.9	1.5	17.0	1.5	18.5	1.7	19.1	1.7	16.7	1.4	16.7	1.4	16.9	1.3	4. Commerce
42.8	3.8	40.7	3.7	38.7	3.4	38.2	3.3	36.8	3.3	36.0	2.9	29.0	2.2	5. Transports, voies de c.
1.106.4	100.0	1.110.0	100.0	1.115.0	100.0	1.135.0	100.0	1.185.8	100.0	1.240.9	100.0	1.275.8	100.0	6. Autres
223.3	18.5	216.1	16.3	216.9	16.3	220.8	16.3	223.7	20.0	230.1	15.6	173.1	1.19	Ensemble des catég. 1—6
1.329.7	—	1.326.1	—	1.331.9	—	1.355.8	—	1.409.5	—	1.471.0	—	1.448.9	—	7. Crédit
														Total des réserves de capit. Cap. non posséd. en propre :
47.0	2.5	44.4	2.4	48.2	2.6	46.9	2.5	50.0	2.5	50.8	2.4	52.5	2.3	1. Production du sol
117.6	6.2	119.1	6.5	119.8	6.4	125.9	6.6	129.9	6.5	139.9	6.8	155.6	6.8	2. Mines et métallurg.
1.275.4	67.4	1.253.7	68.0	1.297.9	68.9	1.308.2	68.6	1.392.7	69.8	1.454.8	70.4	1.616.0	70.4	3. Industrie
276.1	14.6	251.6	13.7	244.0	13.0	249.8	13.1	269.4	13.5	269.1	13.0	280.2	12.2	4. Commerce
53.9	2.9	53.2	2.9	53.6	2.9	53.1	2.8	51.7	2.6	47.8	2.3	49.8	2.2	5. Transports, voies de c.
122.3	6.4	121.8	6.5	118.7	6.2	120.1	6.4	101.7	5.1	103.6	5.1	142.0	6.1	6. Autres
1.892.3	100.0	1.843.8	100.0	1.882.2	100.0	1.904.0	100.0	1.995.4	100.0	2.066.0	100.0	2.296.1	100.0	Ensemble des catég. 1—6
3.323.3	63.8	3.206.4	64.5	5.184.3	63.4	3.005.9	61.2	3.048.8	60.4	3.121.0	60.2	3.231.6	58.5	7. Crédit
5.215.6	—	5.050.2	—	5.066.5	—	4.909.9	—	5.044.2	—	5.187.0	—	5.527.7	—	Tot. des cap. non posséd. en propre
0.2	0.2	0.3	0.3	0.4	0.4	0.3	0.3	0.3	0.3	0.5	0.4	0.7	0.5	Bénéfice :
15.3	21.5	12.1	17.7	13.7	17.6	17.7	19.5	21.1	18.3	26.6	20.1	22.0	16.3	1. Production du sol
50.5	71.0	51.8	75.7	58.7	75.3	66.8	73.4	85.6	74.3	91.4	68.9	100.9	75.0	2. Mines et métallurg.
2.0	2.8	2.1	3.1	3.2	4.1	3.7	4.1	4.7	4.1	10.9	8.2	5.4	4.0	3. Industrie
0.9	1.3	0.3	0.4	0.0	0.0	—	0.0	0.0	0.0	0.2	0.2	2.7	2.0	4. Commerce
2.3	3.2	1.8	2.8	2.0	2.6	2.5	2.7	3.3	3.0	3.1	2.2	3.1	2.2	5. Transports, voies de c.
71.2	100.0	68.4	100.0	78.0	100.0	91.0	100.0	115.0	100.0	132.7	100.0	134.8	100.0	6. Autres
22.7	24.1	20.5	23.0	20.6	20.9	20.6	18.4	25.1	17.9	28.6	17.7	29.1	17.8	Ensemble des catég. 1—6
93.9	—	88.9	—	98.6	—	111.6	—	140.1	—	161.3	—	163.9	—	7. Crédit
														Bénéfice total
74.6	1.7	71.2	1.7	80.2	1.9	77.1	1.8	81.3	1.8	82.5	1.8	85.8	1.8	Actifs :
459.1	10.7	468.1	11.2	476.4	11.4	496.4	11.7	527.1	11.9	555.1	12.2	567.5	11.7	1. Production du sol
2.926.5	68.4	2.861.3	68.6	2.893.6	68.9	2.916.2	68.6	3.052.4	69.2	3.167.7	69.4	3.384.6	69.9	2. Mines et métallurg.
464.5	10.9	421.8	10.1	407.4	9.7	413.9	9.8	435.4	9.9	442.7	9.7	452.1	9.3	3. Industrie
98.0	2.3	95.1	2.3	97.0	2.3	99.4	2.3	95.1	2.2	90.9	2.0	90.7	1.9	4. Commerce
256.4	6.0	253.0	6.1	243.1	5.8	240.8	5.8	220.6	5.0	220.3	4.9	255.3	5.4	5. Transports, voies de c.
4.279.1	100.0	4.170.5	100.0	4.197.7	100.0	4.243.8	100.0	4.411.9	100.0	4.559.2	100.0	4.836.0	100.0	6. Autres
3.923.3	47.8	3.794.8	47.6	3.767.0	47.2	3.576.3	45.7	3.626.7	45.1	3.707.3	44.8	3.750.3	43.6	Ensemble des catég. 1—6
8.202.4	—	7.965.3	—	7.964.7	—	7.820.1	—	8.038.6	—	8.266.5	—	8.586.3	—	7. Crédit
														Total des actifs
7.3	3.8	6.2	3.6	6.9	4.8	4.5	3.1	5.2	4.5	4.5	3.6	7.7	6.3	Pertes :
2.7	1.5	2.1	1.2	1.8	1.3	1.5	1.1	1.4	1.2	1.9	1.6	1.3	1.1	1. Production du sol
122.0	63.5	110.1	64.2	85.9	59.5	87.6	60.9	64.9	55.7	73.2	58.7	70.7	57.9	2. Mines et métallurg.
42.2	22.0	33.8	19.7	33.2	23.0	32.0	22.2	29.0	24.9	31.8	25.5	32.2	26.3	3. Industrie
6.9	3.6	6.3	3.7	7.9	5.5	9.2	6.4	8.0	6.9	3.2	2.6	1.7	1.4	4. Commerce
11.0	5.6	13.0	7.6	8.8	5.9	9.0	6.3	7.7	6.8	10.1	8.0	8.6	7.0	5. Transports, voies de c.
192.1	100.0	171.5	100.0	144.5	100.0	143.8	100.0	116.2	100.0	124.7	100.0	122.2	100.0	6. Autres
27.3	12.4	22.3	11.5	21.4	12.9	24.4	14.5	24.7	17.5	25.3	16.9	28.6	19.0	Ensemble des catég. 1—6
219.4	—	193.8	—	165.9	—	168.2	—	140.9	—	150.0	—	150.8	—	7. Crédit
														Total des pertes
34.4	1.8	31.5	1.8	32.5	1.7	36.5	1.7	38.9	1.6	38.9	1.4	40.5	1.3	Recettes :
113.9	6.0	106.8	6.1	108.8	5.7	131.3	6.2	136.3	5.5	166.8	5.8	172.3	5.7	1. Production du sol
1.286.0	67.6	1.197.8	69.0	1.327.6	69.1	1.454.0	69.0	1.726.2	69.2	1.976.3	68.1	2.169.1	71.6	2. Mines et métallurg.
402.5	21.2	341.1	19.7	396.6	20.7	434.4	20.5	534.0	21.4	657.6	22.6	577.5	19.1	3. Industrie
28.5	1.5	25.2	1.5	24.4	1.3	25.5	1.2	27.3	1.1	26.9	0.9	31.2	1.0	4. Commerce
36.1	1.9	32.2	1.9	29.3	1.5	29.6	1.4	31.9	1.2	34.8	1.2	37.2	1.3	5. Transports, voies de c.
1.901.4	100.0	1.734.6	100.0	1.919.2	100.0	2.111.3	100.0	2.494.6	100.0	2.901.3	100.0	3.027.8	100.0	6. Autres
282.1	12.9	237.4	12.0	216.0	10.1	210.0	9.1	211.9	7.8	212.7	6.8	217.4	6.7	Ensemble des catég. 1—6
2.183.5	—	1.972.0	—	2.135.2	—	2.321.3	—	2.706.5	—	3.114.0	—	3.245.2	—	7. Crédit
														Total des recettes
41.6	2.1	37.6	2.1	39.1	2.0	40.7	1.9	43.8	1.8	42.9	1.5	47.6	1.6	Frais :
101.4	5.0	96.7	5.3	97.0	4.9	115.1	5.3	116.5	4.7	142.2	4.9	151.6	5.0	1. Production du sol
1.357.4	67.1	1.256.1	68.4	1.354.8	68.2	1.474.8	68.1	1.705.5	68.4	1.958.1	67.7	2.139.0	70.9	2. Mines et métallurg.
442.8	21.9	372.7	20.3	426.6	21.5	462.6	21.4	558.3	22.4	678.5	23.3	604.2	20.1	3. Industrie
34.4	1.7	31.1	1.7	32.3	1.6	34.7	1.6	35.3	1.4	29.9	1.0	30.2	1.0	4. Commerce
44.9	2.2	43.4	2.2	36.0	1.8	36.2	1.7	36.3	1.3	41.8	1.6	42.6	1.4	5. Transports, voies de c.
2.022.5	100.0	1.837.6	100.0	1.985.8	100.0	2.164.1	100.0	2.495.7	100.0	2.893.4	100.0	3.015.2	100.0	6. Autres
286.5	12.4	239.2	11.5	216.6	9.8	213.8	9.0	211.6	7.8	209.4	6.7	216.9	6.7	Ensemble des catég. 1—6
2.309.0	—	2.076.8	—	2.202.4	—	2.377.9	—	2.707.3	—	3.102.8	—	3.232.1	—	7. Crédit
														Total des frais

A részvénytársaságok főbb mérlegtételeinek, valamint a jövedelmeknek és költségeknek aránya a részvénytőkéhez viszonyítva.

Principaux postes des bilans des Sociétés anonymes, ainsi que recettes et frais de ces Sociétés, rapportés aux capitaux-actions.

Részletezés — <i>Sécification</i>	Őster- melés <i>Pro- duction du sol</i>	Bányá- szat <i>Mines</i>	Ipar <i>Indus- trie</i>	Keres- kede- lem <i>Com- merce</i>	Közle- kedés <i>Trans- ports</i>	Egyéb <i>Autres</i>	Hitel <i>Crédit</i>	Átlag- hitel nélkül <i>En mo- yenne sans le „crédit“</i>
Száz pengő részvénytőkére esik — <i>Pour 100 pengős de capital-actions</i>								
1927								
Tartalék — <i>Réserves</i>	58	120	95	34	60	51	53	86
Tiszta tartalék ¹⁾ — <i>Réserves nettes</i> ¹⁾	38	65	65	32	53	35	—	59
Idegen tőke — <i>Capital non „propre“</i>	257	59	158	309	155	83	936	160
Nyereség — <i>Bénéfice</i>	5·3	24	14	6·2	17	6·8	26	13·7
Veszteség — <i>Pertes</i>	9·2	0·9	3·3	14	0·8	2·9	1·3	3·9
Jövedelem — <i>Recettes</i>	189	111	273	684	132	33	102	263
Költség — <i>Frais</i>	191	87	262	692	117	30	77	253
1931								
Tartalék — <i>Réserves</i>	59	167	92	27	84	47	60	88
Tiszta tartalék ¹⁾ — <i>Réserves nettes</i> ¹⁾	36	84	51	21	38	27	—	49
Idegen tőke — <i>Capital non „propre“</i>	255	91	153	246	62	139	946	160
Nyereség — <i>Bénéfice</i>	8·0	17	7·7	1·8	5·9	3·4	9·7	7·4
Veszteség — <i>Pertes</i>	28	1·1	11	24	9·5	10	6·2	11·7
Jövedelem — <i>Recettes</i>	233	99	182	317	101	41	96	181
Költség — <i>Frais</i>	259	84	185	339	104	48	93	183
1934								
Tartalék — <i>Réserves</i>	68	183	101	27	75	46	62	100
Tiszta tartalék ¹⁾ — <i>Réserves nettes</i> ¹⁾	19	83	48	19	21	20	—	46
Idegen tőke — <i>Capital non „propre“</i>	256	99	173	192	215	142	909	168
Nyereség — <i>Bénéfice</i>	1·9	11	7·8	2·5	—	2·4	5·9	7·0
Veszteség — <i>Pertes</i>	37	1·5	11	26	32	10	6·1	12·8
Jövedelem — <i>Recettes</i>	173	90	177	314	98	35	62	171
Költség — <i>Frais</i>	208	80	181	338	130	43	62	178
1938								
Tartalék — <i>Réserves</i>	69	217	120	33	80	36	55	112
Tiszta tartalék ¹⁾ — <i>Réserves nettes</i> ¹⁾	18	90	44	19	12	11	—	47
Idegen tőke — <i>Capital non „propre“</i>	276	126	213	223	236	175	1.002	202
Nyereség — <i>Bénéfice</i>	3·7	18	13	4·3	13	3·7	9·2	12·0
Veszteség — <i>Pertes</i>	41	1·1	9·3	26	8·1	10	9·0	10·8
Jövedelem — <i>Recettes</i>	213	140	285	460	145	46	69	268
Költség — <i>Frais</i>	251	123	281	481	143	52	69	267

¹⁾ Az értékcsökkenési tartalék nélkül. — *Non compris le fonds de réserve pour amortissem.*

korlátja volna, de viszont ha a tartalékokhoz kell nyulni, azok nem állanak rendelkezésre külön kezelt likvid vagyontételek formájában, — aminek nem is volna célja. Tehát amilyen mértékben nő a szükségessége és a sürgőssége annak, hogy a már nagyon terhessé váló idegen tőkét visszafizesse a vállalat, ugyanolyan mértékben válik a visszafizetés a tartalékok felhasználásával lehetetlenné. De a tartaléknak van még egy nagy problémája: az értékcsökkenési tartalékalapnak tartalékként való szerepeltetése. Ez megegyezik a kereskedelmi törvény rendelkezéseivel, de nem felel meg a gyakorlati életnek. Az értékcsökkenési tartalékalap ugyanis a tényleges veszteségek pótlására szolgál, amennyiben ezek a veszteségek a vagyontárgyagnál, azok értékének csökkenésében következtek be. Az értékcsökkenési tartalékalap tehát nem tartalék, hanem ennek az ellenkezője: kendőzött veszteség, amelyet a vállalat ahelyett hogy veszteséggént kezelt volna és úgy mutatott volna ki, teheroldalának növelésére használ, tehát úgy, mintha a rendelkezésre álló tőkék látszólagos emelésére szolgáló összegekről volna szó, még hozzá olyan összegekről, amelyek a vállalat bevételeiből számoltatnak el, tehát valóban keresetnek tűnnek fel. Mármost az értékcsökkenési tartalékalap éppen az árhanyatlások idején jut nagyon is erőteljes szerephez, mert ilyenkor kell minél gyorsabban ellensúlyozni az egyes vagyontárgyakban beálló elhasználódást, kopást; azért ilyenkor, mert hiszen a válságos évek nemcsak a rendes használatnak megfelelő arányban apasztják a vagyontárgyak értékét, hanem rontván azok hasznosságát, azok jövedelemszerző erejét, ezen a mértéken felül is. A válságos évek a gépek, a berendezkedések, az ingatlanok élettartamában meglevő rejtett tartalékokat emésztik fel elsősorban. Lehetetlenség ugyanis, hogy megfelelően megalapozott vállalat pontosan ugyanannyi év alatt írja le vagyontárgyait, mint ahány év alatt azokat ki kell cserélni. Vagyis mindez azt jelenti, hogy a vállalat látszólagos tartalékai az értékcsökkenési tartalékalap révén éppen azokban az években látszanak a legellentállóbbaknak, amikor a veszteségek a legnagyobbak.

Hogy ez milyen nagy mértékben így van, azt a számok éppen eléggé érzékeltetik. 1925 végén a hazai részvénytársaságok tartaléka, — hitelintézetek nélkül, amelyeknél az értékcsökkenési tartalékalapnak úgyszólván nagyon kicsiny a jelentősége, nekik nem igen lévén

üzemükkel kapcsolatosan olyan vagyontárgyaik, amelyeknek ilyen természetű értékvesztésével számolniok kellene, — 627·9 millió P volt s ebből 200 millió P az értékcsökkenési tartalék, ez a „tartalékalap“ ettől kezdve rohamosan emelkedik, 1931-ben már 462·0 millió P, amikor a tartalékok összege 1.044·0 millió; 1933-ban a tartalék 1.110·0 millió, az értékcsökkenési ebből 564·5 millió, 1938 végén pedig 1.275·8 millió P-nyi tartalékból már 789·2 millió P volt az értékcsökkenés fejében szereplő „tartaléki“ összeg. Vagyis az értékcsökkenési tartalékalap már 1925-ben, tehát az újjáépítés, az aranypengő korszakának legelső évében is a tartalékok 52%-a volt, 1938-ban ellenben már 62% az értékcsökkenési tartalék. Tehát ha a korszak elejétől annak végéig a részvénytársaságok — a hitelintézetek nélkül, — tartalékainak összege a statisztika és a vállalatok kimutatásai szerint 627·9 millió P-ről 1.275·8 millió P-re emelkedett, vagyis nagyon egészséges képet mutat, akkor ez túlnyomó nagy részben látszat. A valóság ugyanis az, hogy a tényleges tartalékok összege 1938 végén az 1925. évi 428·9 millióval szemben 486·6 millió, vagyis a növekedés mindössze 57·7 millió pengő, azaz 13·5%. Ellenben a látszólagos tartalék, az értékcsökkenési, az 1925. évi 200 millióról majdnem 789 millióra emelkedett: azaz megnégyszereződött. Ez pedig nem tartalék, hanem olyan veszteség, amit a vállalatok szakadatlanul magukkal hordoznak. Annyira, hogy végeredményben azt kell mondanunk: a vállalatok 1938 végén összes vagyontárgyuként — ismét a hitelintézetek nélkül, — 4.836·0 millió P-t tüntetnek ki, de miután ebből le kell vonnunk az értékcsökkenési tartalékok összegét, mint tényleg elszenvedett veszteséget, tényleges vagyontárgyuk ennél kereken nyolcszáz millió pengővel kevesebb. Ez ismét természetesen visszahat az egész mérlegszerkezetre, mert ilyen módon e vállalatok 1.129·3 millió P-nyi részvénytőkékével nem 1.275·8 millió P tartalék, hanem csak ennél nyolcszáz millióval kevesebb, vagyis nem egészen 500 millió áll szemben.

Mindebből az következik, hogy a vállalatok mérlege nem ad hű képet a vállalatok helyzetéről s minél rosszabb ez a helyzet, a mérlegben megmutatkozó kép annál kevésbé hiteles. Való, hogy egy vállalat mérlege nem is sejteti előre a vállalat sorsát. A vállalatok bukása rendszeren rágyógó mérlegek után szokott bekövetkezni. A világválság éve alatt a hazai részvénytársaságok nem a maguk hibájából,

hanem legfeljebb, mert még nem telt el elég idő ahhoz, hogy alapjaikat kellően megerősíthették volna, rendkívül nehéz helyzetbe kerültek, de mérlegük ebből éppen olyan keveset sejtet, mint amennyire nem méri a javulás menetét sem az erre következő évek során. Amikor a vállalatok 134·8 millió pengőnyi nyereséget mutatnak ki (1938-ban), ugyanakkor csak az értékcsökkenési tartalékalap majdnem nyolcszáz millió pengőre rúg. Ez pedig azt jelenti, hogy a nyereségtétel a vállalatok mérlegében olyan kiegyenlítő tétel, amely nagyobb mértékben mutatja a vállalatok vezetőinek jó szándékait, semmint a vállalatok tényleges üzleti eredményeit. Ezek a kiegyenlítő tételek, — nyereség és veszteség, — olyan hatalmas számláknak az egyenlegeként jelentkeznek, hogy nem tárgyi valóság, hanem csak a vállalati vezetőség szubjektív megítélése szerint értékelhetők. Ha a hazai részvénytársaságok (Hitel nélkül) összes vagyona 1938 végén 4.836·0 millió P, kimutatott nyereségük pedig a már említett 134·8 millió P, ami az összes vagyonnak 2·8%-a, akkor ennek az összes vagyonnak egy árnyalatnyi romlása, a konjunktúra egyetlenegy szelid hulláma elsöpörheti ezt a nyereséget, még akkor is, ha egyébként mindenben megfelelt volna a tárgyi valóságnak és a vállalatok helyzetének.

A hitelintézetek a részvénytársaságok sorában.

A részvénytársaságok közül a hitelintézetek egész jellegzetességükkel kiválnak s a többitől elütő csoportot alkotnak. Üzletkörüik különbözteti meg őket a többiektől s a különbség olyan nagy, hogy egészen hibás képet kapnánk a részvénytőke szerepéről, ha nem választanók egymástól külön ezt a két csoportot. A hitel-szervezet természetesen nem azonos a részvénytársasági hitelintézetek csoportjával, mert ezt különleges működésű és tőkéjű hitelszervek, közérdekeltségi vállalatok és hitelszövetkezetek egészítik még ki, vagyis a részvénytársasági formájú hitelintézetek még nem jellemzőek a magyar hitelszervezetre. De tömbjük olyan hatalmas, hogy a többi részvénytársaságoktól el kell őket különítenünk.

A hitelintézeteket legnagyobb mértékben az jellemzi, hogy amíg a többi válla-

latok valamilyen értelemben mindig közvetlenül termelő vállalatok, a hitelintézetek feladata a tőkék kezelése. A gyümölcsöztetés voltaképpen már nem az ő dolguk, mert a kamatok behajtása szintén csak igazgatási, de nem termelési jellegű feladat. A mérlegben ez a különbség a saját tőkéknek az idegen tőkékhez való viszonya, az eredményszámlán pedig a bevételeknek a tényleg megforgatott tőkékkel szemben mutatkozó szerény mértéke. A termelő vállalatok ugyanis minél kevesebb idegen tőkével igyekeznek dolgozni és virágzásuknak egyik jele éppen az idegen tőkétől való függetlenség aránya, s ugyanakkor a termelő vállalatok bevételeiben egymásra rétegezten ott szerepel minden költségelem, — és a hasznalakító tényezők hatása is, — amelyek az árunak, a termelvénynek létrejöttéhez szükségesek voltak, vagyis a nyers ár náluk mindig magas, a hitelszervezet ellenben csak a különbözeteket könyveli el, csak kamatot hajt be, amelynek nagysága egyáltalában semminemű közvetlen számszerű kapcsolatban nincs azzal, hogy a tőkét ténylegesen használó vállalat azzal milyen nagy nyers-forgalmat bonyolított le.

1938 végén a hazai részvénytársaságok részvénytőkéjének 21·9%-a volt a hitelintézeteké, a tartalékokból pedig ezek 12%-kal részesedtek. Az idegen tőkéknek ellenben már 58·5%-a szerepelt a hitelintézetek mérlegeiben, s így természetes, hogy az összes vagyonból a hitelintézetek kezeltek 43·6%-ot. Náluk száz pengőnyi részvénytőkére 1.020 pengőnyi idegen tőke esett, a többi vállalatok pedig száz pengőnyi részvénytőkéjükkel csak kétszerannyi idegen tőkét tudtak kellően kamatoztatni. A jövedelmek és a kiadások tekintetében az arány éppen fordított: a hitelintézetek a hazai részvénytársaságok nyers bevételeinek csak 6·7%-át könyvelik el, — ez körülbelül egyharmada annak az aránynak, amit a saját tőkéknél láttunk, — s a kiadásoknak pontosan ugyanilyen hányada esik rájuk. A nyereség és a veszteség alakulása már körülbelül egybehangzik az alaptőke arányával, bár annál valamivel szerényebb mértékű. A hitelintézetek ugyanis a részvénytőke 21·9%-ával a nyereség 17·8%-át könyvelték el, azaz mutatták ki, a veszteségből pedig 19·0%-kal kellett részesedniök.

A tartalékokhoz meg kell jegyeznünk, hogy a hitelrészvénytársaságok tartalékait nem hamisítja meg olyan nagy mértékben az értékcsökkenési tartalékalap, mint a többiekét. Miután náluk körülbelül az egész tartalékot annak is lehet számítani, a hitelintézeteknél száz pengő alap-tőkére 55 pengő tartalék esik, a többi vállalatoknál ellenben az értékcsökkenési tartalékalap kikapcsolása után csak 43 pengő tartalék marad.

A másfél évtizedes időszak a hazai hitelintézetekre is döntő jelentőségű volt. Sőt a hitelszervezet változása nagyobb mértékű és gyökeresebb is lett, mint a többi vállalatoké s a gazdasági szervezet többi tagjaié. Miután ugyanis a válság egyik tényezője az idegen tőkék visszahúzódása és gyors folyósításának kényszere volt, érthető, ha a válság legelső sorban bizalmi válság jellegét vette magára. De ezenfelül magát a válságot is igen nagy mértékben megéreztek a hazai hitelintézetek, amelyek legalábbis szavatosságban voltak ezeknek a tőkéknek a sorsáért. Így történt, hogy a másfél évtized a hitelszervezet jelentőségét általában véve igen nagy mértékben csökkentette, s a szervezeten magán belül a hivatalos, a közérdekeltségi alakzatok felé tolt el.

Mindez külön elemzést kíván, mostani célunk az, hogy a hazai részvénytársaságok másfél évtizedes sorsának főbb vonalait megrajzolván, elsősorban a termelő részvénytársaságok problémáival foglalkozunk. Ezért elég itt a hitelintézeti részvénytársaságokkal kapcsolatban annak az egy kérdésnek a feltevése, hogy ez alatt az időszak alatt azoknak a részvénytársaságok kezén levő vagyon és üzleti forgalom tekintetében való részesedése milyen szélsőségek között váltakozott és hogy vajjon annak a részesedésnek a változása tükrözteti-e valami módon a válság bekövetkezését és elmúlását?

A mérleg ezekre a kérdésekre éppen olyan homályosan válaszol, mint általában a többi kérdésekre. A hitelintézeti részvénytőke aránya az összes hazai részvénytársaságok alaptőkéjéhez 1925 végén 24·1% volt, de egy év múltán ez a meglepően nagy hányados 19·4%-ra hanyatlott, míg az 1928. évi 21·9% alatt volt. Innen kezdve 1931-ig szakadatlanul emelkedett ez a hányados, a bankzárlat évének végén 23·1%, ettől kezdve a bankok részvény-

tőkéje éppen úgy apadóban van, mint a többi vállalatoké, de a hanyatlás lassúbb, mint a többi részvénytársaságoknál és így az arány még tovább fokozódik, 1934 végén már 23·5%. Némi eltolódás ezután áll be, de egyébként egészen meglepő, hogy azok a törvényszerűségek, amelyekre már utaltunk s amelyek a részvénytársaságok életében érvényesülnek, majdnem egészen egyforma erővel és majdnem ugyanazzal a hatással munkálkodnak az egyébként egymástól annyira eltérő két vállalatcsoporton, a hitelintézeteken és a termelő vállalatokon.

A tartalékok a hitelintézeteknél az egész időtartam alatt szakadatlanul növekedtek, de miután a formális növekedés a többi részvénytársaságoknál is jelentkezett, az arány itt sem tolódott el lényegesen. 1925 végén a részvénytársaságok együttes tartalékaiból 18·0% esett a hitelintézetekre, 1929-ben már csak 11·1%, mert a tartalékolás a többi vállalatoknál jóval erőteljesebb ütemű volt, mint ezeknél, a válság éve alatt a hitelintézetekre eső hányad ismét 16·3%-ra javul, majd újabb hanyatlás után 1937-ben 15·6%. De az 1938. év lényeges változást hoz: a hitelintézetek tartaléktőkéjéből ötvenhét millió pengő eltűnik és így arányuk is 11·9%-ra esik, első ízben annak folyományaként, hogy a hitelintézeti tartalékok összege csökkent. Eddig ugyanis az arány változása csak a tartalékolás különböző ütemének volt a folyománya.

A hitelintézetek az idegen tőkének ez alatt az időszak alatt mindvégig nagyobb hányadát kezelték. Ez a hányados a felét valamivel meghaladó rész és a csaknem háromnegyedrész között váltakozott. A hitelintézetek szempontjából tekintve a dolgot, a legkedvezőtlenebb az 1925. év volt, amikor még csak 52·4%. A bankoknak természetesen nagy ügyfeleik a többi r.-t.-ok és ennél fogva e tizen négy év idegen tőkének alakulásán azt látjuk, hogy az előbb a bankoknál gyűlik össze s onnan kerül, onnan osztódik szét a gazdasági szervezetben. A bankzárlat évéig az idegen tőke aránya általában felül volt a hatvan százalékon, s az arány egészen a válság utolsó éveig alig változott. Ettől kezdve az arány csökken, jeléül annak, hogy a bankok többé nem rendelkeznek mozgatható tőkékkel. Ez a korszak már a hitelszervezet megbénultságának a jegyében telik el s a

viszony, amelyet a számok mutatnak, a befagyott követelések jele. A befagyást itt nem kell abban az értelemben venni, hogy a kihelyezések nem bírják kamatterhüket, a bankoknak tehát nem kell megroppanniuk, hanem mindenesetre abban, hogy a tőkék nem forognak többé, ugyanabban a keretben, ugyanazon a helyen maradnak s a bankok tevékenysége már nem annyira közgazdasági, mint tisztán csak kezelési s a kamatbehajtásra és szétosztásra szorítkozik.

A nyereség, mint a jövedelem és a kiadások számláinak és a mérlegnek közös egyenlege, — kapcsolatban a veszteségek tételeivel, — már ismét jóval érzékenyebben mutatja a pénzügyintézetek szerepének és helyének változását a hazai hitelszervezetben belül. 1925-ben a pénzügyintézetek, amelyek alaptőkéi a részvénytársasági alaptőkének ekkor 24·1%-át alkották, azok nyereségéből 26·5%-ot könyvelhettek el. 1929-ben, amikor a tőkerészesedés aránya 22·5%, a nyereségrész 33·2% s a következő évben is csak egy árnyalattal kevesebb az egyharmadrésznél. De a válság kitörésének évében már egyszerre 28·1%-ra hanyatlik ez a hányad, 1932-ben 24·1% és így megy tovább az irányvonal lefelé, egészen addig, amíg 1936-ban már 18% alá hanyatlik s az utolsó három statisztikai év alatt meg is marad ezen a szinten, amely alatta van a tőkerészesedésnek, vagyis azt jelenti, hogy azóta a hitelintézetekben levő részvénytőke kamatozása náluk szerényebb, mint a többi vállalatokban levő tőkéé. Amíg tehát a bankok aktívák és a gazdasági fejlődésnek tényezői, kamatnyereségük is magas és biztos. Amint azonban passzív helyzetbe kerülnek, kénytelenek egészen szerény kamatozással megelégedni. Igaz, hogy ezt a helyzetet törvényhozási intézkedések idézték elő, de a törvényhozás a közérdeknek megfelelően igyekszik irányítani a gazdasági élet erőviszonyait.

A veszteség adatsora természetesen fordított irányzatú. Az 1925. év ebben a tekintetben még egyáltalában nem jellemző, — ekkor a vállalatok összesen 30 milliónyi veszteséget mutattak ki s ebből 8·3 milliót a hitelintézetek. A következő évben a hitelintézetek kimutatott vesztesége csak 0·8 millió, s mindössze 2%-a a részvénytársasági veszteségeknek, s bár ez az arány már a fellendülés éve alatt is egyre nő,

1929-ben még mindig csak 6·1%. Az 1930-as évben a veszteségek tételének alakulása egyszerre megmutatja, hogy gyökeres változás következik: a bankok kimutatott vesztesége 5·1 millióról 22·1 millióra, 6·1%-ról 18·7%-ra ugrik fel. A veszteségek összege ezután sem maradt ez alatt az összeg alatt, de aránya mégis zsugorodik, mert a többi részvénytársaságok veszteségei még csak ezután bontakoztak ki. Mindenesetre nagyon érdekes adat, hogy amíg a többi részvénytársaságok veszteségei 1932-ben 192·1 millió pengővel érték legmagasabb pontjukat és ettől kezdve 1938-ig 122·2 millióra hanyatlottak le, a hitelintézetek veszteségei 1932-ben 27·3 millióra rúgtak, de 1938-ban is 28·6 millió P volt kimutatott veszteségeiknek összege. Közben volt némi hullámlás, de egyetlen egy évben sem volt 21·4 millió alatt az évi veszteség összege. Ebben a veszteségben azonban valószínűen benne szerepel a Földhitelbanknak majdnem 20 milliós vesztesége.

A jövedelmekben a hitelintézetek ennek az időszaknak elején 7·9%-kal vettek részt, ez az arány fokozatosan felemelkedett 12·0%-ra, sőt 1931-ben 13·8%-ot ért el, a válság éveit után azonban egyre rohamosabban hanyatlott a hányad és 1938-ban már csak 6·7%. Abszolút számokkal mérve a hitelintézetek bevételei 1929-ben érték el legfelső fokukat 400 millióval, 1933-ban már csak 237·4 millióra rúgott a bankok és takarékpénztárak együttes nyers bevétele, 1935 óta pedig 210 millió vagy ennél alig valamivel több. A többi vállalatok bevételeinek alakulása nem egészen ilyen. A válság kitörése előtt ezekre nézve is az 1929. év volt a legkedvezőbb 2·922·3 millió pengőnyi nyers jövedelemmel, a legrosszabb év pedig az 1933., amikor ez nem tett többet 1·735·0 milliónál. A hitelintézetek bevételei azonban még ezután is apadtak és legrosszabb szintjük-ről alig mozdultak ki, amikor a többi részvénytársaság bevétele szakadatlanul s egyre nagyobb ugrásokkal növekedett s 1938-ban már felül volt a 3 milliárd pengőn, vagyis meghaladta a válság előtti fellendülés korszakának legjobb évét. Ez újabb adat a hazai hitelszervezet megbénulása mellett, amely remélhetően csak átmeneti jellegű. Mert lehetetlenség az, hogy a gazdasági élet tartósan nélkülözhesse azt a hatalmas motorikus erőt, amit

reá nézve a fejlődés hosszú szakaszai során a hitelszervezet legerőteljesebb, legrugalmasabb tagja, a részvénytársasági formájú bankok és takarékpénztárak hálózata jelentett. Ennek a magángazdasági szervnek a virágzása szorosan összefügg a gazdasági szervezet fejlődésének egyéni korszakával.

A termelő részvénytársaságok.

A hitelintézeti részvénytársaságok sorsa, amint azt a teljes részvénytársasági tömb szerkezetében elfoglalt helyzetük változása is megmutatja, gyors fellendülés, nagyon tevékeny első korszak, utána megmerevülés, majd hanyatlás. A termelő részvénytársaságok sorsa nem azonos ezzel az úttal: náluk a fellendülést és megerősödést zuhanásszerű hanyatlás követi, innen azonban erőteljes javulás útja viszi őket felfelé.

A statisztika hat csoportban tárgyalja ezeket a társaságokat a szokásos foglalkozási főcsoportoknak megfelelően. A csoportok annyiban nem teljesek, hogy a közlekedési részvénytársaságok közül a vasutak hiányzanak, de hiszen a közlekedés szervezetének súlypontja egyébként is kívül esik a részvénytársaságokon és sorsa nem a részvénytársasági tőkepiacnak, hanem államgazdasági irányzatoknak a függvénye. A hatodik csoport az „egyéb“ vállalatoké; itt sok kulturális vagy más olyan vállalat is szerepel, amelyek a maguk értelmében szintén termelők ugyan, de termelésük nem mérhető ugyanazzal a mértékkel, mint az ipari, vagy a bányászati és kohászati s mint általában az anyagnak nevezett javakat előállító vállalatoké. Azonban ez a mérleg és az eredmény számla tekintetében már csak árnyalt nyi különbséget jelent, s miután a csoport maga sem nagy méretű, ez az általános képet nem módosítja jelentősen.

E statisztikai mérlegelemzés természetesen az alaptőke vizsgálatából indul ki annak a feltevésnek az alapján, hogy az alaptőke megalakulása a kezdete a vállalatnak s annak eltűnése befejezése a vállalat történelmének. Tárgyi, számszerű szemléletünk szerint az alaptőke a dolgozó erő, ez teremti meg a vállalatnak a mérleggel mért keretét, ez teremti meg az eredmény számlában tükröződő forgalmat s e forgalom hasznos alakulása esetén ez alkotja meg a keresetből a tartalékokat, hogy a saját maga tőkéjét lehetőleg minél jobban erősítse és növelje. E kutatások során az átlagokat is

érdemes szemügyre venni, mert a különböző csoportokban mutatkozó átlagok egymástól való eltérése jellemző az egyes csoportokra, másfelől, mert nemzetközi egybevetésre is éppen ezek az átlagok alkalmasak. Ugyanilyen érdekes lenne a szóródás vizsgálata is, vagyis annak megállapítása, hogy az egyes csoportokban milyen a leggyakoribb vállalati nagyság s hogy a nagyok mennyire befolyásolják az átlagot. De ebben az irányban még nem állnak rendelkezésünkre feldolgozott adatok.

Az 1938 végén feltáruló adatok szerint a hazai termelő részvénytársaságok túlnyomó nagy részben ipari jellegűek: az alaptőke kétharmada, a tartalékoknak több, mint hétézede, az igénybevett idegen tőkének is körülbelül ilyen hányada, az elért nyereségnek pedig háromnegyedrészre jelentkezik az ipari részvénytársaságok számláin, amelyek a kimutatott veszteségeknek viszont már csak 57·9%-át szenvedték el ebben az évben. A nyers bevételek és kiadások tekintetében az ipari részvénytársaságok hányada szintén meghaladja a héttizedet.

Utánuk mindenesetre nagy távolságban a bányászati és kohászati részvénytársaságok következnek. Ezekre a közös alaptőkéből csak 10·9% esik, de mérlegük és eredmény számlájuk szerkezete is lényegesen elüt az ipariakétól. Így tartalékok tekintetében nem tíz, hanem 20·9% az övék, — alaptőkebeli részesedésüknek ez majdnem a kétszerese, — idegen tőkére természetesen annál kevésbé vannak reáutalva: részesedésük itt csak 6·8%. És bár a nyers bevételekből is csak 5·7% bonyolódik le a bányászati és kohászati vállalatoknál, azért a nyereségből mégis 16·3%-kal részesednek. Ezek tehát már az arányszámokból kitűnő módon is nagy tőkeerejű, kevésbé eladósodott, más vállalatoktól nem függő, tőkeerejükhez mért aránylag kis forgalommal dolgozó, de sem árproblémákkal, sem értékesítési problémákkal túl nem terhelt vállalatok, a magyar részvénytársasági tömbnek kétségtelesen legelső sorban álló vállalatai. Mindez természetesen nem jelenti azt, mintha ebben a csoportban minden vállalatnak ez lenne a sorsa, hanem valószínűen csak annyit, hogy itt a nagyvállalatok uralkodnak és árnyékukban eltörpülnek a bajokkal küzdő kicsinyek.

Alaptőkéjük nagysága tekintetében a kereskedelmi részvénytársaságok egy árnyalattal még meg is haladják a bányászati és kohászati vállalatok csoportját, mert része-

sedésük 11·1% itt. De a tartalékokból már csak 3·2%-kal osztoznak, ami alaptőkearányuknak egyharmadrésze; az idegen tőkét 12·2% arányban veszik igénybe, ez ismét meghaladja alaptőkájüket és valószínűen a legfelső határát jelenti annak, amit egy részvénytársaság hitelerejének teljes kimerítésével elérhet; a forgalomnak 19·1%-át bonyolítják le ezek a vállalatok, tehát tőkájük forgása voltaképpen a legerőteljesebb, bár ez csak látszat annyiban, hogy ezek a vállalatok is csak idegen tőkével, idegen áruval dolgoznak, majdnem olyan módon, mint a hitelintézetek. A kereskedelmi áru ára azért magas, mert nem a vállalat keretében alakult ki, — maga a kereskedelmi vállalat csak különbözőzeti üzletet folytat, viszont az egész nyers értéket forgatja és az egésznek árváltozásaiért szavatol. A legkockázatosabb vállalkozási ág ez. A nagy forgalommal teljes ellentétben a nyereség annál kisebb: 4·0% az alaptőke 11·1%-ával szemben. Viszont a kimutatott veszteségből már több, mint egy-negyedrész, 26·3% a kereskedelmi részvénytársaságoké akkor, amidőn itt az iparvállalatok 57·9%-kal, a bányászati és kohászati vállalatok 1·1%-kal részesednek. Ez az arány egyébként a bányászati és kohászati vállalatok alaptőkebeli arányának éppen egytizedrésze, a kereskedelmiéknél pedig annak két és félszerese. A kimutatott veszteségek összege oly nagy a kereskedelmi vállalatoknál, hogy alaptőkájük egynegyedrészének felel meg, — a bámulatraméltó módon nyereséggel záró kereskedelmi r.-t.-ok nyereségének pedig hatszorosát jelenti, — holott a kimutatott veszteség az iparnál ebben az évben már az alaptőkének csak nem egészen egytizedrésze volt, s a nyereséggel dolgozó iparvállalatok nyereségének csak hétértizedrésze. (A bányászati és kohászati vállalatok 1·3 milliónyi kimutatott veszteségével a nyereséges vállalatok 22·0 milliója áll szemben.)

Az őstermelési vállalatok a részvénytársaságok együttesében nagyon szerény helyet foglalnak el. A közös alaptőkevagyonból 1·7%, a tartalékokból még annyi sem: 1·1% az övék; az idegen tőkének, amellyel a részvénytársaságok saját tőkájükön felül dolgoznak, 2·3%-a szerepel a mérlegkeretükben, jeléül annak, hogy idegen tőkét igen nagy mértékben vesznek igénybe. Pedig náluk ez nem olyan magától értetődő üzleti politika, mint a kereskedelmi vállalatoknál, amelyeknek különbözőzeti üzleteihez igen sok tőke kell s amelyeknél a tőke forgása olyan

gyors, hogy legalább elméletileg megengedi az idegen tőkéknek akár rövid lejáratra való igénybevitelét is. Ha az őstermelő r.-t. sok idegen tőkét vesz igénybe, ez arranzve feltétlenül immobilizálódást jelent, viszont a vállalatra nézve ennél fogva magas kamatot is, mert a kockázat fokozottan magas. Az őstermelő vállalatokra a részvénytársaságok által elért nyereségből aránytalanul kevés esik. Az arány itt 0·5%, ami az alaptőke arányának a harmada, vagyis az átlagnyereségnek a részvénytársasági csoporton belül szintén éppen csak a harmadrésze. A veszteség viszont annál jelentékenyebb: 6·3%. Az őstermelő vállalatok veszteségeinek 7·75 millió pengős összege a nyereséges vállalatok hétszázezer pengőjének több, mint tízszerese és a vállalatok 19·0 millió alaptőkájének csaknem egyharmadrésze. A jövedelem mértéke is szerény, ami az őstermelő vállalatok termelésének jellegénél fogva természetes is. Itt ugyanis az ár még jóformán indulóban van, a nyerstermények előállításának túlnyomó nagy része a munkabér, a más üzemektől vásárolt félkészárúk, szerek, eszközök, anyagok aránya kicsiny. A bányászati és kohászati részvénytársaságoknál is azt láttuk, hogy a tőke forgása lassú, mert a nyers bevételben való részesedése kicsiny. Részben ott is hasonló oka van ennek, mint az őstermelő részvénytársaságoknál, de a másik ok az, hogy a bányászati és kohászati vállalatoknál igen nagy tőkebefektetésre van szükség, ami az őstermelési vállalatoknál csak különleges esetekben fordul elő. Igaz ugyan, hogy az őstermeléshez általában véve szintén nagy tőke szükséges a megművelt földek értékénél fogva, de az őstermelési csoportba besorozott részvénytársaságok nem földtulajdonos, hanem földbérlő vagy sajátos termelési ágazatokkal foglalkozó őstermelési üzemek. Így az az adat, amely szerint a nyers bevételekből 1·3% esik ezekre a vállalatokra az alaptőke 1·7%-ával szemben, egyszerre mutatja az itt lekötött tőke forgásának lassú voltát és e tőkék kedvezőtlen gyümölcsözteségi lehetőségeit.

A közlekedési vállalatok csoportja szintén egészen jelentéktelen: 1·9%-os arány az alaptőkében, 1·3% a tartalékokban, 2·2% az idegen tőkében, 2·0% a nyereségben (ami az átlagnál egy árnyalattal jobb), 1·4% a veszteségben (ami jóval jobb az átlagosnál), és mindössze 1·0% a nyers bevételekben (ami meg körülbelül a legyengébb valamennyi csoport között). De a közlekedési

vállalatoknak csak egy kicsiny és egyáltalában nem egynemű csoportja szerepel itt, úgyhogy ezeket az adatokat jobb kikapcsolnunk és nem vonnunk le belőlük általános értékű következtetéseket. A közlekedési vállalatok sorsa valóban nem tükröződik annak a néhány vállalatnak az adataiból, amelyeket a vállalati forma hasonlósága sodort ebbe a statisztikai csoportosításba.

Bizonyos mértékben hasonló az egyéb vállalatok csoportja is. Ez nagyobb, mint az őstermelési, vagy közlekedési vállalatok csoportja, de ez a nagyság nem foglal magában egynemű vállalati ágazatot, vagyis ez a csoport azért nem jellemző, mert nagyon is sokféle elemet foglal magában. Ezt a hányadot általában mégis a passzivitás jelei kísérik: 7·2% alaptőke mellett csak 2·2%-os részesedés a tartalékokból, 6·1% az idegen tőkéből, ami azt mutatja, hogy ezeknek a vállalatoknak csak csökkent hitelerejük van. A nyereségben való részesedés aránya 2·2%, az alaptőke arányának még az egyharmada sincs, a veszteségből ellenben ez a csoport könnyvel el és mutat ki 7·0%-ot, ami már majdnem pontosan az alaptőkében való részesedés hányadosa. De azért ezek a veszteségek mégsem olyan túlzottak, mint amelyet például a kereskedelmi vállalatoknál látunk: a veszteség 8·5 millió P-je a csoport együttes alaptőkéjének csak egytizedrésze, pedig 3·0 millió pengőnek megfelelő mértékben ebben a csoportban is vannak nyereséges vállalatok. E vállalatok működésének üteme is nagyon mérsékelt: a nyers bevételekből mindössze 1·4% esett rájuk, — alaptőkében való részesedésüknek alig egyötödrésze.

A termelő vállalatok együttes csoportja a majdnem másfél évtized alatt belső megoszlása, csoportjainak egymáshoz való viszonya és méretarányai tekintetében alig változott. Árnyalatnyi eltolódások természetesen akadnak, de ezek főként a nyereség és veszteség tételeinél mutatkoznak meg, de még a nyers bevétel arányai is meglehetősen maradandóak. Ez azért érthető, mert az ipar alcsoportja a maga kétharmados-héttizedes átlagos részesedésével, amely mindvégig állandó, a többi, nála sokkalta kisebb csoportoknak vagy nem enged nagyobb kilengéseket, vagy csak olyanokat, amelyek az egész szerkezetet már nem módosíthatják érezhető módon. Az alcsoportok egyéni jellegzetességeire

és egymástól való eltéréseik mértékére is jellemzőek azok az adatok, amelyek azt mutatják meg, hogy az alaptőke száz pengőjére viszonyítva mint alakul a tartalék, az idegen tőke, a nyereség vagy veszteség, a nyers bevételek és kiadások tétele. Ez a számsor egyúttal azt is élesebben mutatja majd meg, hogy a másfél évtized alatt mint módosult az egyes alcsoportok szerkezete és ezzel azok egymáshoz való viszonya is.

A saját tőke tekintetében a változás az, hogy 1927-ben száz pengőnyi alaptőkére még 59 pengő tiszta tartalék esett, 1931-ben 49, 1934-ben 46, 1938-ban pedig 43. De a szélsőségek ebben az átlagban a válság után jóval nagyobbak, mint előtte voltak, 1927-ben ugyanis a bányászati és kohászati vállalatoknak, valamint az ipariaknak egyformán alaptőkéjük kétharmadát érte el tiszta tartalékuk aránya, s még a leggyengébben ellátott kereskedelmi vállalatoknál is elérte a tiszta tartalék aránya az alaptőke egyharmadrészét. A válság után, 1938-ban ellenben komoly tartaléka már csak a bányászati és kohászati vállalatoknak volt alaptőkéjük 90%-ának megfelelő összegben, vagyis ezek lényegesen növelték is tartalékaikat. Az iparvállalatok tartalékainak aránya ellenben 65-ről tizennégy évi mérleg során 44-re hanyatlott le, a kereskedelmi vállalatoké 19, az őstermelésieké 18, a közlekedésieké 12, az egyéb csoportban összefoglalt vállalatoké 11, az alaptőkének minden száz pengőjére. Ez az átalakulás a saját tőke lényeges gyengülését mutatja s a mérleg merevszámain belül is nagyon beszédes tanulsága annak a válságos korszaknak, amely a vállalatok feje felett lepergett.

Az, hogy az értékcsökkenési tartalékok ezzel szemben állandóan növekedtek, nem a megerősödésnek, hanem — kedvező kivételeken kívül, amiknél ez már meghaladja a körülmények által megokolt leírás mértékét, — a rejtett veszteségek felhalmozódásának jele. 1927-ben még az átlagos mérték az alaptőke 29%-a volt, 1938-ban már annak 70%-a. A két közbülső jellemző évben pedig így alakult: 1931-ben 39, 1934-ben 54. Az egyes vállalati csoportokra nézve pedig az jellemző, hogy például a bányászati és kohászati vállalatok 1927-ben, a pengőkorszaknak abban az első évében, amelyben már a helyzet az aranymérlegre való áttérés után körülbelül véglegesnek mondhatóan kiala-

kult, alaptőkéjüknek 54%-át szerepeltették értékcsökkenési tartalékként, 1938-ban ellenben már 127%-át, holott időközben, amint láttuk, tényleges tartalékaik összegét is lényeges mértékben növelték. Az iparvállalatoknál e tizennégy év alatt az értékcsökkenési tartalékalap aránya az alaptőkéhez mérten 30%-ról 75%-ra emelkedett. A kereskedelmi vállalatoknál az eltolódás mértéke ez: 1927-ben 2%, 1938-ban 14%. Az őstermelésieknél 18%-ról ezalatt 53%-ra növekedett, a közlekedésieknél 7-ről 68-ra, az egyéb vállalatoknál 16-ről 25-re. Az értékcsökkenési tartalékalapnak a kirekesztése nagyon fontos, ha a részvénytársaságok üzleti szerkezetében végbement változást helyesen akarjuk megítélni. Ugyanis ezeknek a tételeknek a többi tartalékok közé való beszámítása esetén úgy tűnik fel, mintha e tizennégy év alatt a vállalatok saját tőkéje körülbelül állandó viszonyban maradt volna a nála elhelyezett idegen tőkékkel. 1927-ben ugyanis a látszólagos saját tőkének minden száz pengőjére 190 pengő összes vagyon esett, 1938-ban pedig 201. De az értékcsökkenési tartalék kirekesztésével kitűnik, hogy az összes tőkék aránya a saját tőkékhez már 1927-ben is 225 volt, 1938-ban pedig 299. Tehát akkor, amidőn arra lett volna szükség, hogy a vállalatok az idegen tőkéktől való függőségüket korlátozzák, ennek az ellenkezője, az idegen tőkék aránylagos megnövekedése következett be. Természetesen a termelő részvénytársaságoknál az idegen tőke nem ugyanazt jelenti, mint a hitelintézeteknél, amelyek az idegen tőke kamatozásának biztosítását vállalták el, ez lévén üzletkörük; a termelő vállalatoknál az idegen tőke nem mindig kamatterhes, mert áruhitel, és ehhez hasonló tételek címén adósok és hitelezők nagy mértékben kiegyenlítik egymást a mérlegben. De ha a kamatot nem kell megfizetni látható kamatok formájában, költség természetesen ezekkel a tételekkel is van és az a vállalat az erősebb és függetlenebb, amely ezektől a tételektől is lehetőleg független. Általában úgy kellene lennie, hogy a vállalatok saját tőkéjükkel lássák el beruházási szükségleteiket, hogy az immobilizált vagyontételek ellenértéke után ne legyenek kénytelenek idegeneknek fizetni kamatot vagy más járandóságot. Az idegen tartozásokkal szemben pedig áruknak, jó kinnlevőségeknek és más likvid tételeknek kellene állaniuk. A hazai részvénytársasági statisztika szerint a saját tőkének körülbelül

2·4 milliárjával szemben az idegen tőke 2·3 milliárdja áll. De ha itt a saját tőkéből 790 milliót ki kell kapcsolnunk, mert értékcsökkenési alap lévén, csak számolási értéke van, akkor a saját tőke lényeges mértékben apad s az idegen tőke terhes volta élénken szembeötlik. Termelő részvénytársaságaink vagyontételei között pedig az ingatlanvagyon kerekén egy milliárd pengő, a berendezések, felszerelések, forgalmi eszközök, jogok mérlegértéke 1·2 milliárd, s ezzel a 2·2 milliárdos tétellel szemben az értékcsökkenési tartalék több mint háromnegyed milliárdja már egyharmadrész lekönnyvelését jelenti. Eszerint a formális mérlegek szerint a vállalatok saját tőkéjükkel látják el immobil tőkeszükségletüket, s mindazzal, amijük ezenfelül van, másoknak, hitelezőknek tartoznak. Ez természetesen nem nevezhető eszményi állapotnak még akkor sem, ha elméletileg a vállalatok biztonságának ez a minimuma. Ha itt most mind a két oldalon leírjuk az értékcsökkenési alapok háromnegyed milliárdját, akkor a számszerű egyensúly nem változik, ellenben akkor az tűnik ki, hogy a saját tőkével fedezett 1·4 milliárdnyi immobil vagyonnal a mai részvénytársaságaink 2·3 milliárdnyi idegen tőkét egyensúlyoznak. Ezt az arányt pedig már valóban nem lehet egészségesnek mondani.

Az egyes vállalati alcsoportok ebben a tekintetben egymástól eltérően viselkednek, de az eddigi elemzések után már a kép nem változik. A bányászati és kohászati vállalatoknál 290 milliónyi immobil vagyonnal szemben 155 milliónyi értékcsökkenési tartalékalap áll, vagyis azt lehetne mondani, hogy ennél a vállalati csoportnál az értékcsökkenési tartalékalap bizonyos mértékben már a valódi tartalékalapba ment át, miután nem valószínű, hogy immobil vagyonukból már felerésznél többet kellene ilyen módon ellensúlyozniuk a mérlegben. Az iparvállalatok immobil vagyontételei együtt a mérlegben csaknem 1·6 milliárd pengőt képviselnek, az értékcsökkenési tartalék ezzel szemben 571·1 millió, ami több mint egyharmadrésznek felel meg. Az őstermelés 34 milliónyi immobil vagyonából tíz milliót tartalékoltt ezen a címen, a kereskedelmi vállalatok 85 millióra 18 milliót, de náluk azt is figyelembe kell venni, hogy vagyontárgyaik között 20 milliónál nagyobb értékkel szerepelnek bérházak s más nem üzleti jellegű épüle-

tek, amelyek már magukban is tartalékot jelentenek. Ilyen tételek a többi vállalati csoportoknál is vannak, de ennél sokkalta kisebb mértékben. Viszont a kereskedelmi vállalatok saját tőkéje mindössze 166 millióra rúg, s ez az immobil vagyont több, mint kétszeresen haladja meg. Csakhogy náluk az immobil vagyon a 452 milliós összes vagyonnak csak kis hányada, ami azt jelenti, hogy itt a függetlenség biztosítéka éppen az erőteljes saját tőkében van s hogy itt nem lehet megelégedni azzal, hogy legalább az immobil vagyonért nem tartoznak idegen vállalatoknak és hitelezőknek.

A mérlegnek kevésbé érzékeny és kevésbé jellemző adataihoz mérten a nyers bevételek alakulása teljes pusztító erejében tükrözteti a válságot, amely olyan hamar következett a megerősödés kezdeti korszaka után.

A száz pengő alaptőkére eső jövedelem összege 1927-ben 263 P volt, 1931-ben 181, 1934-ben 171, 1938-ban 268. A nyers jövedelem alakulása a vállalatok életében és számadataiban a külső tényező hatásának érvényesülését mutatja: a vállalati árpolitika nem szuverén. Hogy e tekintetben is a bányászati és kohászati vállalatoké a legkedvezőbb helyzet, az az eddig már feltárt adatok után szinte magától értetődő. Náluk sem a nyers bevételek apadása nem jelentkezett, — legalábbis nem jelentkezett olyan módon, hogy az tartósan befolyásolhatta volna üzleti eredményeiket, — sem pedig nem fordult elő az, hogy a kiadások meghaladták volna az évi bevételeket. A bányászati és kohászati csoportban az alaptőke 100 pengőjére 1927-ben 110 pengő nyers bevétel esett, 1931-ben 99 pengő, 1934-ben 90, 1938-ban 140 P. Ugyanezekben az években a kiadások 24, 15, 10 és 17 pengővel maradtak el a bevételek mögött. Tehát még a legrosszabb években is több, mint tíz százalék volt az eltérés a bevételek javára.

Az iparban a bevételek aránya sokkalta nagyobb, mint a bányászatban volt. 1927-ben száz pengő alaptőkére itt 273 pengő nyers bevétel esett, 1938-ban pedig 286 P. Közben: 1931-ben 182 P-re hanyatlott a bevétel, 1934-ben pedig már csak 178 P-t ért el. A kiadások 1927-ben 14 pengővel tettek kevesebbet a bevételeknél, 1931-ben 7 pengővel, 1934-ben 8 pengővel halad-

ták meg azokat és csak 1938-ra sikerült újra megteremteni az aktív állapotot, de a kiadások még ebben az évben is csak 14 pengővel maradtak el a bevételek mögött.

Az östermelési vállalatok bevételei 1927-ben ugyanezen az alapon számítva átlagosan 187 pengőre rúgtak, — a költségek ezt az átlagot három pengővel haladták meg, — 1931-ben az átlagos bevétel 233 pengő, de a kiadások átlaga 259, 1934-ben, a válság elültével az östermelő vállalatok átlagos nyers jövedelme 173 pengő, kiadásai 208 pengőre rúgnak. 1938-ban pedig 213 pengőnyi bevétellel 251 P kiadás állott szemben az árak javulása után és az östermelés konjunktúrájának helyreállta után.

A kereskedelmi vállalatok jövedelmeinek alakulása mutatja természetesen a legnagyobb kilengést, mintegy felnagyítva ezeket a válsághullámokat. 1927-ben száz pengő alaptőkével ezek a vállalatok 684 pengős forgalmat értek el, 1931-ben 317 pengőst, 1934-ben még mindig hanyatlás mutatkozik: az átlag 314 P-re rúg. 1938-ban a kereskedelem régi forgalmának mintegy kétharmadát nyerte vissza, s ezt a forgalmat 460 P átlag méri. De a kiadások minden egyes esztendőben meghaladták a bevételeket.

A részvénytársasági statisztika részletes számadatainak mindez nagyon is átlagosító összefoglalása. Inkább bevezetés a megfelelő részletezésű elemzéshez, semmint maga is végeredmények és leszűrt tételek foglalata. De azért már ennyiből is látható, hogy ez a tizennégy év a részvénytársaságok életében sem tűnt el nyomtalanul s hogy az 1938. év végén még korántsem lehetett a magyar gazdasági szervezetet gyógyultnak tekinteni. Az egyensúlyért való küzdelem nyomai itt vannak a statisztikában, de az elkendőzésnek, a fájdalmas leszámolások halogatásának jelei is világosan beszélnek a számokból. S a kép már így is fontos tanulságokkal szolgál. Az egyik ilyen tanulság a gazdaságpolitikusként szól, akit arra figyelmeztet, hogy a dolgozó szervezet még nincs túl a veszélyen, hogy erőit ápolni és gondozni kell. A másik pedig a törvényhozónak, akinek mind nagyobb megfontolással kell a mérleg valódiságának s a nyilvános számadásra való köteleztetés teljessé tételének feladatára készülnie. Nem lehet, hogy a

mérleg nyílt alkalmakat teremtsen a valóságos helyzet elfátyolozására és az sem lehet, hogy a nyilvános számadás kötelezettsége csak a mérlegre terjedjen ki, az eredményszámlára, a bevételekre és kiadásokra már nem. A nyilvános számadás kö-

telezettségét teljessé kell tenni, — de nem a vállalatok ellenére, hanem az ő érdeükben. Mert az adatokból egy tény mégis világos: az, hogy a hazai gazdasági életnek a részvénytársaságok nélkülözhetetlen és hatalmas oszlopai.

Móricz Miklós dr.

SZELLEMI, ERKÖLCSI ÉLET

Statisztika és akaratszabadság.

Statistique et libre arbitre.

A statisztika a tudnivágyó embert, ha szabad ezt a képet használni, egy második látóérzéssel ajándékozta meg. Azelőtt például: a születésekben, a házasságkötésekben, a halálesetekben az ember egyéni, családi életének magánérdekű, egyénileg színezett eseményét látták, de a statisztika látóérzékevel felszerelve; ma ezekben a jelenségekben a társadalmi, a nemzeti élet nagyfontosságú, közérdekű tömegjelenségét szemléljük. A statisztika egyúttal ezen tömegjelenségekben bizonyos szabályszerűséget engedett felismerni. Ezáltal a statisztika az emberi élet egyik legnehezebb problémájához, az akaratszabadság problémájához látszott közeledni, sőt némelyek a problémát most már megoldottnak tekintették, még pedig negatív értelemben. A természettudomány álláspontján állók: *Laplace, Quetelet, Buckle, Wagner* és követőik az emberi akarat működését igen szűk körre szorították. Ezzel szemben az etika álláspontját védők az akarat szabadságát a statisztika hatalmas számoszlopai ellenére is védelembe vették. Hisz — mondják ez utóbbiak — az akaratszabadság hiányában sem erényről, sem bűnről, általában egyéni felelősségről nem lehet szó. A kérdés újabban itt-ott ismét a vita tárgyát képezi. Azért nem árt, ha a probléma lényegét vizsgálva és kerülve minden zavaró és különösen a statisztikai tények természetét helytelenül magyarázó felfogást, a problémának azt a megoldását keressük, mely a komoly vizsgálónak némi megnyugvást nyújthat.

*

A statisztikai kutatásoknak egyik legcsodálatosabb felfedezése az volt, hogy a nagy tömegeket összefoglaló észleletekben, szám-

sorozatokban kifejezést talált az a meglepő tény, hogy számos jelenségben évről-évre bizonyos szabályszerűség volt megállapítható. Igaz, hogy a jelenségek nem teljes kongruitást mutattak; rendszeren nagyobb-kisebb eltérések is voltak, melyek máris óvatos következtetésre inthettek volna, mert az exakt emberi akarattól független, természeti törvények kivételt nem ismernek. Mégis az eddig nem sejtett szabályszerűség az értelmet és mondjuk különösen a képzelődést nagyon meglepte, zavarba hozta, elbódította. Íme, jelenségek, amelyeket vélekedésünk szerint eddig a független egyéni elhatározásnak tulajdonítottak, most úgy tűnnek fel, mint rejtelmes törvények szüleményei. Bizonyos események bizonyos korokban majdnem változatlanul ismétlődnek. Évről-évre sokszor nem mutatkozik nagyobb változás a házasságkötések, az elválások, az öngyilkosságok, a bűntettek számában stb., sőt a feledékenységből címzés nélkül feladott levelek számában sem. A tudósok egy része hamar kész volt egy meglepő elmélettel. A jelenségekben észlelt szabályszerűséget azzal magyarázták, hogy nincs szabad akarat, hogy az egyéni akarattól független erők, tényezők, szabályozzák az emberi élet eseményeit, az ember cselekvését. A tudományos világot éles viták foglalkoztatták: van-e akaratszabadság vagy nincs?

A nagy vita tulajdonképp kissé a szélmalomharc jellegével bír. Attól eltekintve, hogy a statisztika által nyújtott számcsoportok ritkán mutatnak teljes matematikai egyenlőséget, hanem rendszerint nagyobb-kisebb eltéréseket, szóródást, melyek tehát eléggé mutathatták, hogy nincs fatalisztikus szükségszerűség, maga a probléma sem formulázott logikusan.

mérleg nyílt alkalmakat teremtsen a valóságos helyzet elfátyolozására és az sem lehet, hogy a nyilvános számadás kötelezettsége csak a mérlegre terjedjen ki, az eredményszámlára, a bevételekre és kiadásokra már nem. A nyilvános számadás kö-

telezettségét teljessé kell tenni, — de nem a vállalatok ellenére, hanem az ő érdeükben. Mert az adatokból egy tény mégis világos: az, hogy a hazai gazdasági életnek a részvénytársaságok nélkülözhetetlen és hatalmas oszlopai.

Móricz Miklós dr.

SZELLEMI, ERKÖLCSI ÉLET

Statisztika és akaratszabadság.

Statistique et libre arbitre.

A statisztika a tudnivágyó embert, ha szabad ezt a képet használni, egy második látóérzéssel ajándékozta meg. Azelőtt például: a születésekben, a házasságkötésekben, a halálesetekben az ember egyéni, családi életének magánérdekű, egyénileg színezett eseményét látták, de a statisztika látóérzékevel felszerelve; ma ezekben a jelenségekben a társadalmi, a nemzeti élet nagyfontosságú, közérdekű tömegjelenségét szemléljük. A statisztika egyúttal ezen tömegjelenségekben bizonyos szabályszerűséget engedett felismerni. Ezáltal a statisztika az emberi élet egyik legnehezebb problémájához, az akaratszabadság problémájához látszott közeledni, sőt némelyek a problémát most már megoldottnak tekintették, még pedig negatív értelemben. A természettudomány álláspontján állók: *Laplace, Quetelet, Buckle, Wagner* és követőik az emberi akarat működését igen szűk körre szorították. Ezzel szemben az etika álláspontját védők az akarat szabadságát a statisztika hatalmas számoszlopai ellenére is védelembe vették. Hisz — mondják ez utóbbiak — az akaratszabadság hiányában sem erényről, sem bűnről, általában egyéni felelősségről nem lehet szó. A kérdés újabban itt-ott ismét a vita tárgyát képezi. Azért nem árt, ha a probléma lényegét vizsgálva és kerülve minden zavaró és különösen a statisztikai tények természetét helytelenül magyarázó felfogást, a problémának azt a megoldását keressük, mely a komoly vizsgálónak némi megnyugvást nyújthat.

*

A statisztikai kutatásoknak egyik legcsodálatosabb felfedezése az volt, hogy a nagy tömegeket összefoglaló észleletekben, szám-

sorozatokban kifejezést talált az a meglepő tény, hogy számos jelenségben évről-évre bizonyos szabályszerűség volt megállapítható. Igaz, hogy a jelenségek nem teljes kongruitást mutattak; rendszeren nagyobb-kisebb eltérések is voltak, melyek máris óvatos következtetésre inthettek volna, mert az exakt emberi akarattól független, természeti törvények kivételt nem ismernek. Mégis az eddig nem sejtett szabályszerűség az értelmet és mondjuk különösen a képzelődést nagyon meglepte, zavarba hozta, elbódította. Íme, jelenségek, amelyeket vélekedésünk szerint eddig a független egyéni elhatározásnak tulajdonítottak, most úgy tűnnek fel, mint rejtelmes törvények szüleményei. Bizonyos események bizonyos korokban majdnem változatlanul ismétlődnek. Évről-évre sokszor nem mutatkozik nagyobb változás a házasságkötések, az elválások, az öngyilkosságok, a bűntettek számában stb., sőt a feledékenységéből címzés nélkül feladott levelek számában sem. A tudósok egy része hamar kész volt egy meglepő elmélettel. A jelenségekben észlelt szabályszerűséget azzal magyarázták, hogy nincs szabad akarat, hogy az egyéni akarattól független erők, tényezők, szabályozzák az emberi élet eseményeit, az ember cselekvését. A tudományos világot éles viták foglalkoztatták: van-e akaratszabadság vagy nincs?

A nagy vita tulajdonképp kissé a szélmalomharc jellegével bír. Attól eltekintve, hogy a statisztika által nyújtott számcsoportok ritkán mutatnak teljes matematikai egyenlőséget, hanem rendszerint nagyobb-kisebb eltéréseket, szóródást, melyek tehát eléggé mutathatták, hogy nincs fatalisztikus szükségszerűség, maga a probléma sem formulázott logikusan.

A probléma természetesen nem a szabadság különböző megnyilvánulásaira — politikai szabadságra —, hanem csak a tulajdonképeni egyéni akarat szabadságára vonatkozik. Az akaratot akkor mondhatjuk szabadnak, ha csak saját énünk által, azaz saját értelmünk által vezettetik, nem pedig külső erők vagy tényezők által irányítatik. A statisztika által nyújtott számcsoportokat e tekintetben inkább irrelevánsoknak mondhatjuk. Ez adatok semmiképp sem cáfolják meg azt a felfogást, hogy az akarat maga-magát irányítja. Az az akarat pedig, mely maga-magát szabályozza, illetőleg, amely csak az egyéni ész által fogad el irányítást, indítóokat, amely nem más akarat, illetőleg értelem által vezettetik, mozgattatik, az szabad. Ha az egyén akarata csak saját esze által nyújtott, illetőleg elfogadott indítóokok szerint cselekszik, saját esze által, mely az egyén énjének egy része, akkor szabad. Már *Spinoza* azt tanítja, szabadnak lenni annyit jelent, csak a saját eszének engedelmeskedni. A saját eszének engedelmeskedő tehát nem válik rabbá, géppé, ez az ember eszes lényéből következik. Aki nem engedelmeskedik eszének, azt pedig esztelennek mondják. Hogy az ész által az akaratnak nyújtott indokok között van olyan is, mely a külvilág jelenségeiből, körülményeiből folyik, az pedig természetes következménye annak, hogy az ember a külvilágban él, abba bele van helyezve.

Sok ember fizikuma, szellemi világa, jelleme, gazdasági, társadalmi helyzete, kora, foglalkozása egyforma. Az emberek tömegében tehát egyforma indokok hatnak, tehát egyformák az akaratnyilvánulások is, de ennek semmi köze az akarat szabadsághoz. Hogy az emberek nagy tömege életmegnyilvánulásainak egyforma fizikai, erkölcsi, gazdasági, kulturális, politikai lénye és helyzete mellett, továbbá az évek folyamán sem változó külső körülményei mellett, változatlan képet mutatnak a statisztikai számsorozatok, az csak logikus, racionális, az ellenkező illogikus, irracionális volna.

Minden tömeg homogén és heterogén részekből áll, de rendszeren és különösen az emberi lételemények nagy kategóriáiban a homogén részek túlsúlyban vannak. A természetben is a homogén elemek hasonló fizikai, vegyi tulajdonságokkal, reakciókkal bírnak. Az embertömegek hasonló tulajdonságok mellett, hasonló körülmé-

nyek között, hasonló viselkedést mutatnak. A tömegekben, legyenek azok akár külső természeti egyedek, akár embertömegek, a heterogén elemek heterogén viselkedést fognak tanúsítani. De az sem bizonyít az akaratszabadság ellen. A társadalmi jelenségekben mutatkozó szabályszerűség tehát nem bizonyíték az akaratszabadság ellen, csak azt bizonyítja, hogy sok ember hasonló körülmények között él és ennek következtében hasonlóan cselekszik. Éppúgy, mint az akár jóban, akár rosszban erős jellemek cselekedetei egészen következetesen és változatlanul fognak alakulni. Az erényes, az igazságos hasonló körülmények között mindig egyformán fog cselekedni, úgyhogy jóformán előre tudhatni, hogy bizonyos helyzetben mit fog tenni pl. egy Deák Ferenc. Hasonlóképp a lusta, a hiú, a hazug, a fukar hasonló körülmények között egyformán fog cselekedni, mindez azonban nem bizonyít az akaratszabadság ellen, mert csak az okok és okozatok identitását tünteti fel.

A statisztika megfigyelései nem vonatkoznak egyesekre, hanem tömegekre, jobban mondva csoportokra. A nagy tömegekben, nagy csoportokban, sokan egyformák, hasonlóak és csak kevesen a különlegesekek. Az állami és társadalmi intézmények is nagy csoportok igényei szerint vannak berendezve; az iskola, a vasút, a kórház, a színház, sajtó, irodalom, divat; mert tudva van, hogy nagy csoportoknak egyforma a szükséglete. Nagy csoportokban egyforma akarattendenciák fejlődnek ki, ami nem ellenkezik az akaratszabadsággal. Egy nagy kosár almában is nagyon sok az egyforma, aztán lesz néhány nagyon szép és néhány nagyon rossz, de a kosár almajellegét nem azok alkotják, melyek kivételesek. A statisztika az átlagok tükre, nem az egyének tükre, de nem tagadhatja az egyénit, csak hogy ez a statisztika által rendszeren megfigyelt jelenségekben nem jut kifejezésre.

A társadalmi jelenségeknek a statisztikai számszlopokban sokszor észlelt szabályszerűsége, törvényszerűsége („Gesetzmässigkeit in den scheinbar willkürlichen Handlungen“) nem az akaratszabadság hiányának következménye, hanem éppen az akaratszabadság tényének a folyománya, minthogy a társadalom nagy csoportokra oszlik, melyek részint a nem, részint a kor, részint a családi állapot, továbbá a gazdasági, kulturális, erkölcsi színvonal, valamint egyéb az akaratképzést befolyásoló tényezők tekin-

tetében egyforma egyedekből állanak, az egyenlőből pedig nem születhetik egyenlőtlen.

Nagyobb világosságot nyerünk, ha különbséget teszünk még belső és külső akarat szabadság között. Belső akarat szabadság alatt értem az akaratképződés belső processzusát. Nem létező ok okozat nélkül, belsőleg, lélektanilag az akarat függ az azt előidéző indokoktól. Ennyiben az indokok alapján cselekvő akarat determinált ugyan, de ez a determináció saját agysejtjeinek a működése alatt megy végbe. Az indokok sokfélék lehetvén, az akarat mégsem ellenállhatatlanul determinált. Az elhatározás nem egy tőle függetlenül működő tényező szükségszerű produktuma. Azt abból is látjuk, hogy ugyanezen indokok mellett az egyének különbözőképpen cselekszenek, valamint abból is, hogy az akarat elhatározása gyakran hosszú vajúdas, ingadozás, hosszú gondolkodás utántörténik, gyakran hetek, hónapok, évek után. A külső akarat szabadság az elhatározás külső körülményeivel függ össze. Ezek a külső körülmények természetesen már akkor is érvényesítik befolyásukat, mikor az ész döntése képződik, mert belső és külső körülmények működéséből áll elő az a produktum, amit akaratnak nevezünk. Hogy külső körülmények is érvényesítik befolyásukat, az kétséget nem szenved és ezt a statisztika adatai is kétségtelenné teszik. De az sem szenved kétséget, hogy ugyanazon külső körülmények mellett az egyik egyén homlokegyenest ellenkező cselekvésre határozza el magát, mint a másik. A külső körülmények között különösen szerepelnek természeti törvények, állami törvények, társadalmi szabályok stb. Még a természeti törvényekkel is ellentétbe helyezkedhetik az akarat, de az észszerűtlen. Az akarat ilyenkor is szabad, de észszerűtlen, különben szabad és észszerű.

Hogy az akarat szabadságnak bizonyos korlátjai vannak, akár a vadonban élő ember, akár a kultúrtársadalomban élő ember tekintetében, azt nem egyedül a statisztika számoszlopai mutatják. Csak bizonyos tényeket kell szemügyre venni. Már születésénél fogva, tehát valóban az akaratától függetlenül az egyén tartozik bizonyos csoportokhoz, melyeknek természete akaratát befolyásolja. Ezek tehát korlátok, de mégsem bilincsek. Az ember már születésénél fogva beletartozik bizonyos államba, bizonyos jogrendszerbe, bizonyos kultúrrendszerbe, bizonyos korszellembe, bizonyos

nemzetiségbe, bizonyos községbe stb. Ezek a viszonylatok bizonyos kötöttséget hoznak magukkal, diszpozitív mozzanatokot teremtenek, melyek mindenkire, kik az illető csoportba tartoznak, akaratit indokokat élesztenek, melyek azonban nem mint vak természeti törvények vagy erők működnek. Hisz ezekkel is akárhányszor az egyén konfliktusba jut és azok parancsával ellentétbe helyezkedik. Tehát eltekintve a statisztikai számcsoportoktól, eleve tudhatjuk, hogy azok, akik egyik vagy másik csoportba tartoznak, többé-kevésbé egyforma cselekvéshez, reakciókhoz jutnak anélkül, hogy a kivételeknek az akarat szabadságot bizonyító létét tagadni szabad lenne.

Minthogy az emberi cselekedetet ábrázoló szimmetrikus számcsoportok majdnem mindig eltérést, elhajlást, hullámzást, völgyeket és csúcsokat, szóval aszimmetrikus alakulásokat, szóródásokat mutatnak, nem beszélhetünk vak kényszerűségről. A tömeg követi az általános, a leggyakrabban működő indokokat. De a tömeg mellett mindig vannak, akiket akaratuk más cselekvéshez vezet. Azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a statisztika leginkább az élet legfontosabb, legegységesebb jelenségeit vizsgálja, amelyekben ritkábban működnek kivételes tényezők. De ha már különleges jelenségeket vizsgálnánk, pl. politikai választásokat, idegenforgalmat stb., ott bizonyára nagy hullámzást találnánk. Talán egy kép közelebb hozna a helyes felfogáshoz. Képzeljük, hogy az emberi akarat egy fényes kastélyban van elhelyezve, melynek sok-sok ajtaja van. Ezen ajtóknak egy része el van zárva, azokon sem bemenni, sem kimenni nem lehet, aztán vannak ajtók, amelyek nyithatók, de nehezen, azután van több ajtó, amely könnyen nyílik, ahol tehát az akarat szabadon járhat, szabadon közlekedhetik, semmi sem gátolja szabad mozgását. Ez a szabad akarat útja, melynek létezését úgy a makrostatisztika, mint különösen a mikrostatistika világossá teszi.

Az akarat szabadság problémája a bölcsészet problémája, az etika problémája, részben talán az élettan problémája. A statisztika számoszlopai e problémát nem döntik el, sőt nem is volt helyes, a statisztikai számoszlopokkal szemben az akarat szabadság problémáját felvetni. E számoszlopok azt mutatják, hogy sok ember egy-egy nagy tömegből ugyanazt akarja, ugyanazt cselekszi, mert egyforma körül-

mények között egyforma impulzusokat nyer, ezért ugyanazt akarja, ami tehát az akaratszabadsággal nem ellenkezik. A statisztikának azért tiltakozni is kell az ellen, hogy hatalmas és tanulságos számoszlopai az akaratszabadság ellen bizonyítsanak. Mert azoknak sokszor szimmetrikus volta csak annak következménye, hogy a legtöbb ember nem unicum, nem solitaire, hanem csak egy hosszú seriesnek, sorozatnak egy példánya, egy eleme, egy atomja, akiknek cselekvését egyugyanazon tényezők mozgatják. Ugyanazon okok, ugyanazon okozatok. Akaratuk bár egyforma, de teljesen szabad. A statisztika tükrében a tömegjelenségek természetszerűen sokszor majdnem változatlanok, csekély hullámzást mutatnak — *rebus sic stantibus* — mert hiszen a tömegek nagy része homogén elemekből áll, az akaratuk által előidézett tömegjelenségek tehát szintén homogénitást, szabályszerűséget mutatnak, bár akaratuk szabad elhatározásának nincsen gátja. A statisztika tanulságaiból nem vonható eszerint következtetés az akarat-

szabadság hiányára. Akik tehát az akarat-szabadságot tagadják, jobban teszik, ha nem a statisztikától kérik a bizonyítékokat elméletük megerősítésére. A statisztikusok pedig az adatokban nyilvánuló szabályszerűségek okozta kábultságból felocsudván, exakt természetű munkájukat függetleníthetik kétes elméletektől.

A statisztika az induktív módszer képviselője. Az esetek bizonyos számából akar törvényeket és fogalmakat konstruálni, de nem szabad soha elfelejteni, hogy az indukció nagymesterei *Sokrates, Bacon, Spencer* figyelmeztettek arra, hogy ezt a módszert csak nagy óvatossággal kell alkalmazni és kifejtették a veszélyeket, melyeknek a módszer alkalmazói ki vannak téve. Egyes statisztikusoknak az akaratszabadságra vonatkozó negatív állásfoglalása is egy esete a nem eléggé alapozott következtetésnek, a tények nem szigorú mérlegelésének („Ungenau beobachtete Tatsachen“).

Földes Béla dr.

A könyvtermelés nemzetközi és hazai adatai.

La production du livre en Hongrie et à l'étranger.

Résumé. *L'Office central r. h. de statistique a dressé le tableau récent de la production internationale du livre, en se servant des articles parus dans la revue „Droit d'Auteur“ du Bureau de l'Union internationale pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques et en s'inspirant des méthodes appliquées à ce genre de question en Hongrie. Pour les résultats de la production du livre en Hongrie et à Budapest pendant l'année passée, il a puisé sa documentation — comme de coutume — dans la revue bibliographique „Magyar Könyvészet“ (Bibliographie Hongroise) des Éditeurs et Libraires Hongrois.*

Le Tableau 1 indique les chiffres de la production internationale du livre d'après les dernières informations, celles qui se rapportent à l'année 1938, en les rapprochant de ceux des trois années précédentes.

Le Tableau 2 résume les chiffres de la production du livre en Hongrie au cours des trois dernières années.

Le Tableau 3 fait connaître la production du livre à Budapest pendant l'année 1939.

*

Külföld.

Az egyes országok sajtótermelésére vonatkozó adatokat a berni Nemzetközi Szerzőjogvédelmi Iroda gyűjti össze a legjobb forrásokból, melyek azután a beérkezés sorrendjében a *Droit d'Auteur* című folyóiratában látnak napvilágot. Ez a folyóirat szolgált eddig is forrásul a nemzetközi könyvtermelési adataink összeállításánál, ennek a folyóiratnak közlései alapján egészítettük ki a nemzetközi könyvtermelésre fényt vető 1. számú táblánkat az egyes országok legújabb — 1938. évi — adataival is. A táblában közölt adatoknak azonban nem mindegyike egyezik forrásunk adataival, nem pedig azért, mert — miután a magyar adatgyűjtés csupán a tiszta könyvtermelést veszi számba — az összehasonlíthatóság érdekében a nemzetközi könyvtermelés adatainak megállapításánál is figyelmen kívül kellett hagynunk a forrásunk adatai közt legtöbbször szereplő, de a tiszta könyvtermelésnél számba nem vehető egyéb nyomtatványokat. (Folyóiratok, zene-művek, térképek, képes ábrázolások.) Ezt

mények között egyforma impulzusokat nyer, ezért ugyanazt akarja, ami tehát az akaratszabadsággal nem ellenkezik. A statisztikának azért tiltakozni is kell az ellen, hogy hatalmas és tanulságos számoszlopai az akaratszabadság ellen bizonyítsanak. Mert azoknak sokszor szimmetrikus volta csak annak következménye, hogy a legtöbb ember nem unicum, nem solitaire, hanem csak egy hosszú seriesnek, sorozatnak egy példánya, egy eleme, egy atomja, akiknek cselekvését egyugyanazon tényezők mozgatják. Ugyanazon okok, ugyanazon okozatok. Akaratuk bár egyforma, de teljesen szabad. A statisztika tükrében a tömegjelenségek természetszerűen sokszor majdnem változatlanok, csekély hullámzást mutatnak — *rebus sic stantibus* — mert hiszen a tömegek nagy része homogén elemekből áll, az akaratuk által előidézett tömegjelenségek tehát szintén homogénitást, szabályszerűséget mutatnak, bár akaratuk szabad elhatározásának nincsen gátja. A statisztika tanulságaiból nem vonható eszerint következtetés az akarat-

szabadság hiányára. Akik tehát az akarat-szabadságot tagadják, jobban teszik, ha nem a statisztikától kérik a bizonyítékokat elméletük megerősítésére. A statisztikusok pedig az adatokban nyilvánuló szabályszerűségek okozta kábultságból felocsudván, exakt természetű munkájukat függetleníthetik kétes elméletektől.

A statisztika az induktív módszer képviselője. Az esetek bizonyos számából akar törvényeket és fogalmakat konstruálni, de nem szabad soha elfelejteni, hogy az indukció nagymesterei *Sokrates, Bacon, Spencer* figyelmeztettek arra, hogy ezt a módszert csak nagy óvatossággal kell alkalmazni és kifejtették a veszélyeket, melyeknek a módszer alkalmazói ki vannak téve. Egyes statisztikusoknak az akaratszabadságra vonatkozó negatív állásfoglalása is egy esete a nem eléggé alapozott következtetésnek, a tények nem szigorú mérlegelésének („Ungenau beobachtete Tatsachen“).

Földes Béla dr.

A könyvtermelés nemzetközi és hazai adatai.

La production du livre en Hongrie et à l'étranger.

Résumé. *L'Office central r. h. de statistique a dressé le tableau récent de la production internationale du livre, en se servant des articles parus dans la revue „Droit d'Auteur“ du Bureau de l'Union internationale pour la protection des oeuvres littéraires et artistiques et en s'inspirant des méthodes appliquées à ce genre de question en Hongrie. Pour les résultats de la production du livre en Hongrie et à Budapest pendant l'année passée, il a puisé sa documentation — comme de coutume — dans la revue bibliographique „Magyar Könyvészet“ (Bibliographie Hongroise) des Éditeurs et Libraires Hongrois.*

Le Tableau 1 indique les chiffres de la production internationale du livre d'après les dernières informations, celles qui se rapportent à l'année 1938, en les rapprochant de ceux des trois années précédentes.

Le Tableau 2 résume les chiffres de la production du livre en Hongrie au cours des trois dernières années.

Le Tableau 3 fait connaître la production du livre à Budapest pendant l'année 1939.

*

Külföld.

Az egyes országok sajtótermelésére vonatkozó adatokat a berni Nemzetközi Szerzőjogvédelmi Iroda gyűjti össze a legjobb forrásokból, melyek azután a beérkezés sorrendjében a *Droit d'Auteur* című folyóiratában látnak napvilágot. Ez a folyóirat szolgált eddig is forrásul a nemzetközi könyvtermelési adataink összeállításánál, ennek a folyóiratnak közlései alapján egészítettük ki a nemzetközi könyvtermelésre fényt vető 1. számú táblánkat az egyes országok legújabb — 1938. évi — adataival is. A táblában közölt adatoknak azonban nem mindegyike egyezik forrásunk adataival, nem pedig azért, mert — miután a magyar adatgyűjtés csupán a tiszta könyvtermelést veszi számba — az összehasonlíthatóság érdekében a nemzetközi könyvtermelés adatainak megállapításánál is figyelmen kívül kellett hagynunk a forrásunk adatai közt legtöbbször szereplő, de a tiszta könyvtermelésnél számba nem vehető egyéb nyomtatványokat. (Folyóiratok, zene-művek, térképek, képes ábrázolások.) Ezt

az eljárásunkat azonban évről-évre azonos szempontok szerint hajtottuk végre, ezért áttekinthető táblázatunk az utolsó 10 év nemzetközi tiszta könyvtermeléséről meglehetősen megbízható képet nyújt.

Mint a nemzetközi táblánk mutatja, 13 ország adatai állnak rendelkezésre az 1938. évről. E 13 ország közül 9-nek a könyvtermelése mutat emelkedést, 3 országé pedig csökkenést a megelőző évvel szemben, míg egy országban — Svédországban —, érdekes véletlen, teljesen azonos az 1938. évi könyvtermelés az 1937. évvel. Úgy látszik, hogy a nemzetközi könyvtermelésben 1938-cal egy újabb kedvező fejlődés indult meg a javuló gazdasági viszonyok függvényeként. Az irodalmi termelés érzékenyen reagál a gazdasági élet változásaira, azért bizonyosra vehető, hogy ezt a fejlődést a háború meg fogja akasztani és az 1938. évi könyvtermelési javulást az 1939-es háborús év már nem fogja tudni felmutatni.

A tapasztalatok szerint az elmúlt világháború is kedvezőtlenül befolyásolta világszerte, de különösen a résztvevő államokban, az irodalmi termelést. Legnagyobb

mértékű emelkedést adataink szerint a megelőző év könyvtermelésével szemben Finnországnak mutat (16·3%), majd Bulgáriáé (10·4%-os), azután pedig Lengyelországnak (9·5%), míg a csökkenés Nagy-Britanniában volt legszámottevőbb (6·9%). A különböző országoknak különböző módszerrel készült irodalmi termelési statisztikai tartalmi szempontból, terjedelem és példányszám tekintetében, ha mondanak is valamit, összehasonlításra nem alkalmasak, így táblázatunkban csak a nyers termelési adatokat szerepeltethetjük, melyek pedig az egyes országok könyvkultúrájáról nem sokat árulnak el. Miután pedig a nemzetközi statisztikai adatok egymásmellé állításának célja mindig az összehasonlítás, közöljük ezúttal is táblánk utolsó rovatában a könyvtermelési arányszámokat, melyek egyéb lehetőségek híján az egyes országok irodalmi kultúrájára vonatkozóan összehasonlítási alapul szolgálhatnak, mert azt mutatják meg, hogy az egyes országok könyvtermeléséből 10.000 lélekre mennyi könyv esik. A könyvvel való el látottságnak ez az ismérve, ha nem is

1. Egyes államok könyvtermelése. — Production du livre en quelques pays.

O r s z á g P a y s	A megjelent könyvek száma — Nombre des livres parus										10.000 lélekre utolsó adat szerint Pour 10.000 ha- bitants, d'après les données récentes
	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	
1. Amerikai Egyesült Államok ¹⁾ — Etats-Unis	10.187	10.027	10.307	9.035	8.092	8.198	8.766	10.436	10.912	11.067	0·8
2. Volt Ausztria — Autriche								1.510	1.489		2·2
3. Bulgária — Bulgarie	2.595	2.696	2.407	2.488	2.077	⁶⁾ 2.009	⁶⁾ 2.269	⁶⁾ 2.505	2.491	2.750	4·3
4. Volt Cseh-Szlov. — Tcheco-Slov.				7.233	⁵⁾ 10.077	⁵⁾ 9.958	⁵⁾ 9.218	⁵⁾ 11.467	⁵⁾ 10.994		7·2
5. Dánia — Danemark	3.257	3.241	3.138	3.142	3.306	3.188	3.243	3.541	3.423		9·5
6. Észtország — Estonie	598										5·3
7. Finnország — Finlande			1.563	1.466	1.529	1.661	1.772	1.416	1.337	1.555	4·0
8. Franciaország ²⁾ — France	11.096	9.176	9.822	12.170	12.842	11.998	10.268	16.679	14.479	15.343	3·6
9. Japán — Japon	21.111	22.476	23.110	22.104	24.025		39.050	42.570	⁷⁾ 41.732		5·9
10. Lengyelország ²⁾ — Pologne			5.657	5.399	5.692	6.683	7.460	7.971	8.006	8.769	2·5
11. Magyarország ²⁾ — Hongrie	2.982	3.403	3.109	2.842	2.563	3.920	3.246	3.392	3.328	3.136	3·4
12. Nagy-Britannia — Gr.-Bretagne	14.086	15.393	14.688	14.834	15.022	15.628	16.110	16.572	17.286	16.091	3·3
13. Németalföld — Pays-Bas	5.259	5.496	6.041	5.598	5.463	5.829	6.118	6.100	5.896	6.72	7·0
14. Németország ⁴⁾ — Allemagne	27.002	26.961	24.074	21.452	21.601	20.852	23.212	23.654	25.361	25.439	⁴⁾ 3·2
15. Norvégia — Norvège	1.425	1.607	1.593	1.817	1.831	1.961	1.922	2.147			6·6
16. Olaszország ²⁾ — Italie	6.829	9.426	10.067	10.199	10.428	10.344	10.484	10.060	9.999	9.786	2·1
17. Oroszország ²⁾ — Russie						43.587	42.698	43.348			2·4
18. Portugália ³⁾ — Portugal	1.199	2.162	2.709	2.228	3.079	3.141					4·4
19. Románia ²⁾ — Roumanie		4.292	⁶⁾ 4.617	⁶⁾ 4.554	⁶⁾ 4.127	⁶⁾ 4.619	⁶⁾ 5.924	⁶⁾ 6.430	⁶⁾ 6.600	7.056	3·5
20. Spanyolország ²⁾ — Espagne	2.322	2.427	2.436	2.448	3.194	2.566	3.246				1·3
21. Svájc — Suisse	2.009	2.095	2.049	2.444	1.967	1.965	1.952	1.979	2.119	2.162	5·1
22. Svédország — Suède	2.637	2.660	2.643	2.505	2.600	2.784	2.869	2.886	2.834	2.834	4·4
23. Törökország — Turquie						1.468	1.618				1·0

¹⁾ A külföldről behozott művekkel együtt. Azok nélkül 1929: 8.393, 1930: 8.393. A későbbi évekből a részletezés hiányzik. — Y compris les ouvrages importés de l'étranger. Sans ces ouvrages, les données sont indiquées dans la deuxième phrase du texte hongrois de cette note. A partir de 1931, on n'a pas de chiffres de détail.

²⁾ Megállapíthatóan zeneművek nélkül. — Non compris les ouvrages de musique

³⁾ Megállapíthatóan térképek, metszetek, stb. nélkül. — Non compris les cartes, gravures, etc.

⁴⁾ A Németországon kívül német nyelven megjelent könyveket is beleszámítva; a 10.000 lélekre eső arányszám ezért — amely csupán Németország lélekszáma alapján számított — nagyobb a valóságos arányszámmal. — Y compris les livres de langue allemande parus à l'étranger. C'est pourquoi la proportion (calculée pour 10.000 habitants, d'après la population de l'Allemagne) dépasse la proportion réelle.

⁵⁾ Zeneművekkel, míg 1932-ben zeneművek nélkül. — Y compris les compositions musicales (sauf 1932).

⁶⁾ Helyesbített adatok. — Chiffres rectifiés.

⁷⁾ Megközelítő adat. — Chiffre approximatif.

jelenti az olvasás mértékét és a nemzeti műveltség színvonalát, az egyes országok könyvkultúrájára mégis enged következtetni és éppen azért nem is minősíthető semmitmondó „játékos számíthatás“-nak.

A megjelent könyveknek a lakosság számához viszonyított aránya, csupán az 1938-as adatok figyelembevételével, Németalföldön (7·0), Svájcban (5·1) és Svédországban (4·4) a legkedvezőbb, Magyarország 3·4-es arányával meglehetősen közép helyet foglal el ezúttal is, míg népszámához viszonyítva legkisebb volt a könyvtermelés az Északamerikai Egyesült Államokban (0·8).

Magyarország.

A magyar könyvtermelés legújabb, 1939. évi adatait, mint a korábbi években is, a Magyar könyvkiadók és könyvkereskedők országos egyesülete által kiadott Magyar könyvészet című bibliográfiai folyóirat közlései alapján állította össze a Központi Statisztikai Hivatal könyvtára. A könyvtermelés statisztikai adatgyűjtésének ez a módja — tudjuk jól — nem kifogástalan. Forrásunk a könyvkereskedelem céljait szolgálja elsősorban s így a statisztikai szempontokra nem lehet figyelemmel. Legnagyobb hibája, hogy teljességre nem is törekszik, feladatának inkább csak a könyvkereskedelmi forgalomba került könyvek számontartását tartja. Anyagi eszközeinek elégtelensége folytán azonban még ezt sem tudja tökéletesen megvalósítani. Megbízható könyvtermelési statisztika csak a kötelelspéldányszolgáltatás alapján volna összeállítható azon könyvtárak egyike által, melyek teljes kötelelspéldányjogosultságot élveznek. Könyvtárunk is ilyen, ide is befut a törvényes rendelkezések alapján 1934 óta minden Magyarországon előállított sajtótermék, így a lehetősége megvolna egy tökéletes nyomtatvány statisztika összeállításának, sajnos azonban a személyzeti és az anyagi viszonyai egyelőre nem nyujtanak erre módot. Tudatában voltunk mindig annak, hogy a magyar könyvtermelés nagyságáról a Magyar könyvészet alapján rajzolt kép a valóságot nem fedi, attól messze elmarad. Most közvetett úton — az Országos Széchényi-könyvtár által nemrégiben kiadott „Magyar könyvészet 1936“ c. munka révén — módunk van azt is megállapítani, hogy a Magyar könyvészet (folyóirat) alapján közzétett adataink mennyire közelítették meg a valóságot. Az érdekes

könyvről Szemlénk megelőző számában bővebben megemlékeztünk, azért itt csak az 1936. év magyar könyvtermeléséről megállapított számadatait idézzük a könyvesek Magyar könyvészeté alapján közzétett eredményeinkkel való egybevetés céljából. Ezek szerint a Széchényi-könyvtár kötelelspéldányok alapján 7974 könyvet és különnyomatot kapott 1936-ban, 538.444 lapnyi együttes terjedelemben. Az önálló művek száma 6402, a különnyomatoké pedig 1572 volt. Egy könyv átlagos terjedelmét 84 lapban, a 10.000 lakosra eső könyvszámot pedig 8·0-ban állapították meg. Ezzel szemben a könyvkereskedelem céljait szolgáló folyóirat alapján az általunk ugyanerről az évről számbavett könyvek és különnyomatok száma 3.392 volt, 479.079 lapterjedelemmel. Ebből önálló mű volt 3.274, különnyomat pedig 118, a könyvek átlagos terjedelmét 146 lapban, a könyvtermelési arányszámot pedig 3·7-ben állapította meg könyvtárunk. A kötelelspéldányok alapján megállapított 1936. évi könyvtermelésnek darabszám szerint csak az 52·9%-át, terjedelem szerint azonban 88·9%-át vette számba a könyvesek folyóirata alapján végrehajtott adatgyűjtés. Bár a kétféle adatgyűjtés eredményei a különnyomatok különböző szerepe miatt (nálunk 3·5, a Széchényi-könyvtárnál 19·7% a különnyomat) teljességgel nem hozhatók közös nevezőre, annyit a közölt adatok egybevetéséből, különösen, ha a különnyomatokat figyelmen kívül hagyjuk, mégis megállapíthatunk, hogy az általunk járt statisztikai adatgyűjtési úton a magyar tiszta könyvtermelésnek darabszám szerint csupán a fele fogható meg. Miután azonban könyvtermelésünknek ez a súlyosabbik fele kerül könyvárusi forgalomba s így a közműveltségre ez van nagyobb hatással, másrészt pedig mert a könyvtermelésnek erről a feléről részleteiben is be tudunk számolni, addig, amíg a kötelelspéldányok alapján a tökéletes könyvtermelési statisztikai adatgyűjtésre nem lesz módunk, annál is kevésbé nélkülözhetjük adatgyűjtésünknek e közvetett módját, mert az ez úton nyert eredmények, ha nem is adnak teljes képet a magyar könyvtermelés nagyságáról, annak keresztmetszetét mégis megbízhatóan tükrözik vissza.

A Magyar könyvészet 1939. évi folyamában leltározott könyvek feldolgozásának eredményeit a megelőző két év eredményeivel egybevetve a 2. számú táblázatban mu-

2. Magyarország könyvtermelése tárgy szerint a Magyar Könyvészet alapján.
Production du livre en Hongrie, par matières, d'après le „Magyar Könyvészet“.

T á r g y M a t i è r e s	Év — Années	Művek össz. — Ouvrages parus, au total				A z ö s s z e s m ű v e k b ű l — D o n t												
		szám szerint en nombres		terjedelem szerint - suivant les pages y contenues		ouvrages publiés			ouvrages					eredeti — ouvrages originaux	más nyelvről fordított - traductions	első kiadás premières éditions	önálló művek (különleg. nélküli) ovv. indépend. (sans les tirages à part)	48 oldalon felüli comprenant plus de 48 pages
		mű abs.	o/o port.	lapszám nombre des pages	o/o	Budapest à Budapest	vidéken en province	külföldön à l'étranger	magyar en hongr.	német en allem.	egyéb — en d'autres lang.	több — en plusieurs lang.	nyelvű					
		kiadott művek száma en nombr. abs.																
Általános és vegyes munka — Ouvrages généraux et mixtes	1937	119	3.6	29.876	6.1	100	15	4	110	3	2	4	118	1	106	119	97	
	1938	61	1.9	15.373	3.4	53	7	1	57	—	3	1	59	2	59	61	50	
	1939	98	3.2	14.406	3.5	81	12	5	87	5	4	2	97	1	93	97	80	
Bölcsélet — Philosophie	1937	40	1.2	5.434	1.1	31	9	—	37	1	—	2	35	5	37	39	23	
	1938	30	0.9	5.526	1.2	24	6	—	29	—	1	—	29	1	29	30	23	
	1939	38	1.3	3.309	0.8	30	6	2	36	2	—	—	37	1	36	30	22	
Vallás — Religions	1937	331	9.9	35.294	7.3	209	108	14	319	8	2	2	284	47	305	321	165	
	1938	261	8.4	31.214	6.9	186	69	6	257	3	—	1	235	26	243	256	143	
	1939	395	12.7	41.465	10.1	231	145	19	380	7	3	5	346	49	366	383	294	
Társadalomtudomány, jog, köz- igazgatás — Sociologie, droit, administration publique	1937	385	11.6	55.190	11.4	292	86	7	369	8	5	3	373	12	363	371	208	
	1938	470	14.9	58.126	12.8	391	69	10	459	5	1	5	459	11	451	444	224	
	1939	360	11.6	50.566	12.3	280	71	9	344	6	10	—	347	13	340	348	206	
Hadügy — Art militaire	1937	42	1.3	5.179	1.1	33	8	1	41	—	1	—	41	1	39	42	25	
	1938	34	1.1	4.333	0.9	30	4	—	33	—	—	1	33	1	31	32	14	
	1939	55	1.8	5.873	1.4	44	11	—	55	—	—	—	54	1	40	54	24	
Tankönyv, nevelés — Manuels scolaires; pédagogie	1937	208	6.2	23.251	4.8	144	64	—	198	3	1	6	206	2	163	201	132	
	1938	201	6.4	21.794	4.8	163	38	—	185	7	6	3	193	8	165	194	133	
	1939	244	7.9	25.719	6.3	181	58	5	226	3	3	12	244	—	189	235	158	
Közgazdaság, mezőgazdaság — Économie politique et agricul- ture	1937	182	5.5	19.313	4.0	131	46	5	173	6	3	—	181	1	173	175	98	
	1938	158	5.1	18.794	4.1	129	27	2	149	4	1	4	157	1	147	140	79	
	1939	168	5.4	17.558	4.3	136	32	—	162	1	2	3	166	2	155	160	85	
Ipar, kereskedelem, közlekedés Industrie, commerce, transports et voies de communic.	1937	163	4.9	22.150	4.6	139	23	1	154	2	2	5	162	1	154	161	100	
	1938	165	5.2	17.095	3.8	147	18	—	152	4	4	5	161	4	153	156	88	
	1939	163	5.3	19.630	4.8	144	19	—	161	—	—	2	161	2	152	159	92	
Nyelvészet, irodalom — Lin- guistique et littérature	1937	152	4.6	18.154	3.7	109	34	9	136	5	5	6	149	3	136	147	115	
	1938	150	4.8	20.741	4.5	113	32	5	118	4	9	19	146	4	139	140	99	
	1939	151	4.9	20.506	5.0	100	43	8	110	2	14	25	148	3	136	146	101	
Természettudomány — Sciences naturelles	1937	97	2.9	12.007	2.5	71	25	1	82	6	2	7	90	7	91	92	40	
	1938	60	1.9	9.056	2.0	48	12	—	54	2	1	3	55	5	57	60	37	
	1939	94	3.0	10.164	2.5	62	31	1	79	4	9	2	92	2	91	92	38	
Technológia — Technologie . . .	1937	27	0.8	10.654	2.1	25	2	—	27	—	—	—	26	1	21	25	20	
	1938	23	0.8	5.205	1.1	20	3	—	23	—	—	—	22	1	17	19	16	
	1939	32	1.0	3.637	0.8	29	3	—	32	—	—	—	30	2	30	31	16	
Orvostudomány, közegészség- ügy — Médecine et hygiène pu- blique	1937	105	3.2	14.944	3.1	90	12	3	103	2	—	—	104	1	92	102	65	
	1938	64	2.1	10.188	2.2	56	8	—	61	3	—	—	59	5	56	63	41	
	1939	90	2.9	12.723	3.1	83	7	—	83	4	2	1	89	1	84	89	56	
Művészet — Arts	1937	87	2.6	8.984	1.9	72	11	4	67	3	11	6	81	6	85	85	51	
	1938	81	2.6	11.853	2.6	73	6	2	71	1	3	6	76	5	80	81	69	
	1939	58	1.9	9.055	2.2	43	12	3	55	2	1	—	56	2	54	54	39	
Sport, szórakozás — Sports; divertissement.	1937	28	0.8	2.456	0.5	22	6	—	27	—	1	—	28	—	26	28	17	
	1938	32	1.0	3.708	0.9	24	8	—	28	4	—	—	31	1	27	30	21	
	1939	25	0.8	2.492	0.6	20	5	—	20	4	1	—	25	—	24	25	14	
Szépirodalom — Belles-lettres .	1937	999	30.1	166.288	34.2	873	102	24	992	2	4	1	606	393	937	999	908	
	1938	947	30.1	163.601	35.9	870	62	15	934	3	3	7	646	301	879	947	847	
	1939	767	24.7	117.181	28.5	661	80	26	762	2	1	2	551	216	722	767	636	
Ifjúsági irodalom — Ouvrages pour la jeunesse	1937	105	3.2	14.506	2.9	97	7	1	105	—	—	—	88	17	92	105	89	
	1938	106	3.3	12.360	2.8	88	17	1	105	—	1	—	92	14	97	105	78	
	1939	114	3.7	14.417	3.5	99	11	4	112	—	—	2	106	8	106	114	90	
Történelem, életrajz — Histoire; biographies	1937	144	4.3	26.125	5.3	90	45	9	123	7	10	4	131	13	138	140	90	
	1938	180	5.8	28.922	6.4	124	51	5	157	3	9	11	172	8	177	169	115	
	1939	133	4.3	27.838	6.8	94	36	3	118	5	5	5	127	6	129	122	100	
Földrajz, utazás — Géographie; voyages	1937	114	3.3	16.607	3.4	80	30	4	106	2	5	1	104	10	102	112	85	
	1938	113	3.7	16.979	3.7	85	22	6	102	4	4	3	106	7	101	108	71	
	1939	111	3.6	14.448	3.5	76	28	7	104	—	5	2	105	6	101	103	62	
Összesen — Total	1937	3.328	100.0	486.412	100.0	2.608	633	87	3.169	58	54	47	2.807	521	3.060	3.264	2.333	
	1938	3.136	100.0	454.868	100.0	2.624	459	53	2.974	47	46	69	2.731	405	2.908	3.035	2.148	
	1939	3.096	100.0	410.987	100.0	2.394	610	92	2.926	47	60	63	2.781	315	2.788	3.009	2.023	
%	1937	100	—	100	—	78.4	19.0	2.6	95.2	1.7	1.7	1.4	84.3	15.7	91.9	98.6	70.1	
	1938	100	—	100	—	83.7	14.6	1.7	94.8	1.5	1.5	2.2	87.0	13.0	93.0	96.8	68.5	
	1939	100	—	100	—	77.3	19.7	3.0	94.5	1.5	1.9	2.1	89.8	10.2	90.1	97.2	65.3	

tatjuk be. Amint ebből látható, a magyar könyvkereskedelem közlönye 1939-ben 3.096 művet vett számba, 410.987 lap terjedelemben, míg a korábbi évben 3.136 munkát, 454.868 lapszám terjedelemmel. Ha forrásunk teljességét mindkét évben azonos mértékűnek tételezhetnénk fel, úgy azt állapíthatnánk meg, hogy jelentésünk évében a magyar könyvtermelés ismét csökkent, mégpedig szám szerint 3%-kal, terjedelem szerint pedig 9,6%-kal. A magyar könyvtermelés, adataink alapján, 1936 óta állandó csökkenést mutat s ha ez a viszonyok ismerete alapján indokoltnak is látszik 1938-ig, érthetetlennek tűnik fel 1938-ról 1939-re. Ekkor u. i. már az örvendetes területgyarapodásnak is éreztetni kellett volna hatását a könyvtermelésünkben, meg egyéb, a könyvtermelést kedvezőtlenül befolyásoló okok sem igen hatottak ez évben. Nem is könyvtermelésünk visszaesése az oka annak, hogy 1939-ben kevesebb könyvet vehettünk számba a megelőző évinél, hanem az időszakos lapok terjedelmének korlátozásáról kiadott kormányrendelet, mely forrásunkat, a könyvesek Magyar könyvszetét, egyideig szünetelésre készítette. Szünetelése alatt elmaradt könyvregisztrálások pótlására újbóli megjelenése után csak részben volt módja s ennek a következménye az, hogy 1939-ben kevesebb könyvről számolhatunk be, mint a megelőző évben. Az, hogy a lapszám terjedelemben jóval nagyobb arányú a csökkenés, mint a darabszámban, annak tudható be, hogy 1939-ben a könyvek átlagos terjedelme lényegesen kisebb volt (133), mint 1938-ban (145).

Az 1939. évi kereskedelmi forgalomba került könyvtermelést részleteiben vizsgálva, azt látjuk, hogy a könyvek tárgyi megoszlása nagyjában most is a szokott képet mutatja. Legnagyobb szakcsoport ezúttal is a szépirodalom, darabszám szerint is (24,7%), meg terjedelem alapján is (28,5%), bár darabszámban is, meg lapszám terjedelemben is lényegesen csökkent a korábbi évekhez képest az aránya. Az 1939. évi könyvkereskedői forgalomba került könyveknek már az $\frac{1}{4}$ részét sem érte el, így könyvtermelésünk e része a korábbi túlzott belletrisztikai színezetéből sokat veszített a tudományos irodalom előnyére. Hogy e szakcsoport az összes könyvek terjedelméből most is jóval nagyobb arányban részesedik, mint azok darabszámból, annak az oka ezúttal is az, hogy

a szépirodalmi művek lényegesen terjedelmesebbek (153), mint az átlagosak (133). A szépirodalmi szakcsoportot darabszám szerint a vallásos művek csoportja követi, a terjedelem figyelembevételével azonban a társadalomtudományi szakcsoport. Az előbbi munkák átlagterjedelme u. i. jóval kisebb (105), mint az utóbbiaké (140). Említésre méltó emelkedés állapítható még meg a tankönyvek csoportjában a megelőző évekhez viszonyítva, a többi szakcsoport részesedésében azonban ez évben is alig mutatkozik valamelyes eltolódás.

Az 1939. évi könyvtermelésből a vidék ismét nagyobb mértékben vette ki részét, mint a korábbi évben. A vidék 19,7%-os, meglehetősen magas részesedésében már a visszacsatolt területek könyvtermelése is jelentkezik, bár egyelőre még csak 21 darabban. 0,7%-kal. Magasabb a külföldön, nagyobb részt a még megszállt területeken kiadott könyvek aránya is (3%), a szokottnál. Mind a vidék, mind a külföld részesedésének emelkedése azt eredményezte, hogy az 1939-ben számbavett munkáknak már csak 77,3%-a volt budapesti kiadású, míg 1938-ban 83,7%, 1937-ben pedig 78,4%.

Az utolsó év könyvtermelésének nyelvi arányában nem állapítható meg lényeges változás a korábbi évekhez viszonyítva. A fordított művek részesedése megtartva korábbi csökkenő tendenciáját, ezúttal könyvtermelésünknek már csak 10,2%-át mutatja. Csökkent az első kiadású művek aránya is, valamint a táblázatunk utolsó rovatában kimutatott 3 ívnél terjedelmesebb munkák részesedése is. Az előbbi 93,0%-ról 90,1%-ra, az utóbbi pedig 68,5%-ról 65,3%-ra. Az önálló művek arányszáma ezúttal 97,2%-ra emelkedett 96,8%-ról, ami annak következménye, hogy a forrásunkban szerepeltetett különlenyomatok száma egészen lényegtelen (2,8%) volt.

Budapest.

A 3. számú táblázatunkban az 1939. évi könyvtermelés Budapesten napvilágot látott részének feldolgozási eredményeit mutatjuk be. Összevetve ezeket az országos eredményekkel, azt látjuk, hogy a budapesti és az országos könyvtermelési viszonyok részleteiket tekintve, nagyjából egyezők. Valamivel terjedelmesebbek (144 oldal átlagterjedelműek) a budapesti kiadású könyvek, mint az országos termelés könyvei (133 oldal), ennek pedig az a következmé-

3. Budapest könyvtermelése tárgy szerint a Magyar Könyvészet 1939. évfolyama alapján.
Production du livre à Budapest, par matières, d'après l'année 1939 du „Magyar Könyvészet“.

T á r g y M a t i è r e s	Művek összesen Ouvrages parus, au total				A z ö s s z e s m ű v e k b ű l — D o n t												
	szám szerint en nombres		terjedelem suvant les pages y contenues		ouvrages				eredeti — ouvrages originaux	más nyelvből fordított — traductions	első kiadás premières éditions	újabb kiadás nouvelles éditions	önálló művek ouvr. indépendants	különnyomatok tirages à part	48 old. feüli - com- prenant plus de 48 pages	48 old. aluli - compr. moins de 48 pages	
	mű abs.	% pro- port. %	lapszám nombre des pages	%	magyar en hongrois	német en allemand	egyéb — en d'autres lang.	több — en plu- sieurs lang.									nyelvű
Általános és vegyes munka — <i>Ouvrages généraux et mixtes</i>	81	3.4	12.600	3.6	70	5	4	2	81	—	78	3	81	—	72	9	
Bölcselet — <i>Philosophie</i>	30	1.3	3.015	0.9	30	—	—	—	29	1	28	2	24	6	20	10	
Vallás — <i>Religions</i>	231	9.6	25.310	7.3	220	6	2	3	204	27	212	19	225	6	116	115	
Társadalomtudomány, jog, közigazgatás — <i>Sociologie, droit, administration publique</i>	280	11.7	43.202	12.5	266	6	8	—	267	13	262	18	268	12	166	114	
Hadügy — <i>Art militaire</i>	44	1.8	4.403	1.3	44	—	—	—	43	1	30	14	43	1	19	25	
Tankönyv, nevelés — <i>Manuels scolaires, pédagogie</i>	181	7.5	19.577	5.7	164	3	3	11	181	—	133	48	176	5	121	60	
Közgazdaság, mezőgazdaság — <i>Économie politique et agriculture</i>	136	5.7	15.689	4.5	133	1	2	—	134	2	123	13	130	6	70	66	
Ipar, kereskedelem, közle- kedés — <i>Industrie, com- merce, transports et voies de communic.</i>	144	6.1	17.652	5.1	142	—	—	2	142	2	134	10	142	2	83	61	
Nyelvészet, irodalom — <i>Linguistique et littérature</i>	100	4.2	16.065	4.7	71	1	6	22	98	2	89	11	96	4	79	21	
Természettudomány — <i>Sciences naturelles</i>	62	2.6	6.281	1.8	55	4	2	1	60	2	59	3	62	—	22	40	
Technológia — <i>Technologie</i>	29	1.2	3.399	1.0	29	—	—	—	27	2	27	2	28	1	15	14	
Orvostudomány, közegész- ségügy — <i>Médecine et hygiène publique</i>	83	3.5	11.957	3.5	78	2	2	1	82	1	76	7	82	1	52	31	
Művészet — <i>Arts</i>	43	1.8	8.299	2.4	41	1	1	—	41	2	39	4	42	1	35	8	
Sport, szórakozás — <i>Sports; divertissement</i>	20	0.8	1.997	0.6	18	1	1	—	20	—	19	1	20	—	12	8	
Szépirodalom — <i>Belles-lettres</i>	661	27.6	107.475	31.1	657	2	1	1	450	211	618	43	661	—	586	75	
Ifjúsági irodalom — <i>Ouvra- ges pour la jeunesse</i>	99	4.1	13.554	3.9	97	—	—	2	91	8	91	8	99	—	85	14	
Történelem, életrajz — <i>Histoire, biographies</i>	94	3.9	23.044	6.7	80	5	5	4	88	6	90	4	89	5	77	17	
Földrajz, utazás — <i>Géographie, voyages</i>	76	3.2	11.800	3.4	71	—	3	2	72	4	67	9	70	6	47	29	
Összesen — <i>Total</i>	2.394	100.0	345.319	100.0	2.266	37	40	51	2.110	284	2.175	219	2.338	56	1.677	717	
%	—	—	—	—	94.7	1.5	1.7	2.1	88.1	11.9	90.9	9.1	97.7	2.3	70.1	29.9	

nye, hogy Budapest az ország könyvtermelésében a lapszámterjedelem alapul vételével nagyobb arányban (84.0%) részesül, mint darabszám szerint (77.3%). Ez az oka annak is, hogy a 3 ívnél vastagabb munkák budapesti aránya is nagyobb (70.1%), mint az országosé (65.3%). A

többi vonatkozásban nem mutat említésre méltó eltérést a könyvtermelés fővárosi és országos eredményeinek egybevetése. Majdnem teljesen egyező mind a két táblázatban az újabb kiadások, a fordítások és a kereskedelmi forgalomba került különnyomatok részesedése.

Gombás Géza dr.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(*C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises“, des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.*)

Kogutowicz Károly Emlékkönyv.

En l'honneur de Charles Kogutowicz.

Irták: Tanítványai. Szerkesztette: *Wagner Richárd dr.*
Ouvrage écrit par ses élèves et publié sous la direction du Dr Richard Wagner.
Szeged, 1939., 542. l. — pages.

Néhány évtized óta a földrajztudomány óriási fejlődésen ment át. Hettner Alfréd megállapítása szerint a földrajztudomány tárgya a földfelszín jelenségeinek kölcsönhatása. Ezzel a földrajztudomány új útját és irányát szabta meg. Kogutowicz Károly Hettner elgondolásának nagyvonalú továbbfejlesztője. Az ő módszerének kiindulási pontja és alapja a tájegység, vagyis az a földfelszín darab, amelyen belül a táj jellegét megszabó tényezők kölcsönhatása azonos.¹⁾

Ezt a módszert követik lelkes tanítványai is, akik Kogutowicz tanári működésének huszadik évében 542 oldalas kötetbe foglalták tanulmányait és azt neki szeretettel felajánlották. A 29 tanulmány ékes bizonyítéka az egész ország területére kiterjedő tudományos földrajz sokoldalúságának és fejlődésének.

11 dolgozat a Nagy Alföld tájegységeivel foglalkozik. Idevágó komoly tanulmányok eredményei többek között: a Tanyák a homokon, Hódmezővásárhely, Baja multja és jövője, Bodrogek, Orosháza, Tiszaköz, Tápiómente, Szeged tájegységei c. cikkek. A Dunántúlról 5 tanulmány került a gyűjteménybe: Budakeszi, Pápa, Brennbergbánya, Szombathely gazdasági élete és Kaposvár éghajlata.

A többi tanulmány is mind komoly írás. Bennük, valamint az alföldi és dunántúli tanulmányokban bőven találunk statisztikai adatokat és táblázatokat. Kiragadunk példaképpen néhány jellemző számot a gazdag statisztikai anyagból: Budakeszi mezőgazdasági lakossága 1900-ban 2242 (53%), 1930-ban már csak 894 vagyis 14%. Viszont az iparral foglalkozók száma 1900-ban csak 752 (17%), 1930-ban 2893 (40%), ami erős iparosodásra mutat. Vagy nézzük Szőreget. Ez a kis falu gyümölcsfa- s rózsatermesztéssel és salátatermeléssel foglalkozik. 1938-ban eladtak rózsát 133, salátát 106, facsemetét 95 vasúti kocsival. Nagyrészt Budapestre hozták. Értéke kb. 220.000 pengő. Ez azért érdekes, mert egy-két holdas törpe birtokosok keresetéről van szó. Orosházán a kisbirtokokon „úri parasztság“ él, mely nem saját munkaerejével

míveli a földet, hanem csak dolgoztat. 1930-ban bellerületén élt 14.291, a tanyákon 10.635 fő.

Az egységes elgondoláson felépített tanulmányok egy-egy talpkövei a magyar tudományos földrajznak. Gy. F.

Magyary Zoltán — Kiss István: A közigazgatás és az ember.

Zoltán Magyary et Etienne Kiss: L'Administration et l'Homme.

Ténymegállapító tanulmány a tatai járás közigazgatásáról. A Magyar Közigazgatástudományi Intézet 30. sz. kiadványa.

Budapest, 1939. 377 l. 130 melléklettel.

Etude sur l'administration de l'arrondissement de Tata. Publication no 30 de l'Institut hongrois pour la science d'administration publique.

Budapest, 1939. 377 pages et 130 annexes.

E könyv részletes beszámoló arról a tudományos és gyakorlati célokat egyaránt szolgáló, úttörő kutató munkáról, amelyet Magyary Zoltán dr. egyetemi tanár irányítása mellett a Közigazgatástudományi Intézet több föld- és néprajzi, közegészségi és mezőgazdasági szakember, mérnök, szociográfus és történész bevonásával a tatai járás 26 községében három éven át végzett. A közölt ténymegállapítások községenként részletezik a közigazgatás egyre többféle ágazatának és szervének az emberek érdekében kifejtett tevékenységét. Sokoldalú forrásanyagot nyújtanak, egyben útmutatást s ösztönzést is adnak közigazgatásunk egyszerűsítésére s eredményesebbé tételére.

A könyv bevezető és záró fejezetében Magyary Zoltán dr. ismerteti a ténymegállapításnak a közigazgatásban alkalmazandó módszerét, továbbá a háromévi kutató munka tanulságait. Az új módszer egy járás lakosságának összes körülményeit és életmegnyilvánulásait a közigazgatással való összefüggéseiben vizsgálja, szintetikus figyelembe véve a földrajzi, természeti és történelmi adottságokat is. E könyvben feltevések és általánosítások helyett maguk a kvantitatív módszerrel megállapított tények beszélnek s az ehhez szükséges anyagot részben a Központi Statisztikai Hivatal felvételei s községenkénti törzslapjai szolgáltatják, nagyrészt pedig a kutató csoport tagjai megfelelő módszerrel és munkamegosztással a helyszínén gyűjtötték össze. Az adatsorok összefüggő láncolata világítja meg a közigazgatáshoz való vonatkozásaival együtt a gazdasági, kulturális és szociális viszonyokat, a közegészségügyet és néptáplálkozást s a községek háztartását éppúgy, mint a különféle anyanyelvű, felekezetű és településű földművesfalvak s a bányásztelepek népének életmódját, továbbá a bányaválla-

¹⁾ V. ö. Bóna I. dr.: „A földrajztudomány és módszerük“, a Kogutowicz Károly Emlékkönyvben (406. l.) megjelent tanulmánya.

lat és a hitbizományi uradalom befolyását s a háború és gazdasági válság stb. hatását.

A sokoldalú anyag áttekintését megkönnyítik a többszínnyomású statisztikai s más térképek és diagrammok, melyek a különféle tények és tényezők közti összefüggéseket grafikus ábrázolással szemléltetőbbé teszik. E könyv módszerbeli meg-

oldást nyújt további ténymegállapító tanulmányok könnyebb elvégzésére, jelentősen elősegíti a mind fontosabb kezdeményező szerepre hivatott közigazgatási tisztviselők tájékozódását, munkaterv-készítését és ellenőrző munkáját s fokozza bennük a statisztika iránti érzéket és érdeklődést.

B. A. dr.

Könyvtári gyarapodás és forgalom 1939-ben.

Accroissement et mouvement de la bibliothèque de l'Office Central R. Hongrois de Statistique en 1939.

A M. kir. Központi Statisztikai Hivatal könyvtára állományának az elmúlt éveleji és évvégi álladékat, valamint az év folyamán mutatkozó gyarapodását minőségi megoszlás szerint az alábbi összeállítás mutatja:

	Kötet	Füzet	Egyéb	Összesen
Álladék 1938 végén	103.033	92.181	17.965	213.179
Gyarapodás 1939 folyamán	4.432	3.200	27	7.659
Álladék 1939 végén	107.465	95.381	17.992	220.838

Állományunk, mint ez a táblázatból kitűnik, az évközi 7.659 darabnyi gyarapodásával az év végén már meghaladta a 220 ezret. Az évi gyarapodás a megelőző évvel szemben — mint ez a következő táblázatból látható — visszaesést mutat, aminek az oka azonban nem a beérkezett anyag fogyatkozása, hanem az, hogy a hivatal személyi és anyagi erejét a rendkívüli idők folyamánaként ráháramló újabb és újabb feladatok teljesen igénybevétele, s nem állt módjában az eltávozott, illetve hiányzott könyvtári munkásoknak megfelelő szakképzettségű tisztviselőkkel való pótlása. Ennek a kényszerű következménye könyvtárunknak f. évi június 30-ig való zárvartartásán kívül egyfelől az, hogy állományba kevesebb munkát vehettünk, mint az elmúlt évben, másfelől pedig, hogy az évi napló lezárására s így jelentésünkre is később kerülhetett sor, mint máskor.

Év	Kötet	Füzet	Egyéb	Összesen
1930	3.200	1.528	36	4.764
1931	2.866	1.893	32	4.791
1932	2.630	1.999	122	4.751
1933	2.114	1.313	67	3.494
1934	2.622	1.621	14	4.257
1935	3.138	2.182	48	5.368
1936	4.928	2.397	11	7.336
1937	5.103	3.248	606	8.957
1938	5.401	3.324	40	8.765
1939	4.432	3.200	27	7.659

A könyvtár elmúlt évi állományba vett gyarapodása a szerzés jogcíme szerint a következőképpen oszlik meg:

	Darab	Érték P-ben
Vétel	83	1.252·24
Csere	1.355	5.286·—
Ajándék	612	1.849·60
Kötelespéldány	5.609	10.043·53
Összesen	7.659	18.431·37

Állománygyarapodásunknak javarésze ez évben is a nyomdák és kiadók által beszolgáltatott kötelespéldányokból került ki, bár a beszolgáltatott kötelespéldányanyagnak műzeális részét könyvtárunk a jelentésünk évében sem dolgozta fel. Ezt az anyagot, mely az állománybavétel számára kiválogatott közművelődési anyagot számszerűen sokszorososan meghaladja s amely magába foglalja a zeneműveket, képes ábrázolásokat, iskolai értesítőket, hivatalok, ipari és kereskedelmi vállalatok, egyesületek és társulatok jelentését, költségvetéseit és zárszámadásait, továbbá az aprónyomtatványokat (színlap, műsor, plakát, gyászjelentés), helyszűke miatt és elegendő szakképzett munkaerő híján csupán fajtájuk szerint csoportosítva minden feldolgozás nélkül raktározta el könyvtárunk a jövő számára. Gyarapodásunkban az elmúlt évben is második hely jutott cserekiadványoknak, vétel útján azonban a múlt évben is nagyon jelentéktelen mértékben volt módunkban növelni könyvtárunk állományát. Vétel útján az utolsó kilenc év alatt könyvtárunk gyarapodása a következő volt:

Év	Darab	P értékben
1931	91	1.896·49
1932	89	1.867·34
1933	99	1.523·35
1934	90	1.436·54
1935	181	3.154·78
1936	181	2.456·78
1937	99	1.144·37
1938	77	815·32
1939	83	1.252·24
1931—1939-ig összesen	990	15.547·21

The Journal of Political Economy (48. köt. 2. sz., Chicago 1940, ang.). — Spengler J. J.: Népmozgalom és gazdasági egyensúly az Egyesült Államokban. — Yoder D.: Gazdasági változások és ipari nyugtalanság az Egyesült Államokban. — Henderson A. M.: A bilaterális monopólium problémája. — Reed H. L.: Közgazdák az ipari pangásról.

The Oriental Economist (7. évf. 3. sz., Tokió 1940, ang.). — Japán gyárak hadiüzemben. — Japán beruházásai Mandzsukuóban. — A japán adóreform. — (4. sz.). — A japán szénkérdés megoldása. — Mandzsukuó árucseréje Japánnal. — Új változások a déltengeri kereskedelemben. — Kayahara K.: A háború és az európai diplomácia.

Városok Lapja (35. évf. 11. sz., Budapest 1940, m.). — Lukács Ö.: A községi adóztatás reformja. — Dánia és városai. — Pisszer J.: A lakásínség oka. — A Nemzetpolitikai Társaság Ankétje a közigazgatás racionalizálásáról. — (12. sz.). — Halász Á.: Budapest kötött élelmiszer-gazdálkodása. — Medriczky A.: Budapest, Európa legrégebbi állandó emberi települése; ma a gyógyforrá-

sok világvárosa. — Ruisz R.: A városigazgatási költségek megoszlása várostípusonként. — Külföldi városok fejlődése a statisztika tükrében.

Világgazdasági Szemle (7. évf. 6. sz., Budapest 1940, m.). — Vannak-e dinamikus nemzetek közgazdasági értelemben?

Weltwirtschaftliches Archiv (51. köt. 3. sz., Jena 1940, német.). — Thalheim K. C.: A német háborús pénzügyek alapja. — Jecht H.: A német háborús pénzügyek állása és problémái. — Rath K. W.: A háborús pénzügyek produktív feladatai. — Hohlfeld H. H.: Háborús pénzügyek és hadigazdálkodás. — Nicklisch H. K.: A háborús pénzügyek üzemgazdasági problémái. Árak és a háborús pénzszükséglet. — Hoffmann W.: Az angol háborús pénzügyek problémái. — Kretschmar H.: Hadigazdálkodás, háborús pénzpolitika és minimális életszükséglet.

Wirtschaft und Statistik (20. évf. 10. sz., Berlin 1940, német.). — A világ népessége. — A németországi lakóházépítkezések 1939-ben. — Az 1939 május 17-i német nép- és foglalkozási összeírás első végleges részeredményei.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — *Séances de sections.*

(Harmadik közlemény. — *Communication n° 3.*)

A III. szakosztály folyó évi május hó 15-i ülésén jelen voltak: Zlinszky György dr. elnök, Nagy Imre, Kristóf József dr., Kriegs-Au Gyula, Kovásznay István, Wolter Ernő, Marinovich László dr., Hesz Árpád, Simon Béla, Kreutzer Ágoston, Darányi György, Schmidt Béla, Haranghy Endre, Paksy József dr., Mórotz Kálmán dr. bizottsági tagok, Mautner Frigyes és Zoltán Zsigmond szakértők.

Farkas János dr. a Bizottság h. elnöke meleg szavakkal emlékezett meg Jeszenszky Pál m. kir. udvari tanácsosról a szakosztály lemondott elnökéről, majd Zlinszky György dr. m. kir. gazdasági főtanácsost, mint a szakosztály újonnan kinevezett elnökét, valamint az újonnan kinevezett tagokat üdvözölte s felkérte a szakosztályelnököt az ülés megnyitására és vezetésére.

Zlinszky György dr. szakosztályelnök a tagokhoz intézett szavaiban hangsúlyozta, hogy a Bizottság munkájának úgy szakértelem, mint felelősségérzés és szorgalom tekintetében fejlődést, előrehaladást, nem pedig pangást és visszaesést kell mutatnia. Annak tudatában kell, úgymond, munkánkat végeznünk, hogy azzal a legmagasabb gazdasági politikának, sőt a gazdaságtörténelemnek szolgáltatunk adatokat. Majd megemlékezett azokról, akik az Értékmegállapítás terén jó munkát végeztek.

Meleg hangon emlékezett meg e szakosztály elnöki tisztségében kiváló elődjéről, Jeszenszky Pál udvari tanácsos, ny. vezérigazgatóról. Jeszenszky Pál majd egy félévszázadon át a keresztyény és agrár gazdasági élet élvonalában állott. A Köztelek szerkesztőségén, az Országos Magyar Gazdasági Egyesület ügyvezető titkárságán, a legrégebbi

agrárszövetkezet vezérigazgatóságán át az egyéni képességei által vezetésre kijelölt férfiú életpályája balad. Munkásságát a gyakorlati tudás és elméleti képzettség csakúgy jellemezték, mint a megvesztegethetetlen következetesség és kemény szervező erő. Nemcsak rangban állt első sorban, de munkateljesítményében is. E szakosztály elnöksége alatt szerveződött újjá s annak működését tizenhét éven át irányította.

Schmidt Béla a magyar malomipar 1939. évi helyzetét a következőkben ismertette:

A különböző statisztikai adatok alapján sokan úgy állították be a malomipar helyzetét, mintha abban jelentős javulási folyamat volna észlelhető. Sajnos, erről az érdekelt malomvállalatok nagyon keveset tudnak. Éppen az 1939. évben hagyta abba egyik legnagyobb budapesti malomvállalat a jobb jövő reményében folytatott eddigi küzdelmét (amit alkalmasint meg gondolás tárgyává tett volna, ha a malomipar helyzete tényleges javulást mutatna).

Az ország búzatermelése 1938-ban 26·9 millió q volt, ebből az 1938/39. fogyasztási évben 13·5 millió q maradt belföldi fogyasztásra, 1939. év második felében kb. fél millió q lisztet vittünk ki, mely 75%-os kiörlés mellett 0·67 millió q búzának felel meg, tehát a malmok hozzávetőlegesen 14·2 millió q búzát öröltek meg.

A fenti adatokból kiindulva vizsgáljuk malmaink belföldi foglalkoztatottságát. A malomiparban közismert tény, hogy a belföldi fogyasztás részére feldolgozott mennyiség mélyen alatta marad malmaink örlőképességének. A liszt kivétel ennek a ténynek javításához lényegesen nem járult

hozzá. A túlméretezettségből eredő öldöklő verseny és a kapacitás kihasználatlanságából fakadó termelési költségnövekedés azt eredményezi, hogy alig van Magyarországon kereskedelmi őrléssel foglalkozó malom, amelyik rá ne fizetne az őrlésre.

A magyar malmok passzív állapotával szemben a svájci malmok rögzített bruttó hozama sfr 5·84, ami megfelel P 6·73-nak, a német malmok bruttó hozama pedig kb. M 6·60, ami megfelel kb. P 9-nek, komoly polgári hasznot biztosítva a dolgozó üzemeknek.

A belföldi malomipar helyzetét javította átmenetileg a háborús pszichózis, mely a magánháztartásokat nagyobb készletek gyűjtésére, raktározására készíti, továbbá a visszatért ország-részekkel nagyobbodott fogyasztási terület és végül a háborús államok lisztszükségletének átmenetileg nagyobb igénye.

A magyar malmok rentabilitásának emelésére a magyar lisztxport fokozása, valamint stabil és külföldi mintára hasznot biztosító kalkulációs bázis teremtése volna az elsőrendű feladat. Ebbe belekapcsolódott most legújabban felmerült problémaként a búzaellátás kérdése is, mert hiszen sem helyi szükségletet, sem exportlehetőséget kielégíteni kellő búzamennyiségek nélkül nem lehet; kalkulációs bázis pedig stabil mennyiségek feldolgozása, melyek csökkenése esetén a regie hatványozottan emelkedik.

A malomipar másik évtizedes panasza az, hogy illetékesek mindíg a búzaexportra helyezték a fősúlyt és ennek, valamint a fent előadottak következménye lett a legmagyarabb ipar lassú haladása.

Látva a kormány a malomiparnak ezt a kedvezőtlen helyzetét, kimondotta a malom- és hán-tolóiparban a zártszámot. Ennek a rendelkezésnek jótékony hatása már eddig is mutatkozott abban, hogy felesleges új malomipari alapítástól lehetőleg megkíméli úgy az alapítókat, mint magát az ipart is.

Mily nagy lehetett ez a malomipar, ha most, a legyengült állapotában is kb. 75.000 embernek nyújt megélhetést és hová fejlődhetne újból, ha kellő megértésben és támogatásban részesülne.

Amint láthatjuk az ország jövője is azt diktálja, hogy olyan elsőrangú agráriparunkat, mint a malomipar, megkülönböztetett védelemben kell részesíteni és megerősödését a rendelkezésre álló eszközökkel elő kell segíteni.

Hozzászóltak: *Darányi György*, *Morócz Kálmán dr.*, *Kreutzer Ágoston* és *Marinovich László dr.* bizottsági tagok

Marinovich László dr. hangsúlyozta, hogy a magyar malomipar az 1939/40. gazdasági évben egymillió q lisztet visz ki, tehát jobb üzleti évre van kilátás.

Kreutzer Ágoston az *olajosmagvak, növényi és állati zsiradékok* 1939. évi termelési és árviszonyairól adott tájékoztató általános jelentést: Már 1938. év végén megfontolás tárgyává tették illetékes kormánytényezők az olajosmagvak hazai termesztésének növelése által kínálkozó előnyös lehetőségeket. Egyrészt ugyanis a hazai ipar felvevőképessége lényegesen nagyobb, mint az itthon eddig megtermelt olajosmagvak, illetve növényi olajok mennyisége, másrészt a világpiaci árak 1938. évi alakulása még arra is felhívta a figyelmet, hogy egy kat. hold búzatermésének külföldi értékesítése — ha ez a búzatermés feleslegként jelentkezik — nagyobb összegű exporttámogatást igényel, mint

egy kat. hold olajosmag termésének külföldi — akár nemes devizákért való — értékesítése. Ezért az olajosmagvak hazai termesztésének kiterjesztésére előnyös lehetőség mutatkozott egyrészt a hazai zsiradékszükséglet fedezésének határáig, másrészt ezen a határon túl mindaddig, míg a külföldön értékesítésre kerülő olajmagfeleslegeket aránylag kis exporttámogatással és oly viszonylatokban tudjuk értékesíteni, amely viszonylatok külkereskedelmi szempontból kívánatosak. Ezeknek a megfontolásoknak az alapján került megállapításra a Futura, illetve az irányítása alatt működő Olajmag Értékesítő Szövetkezet javaslatainak figyelembevételével az az olajosmagtermesztési program, amely főbb vonásokban a következőkben vázolható:

A *napraforgómag* általános terméshozama átlag évi 30.000 tonnára volt tehető az utolsó években. Tekintve, hogy az évenként behozatalra kerülő közel 10.000 tonna koprah nagy része napraforgóolajjal pótolható és figyelembe véve, hogy egy tonna koprahban közel 3-szor annyi olaj van, mint egy tonna napraforgómagban, a napraforgómagtermelés még közel kétszeresére volna emelhető csak a hazai szükségletet véve figyelembe. Az időközben visszacsatolt kárpátaljai területek még további fogyasztóként jelentkeztek, tekintve, hogy az ottani lakosság évente kb. 6.000 tonna magnak megfelelő napraforgóolajat és növényi zsírt fogyaszt. Ezért a Futura jelentékeny propagandát fejtett ki a napraforgómag termesztésének népszerűsítése érdekében és napraforgómag termesztésére szerződéseket is köt. Az olajnapraforgómag árát immár második éve hivatalos árkonstrukció szabályozza, azonban a kivitelre kerülő fehér és csíkos különleges minőségek áralakulása teljesen szabad. Olajnapraforgóból 1939-ben semmit sem vittünk ki, csupán a különleges minőségű, madárétel céljára felhasználható, főleg fehér napraforgómagból volt kivitelünk.

A *lenmag* termesztésére szükséges vetőmagmennyiség figyelembevételével évi 8.500—9.000 tonna olajlenmag termésre volna szükség kizárólag a hazai ipar normális viszonyok közötti ellátása céljából.

A *repcemagtermés*, amely évenként 8—10.000 tonna között mozog, jó részben exclearing piacok felé, kivitelre került. A repcetermelés növelése célszerűnek látszik abból a szempontból, hogy a búza vetésterületének csökkentésére az ugyancsak őszi vetésű repce kitünően alkalmas. Az 1939. évi termés mennyisége kb. 9.000 tonnára tehető. 1939. őszén a Futura már közel 5.000 kat. holddal növelte az egyébként 18.000 kat. holdra becsült repce vetésterületét. A Futura ugyanis kedvezményes feltételek mellett kötötte le oly gazdák repcetermését, akik 1938. évi vetésterületüket növelték, illetve előző évben repcét nem termeltek. Az 1939. évi pontos vetésterület még későbbi felvételek alapján lesz csak megállapítható. Mindenesetre számolni kell azzal is, hogy a szokatlan téli időjárás itt is jelentékeny károkat okozott.

A néhány éve felkarolt *ricinusmag* termesztése jelentékeny haladást tett az utóbbi években és az Ipari Növénytermelő Bizottság nyilvántartása szerint szerződéses alapon 1937. évben már 6.000 kat. holdon termesztettek ricinusmagot. Az 1938. évben ez a terület 4.000 kat. holdra csökkent, miután a korlátolt felvevőképességű hazai ipar ellátása után fennmaradt termésfelesleg a magas hazai termelési árak miatt külföldön nem volt értékesíthető. Az 1939. év folyamán alkalom nyílt arra, hogy a még

1937. évből fennmaradt termésfelesleg Lengyelországba legyen kivihető. A Lengyelországgal létesített kereskedelmi kapcsolat nemcsak tehermentesítette a meglévő ricinusmag készleteket, hanem 1939-ben a ricinusmag termesztésének fokozását lehetővé tette volna, azonban a gazdák az elmúlt 2 év túltermelésével kialakult kedvezőtlen hangulat következtében nem kapcsolódtak be fokozottan a termelésbe s így csak 2.400 kat. holdon folyt ricinustermelés. A kedvezőtlen időjárási viszonyok mellett learatott 1939. évi termés az ország szükségletét sem fedezi, úgyhogy a polgári ipar nagy része más növényolajokat is igénybevett a ricinusolaj pótlására. A polgári ipar, illetve fogyasztás kb. 1.000 tonna ricinusmag felvételére van berendezkedve, ami normális viszonyok mellett 2.000 kat. hold termésének felel meg. Az Állami Olajsajtolóüzem pedig évente 2.000 kat. holdon kíván ricinusmagot termeszteni a kenőolaj szükséglet ellátására.

A szójababot néhány év óta nagyobb területen, így 1939-ben kb. 4.000 kat. holdon termelték. A termés legnagyobb része tömegélelmezésre szolgáló tápliszot, vetőmag és kis mértékben olajgyártás céljaira került felhasználásra. A Lengyelországgal létrejött kereskedelmi kapcsolat a szójababnak még nagyobb területen való termesztését tette volna lehetővé, azonban más országok is hajlandók jelentékeny mennyiségre termelési megállapodást kötni. Kivitelére a közben beállott európai viszonyok és a hazai tápszerfogyasztás növekedése következtében nem került sor.

Az 1939. évben csak előző évi termésű *tökmagot* vittünk ki. Az 1939. évi tökmagtermést már teljes egészében az itthoni ipari zsiradékhiány pótlására használták fel. A tökmagnál a helyzet ugyanúgy alakul, mint a rapraforgómagnál, hogy csak a különleges, étkezési célra szolgáló minőségek kivitele várható mindaddig, amíg nyersanyag-ellátási szempontból a tökmagból sajtolt olajat itthon is számításba nem kell venni. Mindenesetre igen fontosnak látszik, hogy az étkezési tökmag szempontjából számbajövő kiviteli piacok tarthatók legyenek.

Általában az elmúlt évet a hazai olajmagtermesztés jelentékeny kiterjesztésére irányuló szervezési munka jellemezte. Az értékesítés terén a normális külkereskedelem fennálltaig igyekeztünk külföldi piacainkat megtartani és a szokott viszonylatokban elég kedvező árakat értünk el. Az európai háború veszedelmének közeledtével azonban a kivitelre irányuló tevékenység csökkent s az európai háború kitörése után mindennemű olajmag és olaj kivitele hivatalos intézkedés folytán megszűnt. Az 1939. év folyamán a hazai termelői árakban jelentékeny változás főleg a repcénél volt észlelhető, mely Budapest paritásában P. 24— áron indulva, az év végéig 42— pengős árat ért el.

A tökmag is jelentékeny áremelkedést mutatott fel, amíg az elmúlt években métermázsánként 22—26— pengő közt mozgott az ára, az 1939. év végén meghaladta a 30— pengőt Budapest paritásában.

A len- és ricinusmag és szója áralakulását szerződéses lekötéssel szabályozták, a napraforgómag árát pedig hivatalos konstrukció állapította meg.

Az 1939. év zártakor a világpiaci árak magyar határon számított paritása jelentékenyen meghaladja azokat az árakat, amelyeken az olajmagvak és zsiradékok kivitele az év folyamán lebonyolítást nyert. A behozatalban is az év végén már jelentékeny áremelkedések érvényesültek. Viszont az

illetékes kormánytényezők, úgy a devizagazdálkodás szempontjából, mint egyéb nehézségek következtében a behozatal csökkentését és az önellátás megvalósítását igyekeztek lehetővé tenni. A megtett intézkedések és külforgalmi nehézségek folytán a növényi olajos anyagok (koprah), valamint állati zsiradékok (halzsír, faggyú), behozatalának csökkentése várható.

Mautner Frigyes a *malátára* vonatkozólag olvasta fel jelentését:

Az 1939. naptári évben 4.377 vagon malátát vittünk ki a különböző külföldi országokba az 1938. évi 3.030 vagon kivittel szemben.

A magyar maláta kedveltsége külföldön mindinkább fokozódik, úgy, hogy a szállítási és egyéb nehézségek dacára is reméljük, hogy ezt a helyzetét malátakivitelünk meg is tarthatja majd.

Az országban a malátagyártáshoz szükséges nyersanyag, a sörárpa, különösen a Felvidék visszacsatolásával, kellő mennyiségben és minőségben rendelkezésre áll, csupán a csomagoláshoz szükséges anyagokról: jutazsákokról és a tengerentúli kivitel ládacsomagolásához elengedhetetlenül szükséges kellekekről, a megfelelő minőségű fenyődeszkáról, cinklemezekről, vasabroncsokról kellene idejekorán kellő mértékben gondoskodni. E tekintetben ugyanis az utóbbi időben nehézségek voltak.

Marinovich László dr. hozzászólásában kiemelte, hogy a cseh-szlovák és lengyel versenytárs háttérbeszorulásával a jövőben nagyobb kivitelre lehet számítani malátából, ezért kívánatos volna a malátázó üzemek megnagyobbítása annyival is inkább, mert a malátagyártás alapanyaga kizárólag belföldi nyersanyag.

Ország Sándor dr. néhány vetőmagfélérről a következő jelentést küldte be: Az 1939. évi magtermés általában jó közepesnek bizonyult. Csupán lóheremagból volt a betakarított mennyiség az előző évek terméséhez képest gyenge, amit viszont az elmúlt gazdasági évből történt készletáthozat némileg ellensúlyozott.

Az egyes cikkek áralakulását tekintve, a *fehérheremag* árának más évekhez viszonyított nagyarányú emelkedése ötlük szembe. Ennek oka az, hogy Csehország és Lengyelország — Európa két legnagyobb termelője e cikkben — idén nem jelenhetett meg terményével a piacon és így Magyarország domináló szerephez jutott.

Kivitel szempontjából legfontosabb heremagféléink azonban továbbra is a *lucernamag* maradt, amelynek értékesítése a korábbi években is elsősorban a német piacon történt. A német mezőgazdaság szempontjából van ugyanis a legnagyobb fontossága a magyar lucernamag kiváló tulajdonságának, a fagyállóságnak. Sikertült ez évben a svéd piacon kívül, ahol helyzetünket változatlanul tartjuk, Dániában is a múlt évekhez képest jelentősebb mennyiséget elhelyeznünk, noha ezen a piacon a román és jugoszláv áru konkurrenciájával kell megküzdenünk, ami annál nehezebb, mert az ezekből az országokból származó árut mint a volt Magyarország területén termelt magvakat kínálják, állítván, hogy ugyanazokkal a nemes tulajdonságokkal rendelkeznek, mint a Csonka-magyarországról exportált mag.

Lóheremagban helyzetünk nem olyan kiváltságos, mint lucernamagban. A magyar árunak itt a versenyállamok termésével szemben nincsenek olyan minőségbeli előnyei, mint az előbb említett cikknek s így árban is versenyeznünk kell a román, litván stb. versennyel. E cikkben is legfőbb

piacunk Németország. Sikerült azonban Olaszországban, ezenkívül Hollandiában is elhelyezni feleslegünk egy részét.

Bíborheremagban az elmúlt évben ismét a francia versenytárral kellett megküzdenünk, míg a megelőző évben Franciaország termése oly gyenge volt, hogy Magyarország szállított Franciaországnak. Sajnos, a termés betakarítása után a termelők magasabb árak reményében visszatartották készletüket, ami által azt a helyzeti előnyt, hogy a magyar bíborheremag korábban érik be, mint a francia, nem tudtuk kellőképpen kihasználni. Mire az exportőrök áruval elláthatták magukat, addig a francia versenytársak megjelentek az amerikai piacon és így az őszi idényben a szokottnál jóval kisebb mennyiséget tudtunk csak az Egyesült Államokba szállítani. E cikkből igen jelentős mennyiséget szállítottunk Németországba és Olaszországba is.

A *szöszösbükköny* áralakulására, a többi cikkektől eltérően, a háború gyakorolt hatást. Az ősszel Amerikába eladott szöszösbükköny tételek ugyanis a háború kitörésekor nagyrészt a német tengeri kikötőkben megrekedtek — azokat Amerikába nem tudtuk leszállítani és ott a vetési idény elmúltával érdeklődés már nem mutatkozott e cikk iránt. Ez az itteni piacon némi depressziót váltott ki. Természetes felvevőpiacunk Németország vett át e cikkből is jelentős mennyiséget. Ami az USA-kivitel jövőbeli kilátásait illeti, számítanunk kell arra, hogy ez a kivitel némileg össze fog zsugorodni, mert az amerikai kormány az ottani tervgazdálkodás keretében fokozni kívánja a belföldi termelést és ezt minden eszközzel — olcsó vetőmag szétosztásával, a termelt áru részére magasan megállapított minimális ár életbeléptetésével és propagandával is — támogatja.

Végül nem szabad megfeledkeznünk a *kerti magvak*, valamint a *borsó* és a *bab* szerződéses termeléséről sem, amely termelési ág az ország deviza-ellátásában továbbra is nem megvetendő szerepet játszik. A termelt cikkek nagyrészt Nagybritanniába, Franciaországba és más nemes devizával fizető államokba kerülnek kivitelre, de szállítottunk Németországba és Olaszországba is.

A jelentések után a szakosztály a gabona, hüvelyesek, magvak, őrlemények, továbbá az élő és levágott növények 1939. évi egységértékeinek a megállapításával foglalkozott.

A VII. szakosztály május hó 28-iki ülésén *Zsilinszky Gábor* dr. m. kir. korm.-főtanácsos, szakosztályelnök elnökölt. Jelen voltak: *Dallos Rezső*, *Dáni Nándor*, *Dunay Sándor*, *Deutsch Sándor*, *Faragó Aladár* dr., *Halmay Gyula*, *Helvey Elek*, *Istók Sándor*, *Iványi Gyula*, *Köves János* dr., *Kun Attila*, *Preysz Tibor*, *Reichart Emil*, *Simkó Károly*, *Schiele Viktor*, *Stielly Walter*, *Szabó Ödön*, *Szász János* bizottsági tagok.

Reichart Emil a *gyógyszerpiac* és *gyógyszerellátásról* a következő helyzetjelentést terjesztette elő:

Általánosságban eddig sikerült a gyógyszerellátást biztosítani és csak néhány gyógyszer fogyott ki időnként, de a hiányokat túlnyomó részben utólagosan pótolni tudtuk. Látszólag ugyan sok esetben nem voltunk képesek az igényeket kielégíteni, de ez csak látszólag volt így, miután a gyógyszertárak általánosságban a bizonytalan helyzetre való tekintettel sokkal nagyobb igényekkel és sűrűbben léptek fel, mint azelőtt és jellemző, hogy a nagykereskedők ennek következtében kényszerítve voltak az igényléseket csak redukálva kielégíteni. Mind-

ennek ellenére a gyógyárunagykereskedők forgalma a tavalyi forgalomhoz képest lényegesen emelkedett.

Ezt az aránylag kedvező helyzetet a gyógyárunagykereskedők csak igen nagy körültekintéssel, fáradtsággal és áldozatkészséggel tudták eddig fenntartani, mert akik visszaemlékeznek az utolsó nagy háború alkalmával fennállott beszerzési körülményekre, azok kénytelenek megállapítani, hogy ma a behozatal sokkal nehezebb és körülményesebb, bár mi nem viselünk háborút. A nagy háborúban ugyanis a nagykereskedőknek összeköttetéseiket felhasználva fel kellett kutatni a megvásárolható gyógyárúkat, azokat azonnal le kellett foglalni és kifizetni. Az illetékes hatóságok beleegyezésüket a legrövidebb időn belül (legtöbbször 24 órán belül) adták meg. Ma azonban másképpen áll a helyzet. Ha valahonnan kapunk ajánlatot egy olyan gyógyszerre, amely a gyógyászatban szükséges és pótolhatatlan, akkor is a behozatali kérvényt be kell nyújtani a külügyi bizottsághoz, ott a kérvényt nem intézik el azonnal, onnan tovább megy a többi bizottságokhoz, úgyhogy a nagykereskedők csak hetek, sőt néha hónapok múlva kapják meg a behozatali engedélyt. Ha eddig várnának a nagykereskedők, akkor semmit sem tudnának behozni, mert az illető külföldi gyár, vagy nagykereskedő a felajánlott készletet már régen eladta volna másnak, de nagyon sok esetben az illető cikk ára időközben külföldön lényegesen (100%-kal is) emelkedik. Hogy tehát a beszerzés ne váljék lehetetlenné, összeköttetésünk révén a felajánlott gyógyszereket minden árban lekötöttük a gyárnál. Ez azonban csak clearing államokra, Németországra és Olaszországra, vonatkozik. A nemes devizájú országok eladói csak készpénzfizetés ellenében szállítanak. Ezek a cégek ma csak a napi áron adnak el és kötést nem csinálnak. Az áru értéke csak abban a pillanatban szilárdul meg, amikor az eladó kézhezkapja az ellenértéket nemes devizában, feltéve, ha közben nem adta el az árut másnak. Ebben az esetben az átutalt összeget rendelkezésünkre bocsátják.

Nagyobbrészt e nehézségek okozták azt, hogy az elmúlt időben néhány nagyon fontos gyógyszer átmenetileg hiányzott. Így heteken keresztül nem lehetett jódkálit, senega gyökeret, csukamájolajat stb. kapni, annak ellenére, hogy az áru régen ki volt fizetve, sőt gyakran itt volt már a vámházban, de a behozatali engedély időközben lejárt és a meghosszabbítás is körülményessé vált. Jelenleg is nagyon sok német gyógyáru fekszik a vámházban, sőt már hivatalos értesítést is kaptunk arról, hogy ha nem váltjuk ki, úgy visszaküldik. A fekbért természetesen a gyógyárunagykereskedőnek kell megfizetni.

Zavarokat okoz most az is, hogy több fontos gyógyszer nem tartozik az Anyaggazdálkodás Gyógyszeripari Bizottságához, hanem a Vegyészet-vagy más ipari Bizottságokhoz és ezáltal nagyon megnehezül a gyógyszeráraknak e gyógyszerekkel való ellátása.

A gyógyszerekre úgy a katonaságnak, mint a polgári lakosságnak feltétlen szüksége van és az összes külföldről behozott gyógyszerek részére igényelt devizák összege végeredményben nem túl nagy, a gyógyszerbehozatalt a gyógyárunagykereskedők részére könnyebbé és gyorsabbá (soronkívüli elintézés) kellene tenni, akkor a gyógyszerellátás a lehetőséghez képest teljesen rendben lenne.

Általában még csak azt akarom megjegyezni, hogy Németországból hozzuk be a gyógyszerek túl-

nyomó részét. A németek úgy a nyersanyagokat, mint az elkészített gyógyszereket, specialitásokat szívesen szállítják, kivéve egy pár cikket, amelyeket hadi célokra használnak fel. A többi országokból azonban csak esetről-esetre kapunk valamit, mint már említettem, hosszú utánjárással és a hosszú évtizedes összeköttetésünk felhasználásával.

Ennyit voltam bátor általánosságban megjegyezni. Most áttérek a részletes jelentésre, országok szerint.

Németország. A gyógyszerek és vegyszerek legnagyobb részét, mint már fentebb említettem, még mindig Németországból szerezhetjük be a legkönnyebben. A beszerzési idő ma az azelőttinek három-négyszerese, mivel a német gyáraknak is kiviteli engedélyt kell kérni és csak akkor tudhatjuk, hogy rendeléseink milyen mennyiségben és mikor kerülnek kivitelezésre, amikor a végleges számlát kézhezkapjuk. A német gyárak igyekeznek régi vevőiket ellátni, de azokkal a cikkekkel, melyek importált nyersanyagból készülnek, vagy egyáltalában nem, vagy pedig erősen redukáltan szolgálják ki vevőiket. Jódsók, chromsók (Kali, bichromicum, Natr. bichromicum, Alumen chromicum), karsav hónapok óta nem kaphatók. Bismut, brómsók, cadmium, molybdaen, stannum pedig csak időnként, kisebb mennyiségekben. Ezeket a cikkeket kénytelenek vagyunk más, nemes devizájú országokból beszerezni.

Tengerentúli drogok az elmúlt ősszel még kaphatók voltak Németországban korlátozott mennyiségben, de nemes devizáért. Most azért is csak ritkán. Lehet, hogy az orosz export lehetővé teszi Németországból való tengerentúli anyagok beszerzését, de ez még hosszú ideig eltarthat. Lanolin, Balsam Peruvian. verum, Vaseline, Paraffin. liquid. medic., Oleum jecoris, Radix senegae, Radix Ipecacuanhae, Radix Hydrastis, Camphor japonic., Hydrargyrum sem márkáért, sem pedig nemes devizáért nem szerezhető be Németországból. Tehát ami Németországban kapható, az a leggyorsabb és legbiztosabb úton hozható be országunkba. Nem így más államokból, ahonnan csak brit, vagy francia igazolás mellett lehet árut beszerezni.

Megnehezíti viszont a beszerzést, hogy a németországi gyárak nem adnak képviseleti raktárra árut magyarországi képviselleteinknek és így nekünk kell jóval előbb gondoskodni a készletekről és a szükséges tőkét befektetni.

Olaszországból a vegyszer és gyógyszer beszerzés a szokatlanul magas árak miatt majdnem teljesen lehetetlen. Kivételt képeznek a Phenolphthalein, Hydrargyrum és sói, melyeket a magas árak ellenére kénytelenek vagyunk Olaszországból beszerezni, minthogy más megfelelő forrás nincs. Ezek a cikkek líráért clearingben beszerezhetők, úgyszintén az olasz származású áruk mint Succus Liquiritiae, Citrus olajok, Manna (csak gyenge minőségű árut szállítanak, a jobbat nyilván nemes devizáért adják tovább), Oleum amygdalarum dulcium, Oleum lauri press. és az olasz gyógynövények. Az árak ezeknél a cikkeknel is aránytalanul magasak. Olaszországba importált árut vásárolni lehetetlen, mert a Folia sennae, Folliculi sennae, Gummi arabicum, myrrhae, Benzoe Olibanumért nemes devizában is olyan magas árakat kérnek az olaszok, amelyek a világpiaci árakat jóval felülmúlják. A szállítás vontatott, kivitel nehézkes, a levelezés többszöri sürgetés után sem kielégítő. Ez annak tulajdonítható, hogy a nemes devizájú államok versengenek az árujukért.

Előfordult, hogy 5 tartály higany befizetett ellenértéke fejében három hónap múlva csak 4 tartályt küldtek minden külön magyarázat nélkül. Később kiderült, hogy a dollár alapáremelkedése miatt.

A *nem clearinges* államokból csak előrefizetés ellenében lehet árut kapni, ami azt jelenti, hogy a behozatali engedély megszerzése után (1—2 hónap) lehet devizát igényelni és a Nemzeti Bank engedélyével átutaltatni (3—4 hét). A külföldi cég megszerzi a kiviteli engedélyt (1—2 hét), a vásárló cég brit vagy francia igazolást, esetleg mindkettőt köteles szerezni, amelynek alapján megindul a szállítás. Sok esetben kikötik, hogy az áru Németországon keresztül nem jöhet, pl. Belgiumból Franciaországon, Olaszországon, Jugoszlávián át kerülhetett hozzánk. A fuvar az árut nagyon megrágítja. Angliából pedig ezelőtt Antwerpenbe és onnan ugyancsak a fenti úton jöhetett az áru hozzánk, ez azonban Hollandia és Belgium német megszállása következtében megszűnt. Vagy Angliából Jugoszláviába (Susak) hajón és onnan vasúton hozzánk. Ezek a körülményes és bizonytalan szállítások mindjobban fokozódnak.

Norvégiából eddig csak csukamájolajat importáltunk. A háború kiterjedésével ez is megszűnt egyelőre. Érdekes pl., hogy egy cégnek 124 hordó kifizetett gyógyászati csukamájolaja maradt kint, mivel tavaly szeptemberben későn kapta kézhez az engedélyt és így az erős tél miatt az Északi-tenger nem volt hajózható. A tavasz beálltával az első gőzösök a feltorlódott német árut hajózták el és mire a csukamájolajra került volna a sor, a háború átterjedt a norvégiai partokra. A kifizetett 124 hordó Oslóban maradt. Állandó levelezés és sürgönyi érdeklődésre sem jött eddig válasz.

Hollandia habár drágán, de eddig kellőképpen kisegített bennünket olyan árukkal, amelyeket Németországban már nem tudtunk kapni a háború kitörése óta. Bismutsók, jódsók, chininek, china-kéreg, vaselin, paraffinolaj és ezeket az árukat hollandi forintban vagy dollárban kellett kifizetni mégpedig előre. A hollandiai vásárlás azért volt előnyös, mivel szárazföldön fekvő és szárazföldön továbbítható árukhoz juthattunk kevesebb kockázattal, mintha tengerentúlról hozattuk volna. Ezért voltunk hajlandók többet is fizetni, mint a világpiaci ár. Másik előnye volt, hogy az áru Németországon keresztül volt szállítható. Ez a fuvar-költséget csökkentette és gyorsabbá tette a szállítást.

Belgiumból való vásárlás nehézkes volt. A belgák nem szívesen adtak el még nemes devizáért sem. A kiviteli engedélyt megnehezítették. Szállítást Németországon keresztül nem engedélyeztek, ennek folytán Belgium, mint beszerzési forrás nem jöhetett számításba. A háború folytán ez különben is tárgytalanná vált.

Francia viszonylatban a tapasztalat azt mutatja, hogy hónapok óta nem adnak behozatali engedélyt és így devizát sem. Részünkre kiesik, már csak a háború veszélye miatt is.

Svájcból javarészt olyan cikkeket vásárolunk, amelyeket a svájciak is importálnak és magasabb áron adnak tovább. Theobromin, Coffein svájci gyártmányúak ugyan, de ezeket csak kisebb mennyiségben és magas árban adják el, nagyobb időközökben. Az importált áruk közül jódsók, bismuth-sók, menthol, tannin az, amit vásárolni érdemes.

Törökországból pillanatnyilag úgyszólván csak ópiumot importálunk, aminek az ára a duplájára emelkedett. Az ár dollár alapon lesz megállapítva, de török fontban kell kiegyenlíteni a dollár aznapi

árfolyama alapján. Viasz, tragacantha szintén Törökországban kapható, de ezeknek a cikkeknek behozatalával nem foglalkozunk. Beszerzésük nehézkes.

Anglia az utóbbi hetekben elfogadható árakat közlő jódsók, bismuthok, bromsók, tannin, calcium lacticum és más kurrens gyógyszerekre. Vásárlásaink vannak, de a szállítás mind bizonytalanabbá válik. Eddig japán camphort, Balsam peruvianum verumot, Radix senegaet, Fructus cardammomit hoztunk be. A szállítás néhány hónapot vett igénybe. Rendelés alatt áll lanolin. Kifizetett áru, brit „Undertaking“ beküldve. Az áru május 4-én hagyta el Londont, bizonytalan, hogy ennek dacára a Gibraltárban nem tartóztatják-e fel. Több rendelésünk van jódsókra, tanninra, Radix senegaere, Radix Ipecacuanhaera, Folia és Folliculi sennaera, Cateceumra stb., de részben a behozatali engedély hiánya, részben pedig az átutalás hosszadalmassága miatt nem kerülhet szállításra. Addig pedig, amíg a pénz az eladó kezébe nem érkezik, az árak többször változhatnak. Angliából szállított árukkal a legnagyobb bizonytalanságban vagyunk, dacára, hogy magas háborús biztosítást kötünk a tengeri és szárazföldi szállításra.

Amerikából származó áruk szállítása még bizonytalanabb. A nagy távolság és a levelezés hosszadalmassága folytán majdnem lehetetlen az összeköttetés. Az 50—60 pengős kábelek pedig nem kalkulálhatók az árkormánybiztosság elé terjesztett áruk értékébe. Az 1939. szeptemberében kifizetett 31 hordó vaselin félreértések és a brit „Navicert“ megszerzése miatt csak ez év márciusában került elszállításra New-Yorkból. Április végén érkezett meg az olasz hajó Genovába, onnan tovább szállították Triestbe és a hajó beérkezését május 20—25 táján várták. A „Navicert“-en kívül a brit „Undertaking“-et is láttamoztatni kellett és továbbítani az európai kikötőbe, mert a kirakodást anélkül nem engedték meg. A Triestbe való megérkezés után vasúton fogják továbbítani az árut Budapestre. Kilenc hónapos kinnlevőség.

Az itt közölt adatok a háború továbbterjedésével természetesen változhatnak, a jövőbe látni nem lehet.

Dallos Rezső a sóellátás zavartalan menetét jelentette be rövid ismertetésben.

Ezek után a szakosztály áttért a kősó, savak, alkáliák, vegyi sók, gázok, mesterséges trágyák, csontszén, enyv, finomított vegyi készítmények 1939. évi végleges egységértékeinek a megállapítására.

A **XI. szakosztály** június hó 5-én tartott ülésén *Tranger József* m. kir. keresk. főtanácsos, szakosztályelnök elnökölt. Jelen voltak: *Durand Félix*, *Milkó Elemér*, *Vancsó Béla*, dr. *Darvas István*, *Herz Henrik*, *Szente Varga István*, *Novák Ervin*, *Binder Iván*, *vitész Szénássy Béla*, *Magyar István*, *Balogh Imre*, *Jaks-Ilg Károly*, *Hanser Károly*, dr. *Moiret Gusztáv* bizottsági tagok és *Vaday Árpád* szakértő.

Durand Félix a *papirosipar* 1939. évi helyzetéről a következő kimerítő jelentést terjesztette elő:

Az elmúlt esztendőnek országunk szempontjából egyik legörvendetesebb eseménye Kárpátaljának az anyaországhoz való visszacsatolása volt, aminek révén másodszor is sikerült rést ütni Trianon kiáltó igazságtalanságán és 20 év után újra visszatért körülbelül 670.000 lakos és hazánk további 12.000 km²-el gyarapodott. A Felvidék és Kárpátalja visszacsatolása révén a trianoni Magyarország területe végeredményben 26%-kal, lakos-

sága pedig 19%-kal nőtt, amely tény természetesen igen jelentékeny mértékben befolyásolta Magyarország 1939. évi általános gazdasági helyzetét, mert új fogyasztó piacokat nyitott meg úgy mezőgazdaságunk, mint iparunk számára.

Két másik tényező hatott ki ezenfelül még döntő fontossággal az egész gazdasági helyzet kedvező kialakulására. Az egyik a kedvező mezőgazdasági év, melynek folytán úgy a mezőgazdák, mint a mezőgazdasági munkásság vásárlóképesége, ez utóbbiaknál elsősorban a munkabérek emelkedése révén, lényegesen javult, javult tehát a mezőgazdasággal összefüggő minden néprétegnek életszínvonala.

A másik tényező ipari termelésünk nagymérvű fellendülése, amelyben természetesen lényeges szerep jutott a milliárdos terv végrehajtásával kapcsolatosan az állami rendelkezések, valamint az egyéb nagyszabású közmunkák kiadásának.

Ügyszólván az összes iparág kedvező esztendőre tekinthet vissza, mert pangás csakis egyedül a magánépítkezéskor és az ezzel szorosabban összefüggő iparoknál volt tapasztalható.

A magyarországi papírgyárak száma változatlanul 11, amelyek — a szolnoki papírgyár kivételével — egész éven át teljes üzemben voltak. Lényegesebb üzemkibővitések nem hajtottak végre, úgy hogy az üzemben lévő papírlemez- és papírgyárak kapacitása az előző évhez hasonlóan 9000 vagonra becsülhető.

Az 1939. év első negyedében a papírgyárak megfelelő rendelések hiányában még csökkentett munkaidővel dolgoztak. Ez a helyzet később már lényegesen megjavult, mert a kereslet a háborús feszültség megnövekedésével, illetve a háború kitörése folytán mindinkább megnövekedett, úgy hogy az év harmadik és negyedik negyedében végeredményben az összes magyarországi gyárak teljes kapacitással dolgoztak, kivéve a csepeli papírgyárat, amelynek csak az év negyedik negyedében — mikor az exportlehetőségek megjavultak — volt módjában gyártási képességét túrhető mértékben kihasználni.

A magyar papírgyárak az 1939. évben 6.675 wg-t szállítottak ki, az 1938. évi 5.097 wg-al szemben, vagyis 1.578 wg-al

többet, ami lényeges és pedig 30·9%-os emelkedésnek felel meg.

Az 1936—1938. évi átlaggal szemben az emelkedés 50·4%.

Papiros-exportunk főleg az év 3. és 4. negyedében erőteljesebben fellendült, aminek eredményeképpen papírgyáraink az 1938. évi 137 vagonnal szemben 258 vagon szállítottak ki.

Ennek a 258 vagon exportnak hozzászámításával a magyarországi gyárak kiszállítása 6.928 vagon, ami 9.000 vagonos kapacitásnak kerek 77%-a, tehát a további évekhez viszonyítva elég kielégítő.

A behozatal az 1938. évi 3.587 vagonnal szemben az 1939. évben 4.421 vagon volt, az emelkedés itt 834 vagon, vagyis 23·3%.

Papíráru kivitelünk jelentéktelen és állandóan csökken:

1937. évben	150 wg.
1938. „	129 „ és
1939. „ már csak	92 „

volt papírárukban — a könyveket, újságokat is beleértve — az exportunk, ami a legalacsonyabb

szám az utolsó évtizedben és részben abban leli magyarázatát, hogy a magyarlakta területek egy része visszatért az anyaországhoz, tehát a komáromi, kassai és sok más magyar város magyarjának magyar könyvet és újságot már nem kell vámkülföldről behozni.

A magyar gyárak belföldi kiszállításait, úgyszintén a behozatal és kivitel adatait figyelembe véve, papírfogyasztásunk a következőképpen alakult:

	1937. évben	1938. évben	1939. évben
Belföldi gyárak ki- szállítása	4.867 wg.	5.097 wg.	6.675 wg.
Behozatal	4.076 "	3.587 "	4.421 "
	8.943 wg.	8.684 wg.	11.096 wg.
Kivitel	150 "	129 "	92 "
A belföldön felhasznált papír és papíráru	8.793 wg.	8.555 wg.	11.004 wg.

Az emelkedés az 1938. évhez képest elég jelentékeny és pedig 2.449 vagón, ami 28,6%-nak felel meg. Az 1937. évhez képest az emelkedés 2.211 vagón, azaz 25,2%.

A jelenlegi Magyarország lakosságát 10,816.000-re becsülve, az 1939. évi papírfogyasztás lakosonként tehát 10,1 kg-ra emelkedett, amivel szemben 1938. évben a fejkvóta 9,5 kg, 1937. évben pedig 9,7 kg volt.

Mult évi jelentésemben azon véleményemnek adtam kifejezést, hogy a Felvidéknek és Ruszínföldnek visszacsatolása révén — mely ország-részekben természetesen a papírfogyasztás nem éri el a trianoni Magyarország átlagos papírfogyasztását — a magyarországi papírfogyasztás adagja csökkenni fog. Miként a fenti szám adatok igazolják, ez a feltevés nem vált be és a fogyasztás nemhogy csökkent, hanem ellenkezőleg 0,6 kg-al emelkedett. Mire vezethető vissza ez a jelenség? Elsősorban az ország igen kedvező általános közgazdasági helyzetére, aminek eredményeképpen lényeges mértékben emelkedett a széles néprétegek vásárlóképessége. Visszavezethető azonban arra a körülményre is, hogy a kereskedők, feldolgozók és fogyasztók a háború kitörése után, de már azt megelőzőleg is, félve az esetleges beszerzési nehézségektől, illetőleg az árak emelkedésétől, normális szükségletüket meghaladó mennyiségű papírt igyekeztek beszerezni.

Ha vizsgálom most a legfontosabb papirosfajták fogyasztásának alakulását, a következő eredményre jutok:

	1937	1938	1939	Emelkedés % 1938-al szemben
	v	a	g	n
Karton és lemez	1.794	1.874	2.401	28,1
Író nyomópapír	2.078	2.093	2.817	34,6
Rotációs	2.289	2.379	2.477	4,1
Mindenemű csomagoló	2.499	2.112	3.052	44,5

Legnagyobb az emelkedés a csomagolópapírban, a legkisebb a rotációs papírban, ami érthető is, mert a lapkorlátozás — amely szeptemberben lépett életbe — átlag 33%-kal csökkentette a rotációs papiroson megjelenő lapok terjedelmét.

A csomagolópapíroknál az átlagon felüli nagy emelkedés egyrészt azzal magyarázható, hogy az 1938. évben az 1937. évhez képest egy elég lényeges és pedig 15%-os visszaesés volt tapasztalható, másrészt pedig azzal, hogy a visszacsatolt Felvidék fogyasztásában primer szükségletként elsősorban természetesen a csomagolópapírfogyasztás jelentkezett.

Magyarország 1939. évi fejkvótája tehát meghaladta a 10 kg-ot, ami természetesen nem nagy szám, mert — miként már korábbi évi jelentéseimben is közöltem — a nyugati kultúr államok fogyasztása ennél lényegesen több, illetve ennek többszöröse. Kedvező gazdasági viszonyok mellett tehát feltehető, hogy hazánk fogyasztása tovább fog emelkedni és minthogy minden kilogrammos növekedés kerekén évi 1.100 vagónak felel meg, kétségtelen, hogy a papírfogyasztás további emelkedése esetén a meglévő gyárak termelőképesége elégtelennek bizonyulna.

E szempontok vezették az Első Magyar Cartonlemezgyár r. t.-ot és a Neményi Testvérek papírgyár r. t.-ot arra az elhatározásra, hogy egy-egy új modern papírgépet állítsanak fel. A belföldi papírgyártó iparnak tehát módjában lesz ez év végén már — feltéve természetesen, hogy a nyersanyagutánpótlás nehézségeket okozni nem fog — még a fogyasztás további emelkedése esetén is a belföldi szükséglet legjelentékenyebb részét kielégíteni.

A külforgalmi adatokat részletesebben vizsgálva, megállapítható, hogy a helyzet változatlan és a legtöbb papirost továbbra is Németország, illetve az ostmarki papírgyárak szállítják Magyarországra. Sok cikkből pl. író-nyomópapirosokból az import 99%-a Németországra esik. Számottevő behozatal csak két cikkben volt és pedig: rotációs papirosból, melyből Finnországból 490 vagónt és cigarettapapirosból, melyből Olaszországból 31 vagónt hoztunk be 1939-ben.

Hogy áll most a papirosgyártó ipar nyersanyagellátásának kérdése?

A legfontosabb nyersanyagok a következők: cellulosefa, köszörülőfa, cellulose, faköszörület, papiroshulladék, gyanta.

Az özörényi cellulosegyár évi cellulosefa-szükséglete 1.500 vagónos kapacitás mellett 75.000 m³. A belföldi faköszörülők évi köszörülőfa-szükséglete kerekén 45.000 m³, vagyis a jelenlegi cellulosefa és köszörülőfa évi szükséglete 120.000 m³.

Tavalyi jelentésemben nagy reményeket fűztem a kárpátaljai fenyőfához. Sajnos, nagy mértékben csalódtam, mert a földművelésügyi minisztérium közlése szerint, a minisztérium a magyarországi papirosgyártóiparnak összesen csak 12.000 m³ fenyőcellulose- és köszörülőfát bocsájthat éventént rendelkezésére, vagyis az évi szükséglet 10%-át. Magánosoknál eselleg ennek háromszorosa lesz beszerezhető, azonban mindent összevéve ma már kétségtelen, hogy a magyarországi papirosgyártó- és celluloseipar legjobb esetben évi fenyőpapír-szükségletének 1/3 részét tudja majd belföldön beszerezni, 2/3 részét pedig vámkülföldről kénytelen importálni, ha ugyan ez a kb. 60.000 m³ a környező államokban egyáltalán felvásárolható lesz. Németországban ugyanis fakiviteli tilalom van, Románia pedig egyelőre csak nemes devizáért hajlandó fát Magyarországnak eladni, tehát elvben csak Szlovákia és Jugoszlávia marad mint clearing-importterület, de ahonnan jelentékenyebb tételek aligha lesznek beszerezhetőek. Súlyosbítja ezt a helyzetet még az a körülmény is, hogy a 120.000 m³ évi mennyiségben a csepeli cellulosegyár szükségletét még nem vettem figyelembe, pedig a cellulosegyár évi szükséglete egymaga közel 120.000 m³ lesz, ha üzembe kerül.

A magyarországi cellulosegyárak és faköszörülőknek fenyőfával való ellátása tehát távolról sincs biztosítva. Sajnos, a bükkfa, amelyből pedig elég nagy mennyiségekkel rendelkezünk, egyelőre

nem jöhet számításba, mert lehet ugyan bükkfa-celluloset 15% erejéig fenyőcelluloseval keverve író-nyomópapírokhoz felhasználni, de csak fehérített állapotban, már pedig az özörényi gyárnak fehérítőberendezése nincs. Így az ország bükkfakészletei egyelőre nem enyhítik a faellátás gondjait.

Évi jelentésemben mindenkor megemlékeztem a mezőgazdasági növényekből készült cellulose problémájáról. Két éven át néhai Sigmond műegyetemi tanár kísérletezett az állam által rendelkezésre bocsájtott ócsai telepen. Úgy tudom, hogy e telep működése Sigmond korai halála folytán megszűnt. Leszögezhetem tehát, hogy 1939-ben a kérdés nem haladt előre, azonban a fentebb ismertetett körülmények folytán aktuálisabb, mint valaha. Nem szenved tehát kétséget, hogy a közeljövőben a hazai papirosgyártóiparnak intenzívebben kell a kérdéssel foglalkoznia.

Röviden érintem a fa árának kérdését is. Szinte természetes, hogy egy hadászatiilag ilyen fontos nyersanyagra az 1939. év eseményei, elsősorban a nyugateurópai háború, nagy mértékben kihat. Az árral kapcsolatosan csak egy jellemző adatot kívánok közölni és pedig, hogy a csomagolódeszka, melyből a magyarországi gyárak évenként kb. 400 vagon használnak el, 1935-ben még 50 pengőbe került m³-ként. Ezidőszerint pedig 110 pengőbe kerül. Az emelkedés tehát 5 év alatt 120%.

Gyanta. Ismeretes, hogy a papirost, ha azt írásra akarjuk felhasználni, enyvezni kell. Az enyvezés általában fenyőgyantával történik. Fenyőgyanta teljes egészében importcikk és a háború előtt jórészt az Egyesült Államokból került hozzánk. 100 kg. írópapiros teljes enyvezéséhez kb. 2·8 kg. gyanta kell, tehát a papírgyárak gyantaelhasználása elég lényeges. Ezen importcikk felhasználásának devizavédelem szempontjából való korlátozása vált tehát szükségessé. Ezért az 59.200/1939. I. M. számú rendelet előírja, hogy a papírgyárak az eddigi gyantamennyiségnek csak 50%-át használhatják fel. Minthogy a rendelet azt is előírja azonban, hogy a papiros enyvezési foka nem változhatik meg, ezért szükségessé vált a gyantaenyvnek más enyvezési anyagokkal, elsősorban bőr-, illetve csontenyvvel való pótlása. Ez az enyvezési mód is 100%-ig megfelel ugyan, azonban a csontenyv ára a gyantáénak kb. háromszorosára lévén, az enyvezési költségek lényeges mértékben emelkedtek és nagy mértékben emelték a gyárak előállítási költségeit.

Áttérek most már az árkérdésre.

A cellulose ára a nyugateurópai háború kitörése után, elsősorban a fának ugrásszerű emelkedése folytán lényegesen megdrágult. 1939 aug. 26-án a fehérítetlen cellulose ára 100 kg-ként Budapesten átlag 19·50 P, a fehérítetté 27 P volt. December 31-ig a fehérítetlen cellulose ára 26·84 P, a fehérítetté pedig 33·46 P-re emelkedett. Azóta is állandóan emelkedik az ár, úgyhogy május 1-én a fehérítetlen cellulose ára kb. 36 P, a fehérítetté pedig kb. 44·50 P volt 100 kg-ként. Augusztus 26-tól kezdve az emelkedés tehát fehérítetlennél 79%, fehérítetté 65%. A további áralakulás attól függ, hogyan alakulnak a faárak. Ha ez a nyersanyag továbbra is olyan mértékben drágul, mint eddig, úgy további cellulose-drágulással kell ez év folyamán számolnunk.

A *faköszörület*nél az emelkedés még sokkal nagyobb mérvű volt. 1939 augusztus havában a Ia. száraz faköszörület ára Budapesten 100 kg-ként 16

P volt. Ma ez az ár 25—26 P-re szökött fel, de ez is csak névlegesnek tekinthető, mert kínálat úgyszólván nincs.

Az összes író-nyomó, csomagolópapír-árakat az Árkormánybiztosság 1939 február 1-i hatállyal kb. 3—5%-kal leszállította. Az író-nyomópapírosárak ezután 1939-ben változatlanok maradtak, a csomagolópapírosnál 100 kg-ként 1½—2½ pengőáremelést engedélyezett az Árkormánybiztosság november 2-án és pedig kifejezetten arra való tekintettel, hogy a belföldi papírgyárakat kötelezték az Özörényi Cellulosegyár termelése 50%-ának átvételére, mely cellulosegyár önköltségi ára az akkor érvényben volt faárak figyelembevételével magasabb volt, mint az a cellulose ára, amelyet a magyar gyárak korábbi, tehát háború előtti kötések alapján még vámkülföldről hoztak be.

Nem kétséges, hogy a papírgyárak rentabilitása az 1939. év végén lényegesen alacsonyabb volt mint 1938-ban, nemcsak az összes nyersanyagárak erős emelkedése folytán, hanem azért is, mert jelentékenyen emelkedtek a gyártási költségek. Csak 3 tényezőre mutatok rá: a 8 órás munkaidő, a minimális munkabérek emelkedése és a családi pénztárak létesítése. A helyzet azóta sem javult annak ellenére, hogy f. évi május 8-án az Árkormánybiztosság a nyersanyagok nagymérvű emelkedésére való tekintettel hozzájárult az összes lemez- és papirosfajtáknak egy átlagos 5—15%-os emeléséhez. Németország és Olaszország kivételével Európa összes országaiban ez év első negyedében már 10—30%-kal emelkedtek a papírárak, sőt Jugoszláviában a papírárak emelkedése némely cikknél 30—50%-os. Angliában is jelentékenyen megdrágult a papiros, főleg az utolsó hetekben, így pl. a rotációs papirosnak, mely a háború kitörésekor tonnánként 15½ £-ba került, májusi ára 21½ £, ami 44·50 P-nek felel meg 100 kg-ként. Nálunk a rotációs papiros mai ára 29·50 P és augusztus 26. óta összesen 3%-kal emelkedett.

Rátérve most már a nagykereskedelem helyzetére a következőket jegyezhetem meg:

A csomagolópapír-nagykereskedelemben évek óta dúló árharc az év második negyedében megszűnt, úgyhogy a kereskedelemnek módjában volt, akárcsak a finom szakmának, az Árkormánybiztosság által jóváhagyott eladási árakat az egész vonalon érvényre juttatni. Minthogy azonban a csomagoló-szakma távolról sincs olyan jól megszervezve, mint a finom szakma, féltő, hogy a kereslet csökkenésével ismét felüti fejét az árverseny annak ellenére, hogy az Árkormánybiztosság által engedélyezett haszonkulcs amúgy is igen szerény kereseti lehetőséget nyújt csak.

A nagy kereslet főleg az év második felében igen sok fajtánál áruhiányi eredményezett, mely a folyó év első negyedére is kiterjedt. Ez az áruhiány meglepő, amit a következő szám adatok igazolnak:

A Papíryanaghivatal január 1-én készletbejelentést rendelt el, amelynek az volt az eredménye, hogy a 2.810 vagon csomagolópapirosból 681 vagon, vagyis 24·2% és az év folyamán kiszállított 2.816 vagon író-nyomó-papirosból pedig 780 vagon, vagyis 27·7% volt még készleten.

Famentes papirosból az év IV. negyedében a papírgyárak kiszállítottak 164 vagon, ami az 1938. év IV. negyedével szemben 41 vagon, illetve 33·4% többletet jelent. Nem kétséges, hogy a famentes papirosfogyasztás nem emelkedett ilyen

mértékben, ha tehát mégis áruhiány volt, úgy ez csak azt mutatja, hogy egyesek a rendesnél nagyobb készleteket tartalékoztak. Minthogy pedig beigazolást nyert, hogy a nagykereskedőknél a készletek az év végén minimálisak voltak, kétségtelen, hogy az Anyaghivatalnak bejelentett készletek a papírfeldolgozóknál, illetve közvetlen fogyasztóknál kell hogy legyenek. Arra nézve, hogy a meglévő készletekből ténylegesen mennyi volt a nagykereskedők, feldolgozók és fogyasztók tulajdonában, adataink sajnos nincsenek.

A papirosfogyasztás nálunk korlátozva nincs. A gyárak az elmúlt évben, de ezidőszerint is minden jogos igényt kielégítenek, amely igény elbírálásánál régi cégeknél az illető cég múlt évi fogyasztása szolgál alapul. Németországban régebben, Angliában és Franciaországban már február óta a papirosfogyasztást korlátozták. Németországban úgyszólván minden egyes papírfajtára külön központ létesült, amely az elosztást központilag intézi. Egyetlen gyár sem szállíthat vevőjének árut, csak ha az illető nyilatkozatot ad, hogy a meglévő készlete a korábban feladott rendelkezések figyelembevételével 3 havi szükségletnél nem több.

Angliában a rendelkezés sokkal szigorúbb és a korlátozás 60%-os. Már február 12-én lépett egy rendelet életbe, mely szerint március 3-tól május 31-ig terjedő időszakban a gyáros csak 60%-át szállíthatja ki annak a mennyiségnek, melyet fogyasztója (nyomdász, kereskedő, feldolgozó) részére az 1939. év hasonló időszakában szállított. Ha valakinek a fenti mennyiségnél többre van szüksége, úgy ezt a többletmennyiséget az ú. n. papír-ellenőrző bizottság útján kell igényelni megfelelő úrlapokon. Látjuk tehát, hogy a háború igen lényeges mértékben megnehezíti a papírfelhasználást Angliában. Minthogy Anglia papirosban nem ön-ellátó, ez a rendelet tehát elsősorban a devizakérdéssel, másodsorban pedig a hajótér-kérdéssel függ össze. (Március végén Angliában és Franciaországban is a papiroshiány szinte katasztrofális.)

Remélhetőleg egyelőre nálunk papiroskorlátozási rendeletről nem lesz szó, mert az ország normális ellátása biztosítottnak látszik, feltéve, hogy a papírgyárak nyersanyag-ellátása továbbra is zavartalan lesz.

A papirosáru-gyártás kedvező esztendőre tekinthet vissza. A forgalom lényeges mértékben emelkedett, így pl. az irkagyárak kiszállítása átlag 40—50%-kal haladta meg az 1938. évi kiszállítást. Ez igen kedvező eredmény részben a szabványírkák kötelező bevezetésével látszik összefüggésben. Doboz-iparunk is jól volt foglalkoztatva, bár ez a szakma az év IV. negyedében már nagy nyersanyaghiánnyal küzdött, mert meglévő szürkelemezgyáraink a Hungária papírlemezgyár egy hosszabb kényszerű üzemszünete folytán nem tudták a megnövekedett szükségletet ellátni és az import a kedvezőtlen belföldi ár következtében fennakadt.

Eddig csak kedvező momentumokról beszéltem jelentésemben és így talán meglepetés erejével fog hatni az a közlésem, hogy a grafikai iparra nézve az 1939. év nemcsak, hogy nem hozott fellendülést, hanem ellenkezőleg az 1938. évvel összehasonlítva lényeges rosszabbodást. Ez a rosszabbodás az év

elején az 1938. év végén bekövetkezett laprevízió eredményeképpen jelentkezett, amikor mintegy 400 kisebb-nagyobb szaklap, folyóirat szűnt meg. Kedvezőtlenül hatott ki főleg az ipari és kereskedelmi nyomtatványok használatára a 2. zsidótörvény is. Az év III. negyedében a helyzet nem hogy javult, hanem rosszabbodott a háborús viszonyok következtében az 1939. IX. 2., illetőleg IX. 26-án kibocsátott lapkorlátozórendeletek folytán, mely rendeletek átlagosan 33%-kal csökkentették a lapok terjedelmét, aminek igen nagy számú munkáselbocsátás lett a következménye. Tovább csökkent a háborús viszonyok következtében az ipari és kereskedelmi nyomtatvány-fogyasztás is, mert a szokásos karácsonyi árjegyzékek és propaganda-nyomtatványok jó része elmaradt. Az ország egész területén erősen érezhetővé vált magánrendelők fogyasztásának ezt a visszaesését csak részben ellensúlyozta az állami és közületi nyomtatvány-szükséglet megnövekedése.

Rá kell mutatnom még a mélynyomóüzemek különleges helyzetére is. A mélynyomóüzemek ugyanis egyrészt a különböző képes folyóiratok oldalszámának korlátozása, másrészt pedig a napilapok képes mellékleteinek teljes beszüntetése következtében úgyszólván munkájuk 70%-át veszítették el. E kategória volt az, amelyet a legsúlyosabb veszteség ért a lapok beszüntetése és a lapoldalkorlátozórendelet életbeléptetésével.

Egyedül a könyomdai (litográfia) ipar volt az, amelynél a visszaesés csekélyebb mértékben következett be, úgyhogy ezeknek az üzemeknek foglalkoztatása alig maradt el az 1938. év foglalkoztatásától.

A legkisebb munkabérek országos viszonylatban való rendezését az iparügyi minisztérium az 1939. év folyamán elrendelte, ami által a magyar grafikai iparnak egy régi törekvése vált valóra. Az egységes munkabérek 1940. II. 19-én életbe is léptek. Erről a kérdéstről már korábbi évi jelentésemben is szó volt így tehát megismételhetem akkori megjegyzésemet, hogy e rendezés, amely az egyenlő teherviselés elvén épült fel, eredményes csak akkor lesz, ha a hatóságok az életbeléptett rendeleteknek megfelelő ellenőrzését keresztül is fogja vinni.

Régi fájó sebe és panaszja a nyomdaiparnak az irodai sokszorosítógépek kérdése, amely gépek tudvalevőleg rendkívül nagy kárt okoznak a legális nyomdaiparnak. Az elmúlt év folyamán e kérdésben eredményes tárgyalások indultak meg, amelyek eredményeképpen az iparügyi minisztérium felszólította a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarát egy oly rendlettervezet elkészítésére, amelyhez úgy a nyomdaipar, mint a sokszorosítóirodák hozzájárulnak. Az elmúlt év végén lehetővé vált egy ily rendlettervezet elkészítése és tudomásom szerint azt a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara már az iparügyi minisztérium elé terjesztette. Ha e közösen és megegyezéses alapon létrejött rendelet életbe lép, akkor megvan a remény arra, hogy a sok küzdelemmel és kellemetlenséggel járó kérdés végre lekerüljön a napirendről.

Ezek után a szakosztály áttért a papiros hulladék, a papiros és sokszorosító ipari termékek 1939. évi végleges egységértékeinek megállapítására.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

XVIII. ünnepi ülés Komáromban.

XVIIIe séance solennelle, à Komárom.

Résumé. C'est à Komárom qu'eut lieu, le 16 juin 1940, la XVIIIe séance solennelle, à laquelle assistaient plus de 90 personnes venues, en wagons spéciaux mis à leur disposition par les Chemins de Fer de l'Etat, de Budapest et d'autres lieux de la Hongrie. Les participants furent accueillis par la municipalité de Komárom, pleine de compréhension pour la mission de la Société.

M. Jules de Konkoly Thege, président de la Société Hongroise de Statistique, ayant ouvert la séance, prononça une allocution. Ensuite, M. Gaspard Alapy, maire de Komárom, a salué la Société au nom de cette ville, et M. François Szijj, au nom de la Société Jókay. Puis, M. Andor Jaross, ancien ministre pour la zone nord, a fait une conférence sur les conditions et les problèmes des propriétés foncières du territoire septentrional recouvert.

La séance solennelle fut suivie d'un banquet, après lequel les personnalités venues pour assister à la réunion ont visité les curiosités de Komárom.

•

A Társaság 1940 június 16-án Komáromban tartotta meg XVIII. ünnepi ülését. A város vezetősége és közönsége megértő támogatással karolta fel a Társaság komáromi vendégszereplését. Az ünnepségre a MÁV által rendelkezésre bocsátott külön kocsikon Budapestről s részben az ország más részeiből több mint 90 résztvevő érkezett Komáromba. Az ünnepi ülés színhelyét, a Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület dísztermét előkelő közönség töltötte meg.

Konkoly Thege Gyula, a Társaság elnöke meleg szavakkal üdvözölte a megjelent közönséget és a képviselőket.

Az ünnepi ülésen a következő hatóságok és intézmények képviseltették magukat: miniszterelnök: Dobrovits Sándor miniszteri osztályfőnök, pénzügyminiszter: Eperjessy Sándor miniszteri tanácsos, földművelésügyi miniszter: Puzdor Gyula gazdasági tanácsos, kereskedelmi miniszter: Tóth Zoltán miniszteri tanácsos, iparügyi miniszter: Nötel Vilmos miniszteri s.-titkár, vallás- és közoktatásügyi miniszter: Szombatfalvy György tanügyi főtanácsos, gimn. igazgató, igazságügyminiszter: Zehery Lajos kúriai bíró, egyetemi ny. rk. tanár, honvédelmi miniszter: vitéz Gothay Béla ezredes, komáromi honvédállomásparancsnok, Leg-

főbb Állami Számvevőszék elnöke: Lobmayer Iván számvevőszéki osztályfőnök, Országos Statisztikai Tanács: vitéz Mike Gyula, a Tanács főtitkára, M. kir. Központi Statisztikai Hivatal: Dobrovits Sándor, a Hivatal elnöke, Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság: Szigeti Gyula, a Bizottság h. elnöke, Budapest Székesfőváros: Illyefalvi I. Lajos, Budapest Székesfőváros Statisztikai Hivatalának igazgatója, Országos Meteorológiai Intézet: Kenessey Kálmán I. o. főmeteorológus, M. kir. Külkereskedelmi Hivatal: Szóts Gyula, a Hivatal főelőadója, Országos Társadalombiztosító Intézet: Gortvay György OTI orvosigazgató, Ferenc József Tudományegyetem rektora: Surányi-Unger Tivadar egyetemi ny. r. tanár, Ferenc József Tudományegyetem jog- és államtudományi kara: Csekey István egyetemi ny. r. tanár, Pázmány Péter Tudományegyetem Közgazdasági Intézete: Nötel Rudolf tanársegéd, Magyar Kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Statisztikai Szemináriuma: Schweng Lóránd adjunktus, Magyar Nemzeti Bank: Judik József, a Bank igazgatója, Társadalmi Egyesületek Szövetsége: Altenburger Gyula, a TESz ügyvezető igazgatósági tagja, Takarékpénztárak és Bankok Egyesülete: vitéz Jármay Pál, a TEBE h. igazgatója, Kereskedelmi és Iparkamara: Fuchs Albert, a Kamara titkára, Magyar Gazdaságkutató Intézet: Simoncsics Miklós, az Intézet titkára és Szentkirályi Miklós, az Intézet fogalmazója, Országos Magyar Kereskedelmi Egyesülés: Nemes Fejes László, az OMKE ügyv. társelnöke, Horváth István, az OMKE főtitkára és Huszár Lajos kereskedelmi tanácsos, Felvidéki Egyesületek Szövetsége: Kalmár Elek, a Szövetség tb. főtitkára, Országos Széchenyi Szövetség: Péter Elek és Kardoss Béla, Országos Stefánia Szövetség: vitéz Solth Károly egyetemi m.-tanár, Egyesült Keresztény Nemzeti Liga: Kovács Alajos ny. államtitkár, Magyar Közgazdasági Társaság: kisléghi Nagy Dénes, a Társaság főtitkára, Magyar Földrajzi Társaság: Thirring Lajos, a Társaság r. tagja, Népies Irodalmi Társaság: Sass Kálmán ref. lelkész, Magyar Külügyi Társaság: Márffy Oszkár, a Társaság elnöki tanácsának tagja, Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt.: Nikl Béla MFTR főfelügyelő, a statisztikai osztály főnöke által.

Konkoly Thege Gyula a következő elnöki megnyitó beszédét mondotta.

Konkoly Thege Gyula: Elnöki megnyitó.

A Magyar Statisztikai Társaságnak szép hagyománya, hogy ünnepi üléseit minden esztendőben az országnak más és más városában tartja. Az idén, a múlt évi kassai gyűlés után,

ünnepi ülésünk színhelyéül a trianoni Magyarországgal 1938-ban ismét egyesült Felvidéknek második legnagyobb városát: Komáromt választottuk. Választásunk azért esett Komáromra, hogy mi statisztikusok szívünk forró szeretetével a nyugati végeken is a helyszínén üdvözölhessük hazatért honfitársainkat. És úgy, mint mindenütt, itt is hirdethessük azt a — ma már statisztikailag is bizonyított — történelmi igazságot, hogy hazánknak és nemzetünknek boldogulását csakis az állam valamennyi polgárának legteljesebb lelki egysége és összetartása biztosítja.

Engedjék meg, hogy most, amikor erre az ünnepi alkalomra itt összegyűltünk, egyúttal hála-köszönetet is mondjak vendéglátóinknak: a város közönségének, elsősorban főispánjának és polgármesterének, továbbá a Jókai közművelődési és múzeumegyesület vezetőségének, azért a szíves előzékenységet, amellyel lehetővé tették, hogy ünnepi ülésünket ebben az ősmagyar városban tarthatjuk.

És méltóztassanak afeletti különös örömeimnek kifejezését is megengedni, hogy mint a Magyar Statisztikai Társaságnak jelenlegi elnöke, a mai ünnepi ülést éppen Komáromban, annak az ősmagyar vármegyének székhelyén vezethetem, amelyhez családomnak minden emléke ezer esztendő óta fűződik.

Az az alig három esztendő, amióta a Magyar Statisztikai Társaságnak megtisztelő bizalmából a Társaság elnöke vagyok, az emlékezéseknek és történéseknek nagy ideje volt.

Az ország díszes külsőségek között emlékezett az Árpád-háznak első királyáról: Szent Istvánról, valamint a Hunyadiaknak nagy fiáról: Mátyás királyról és ünnepelte Kormányzó urunkat, Horthy Miklós Őfőméltóságát is, kívánsága szerint azonban csak csendben, a magyar szívek mélyében ellenben annál izzóbb szeretettel. Hazánknak mind e három nagy férfiak vére a mi vérünkben, akik honfitársaikat mindig megértették, velük mindig együttéreztek és az ország sorsát is kizárólag a honpolgárok egyeteme érdekében irányították.

Szent István király emlékének a Társaságnak Székesfehérvárott tartott 1938. évi ünnepi ülésén már hódoltunk. A Magyar Statisztikai Szemlének „Hungária“ című számát a Központi Statisztikai Hivatal is az ő emlékének szentelte.

A mai ünnepi ülésen Horthy Miklós kormányzó urunk előtt, aki hozzánk legközelebb áll, óhajtom a statisztikusok hódolatát bemutatni. Az előtt a Horthy Miklós előtt, aki István királyhoz hasonlóan országot alapított, Mátyás királyhoz hasonlóan pedig az ország elveszített északi területének legnagyobb részét máris visszaszerezte, s akinek országlása alatt — amint azt a „Hungáriá“-ban közölt számsorok és ismertetések nagy tömege is igazolja — a magyar élet minden téren és minden vonatkozásban akkora lendületet vett, amilyenre példát a magyar történelemben egyáltalán nem találunk. Nagyon

helyesen mondotta Bethlen István gróf a Magyar Tudományos Akadémiában Horthy Miklósról tartott ünnepi beszédében: „Magyarország világháború utáni történelmi korszaka Horthy Miklós kora címen fog a magyar történelemben szerepelni és ami e korban történt, Horthy nevéhez fog fűződni“.

Abból az alkalomból tehát, hogy Kormányzó urunk immár 20 éve áll az ország élén, nagybányai vitéz Horthy Miklóst, Magyarország kormányzóját a Magyar Statisztikai Társaság nevében hódolattal üdvözölöm, holnaputáni születésnapja alkalmából pedig tiszta szívből azt kívánom, hogy még hosszú éveken át legyen a mi körülrajongott vezérünk.

Abban a tudatban, hogy mindenkinek szívéből szólok, méltóztassanak hozzájárulni ahhoz, hogy mély hódolatunk kifejezéseken Őfőméltósága kabinetirodájának a következő táviratot küldhessen: „A Magyar Statisztikai Társaság az ezeréves hazához visszatért Komáromban tartott tizennyolcadik ünnepi ülésén, megemlékezve Kormányzó úr Őfőméltóságának húsz éves nemzetfenntartó, bölcs és dicsőséges országlásáról, mély hódolatát nyilvánítja Őfőméltóságának“.

Ami a történéseket illeti, azok az említett alig három év folyamán úgyszólván egymásra torlódtak. Hogy csak a legfontosabbakat, a bennünket legközelebről és egyetemesen érintőket emeljem ki: megszűnt Ausztria és Cseh-Szlovákia, Magyarország megcsonkított területe ismét egyesült a Felvidék egy részével és Kárpátaljával, életrehívták Szlovenszkót, megszűntették Lengyelországot, majd Németország hadjárata következett a nyugati hatalmakkal szemben, amihez legújabbán Olaszország is csatlakozott.

A felsorolt események mind olyanok, amelyek a magyar életre, legalább is valamilyen vonatkozásban, többé vagy kevésbé hatást gyakoroltak és gyakorolnak. A statisztikát pedig különleges feladatok elé állították és állítják ma is. Felhasználva azt a kínálkozó alkalmat, amelyet mai ünnepi ülésünk nyújt, időszerűnek tartom, hogy a történésekkel kapcsolatosan legalább néhány szót a statisztikának mai feladatairól is szóljak. Sőt továbbmenve, annak az ellenszenvnek megszüntetését is megkíséreljem, amely ilyenkor a statisztikával szemben megnyilvánul. Végül, hogy a különleges és a megoldásra váró feladatok súlyossága miatt, még azokkal is beláttassam a szokásosnál is gyakrabban megisméltendő statisztikák, helyesebben mondva statisztikai adatgyűjtések szükségességét, akik azokat csakis kellemetlenkedésnek minősítik.

Rendes körülmények között a statisztika, akár tudománynak, akár módszernek tekintjük azt, előre meghatározott keretek között gyűjti össze és dolgozza fel mindazokra az életjelenségekre vonatkozó adatokat, amelyek alapján valamely országnak vagy városnak közállapotti viszonyai meghatározhatók és számok alakjában szemléltethetők. A statisztika mint tudomány

pedig ezenfelül a rendelkezésre álló adatokból még különböző számítások segítségével messzemenő, megfelelő magyarázatokkal kísért következtetéseket is von. Az ilyen statisztikák az adatszolgáltatók részéről megszokottá válnak és komolyabb panaszt legfeljebb csak a gazdasági vonatkozású adatgyűjtésekkel szemben váltanak ki.

Bizonyos általános kérdések soronkívüli tudakolása alkalmával, valamint a népességnek részleges vagy valamilyen tekintetben különleges összeírásakor is legfeljebb ha panasszal találkozunk.

Ha azonban valamilyen részleges vagy valamilyen tekintetben különleges gazdasági vonatkozású adatgyűjtésről van szó, azt már úgyszólván mindenkor inkább ellenszenvvel, mint panasszal fogadják. Fogadják pedig ellenszenvvel különösen ott, ahol a bevallás alapján valamilyen anyagi károsodástól félnek. És ez az ellenszenv annál inkább fokozódik, minél nehezebbek vagy zavarosabbak a gazdasági viszonyok. Sőt nagyon sokan már magában az adatgyűjtés tényében is az államnak, vagy az összeírást végrehajtó közületnek illetéktelen beleavatkozását látják.

Hazánkban az első csoportba azok a statisztikák tartoznak, amelyeket az államnak és a fővárosnak statisztikai hivatalai, esetleg más közületek évről-évre meghatározott keretek között bonyolítanak le.

A második csoportba a felsorolt történésekkel kapcsolatosan azok az általános vonatkozású adatgyűjtések és azok a népszámlálások tartoznak, amelyeket hazánk a Központi Statisztikai Hivatal útján a Felvidék egy részének, majd Kárpátjában visszacsatolásakor hajtott végre. Ezeknek célja az volt, hogy az általános kérdésekre adott feleletek alapján a visszacsatolt területeken a közigazgatás minél hamarabb megszervezhető legyen, illetőleg, hogy e területek népességi viszonyai minél korábban ismeretessé váljanak. A munkálatok menetére vonatkozóan némi tájékoztatásul megjegyzem, hogy a rendkívül sürgős első adatgyűjtés alkalmával a közigazgatási adatok az összeírás végrehajtásától számított harmadik héten már a minisztériumok rendelkezésére állottak, a december hóban végrehajtott népszámlálás eredményei pedig már öt hónap múlva vaskos kötetben nyomtatásban láttak napvilágot.

A harmadik csoportba végül mindazok a gazdasági vonatkozású adatgyűjtések sorozhatók, amelyek a háborús eseményeknek következményei, és amelyeket a megfelelő behozatal szünetelése folytán főleg a nyersanyaghiány és ezzel kapcsolatosan a belföldi készletek megismerése, a termelésnek és fogyasztásnak irányítása és egymással arányba állítása, továbbá az árellenőrzéssel kapcsolatos ármegállapítás idéz elő. Az ezekre vonatkozó adatgyűjtéseket jelenleg leginkább a minisztériumok és a kérdésekkel foglalkozó szervek hajtják végre.

Kétségtelen, hogy napjainkban a statisztika tobzódik. A statisztikai tevékenység nagysága ugyanis az élet bonyolultságával áll egyenes arányban. Ma, még rendes viszonyok között is, sokkal több statisztikára van szükség, mint például 50—60 évvel ezelőtt, amikor a népesség száma kisebb volt, a gazdasági viszonyok egyszerűbbek voltak és az élet is általában primitívebbnek mutatkozott a mai különösen felfokozott étellel szemben. Ha tehát a multhoz képest a jóval bonyolultabb mai életmegnyilvánulások még bonyolultabbá válnak, természetes, hogy a statisztika feladatai is szükségszerűen lényegesen bővülnek, sőt talán még az is mondható, hogy úgy mint az orvosi tudomány, a szükségszerű bővülésen belül még szükségszerűen specializálódik is.

Ennek helyessége kétségbe nem vonható! De az sem vitatható el, hogy a mai súlyos életviszonyok, különösen súlyos gazdasági viszonyok között mindenkinek egyforma mértékkel kell mérni, mert az ország rendje és lakosságának megélhetése csakis így biztosítható. Ez pedig megfelelő adatok hiányában egyáltalán nem volna elérhető. A helyes és idejében összegyűjtött adatoknak köszönhetjük mi is, hogy az ország ellátása még mindig megfelelő. S bár körülöttünk ég a világ, hazánk még mindig mint oázis áll a világégésben. Sőt más időszerű példára is utalhatok: ahhoz, hogy Németország ily nagyszabású győzelmet arathatott, abban a világ-szerte elismerten kiváló német statisztikának is része van, mert az ország élelmezését, az élelmiszerek raktározását és azok pótlását csak az ő minden szükséges adatot figyelembe vevő statisztikájuk alapján és az annak alapján végrehajtott számítások útján lehetett biztosítani.

A mai rendkívül bonyolult életviszonyok között tehát minden statisztika, amely az ország lakosságának egyetemes érdeke miatt mutatkozik szükségesnek, feltétlenül indokolt is, s mert közérdekről van szó, vele szemben, a képzelt sérelmeket teljesen mellőzve, még akkor sem szabad ellenszenvesen viselkedni, ha az az adatszolgáltató munkáját megsokszorozítja.

A statisztikának mai különleges feladatain kívül, még azokra a különleges feladataira is szeretnék rámutatni, amelyek majd csak a mai világégés befejeztével fognak bekövetkezni, vagvis csak akkor, amikor az úgynevezett átmenetgazdasági intézkedések segítségével az ország életének, legfőképpen gazdasági életének korszerű rendezéséről lesz szó.

Ma, az úgyszólván huszonnégy óránként változó viszonyokra való tekintettel aligha lehet kifogás tárgyává tenni azt, hogy az illetékes statisztikai hivatalokon kívül, minisztériumok és más hivatalok is fogantossítsanak adatgyűjtéseket. A rendes viszonyokra való áttéréskor azonban ezt már lehetetlenségnek tartom, mert az 1914. évi világháború befejezése után ezen a téren rendkívül szomorú tapasztalatokat szereztünk.

Ahhoz, hogy hazánkat úgy építsük újjá, ahogy azt majd az akkori viszonyok megkívánják, mindenesetre célszerű lenne, ha egy idejében létrehozott központi szerv készítené el az újjáépítésnek feltétlenül egységes és egybehangzó tervezetét. Az egyes minisztériumok pedig ennek a tervezetnek kizárólag csak foganatosításával foglalkoznának. A múltban már is volt ilyen szervünk, működése ellen azonban, az akkori nehéz pénzügyi viszonyok miatt sok panasz hangzott el. Ma azonban e nehézség már áthidalható. A szükséges adatgyűjtéseket azután csakis az illetékes statisztikai hivatalok és csakis ezzel a központi szervvel történt megállapodások alapján foganatosítanak. A statisztikai munkálatoknak, sőt magának az újjáépítésnek egyöntetűségét is csak ilyen módon lehet biztosítani. Erre pedig, nehogy félmunkát végezzünk, feltétlenül szükségünk van.

Ezért legyen szabad az illetékeseknek figyelmét már most felhívnom arra, hogy az átmenetgazdasági intézkedések során felmerülő összes statisztikai munkálatokat csakis az illetékes statisztikai hivatalok végezzék!

Amikor még hangsúlyozom, hogy kizárólag hazánk jól felfogott érdekében hangzottak el ebben az irányban szavaim, tiszta szívből kívánom, hogy ennek az újjáépítésnek munkája minél előbb megkezdődjék s azt az ország és nemzet javára a legteljesebb siker koronázza.

A közönség nagy tetszésnyilvánítása után *Alapy Gáspár*, Komárom város polgármestere tolmácsolta Komárom város üdvözlését.

Alapy Gáspár: A Társaság üdvözlése.

A statisztika tudománya 30—40 esztendővel ezelőtt nem tartozott a legszimpatikusabb tudományok közé. Az volt a panasz ellene, hogy nem a tényleges állapotot tünteti fel, hanem csak a múlt vizein evez. Elmondták a gáncsoskodók, hogy minden tíz esztendőben van népszámlálás, a lakosság összeírásával és az adatok összegyűjtésével az egész országban sok ezer számlálóbiztos foglalkozik. Azután megkezdődik az anyag feldolgozása, tisztviselők tömege foglalkozik vele és végül hosszú idő elteltével megállapítják, hogy az ország lakossága X. Y. millió és ennyi százezer lélek. De mire ez megállapítást nyer, akkor ez a szám a múlté, mert egész bizonyos, hogy azóta ebben a számban változás állott be, a lakosság számának megállapításáig az vagy csökkent, vagy pedig emelkedett. Egész nyíltan hangoztatták, hogy ezzel a tudománnyal kár foglalkozni, mert ez a ma égető kérdéseire nem képes pontos választ adni.

Hála Istennek, a gáncsoskodók már elhallgattak, álláspontjukat régen revideálták s a statisztika tudományának fontosságával ma ebben az országban úgyszólván mindenki tisztában van.

Igaz, hogy a statisztika megállapítása a multa vonatkozik, de a statisztika adatainak egymás

mellé való állításával minden kétséget kizáróan fontos tények állapíthatók meg. Ha pl. meg tudjuk állapítani egy bizonyos lakotthelyről, hogy ott a házak száma aránylag rövid idő alatt megkétszereződött, a lakosság száma emelkedett, a csatorna- és vízvezetési hálózat jelentékenyen bővült, a fürdőszobák száma megtízszereződött, ezekből a megállapításokból kétségtelen, hogy azon a lakotthelyen fejlődés tapasztalható. Egész egyszerű adatokból rendkívül értékes és érdekes tanulságokat lehet levonni. És ezek a tanulságok útmutatást adnak, szinte imperatívuséval előírják, hogy a fejlődés érdekében mi volna a teendő. Ha pl. azt látjuk, hogy egymás közelében lévő két község egyikében tíz lakosra esik egy tehén, míg a mellette levő községben minden harmadik lakosnak van tehene, akkor minden kétséget kizáróan megállapíthatjuk, hogy ez utóbbi községnek a tejtermelés rendkívül fontos jövedelmi forrása, mert egészen bizonyos, hogy a termelt tejet a község nem tudja elfogyasztani s egészen bizonyos, hogy a felesleget, akár tej, akár vaj formájában elszállítja s ebből bizonyos jövedelme van.

Tudomásunk szerint Komárom városának legrégebbi adófőkönyvei elkallódtak, helyesebben mondva tönkrementek.

Ne méltóztassanak megijedni az én kedves polgártársaim, eszem ágában sincs abból a korból esetleg fennmaradt adóhátralékokat behajtani. Egészen másért sajnálom én ezeket az adófőkönyveket. Ha más adat nem is állana rendelkezésre, ezekből a régi adófőkönyvekből arra a korra vonatkozólag úgyszólván teljes pontossággal meg lehetne állapítani a város gazdasági képének keresztmetszetét. Meg tudnánk állapítani hány ügyvéd, orvos, gazdálkodó lakott akkor ebben a városban. Meg tudnánk állapítani, hány iparos és miféle iparos élt e város falai között. Hány aranyműves, hány tímár, hány szűrszabó, hány gombkötő, hány szűcs, hány csizmadia lakott itt. Hány adófizető polgár volt, mennyi volt azoknak az összes adója, mennyi volt az év végén az adóhátralék.

Az így összehordott nyers adatok méltók pl. Thirring Gusztáv dr. ragyogó tollára, aki egyik legutóbbi monografiájában Sopron városának XVIII. századbeli életét ismertette.

Ma már mindenki átérzi a statisztikai tudomány fontosságát, érdeklődnek egyes ágazatai iránt, tisztelettel, őszinte igaz nagyrabecsüléssel és szeretettel viseltetik ma iránta mindenki.

Ezek az érzelmek hatják át az én lelkemet is, amidőn a Magyar Statisztikai Társaságot Jókai és Klapka városában a legmélyebb tisztelettel, őszinte, igaz nagyrabecsüléssel és atyafiságos, meleg szeretettel üdvözlöm.

Köszönöm, hogy eljöttek hozzánk ebbe a városba, melyet a trianoni békediktátum 21 esztendővel ezelőtt két részre szakított, amely két rész egy esztendővel ezelőtt újból egyesült és elfoglalta a törvényhatósági jogú városok között azt a helyet, amely Komáromot évszázadok óta mel-

tán megilleti. Szegények vagyunk, a cseh megszállás, a város gazdasági életén rendkívül súlyos sebeket ejtett. De úgy vagyunk miként a rómaiak, büszkén mutogatjuk sebhelyeinket, mert ezek mindennél ékeőbb bizonyítékai annak a ténynek, hogy ez a város gerinces, magyar magartatása miatt a cseh impériumnak sohasem volt kedves, iparkodtak ennek a városnak ártani, iparkodtak ezt a várost visszafejleszteni, tönkretenni csak azért, mert magyar. A cseh impérium fennen hirdette a wilsoni elveket és az ezek alapján a népek önrendelkezési jogát, de én teljes tisztelettel kérdezem, hogyan lehetett ezt a várost a csehszlovák államba bekebelezni, amidőn a város lakossága 1919 augusztus havában — tehát már a cseh impérium alatt megejtett népszámlálás alkalmával — több mint 98%-ában volt magyar. De mindez a múlté. Örülünk a jelennek és bizva-bizunk egy szebb, jobb, boldogabb jövőben.

Ismételten a legnagyobb tisztelettel és meleg szeretettel üdvözlöm a Magyar Statisztikai Társaság illusztris tagjait és őszintén kívánom, hogy érezzék jólmagukat az ősi város falai között.

Sziji Ferenc ny. polgármester, a komáromi Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület elnöke a vezetése alatt álló egyesület nevében üdvözölte a Társaságot.

Sziji Ferenc üdvözlő beszéde.

Méltóztassanak megengedni, hogy a Jókai Mór feledhetetlen nagy nevét viselő komáromi Közművelődési és Múzeumegyesület, mint házigazda nevében szíves Isten hozottal köszöntsem a Magyar Statisztikai Társaságot, illusztris elnökségét és tagjait, szívesen látott vendégeinket.

A mi szerény kis Egyesületünk igen nagy megtiszteltetésnek érzi és tekinti, hogy a magyar tudományosságának olyan kiváló és magasfokú értéke, mint a Magyar Statisztikai Társaság, idei ünnepi ülésének színbélyéül a mi székházunkat és ebben ezt a művészeteknek és tudományoknak szentelt helyiséget választotta. Ebben a kitüntető elhatározásban igen jóleső és nagy értékű bizonyosságát látjuk annak, hogy édes hazánk milyen nagy szeretettel öleli keblére a két évtizedes rabságból felszabadult Komáromot és a vele együtt visszatért Jókai Egyesületet.

Fogadja a mélyen tisztelt Társaság ezért a kitüntetésért őszinte, magyar szívből fakadó hála köszönetünket és tiszteletteljes üdvözlésünket.

Különösen nagy örömmel és mély tisztelettel köszöntöm a mai ünnepi ülés ünnepi szónokát: *Jaross Andor* Önagyméltóságát. Örülök, hogy ismét hallhatjuk szavait ebben a teremben, amelyben a megszállás alatt olyan sokszor hallottuk és élveztük lelkesítő, léleknyugtató beszédét.

Konkoly Thege Gyula elnök: A statisztikusok munkásságuk alapján tudják és hirdetik is, hogy az összetartás egyike a legfontosabb nemzeti értékeknek. Köszönöm, hogy elnök úr erre hivatko-

zott, mert ezzel is tanúsította, hogy a Társaság céljai megértésre találtak. Köszönöm *Jaross Andor* Önagyméltóságát illető kedves megemlékezését. Öt kértem fel, hogy jöjjön el Komáromba, szülőföldjére, mert nagyon jól tudtam, hogy az ő szava hatékonyan száll síkra a statisztika ügye mellett is, amelynek népszerűsége legfontosabb törekvésünk.

Ezután vitéz *Jaross Andor* m. kir. titkos tanácsos, volt felvidéki miniszter tartotta meg nagy hatást keltett ünnepi beszédét a visszacsatolt terület földbirtokproblémáiról.

vitéz Jaross Andor: Ünnepi előadás.

Elsősorban személyes kérdésben szólok. Hálafeleként megköszönöm az én kedves barátomnak és bátyámnak, *Sziji* Ferencnek azokat a szavakat, amelyeket a Jókai Egyesületnek, mint házigazdának nevében hozzám intézni szíves volt.

Amikor az Elnök Úr Öméltósága meghívott, hogy a Magyar Statisztikai Társaság ezévi ünnepi ülésére, amely a visszacsatolt terület egyik városában lesz, jöjjenek el, akkor ennek a felhívásnak örömmel tettem eleget, két okból.

Az első ok az, hogy nekünk is sokszor kellett megküzdenünk azzal a közönnyel, amely a statisztika tudományával kapcsolatban az átlagembert általában eltölti és magam is szívesen járlok hozzá cselekvőleg ahhoz, hogy bizonyos mértékben eloszlassuk a homályt, belevilágítsunk egy olyan tudományág szövevényébe, amely minden elvontsága mellett mégis tele van élettel, mert nem egyéb, mint az élet fotográfiája, az élet diaposzitiv képe. A különbség legfeljebb az, hogy más és más szögből fotografálja néha az életet, az élet történéseit, a gazdasági, kulturális, politikai és társadalmi életnek az eseményeit. Aki nem ismeri a szemszöveget, az sokszor talán ferde képet kap. Innen származik az, hogy amíg az egyik oldalról nagyon sokszor halljuk, hogy a statisztikai tudomány mélyértékű tudomány, az életnek mintegy geometriáját, vonalait adja, addig a másik oldalról azt mondják, hogy igen értékes, mert mindent levetít a maga egyszerűségébe, a maga gerincébe, másrészt veszélyes tudomány is, mert a propaganda nagyon sokszor fel tudja használni és rendkívül alkalmas a műveletlen tömegeknek, a statisztika karakterét nem ismerő egyéneknek megtévesztésére. De amint az előbb is mondtam, mindkét szempont abban a pillanatban eliminálódik, ahogy ismerem azt a szöveget, amelyből mintegy lefotografálom vele az életet gazdasági kulturális, vagy társadalmi vonatkozásban.

Maga a statisztika nem orvosság. Maga a statisztika nem lehet terápia. Lehet olyan, mint a hőmérő, vagy mint a röntgenkép. Leméri, konstataálja, lefotografálja a lázat, amelyet nem látok, csak benyomásokat szerzek az élethől. A statisztika ezt röntgenschemmel lefényképezi, lerögzíti, — és ha tudjuk, ismerjük a nézőszöveget, amely alatt ez a fénykép készül, akkor már egé-

szen másképen tudjuk értékelni a statisztika számoszlopaít, másképen tudjuk a haladás szolgáltatába állítani ezeket a számoszlopokat. Talán szabad a következő hasonlatot használnom. Egy primitív ember nem ismeri a nap járását, az égitestek pályájának szabályosságát, mértanszerűségét. Ezt a primitív embert talán megtévesztheti például az, hogy egy tíz méter magas fa árnyéka este hat órakor negyven méter hosszú. De ez az este 6 órakor látott 40 méteres árnyék még nem jelenti azt, hogy az a fa 40 méter magasra nőtt. Ha tehát tudom, hogy milyen szögből esnek a sugarak arra a fára, akkor már nem fog megtéveszteni az árnyék.

A statisztika számoszlopaít is így kell értelmezni.

A második ok, amiért örömmel jöttem el, az, hogy meg akartam ragadni az alkalmat arra, hogy a statisztika szemszögén keresztül a volt megszállott területek néhány problémájával foglalkozva, tisztán állítsam a nagy kérdéseket a magyar nyilvánosság elé, tudományos elemzéssel, a tudományosság higgadt értékelésével.

Mi megtanultuk a statisztika két végletét az idegen impérium alatt. Sokszor kellett védekeznünk a veszélyes statisztikai tudomány ellen. Védekeznünk kellett a propaganda szolgáltatába beállított, a hiszékeny, a statisztika szemszögeivel nem törődő publikumot meggyőzni akaró statisztikai törekvések ellen. Csak egy példát kell idéznem. Azok, akik itt vannak és velem együtt munkatársak voltak abban a politikai, gazdasági és kulturális munkában, amely a magyarságnak az idegen impérium alatt való megtartását célozta, tanúsíthatják — hiszen velem együtt visszaemlékeznek rá —, hogy például *Dérer Iván* akkori kultuszminiszter egy statisztikai röppentyűvel próbálta megtorpedózni a mi iskolaügyünket, a mi iskolai statisztikánkat, amely a valóság alapjára helyezkedett. Azt mondotta: „Mi panasz lehet a magyarságnak Szlovákiában és Csehországban? Hiszen a magyarságnak sokkal több népiskolája van itt, mint Budapest magyarságának, holott Budapestnek egymillió magyarja van és a cseh-szlovákiai magyarság a 800.000-et sem éri el!” A 800.000-et sem érte el, a cseh-szlovák statisztika szerint. Egyszerű, primitív mondat. És hogy milyen romboló hatású volt, azt le tudtam mérni néhány hónappal később.

Az angolok szerették tanulmányozni Közép-Európát, szerették tanulmányozni Európát. Bebizonyosodott, hogy sajnos, még ma sem tanulták meg eléggé. *Artur Henderson* angol képviselő lent járt a Balkánon, járt Budapesten, azután Prágába is ellátogatott. Prágában találkoztunk vele. Tájékozódni akart a magyar képviselőknél arról, hogy mik a panaszai. És amikor az iskolaügyi panaszokat tártuk eléje, pontosan feldolgozva, akkor találkoztam *Henderson* ajkáról

Dérer mondatával. Azt mondotta *Henderson*: „De Uraim, én úgy vagyok informálva, hogy olyan nagy mértékben ki vannak Önök elégítve, hogy több népiskolával rendelkeznek, mint Budapest magyarsága, pedig itt számszerűleg kevesebben vannak.” Le tudtuk tehát mérni a statisztika rombolását, romboló törekvéseit, a statisztika visszaéléseit. Mert ez egyszerű visszaélés. Nem szolgál ez a statisztika tudományának kárára, hiszen visszaélni mindennel és mindenkivel lehet.

A másik oldalon pedig megtanultuk a statisztika nagy értékét, belső életépítésünk mesgyéjén. Feladatunkká vált fokozatosan lemérni a magunk erőit, kulturális, gazdasági, politikai és társadalmi erőinket és ezeknek helyes felmérésén keresztül indítani meg az akciókat, rátámaszkodni a valóságra, tehát a statisztikai adatok alapján uralomra juttatni a valóság szemléletet. Sokáig próbálkozott a kisebbségi magyar politika ezen a téren úgy, hogy egyszerűen jelszavak után, általános nagy elvek után ment, de nem vett magának fáradságot ahhoz, hogy lemenjen a valósághoz, a valóság szemléletéhez és így próbálja megítélni a problémákat. Akkor indult meg a sokszor nagyon primitív eszközökkel dolgozó statisztikai adatgyűjtés a felvidéki magyar fiatalság közreműködésével. Egyszerűen pusztán magyaros lekesedéssel kimentek a falvakba adatokat gyűjteni és minden filér ellenérték nélkül járták a falvakat, gyűjtötték az adatokat. Legtöbbször olyan emberekkel találkoztak, akiktől nem a valóságos adatokat várhatták, hanem ezeknek pontosan az ellenkezőjét, ez a fiatalság azonban áttörte ezt az ellentétes törekvést. Organizációnk segítségével sok mindenféle statisztikai adattal tudtuk alátámasztani a magunk munkásságát a hivatalos cseh-szlovák adatokkal szemben.

Egy másik angol lord, *Runciman* is eljött Prágába, hogy végre lemérje a dolgokat és jelentést küldhessen Londonba arról, hogy vajjon a brit birodalomnak keletre tólt bástyája védhető-e, védendő-e. Most utólag is örömmel és öntudattal állapítom meg, hogy amikor megdönthetetlen statisztikai adatainkat eléje tártuk, amelyekből sziklaszilárd, acélos keménységgel kovácsoltuk ki a magunk elveit, akkor *Runciman*, aki nagyon keveset beszélt, tudomásom szerint azt jelentette Londonba, a mi informatív közreműködésünk, a németek és a lengyelek tájékoztató közreműködése nyomán, hogy Cseh-Szlovákia népi összetétele, széteső államisága folytán nem méltó arra, hogy egyetlen angol katona is vérént ontsa érte.

A statisztika világánál láttuk legjobban, hogy miképpen tudja egy idegen uralom, egy idegen hatalom — amelynek törekvései ellentétesek a másik nemzet törekvéseivel — deformálni a nemzeti fejlődést, miképpen tudja átalakítani, más sínekre átállítani egy nemzet fejlődési vonalát. Sok szemszögből próbáltuk már megvizsgálni, hogy vajjon mennyit rombolt, mennyit vetett

vissza a cseh-szlovákiai magyarság életének fejlődésében ez az elnemzetlenítő cseh-szlovák törekvés. Megpróbálok átszaladni a közgazdasági életre, mert itt elsősorban közgazdasági jellegű dolgokról, károkról van szó. Mennyi magyar tisztviselőt bocsátottak el, akiknek nyugdíj és minden néven nevezendő végkielégítés, kegydíj nélkül kellett életüket tengetni. Ha ezt számbaveszem és ha belekalkulálom azt is, hogy ugyancsak egy prágai miniszteri törekvés alapján a dezindusztrializálás nagy programját hajtották végre Szlovákiában, a déli rész magyar etnikai területén, akkor megállapíthatom, hogy az itteni iparnak és kereskedelemnek magyar kézben levő értékei és az előbb említett tisztviselői réteg kálváriája közgazdasági értékben nem éri el azt a kárt, amely a cseh-szlovák földbirtokpolitika által érte a felvidéki magyarságot. A földbirtokpolitika volt a cseh-szlovák államnak majdnem azt mondhatni fő nagy problémája. Új honfoglalást kellett érvényesíteni a cseh-szlovák nemzetnek a fehérhegyi csata óta megszerzett földbirtok-komplexumokat illetően: új honfoglalást kellett érvényesítenie ugyanilyen módon a szlovákiai térben magyar kézben levő földbirtokokkal szemben, hogy a szlovákság, a cseh és morva népelem gyökereit ezáltal mélyebbre ágyazzák ebbe a talajba, kivessék belőle a magyar földbirtokos osztályt, lehetetlenné tegyék a kispazda-osztálynak, hogy saját, régi határaiban földhöz jusson és ugyanakkor meggyengítsék a mezőgazdasági munkásságot. Ha a magyarságnak a Kárpátok medencéjében ezer éven át való életsorsát vizsgálom, akkor meg kell állapítanom, hogy a mezőgazdasági prosperitás, a mezőgazdasági foglalkoztatottság és a mezőgazdaságból produkált nemzeti jövedelem volt a nemzetnek, a nemzet életének fejlődése szempontjából a legnagyobb koefficiense. Ha az ország lakosságának legnagyobb százalékát kitevő mezőgazdasági lakosság jólétben élt, akkor mindig el tudott indulni egy életpezsgés, amely áthatotta az ipart, a kereskedelmet, amely az államnak is lehetőséget nyújtott arra, hogy a maga gazdasági erővel a többi társadalmi osztálynak is megfelelő kenveret nyújtson.

Tisztán állott előttünk, hogy most is a földbirtokprobléma fogja bizonyos mértékben meghatározni a magyar sorsot, ezt a részleges magyar sorsot Cseh-Szlovákián belül. Hogy kinek a kezében marad, kinek a kezében lesz a föld!

És én éppen ezeknek a szempontoknak alapján választottam ma ezt a problémát. Előre is hangsúlyozni kívánom, hogy kénytelen leszek számokkal operálni, de ne méltóztassanak megijedni ettől a problémától: igyekezni fogok lehetőleg olyan formában érzékeltetni ezeket a számokat, hogy ne egy hosszú számsor, ne egy számsor kaosza maradjon a tisztelt hallgatóság emlékezetében.

Nagyon érdekes kijelentés hangzott el, amikor a cseh-szlovák földreformot elindították. Egész Közép-Európában ismeretes volt,

nemcsak nálunk, hogy amikor a cseh-szlovák köztársaság a maga alkotmányának alapjait lerakta, amikor az alapvető törvényeket tárgyalta, akkor egyszerűen kinevezett, meghívott képviselőkből álló parlamenttel dolgozott. Nagyon jellemző a következő eset: Egy földbirtokos, aki a földreform révén szintén súlyos veszteségeket szenvedett, azt mondotta: lehetetlenség, hogy de nobis sine nobis rólunk, de nélkülünk döntsenek, vagyis hogy olyan parlament döntsön, amelyben a magyarságnak egyetlen képviselője sincsen! És akkor nagyon szellemesen azt felelte az egyik cseh-szlovák politikai egyéniség: Uram, ha le akarok csapolni egy mocsarat, akkor nem hívom össze a békák testületét és nem szavaztatom meg őket, mert akkor a mocsár lecsapolásához sohasem jutok hozzá.

Azt hiszem, hogy az a szellemiség, amelyet ez a mondat tükröz, mindennél többet mond, de lényegében véve arra is rámutat, hogy vannak problémák, amelyeket csakugyan ilyen imperativusban, csak ilyen imperialista kézzel lehet elintézni.

Ha mármost azt vizsgálom, hogy milyen mértékben alakította át a cseh-szlovákiai földreform a bécsi döntés alapján visszacsatolt magyar etnikai területet, akkor a következő számokat kell tudnom és ismernem:

A bécsi döntés alapján visszacsatolt terület 2,072.516 katasztrális hold.

Ebből szántó	1,208.949	katasztrális hold,
erdő	344.357	“ “
egyéb	519.210	“ “

Az „egyéb“ területben benne van kert, szőlő, legelő és földadó alá nem eső terület is, ebben a vonatkozásban tehát nem érdekel bennünket.

A földreform-törvény révén ebből a komplexumból, tehát az egész területből lefoglaltak 292.724 katasztrális holdat, az egész területnek 14,1 százalékát. Tehát ennek az egész területnek 14,1 százaléka került földbirtokpolitikai rendelkezés alá, vagyis bíraltatott el. Illetőleg, — nehogy félreértés essék — nemcsak földbirtokpolitikai rendelkezés alá esett ez a terület, hanem le is foglalták. Nézzük meg mármost, hogyan osztották el? Majd magyar és cseh-szlovák szempontból meg fogom mondani a körülbelüli adatokat. Jelenleg azonban csak globálisan, nemzetiségekre való tekintet nélkül beszélve a kérdésről: 30.631 kisembert részesítettek ilyen párholdas kis juttatásban. Ez az egész területnek 33%-át jelenti. 33%-ot kaptak a kisemberek. 1.654 családnak juttattak úgynevezett telepes birtokokat: ez a terület az egész területnek 14,4%-át jelenti. 271 úgynevezett nem telepes jellegű közép parasztbirtokot kreáltak, ez a terület az egész területnek 2,7%-a. Nem nemzetpolitikai elgondolás volt ez, hanem a protekciók földhöz juttatása; aki az agrárpártnak bizonyos érdekeket

szerzett, az kapott. 324-en jutottak maradék-birtokhoz, ez az egész komplexumnak 25 %-a. A cseh-szlovák földreform tehát az egész juttatás 25%-át nem kisbirtokok létesítésére használta fel, hanem középbirtokokat juttatott arra érdemeseknek, a republika megteremtése és fennállása körül érdemeket szerzett egyéneknek, 17 esetben juttattak erdőt. Ez a juttatás kizárólag községek részére történt, legnagyobb részét lényegtelen kis komplexumok formájában. Az állam is vett át valamit, ebben az esetben legnagyobb részt erdőterületet, azonkívül olyan területet, ahol meglehetősen jó hasznot hozó gazdálkodás kínálkozott, mint amilyen például az orosz-kai cukorgyár körüli zselizi uradalom birtokteste. Az állam által átvett terület 12%-ot jelent. Azonkívül bizonyos középbirtokcsereakciók is folytak, oly módon, hogy ha valahol nem volt igényelhető föld, ott átvettek a másik helyről, az illetőt pedig kompenzálták; ez 7.14% volt.

Mindez azonban elsősorban magyar szempontból érdekel bennünket. Legyen szabad tehát most már ebből a szempontból taglalnom a kérdést. Előrebocsátom, hogy ez nem olyan egyszerű. A statisztikai tudomány igen tisztelt tudósai megállapíthatják, hogy ezek az adatok, amelyekről most beszélek, nem gránit, mert jelenleg nem áll rendelkezésünkre olyan statisztika, amelynek alapján le tudnám mérni, hogy hány magyar és hány szlovák kapott ezen a területen földet. De kijelentem, hogy sajnos, még akkor is megbízhatatlanok lennének ezek az adatok, ha ma például ebből a szempontból vizsgálnám meg, mert van egy tekintélyes réteg, különösen a cseh földreform áldásait élvező réteg, amelynek nemzeti öntudata nagyon labilis valami. Ennek a rétegnek tekintélyes része vallotta magát annakidején szlováknak és ma ugyancsak tekintélyes része vallaná magát magyarnak minden skrupulus nélkül. Kénytelen vagyok leleplezni, hogy honnan vettem például a saját adataimat alátámasztó adatokat. Szándékosan nyultam ahhoz a könyvhöz, amelyet *Surányi Géza* és *Váradi Aladár* nevű, a cseh-szlovák rezsimit kiszolgáló emberek írtak a cseh-szlovák uralom alatt azért, hogy bebizonyítsák a magyar közönség felé egyrészt, a külföldi felé másrészt, hogy a cseh-szlovákiai földreform igazságos, kizárólag szociálpolitikai szempontokat szolgáló földreform volt. *Surányi* és *Váradi* adatait tehát annál is inkább hajlandó vagyok elfogadni, mert ők feltétlenül felnagyítva közölték ezeket az adatokat, így ha ezeket vesszük alapul, akkor semmiesetre sem lehet elterzítva a kép a magyar nemzeti érdekből, a mi szempontunkból.

Abból a területből, amelyről az előbb beszéltem, tényleg 276.475 katasztrális holdat osztottak fel. Maradt tehát egy bizonyos terület, amely nem volt felosztás tárgya.

Ennek a két úrnak az adatai szerint a ma-

gyarok ebből 34.477 katasztrális holdat kaptak, vagyis az egész területnek 12.5%-át. Egy rész erdő, legelő és állami birtok lett, ez nacionálpolitikai szempontból bizonyos mértékig közömbös tétel, mert ha az erdő, legelő stb. községeknek jutott, akkor valószínűleg inkább szlovák jellegű községek részesültek ebben a juttatásban, ezt tehát inkább lehet a szlovák nemzetpolitikai gyarapodás számlájához, mint a magyaréhoz írni, de azért én külön kezelem. 16.6% került így erdő, legelő és egyéb terület formájában községi, vagy pedig állami kézbe. A csereakciók tárgyát képező földterület is bizonyos mértékben indifferens szám (7.6%), ebből a szempontból tehát nem jön tekintetbe. Maradna tehát ezekután a kizárólag cseh-szlovák részesedés, amelyet maga a földhivatal is bevallott kimutatásai alapján, 63.3%, ahol a lakosságnak a számaránya: 84.4%-ban magyar és 11.9%-ban szlovák.

Nyilvánvaló tehát, hogy ha az állami és községi juttatást, a csereakció formájába tartozó juttatást kikapcsolom, akkor 12.5% az, amely magyar nemzetpolitikai célt szolgált és 87.5% az, ami a magyar nemzetpolitikai érdekek ellen történt.

Ha már így benne vagyunk a probléma mélyében, akkor ismertetem a következőket is. Legtöbbet beszélnek az emberek az úgynevezett telepes birtokokról, ezekről a bizonyos vöröstetős új falukról, amelyek között már olyan is akad, amely templomot épített. Az ilyen falvak állandóan kirívó sérelmét jelentették a szomszédos községek lakosainak: szinte az ő kezükből hullottak ki, az ő gyarapodásuk és fejlődésük irányvonalából estek ki hatalmas uradalmi területek. Szóval egész falvakat építettek állami pénzből, vagy legalábbis olyan közcélokra előirányzott pénzből, amely egészen csodálatos tételeket árul el. Egy maradékbirtok esetében például megvizsgáltuk, hogy vajjon honnan teremtette elő a fedezetet az illető a birtok megvásárlásához? Megállapítottuk, hogy az illető semminő arányban nem járult hozzá, semmiféle vagyont nem fektetett bele, nem is volt semmiféle vagyona, hanem egyszerűen a legkülönbözőbb közcélú pénzintézetek, a honvédelmi minisztérium légionista alapja és a honvédelmi minisztérium telepítési alapja szolgált arra, hogy az illető, akinek soha egyetlen barázda tulajdona nem volt, egyszerűen 3—4—800 holdas birtokhoz juthasson, egyetlen fillér befektetés nélkül. Mégis csak hasznos ez a statisztika.

Telepes birtokot adtak 143 magyarnak is. Vizsgáljuk meg, hogyan is néz ki ez a magyaroknak adott telepes birtok. Ezek tudniillik a cseh-szlovák uralomnak szolgálatot tett emberek voltak, szórványosan maradtak itt-ott. Valamilyen formában jutalmazni kellett őket. Valahol egy falunak a szélén, vagy máshol külön telepes birtokok formájában juttatták

földhöz őket egyrészt azért, hogy hivatkozhas-
sanak arra: igenis a magyaroknak is juttattak
földet, másrészt pedig azért, mert szolgálato-
kat akartak kompenzálni ilyen módon. A 143
magyar család összesen 848 katasztrális holdat
kapott. Egy magyarnak 5·8 hold jutott. Azután
12 németnek is juttattak 226 katasztrális hol-
dat, egy német család 18·8 katasztrális holdhoz
jutott; 10 ruszinnak is adtak telepes birtokot
a bécsi döntés alapján visszacsatolt területen.
232 katasztrális hold terjedelemben, egy ruszin
család 23·2 katasztrális holdat kapott; 806
szlovák családnak 23.182 katasztrális holdat
juttattak, egy szlovák tehát 28·7 katasztrális
holdat kapott; 501 csehnek és morvának ösz-
sesen 17.840 katasztrális holdat juttattak,
vagyis 1 cseh vagy morva családnak 35·6 ka-
tasztrális hold jutott. Aki tehát megfigyelte,
láthatta, hogy egy magyarnak 5·8 katasztrális
hold jutott az úgynevezett telepes birtokból, 1
csehnek pedig a németek, ruszinok, szlovákok
egyes kis etapjain keresztül 35·6 katasztrális
hold.

Ha mármost így százalékszerűen akarom
kivetíteni a kérdést, akkor azt látom, hogy a
bécsi döntés alapján visszacsatolt területnek
14·1%-a került új tulajdonos kezébe. Legtöbb-
ször magyar kézből vették el a földet. Magyar
kézre mindössze 1·8% jutott újból.

Miután a problémával foglalkozom, csak
megemlítem szinte mellékesen, bár nem is
mellékes, hogy a megváltási ár ezért a 276.475
katasztrális holdért 233,437.386 cseh koronát
tett ki, egy katasztrális holdért tehát 847 cseh
koronát fizettek 1921-től körülbelül 1928-ig,
amíg ez a folyamat lebonyolódott. Ez az egy
holdra eső megváltási ár az akkori viszonyok
szerint körülbelül 250—300 kiló búza árának
felelt meg. A földeknek forgalmi ára az akkori
árviszonyok alapján és átlagárat véve — nem
kívánok sem az egyik, sem a másik végletbe
csni, valahol a középvezetelen akarok maradni
— négyezer cseh koronát tett ki. A magyar
nemzeti birtokállomány vesztesége így 763
millió cseh koronán felüli összeg volt, a mos-
tani viszonyokra átszámítva, nem a beváltási
árkulcs, hanem egy bizonyos vásárlóerő bele-
kombinálásával 130 millió pengő.

Amikor a bécsi döntés következtében Ma-
gvarországba visszakerültünk, akkor önként
felvetődött ez a probléma. Mi történnék azok-
kal a területekkel, milyen sorsot szánjunk an-
nak a komplexumnak, amely így erőszakos
elnemzetlenítő céllal került idegen kézbe?

És ha azt vizsgálom, hogy a cseh-szlovák
uralom alatt, cseh-szlovák szempontból, saját
szempontjukból hol követték el a legna-
gyobb hibát, akkor most már nyugod-
tan beszélhetünk róla: a földreform kér-
désében. Becsapták a magyar parasztságot,
becsapták a magyar kisbirtokosságot és zsel-
lérséget és a választási propagandából, a poli-
tikai propaganda ezerszínű függönyén keresz-

tül nekik ígért földet legnagyobb százalékban
cseheknek, szlovákoknak juttatták. És amikor
Hodzsa ebben a formában egyszerűen becsapta
a magyarságot, akkor mi voltunk azok, akik
ezen a fronttörésen benyomulva így formuláz-
tuk meg a magunk politikai programját: A
cseh-szlovák kormányzat által ellenünk inté-
zett földreformot korrigálni kell, mielőtt mó-
dunk van rá, de nem a födbirtokosság érdekei-
nek, hanem a magyar parasztságnak szem-
pontjából.

Én idealista vagyok. Azt hiszem, sok idea-
lista van a magyar életben. De legyünk tisztá-
ban azzal, hogy a föld problémája legtöbbször
messze esik az idealizmustól. És amikor a ma-
gyar kisebbségi politika a föld problémáját
állította be a kisebbségi politika tengelyébe,
amely mellé ki kellett jegecesednie az egész
magyar frontnak, akkor a józan materializmus
és a magyar nemzeti idealizmus között közép-
arányt vontunk és ez a középárányos volt a
legalkalmasabb arra, hogy a magyar tömegek
bizzanak bennünk. Amikor visszakerültünk,
akkor itt állott ez a bennünk bízó magyar
tömeg. Amikor a magyar közéletben első alka-
lommal volt módom szólni, amikor első alka-
lommal tudtam Ipolyságon újból mint szabad
ember beszélni, szabad magyar néphez, akkor
az első mondattal rögtön kénytelen voltam le-
szegezni magunkat amellé a program mellé,
amelyről jogilag lehet disputálni, amelyhez kü-
lönöző szempontokból hozzá lehet szólni. Az
ígéretbeváltás, a magyar politikai becsület
alapján azt mondtam, hogy a cseh-szlovák
földreformot fel kell számolni, de kérem az én
földbirtokos társaimat, egyetlen barátját se
igényeljenek abból a földből, amelyet a cse-
hek igaz hogy rablók módjára vettek el től-
ünk, de mi most egy kollektív magyar nem-
zeti tudatban egyesültünk és ez a kollektív
nemzeti tudat nem engedi meg, hogy osztály-
szempontok alapján ítéljük meg a magyar föld
scrskérdéseit. Éppen ezért szükség van arra,
hogy áldozatokat hozzunk, ne kívánjunk visz-
sza semmit abból a földből, hanem teljesítsük
ígéreteinket a magyar tömegek felé, mert a
magyar tömegeket a legkisebb csalódás érzésé-
nek sem tehetjük ki! Ezeknek az elveknek
alapján állítottuk fel a felvidéki földbirtok-
politikai kormánybiztosságot, amely *Szilassy*
Béla kormánybiztos vezetése alatt végzi feladatát.
Ez a munka folyamatban van. Túlságosan lassú ez
a munka, de ezzel kapcsolatban kötelességem-
nek tartom az igazság érdekében megállapí-
tani a következőket: amíg a cseheket és mor-
vákat azonnal kiutasította a magyar állam,
s így a csehek és morvák által megszállt
maradékbirtokok és telepes birtokok a magyar
kormányra rendelkezésére álltak földjutta-
tás céljaira, addig a Kárpátok medencéjének
szolidaritása érdekében, a magyar és szlovák
viszony kedvező kialakíthatása érdekében a
kormány álláspontja az volt, hogy a szlová-

kokkal majd megegyezve, megállapodva veszszük át ezeket a földeket.

A kormánybiztosság 1939 november 15-ig 47.000 katasztrális holdat hatálytalanított ilyen körülmények között. Ebből 29.000 katasztrális holdat juttatott de facto kis igénylőknek. Az egész komplexum szempontjából lényegesen kevés.

A szlovákokkal hónapok óta folyik a tárgyalás. Igyekeztünk és igyekszünk gazdaságpolitikai síkon úgy megoldani ezt a kérdést, hogy a szlovákságnak semmi néven nevezendő gazdasági fájdalma ne legyen. Ami az etnikai kérdést illeti, a bécsi döntés alapján vissza-került terület magyar etnikai terület, ahol a magyar etnikumba való minden kényszerbeavatkozást vissza kell utasítani.

Sajnálattal kell megállapítanom, hogy a földbirtokosságnak csak egy része értett meg engem és elbarátaimat. Egyrésze még ma sem értett meg és különösen azok, akik nem laktak a visszacsatolt területen, hanem az anyaország területén ugyancsak nagy latifundiumok tulajdonosai, nem értették meg a mi nemzetpolitikai aggályainkat.

Szavaim erkölcsi súlyát teljes mértékben megalapozza az a körülmény, hogy volt munkatársammal, Szilassy Bélával mind a ketten szenvedő részesei voltunk ennek a cseh-szlovák földreformnak és ha önző egyéni és családi érdekek vezetnének bennünket, akkor nekünk is volna visszakövetelni valónk, erre azonban nem vagyunk hajlandók, mert aki az élen áll és programot diktál, aki ezért a programért dolgozik, annak egy pillanatra sem szabad lelkiismereti kételybe esnie. Aki a maga célkitűzését cserben hagyja, az a néptömegek bizalmát rendíti meg.

Ilyen körülmények között jutott Abaúj-Torna megyében 170 katasztrális hold, Zemplén megyében 440 katasztrális hold, Esztergom megyében 10.897 katasztrális hold, Bars és Hont megyében 1694 katasztrális hold, Gömör és Kishont megyében 2382 katasztrális hold, Nógrád megyében 2185 katasztrális hold magyar újtelepesek kezébe, akik tehát ma a régi cseh-szlovák telepes piroscserepes tanyák lakóivá váltak.

A mi politikai álláspontunk indokolt és minden néven nevezendő más álláspont indokolatlan. A kártérítés problémáját illetőleg, ha a magyar államnak olyan anyagi ereje volna, akkor különösen jogi alapon indokolt volna, hogy egy bizonyos megtérítést számba vegyen a szenvedő földbirtokosokkal szemben, de ismerjük a kissé megnagyobbodott állam gazdasági erőit és a gazdasági erők tudata kell, hogy az idealista lemondó lelkiületet alakítsa ki és acélozza meg bennünk.

Egy cambridgei egyetemi tanár járt nálam körülbelül két hónappal ezelőtt. A következőket mondotta: Kérem, Önnek tudnia kell, igaz-e az, hogy a magyar földbirtokosok, nagybirtokosok visszakapják földeiket a visszacsatolt területen? Mert engem így informáltak. Londonban részt-

vettem egy nemzetpolitikai társaság gyűlésén. Az előadó rámutatott arra, hogy a magyar államban csodálatos módon a régi feudalizmus kezd újra lábra kapni, mert íme—mondotta a londoni szónok — a bécsi döntés alapján visszakapott az ország ekkora és ekkora területet és a magyar kormány első lépése az volt, hogy a kisemberektől elvette a földeket és visszaadta a régi magyar nagybirtokosoknak. E szavak után felállott egy hölgy és azt mondotta, hogy az előbbi szavakat kiegészíti és megerősíti azzal, hogy az egyik barátjától az elmúlt napokban levelet kapott Budapestről, örömmel közli velem, hogy most már megint milyen jó lesz, mert visszakapták földjüket, kastélyukat, stb. Kérem, — azt mondja ez az egyetemi tanár — Magyarország nem méltó arra, hogy új területeket kapjon, mert a magyar rezsim nem tud leszámolni a régi feudalizmussal és még ma is a régi eszközökkel, a régi szellemiség értelmében igyekszik kormányozni az országot.

Cambridgei barátunkat, ha szabad öt barátunknak nevezni, rögtön felvilágosítottam, hogy téves információkat kapott. Az a hölgy is csak arra hivatkozhatott, hogy visszakapták a kastélyt, hiszen a csehek is meghagyták a kastélyt a parkkal együtt, százötven-kétszázötven hektárral együtt, természetszerű tehát, hogy az illető írhatta, hogy most már útlevelel nélkül tud felmenni régi otthonába. De amikor az egyetemi tanár távozott tőlem, láttam, hogy szkeptikusan fogadta kijelentésemet. A végén azt mondtam neki, hogy kérem uram, én tagja vagyok a kormánynak, de egy pillanatig sem volnék tagja, ha valóság lenne az, amit ön mondott. Erre talán elhitte.

Miután a földprobléma statisztikájából ide jutottunk, egy komparatív dolog jut eszembe, amely a statisztika számadatai alapján itt is bizonyos gazdaságpolitikai felismeréshez kell, hogy vezessen. Nagyon jól tudjuk, hogy Magyarországnak még keresztül kell esnie a nagy földbirtokpolitikai problémán. Azok a törvények, amelyek most és a közelmúltban elkészültek, lerakták ennek a problémának a sínjeit, de nem a sinek lerakása a lényeg, hanem az, hogy a sineken minél előbb, minél több befűtött mozdony induljon el a vonattal. Ha most azokat nézzük, akik a mozdonyt fűtik, akik aggályoskodnak, hogy hátha ekrazitpatron is kerül a szénbe, akkor ezeknek megnyugtatósa érdekében még egy-két statisztikai adattal fárasztom az igen tisztelt ünnepi ülést.

Ha összehasonlítom a birtokmegosztást különböző földbirtokegységek és nagyságok szerint a trianoni terület és a bécsi döntés alapján visszakertült terület között, akkor a következőket kell megállapítanom: Csak a százalékokat említem, ezek könnyebben érthetővé teszik a problémát. Az úgynevezett apró törpebirtok 1—5 holdig terjed. A trianoni területen 12·0% alkotja az ilyen törpejellegű birtokokat. A bécsi döntés

alapján visszacsatolt területen ez a százalék 13·6. Nincs lényeges, nagy eltérés.

Ha már most az 5—50 katasztrális holdig terjedő területeket nézem, ha az igazi kisbirtok, kisgazdaság fogalmát tevő birtokegységről beszélek, akkor meg kell állapítanom, hogy a trianoni területen ez 35·2%, a bécsi döntés területén 42·3%. Így tehát leolvasható a földbirtokreform hatása, lényegesen több van ebből a kisbirtok-típusból itt, mint a trianoni területen.

Az 50—100 holdig terjedő birtokok tulajdonképpen a már megvagyonosodott kulák jellegű birtokok aránya körülbelül hasonló mind a két helyen: 6·3% a trianoni területen, 6·8% a bécsi döntés területén.

A 100—500 holdig terjedő birtok a tulajdonképpen egészséges középbirtok. Ebből a trianoni területen 14·0%, a bécsi döntés területén 17·7% az arány. Ebből tehát már több van a bécsi döntés területén, mert ide faragtattak le a nagybirtokok, hiszen a 150—250 hektáros fogalom ebbe a területbe esik bele.

Az 500—1000 holdig terjedő birtokok százaléka a trianoni területen 7·9, a bécsi döntés területén 7·1. Itt is azok a birtokok szerepelnek, amelyek tulajdonképpen az illető tulajdonos kezében maradtak, miután nagyobb mennyiséget elvettek tőlük.

Az 1.000—3.000 holdig terjedő birtokok százaléka 12·8 a trianoni területen, 8·7 a bécsi döntés területén. Itt tehát már lényeges a csökkenés: 4% sokat jelent ilyen alacsony százalék mellett; megfogytak az ilyen nagyságú területek.

A 3.000 holdtól Esterházy herceg 200 és néhány ezer holdjáig terjedő területek százaléka a trianoni területen 11·8, a bécsi döntés területén 3·8. Óriási a különbség, de hogy 3.000 holdnál nagyobb terület egyáltalán van e területen, az részben az erdőbirtokok, részben pedig a primácia nagykiterjedésű birtok-komplexumából adódik. A Benesék által ügyesen vezetett egyházpolitikai törekvésekből származik, hogy az ilyen birtok-komplexum nagyjában és egészében majdnem érintetlenül maradt.

Látjuk tehát, hogy a kisbirtok felé való eltolódás intenzívebb. Intenzívebb az úgynevezett egészséges középbirtoktípus felé és ha a kormány törekvéseinek szellemében és az általunk felállított elvek maradéktalan keresztülvitele esetén a Szilassy által vezetett földbirtokrendezést végrehajtjuk, akkor még nagyobb lesz az eltolódás a százalékarányokban és elérünk oda, hogy a kisbirtok mai 42%-os aránya, a középbirtokkal együtt körülbelül 57%-os aránya, 65, majd 70%-ra emelkedik. Ennyit tesz majd ki a kisbirtok, mert inkább a kisbirtok-típus felé kell törekedni.

Mindezek által egy percig sem kívántam a cseh-szlovák berendezéseket dicsérni, csak az általános alapelvek kidomborítását céloztam. Ezeket az alapelveket a csehek is a maguk nemzetpolitikai céljaikra használták fel. Minden nemzet

részére önmagában adva van ez, csak elhatározás és végrehajtási készség kell hozzá.

Egy másik ilyen kételyt támasztó aggodalmat is szoktak a közéletbe belevinni. Azt mondják, hogy igen ám, de a nagybirtok nagyobb kapacitása, többtermelő képessége mellett árnyékba kell, hogy állítsassék a kisbirtok-típus. A rendelkezésre álló statisztikai adatok alapján megvizsgálom, hogy mi a helyzet az állatállományt illetően. A szarvasmarhaállomány tekintetében a bécsi döntés területe nagyobb gazdagságot mutat, a ló-, sertés- és juhállomány tekintetében viszont a trianoni terület mutatja a nagyobb gazdagságot. Mit látok akkor, ha összeszámolom és felértékelem az 1.000 katasztrális holdra eső állatállományt? Átlag 300 pengőjével értékelem a szarvasmarhát, 400 pengővel a lovat, 50 pengővel a sertést és 30 pengővel a juhot. Bevallom, hogy kissé egységesített árak ezek, de azt hiszem, hogy az arány szempontjából nincs hiba. Nem a mai piaci árakat akartam venni, hanem bizonyos átlagárakat. Mi tűnik ki már most? Aki mezőgazdasággal foglalkozik és ismeri ennek a problémának csínját-bínját, az nagyon jól tudja, hogy tulajdonképpen az értékesebb szarvasmarha meríti ki legjobban a haszonállat fogalmát, mert befogható, igavonó, tejet termel, húsát értékesíthetem, stb. Mindezeket tekintetbe véve, akár mennyire is emeltem a ló, sertés és a juh átlagárát, akkor sem tudtam az állatállományból nagyobb értéket kihozni a trianoni terület 1.000 holdjára, mint a visszacsatolt területen.

A helyzet tehát az, hogy ha elsősorúan kezelt, elsősorú vetőforgó alapján megművelt, kitűnően vezetett gazdaságokat parcellázunk, akkor néhány éven át ennek zsírjából él ott az a kisgazdaság: később többnyire lecsökken a termése és el kell mulnia bizonyos időnek, amíg az a kisegzisztencia a szövetkezeti tömörülés, megfelelő kormánysegítség, tehát közsegítség révén újból felfelé ívelő tendenciát fog mutatni.

Magam is mezőgazdasági foglalkozást űzök, nem áll tehát érdekemben állást foglalni saját foglalkozásom, ha szabad ezt a szót használnom: társadalmi osztályom, vagy inkább: hivatásrendem érdekei ellen. De állást kell foglalnom akkor, amikor azt látom, hogy vannak nagy kérdések, amelyek elől nem tudunk kitérni, amelyek elől nem térhet ki a magyar fejlődés.

Herczeg Ferenc „A híd” című darabjában, amelyben egymást váltogatják a nagy és grandiózus gondolatok, van egy gondolat, amelyet *István* nádor szájába ad. *Széchenyivel* vitáznak a magyar szabadságjogokról, általában véve a magyar problémákról. *Széchenyi* lobogó lelkesedéssel, tenniakarással van eltelve. *István* nádor hűvös megfontoltsággal azt mondja neki: *Széchenyi* gróf, gondoljon erre a szavamra! A fáklyahordozó nyomán mindig tűzvész jár.

Sokszor elgondolkoztam efelett a mondat felett és most, ennek az előadásnak végén is ez a mondat jut eszembe rezüméképpen. De ha én

ezt a magyar nemzet sorskérdései közé veszem, akkor korrigálni kell ezt a mondatot és akkor egészségesen, magyar öntudattól duzzadóan így hangzik ez a mondat: a fáklyahordozó nyomában elsősorban világosság jár.

Tisztelt Ünnepi Ülés! Ezek voltak azok a gondolatok, amelyek a statisztika tudományával kapcsolatban eminenter a tudatom előterébe tódultak, amikor újból itt állottam Komáromban ez előtt a kép előtt, a bánhidai csata előtt. És a bánhidai csatából csak a magyar jövő sugárözönét lehet kiolvasni.

Konkoly Thege Gyula elnök: Nemcsak azért köszönöm meg ezt az előadást, mert mi, statisztikusok igazán statisztikai értékű előadásban gyönyörködhettünk, hanem azért is, mert olyan magyar igazságokat hangoztatott, amelyeket mindenkinek meg kell hallania ebben az országban.

Az ünnepi ülést társas ebéd követte a Központi Szálló éttermében, amelyen *Nagy* Nándor, Komárom vármegye és város főispánja Magyarország Kormányzójára mondott pohárköszöntőt. A vándorgyűlés kapcsán a résztvevők megtekintették a komáromi múzeumot, a várat és a város egyéb nevezetességeit.

XVIII. évi rendes közgyűlés. — XVIIIe Assemblée générale annuelle.

Résumé. La XVIIIe Assemblée générale annuelle a été tenue le 20 juin 1940, sous la présidence de M. Jules de Konkoly Thege. — M. Désiré d'Elekes ayant lu son rapport de secrétaire général, M. Jules Mike a présenté le rapport concernant l'état de la caisse et M. Alexandre Farkasfalvy, le rapport des commissaires des comptes. — M. Louis Thirring, secrétaire du Comité formé au sein de la Société pour l'étude scientifique des problèmes de la population, a rendu compte de l'activité de ce Comité. — M. Charles Balás a été élu président pour l'exercice suivant; MM. Alexandre de Dobrovits et Arthur Benisch furent nommés vice-présidents. — Ont été élus comme membres ordinaires: MM. Jules Darányi, Béla Erdőy-Harrach, Etienne Hollós, Andor Jaross, Charles Solth (Schubert) et Edouard Theiss.

*

A június 11-ére összehívott 1939—40. évi közgyűlés határozatképtelen lévén, a Társaság XVIII. évi rendes közgyűlését június 20-án tartotta meg.

A közgyűlésen *Konkoly Thege* Gyula, a Társaság elnöke elnökölt.

Elekes Dezső főtitkár a Társaság 1939—40. évi működéséről a következőkben számolt be.

Elekes Dezső: Főtitkári jelentés.

A most záruló munkaév a 18-ik a Magyar Statisztikai Társaság történetében.

Utolsó beszámolómtól óta Társaságunkban ismét kegyetlenül aratott a halál. Külföldi tiszteletbeli tag elhunytáról nincs értesülésünk, de rendes tagjaink közül négyet veszítettünk el. *Jankovich* Béla belső titkos tanácsos, a Tisza-kormány vallás- és közoktatásügyi miniszterében az államférfi a közgazdaság- és pénzügytan kitűnő szakértőjével párosult. *Bátky* Zsigmond múzeumi főigazgató a magyar néprajznak volt elismert mű-

velője. A statisztikusok által talán leginkább méltányolt alkotása nemzetiségi térképe, amelyet *Kogutovitz* Károllyal a békeelőkészületek alkalmával közösen szerkesztett. *Farkas* Ferenc miniszteri tanácsos, Máv. igazgatónak statisztikai hivatali működése alatt írt iparstatisztikai tanulmányai szereztek nevet a statisztika tudományában. *Győrffy* István egyetemi tanárral a magyar etnográfia *Bátky* mellett másik nagynevű és legeredetibb művelője szállt sírba.

Rendes tagjaink létszáma az utolsó közgyűlésen történt 8 új rendes tag megválasztásával 118-ra emelkedett, az említett 4 tag elhalálózásával jelenleg 114, a mai közgyűlésen választható rendes tagok száma tehát 6. Belföldi tiszteletbeli tagjaink száma 4, a külföldi tiszteletbeli tagoké 69. Alapító tagjaink száma 108 maradt, pártoló tagjainké 4 tag kilépésével és 3 tag elhalálózásával 98-ra csökkent.

A tagjaink által elnyert pozíciók és kitüntetések sorában Társaságunknak a hivatalos statisztikával való benső kapcsolata révén első helyen említjük *Dobrovits* Sándor r. tagnak a Központi Statisztikai Hivatal elnökévé történt kinevezését, ami a statisztikai szolgálatban szerzett kiváló érdemeinek jutalmazása is volt. A Hivatal elnöki tisztében Társaságunk elnökét, *Konkoly Thege* Gyulát váltotta fel. *Konkoly Thege* Gyulának, nyugalombavonulása alkalmával, közszolgálati érdemei elismeréséül, Magyarország kormányzója a Magyar Érdemrend középkeresztjéhez a csillagot adományozta. *Balogh* Jenő r. tagot a Magyar Tudományos Akadémia másodelnökévé, *Domanovszky* Sándor r. tagot az Akadémia tiszteleti tagjává választották meg. *Angyal* Pál r. tagot a szegedi egyetem tiszteletbeli doktorává avatta. Rendes tagjaink közül *Schneller* Károly egyetemi ny. rk. tanárrá nevezetett ki, *Neubauer* Gyulának, *Judik* Józsefnek és *Varga* Istvánnak pedig az egyetemi ny. rk. tanári cím adományoztatott. Vitéz *Fábry* Dániel r. tagot a József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem közgazdaságtudományi kara a „népe-

sedési és gazdasági statisztika a nemzetvédelem szolgálatában“ c. tárgykörből egyetemi magántanárrá képesítette. *Bud* János r. tag az Akadémia Horthy Miklós-jutalmát kapta meg, amelyvel Társaságunk nagyérdemű tagjának évtizedes, statisztikai vonatkozásban is értékes működése nyert elismerést.

Társaságunk előadóülésekben nyilvánuló működése a lefolyt munkaévben, az előadások számát tekintve, nem volt gazdag Ennek oka főképpen a rendkívüli külpolitikai helyzetben keresendő. A múlt év őszén kitört újabb világháború s a háborús feszültség, számos tudományos intézménnyel egyetemben, bénította Társaságunk munkáját is. 1939 január 28-án *Jordan* Károly r. tag, angol nyelvű nagyértékű munkája megjelenése kapcsán, „A differenciászámítás szerepe a statisztikában“ címen tartott előadást, 1940 április 16-án *Szél* Tivadar r. tag „A halálokok nemzetközi összehasonlítása“ című tanulmányát adta elő s ezt követőleg *Rochlitz* Gyula vendég „A statisztika adatainak számszerű és grafikus kimutatása“ című tanulmányát mutatta be.

Az előadások aránylag csekély számáért kárpótlást nyújtott Társaságunknak a Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportjával közösen rendezett ankétje, illetve az ott tartott előadások sorozata. Az Unió Csoportjában elhangzott egyik előadás nyomán merült fel az a kívánság, hogy a közeledő népszámlálásra való tekintettel a nemzetiségek számbavételének problémája megvitattassék. Az ankét lefolyásáról *Thirring* Lajos, a Csoport titkára fog beszámolni. Itt csak azt említem meg, hogy Társaságunknak ez immár a harmadik ankétje volt. 1927-ben az elválások és öngyilkosságok, 1938-ban a nemzeti jövedelem- és adóstatisztika kérdései foglalkoztatták ankét formájában a Társaságot. Mint az előző két szakértekezlet, a mostani is hasznos tanulságokat szolgáltatott a hivatalos statisztika célkitűzései szempontjából is és Társaságunk, amelynek függetlensége biztosítja a szigorúan tudományos álláspont érvényesülését, ennek az ankétnek a megtartásával is fontos hivatását teljesítette.

Társaságunk ezévi 18. ünnepi ülését június 16-án Komárom városában rendezte. Az ülés színhelyének e megválasztását — mint a tavalyi kassai ülését — indokolta az ősi Komáromnak a megcsonkított hazához történt visszatérése. A város és vezetősége nagy megértéssel karolta fel a statisztika népszerűsítését is célzó vándorülésünket, de nagy érdeklődés nyilvánult meg tagjaink és az ország hivatalos, tudományos és társadalmi intézményei részéről is. Erre mutat, hogy Budapestről s részben az ország más részeiből is, több, mint 90 vendég utazott a tudo-

mányos esemény alkalmából Komáromba. *Konkoly Thege* Gyula elnöki megnyitójában az utolsó három év történelmi eseményeinek méltatása során a statisztikának e nagy időkben betöltött fontos szerepére figyelmeztetett. Javaslatára az ünnepi ülés Magyarország kormányzóját 20 éves nemzetfenntartó országglása alkalmából hódolótáviratban üdvözölte. *Alapy* Gáspár Komárom tj. város polgármestere a város részéről, *Sziji* Ferenc pedig mint a Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület elnöke üdvözölte a Társaságot. Ezután *Jaross* Andor v. felvidéki miniszter, a magyar kisebbség cseh uralom alatti élethalálharcának első vonalbeli harcosa mondott nagyhatású ünnepi beszédet a felvidéki földbirtokpolitika problémáiról.

Francianyelvű folyóiratunknak, a *Journal de la Société Hongroise de Statistique*-nak a múlt közgyűlés óta megjelent az 1939. évi 1—2., 3. és 4. s az 1940. évi 1. száma. Külön kiadványaink sorozatában *Elekes* Dezső: „Hazánk, népünk, szomszédaink“ című honismertetője, mint a kiadványsorozat 13. száma, a könyvnap alkalmából hagyta el a sajtót.

Zárószavam ezúttal is a háláé és köszöneté nemeslelkű támogatóink iránt, élükön a Központi Statisztikai Hivatallal, mert az ő áldozatkészségük tette lehetővé, hogy Társaságunk e nehéz időkben is zavartalanul folytathatja az ország javát s a tudomány egyetememes eszményeit egyaránt szolgáló működését.

Mike Gyula pénztáros a pénztári jelentést, *Farkasfalvy* Sándor számvizsgáló bizottsági tag a számvizsgáló bizottság jelentését terjesztette elő.

Thirring Lajos, a Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportjának titkára a Csoport működését ismertette.

Thirring Lajos: Jelentés a Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportjának működéséről.

Az európai háború következtében a Csoport munkássága teljesen belföldi tere korlátozódott. A külföldi kapcsolatok kiépítése terén lassan kialakuló tevékenység folytatására ebben a munkaperiódusban nem volt mód.

A külföldi események a Csoport belső munkásságát is befolyásolták. Az ülések 1939. évvégi szünetelése után az első ülés megrendezésére csak az 1940. év elején kerülhetett sor. A Csoport 1940. első félévi élete azonban kielégítően mozgalmas volt s az igen jól látogatott ülések napi-rendje a tervbevett előadásokon kívül az eredeti programmon nem szereplő előadásokkal is bővült. Ezenkívül megvalósult a Csoportnak az a terve is, hogy egy fontosabb problémát értekezletszerűen vitasson meg.

A csoport ülésein elhangzott előadások ebben a munkaévben is tovább-bővítették a Csoport előtt megvilágított témák körét. A munkaév első ülésén *Elekes Dezső* „A nemzetiségek számbavétele“ címen értekezett, a másodikon *Kovács Alajos* „Az erdélyi magyarság és a román statisztika“ c. tanulmányát mutatta be, a harmadikon Csoportunk elnöke, *Balás Károly* tartott „Nyersanyag és népesedés“ címen előadást, a negyediken pedig *Neubauer Gyula* adott elő „A népesedésmélet lényege“ címen.

Az igen tartalmas előadásoknak ezt a sorát még a nemzetiségek számbavételének és az ezzel kapcsolatos kérdéseknek megvitatása céljából a Magyar Statisztikai Társasággal karöltve megrendezett s nagy figyelmet keltő szakértekezlet egészítette ki. A szakértekezlet tulajdonképpen *Elekes Dezső* már említett előadása vezette be; az előadással kapcsolatban tervezett vita helyett ugyanis az egybegyűltek a Magyar Statisztikai Társaság elnökének javaslatára a felmerült kérdések külön szakértekezleten való megvitatását határozták el. A szakértekezletet a Társaság főtitkára és a Csoport titkára készítette elő. A Magyar Statisztikai Társaság elnökének vezetése alatt két ülésnapon lezajlott értekezlet a nemzeti-ségi statisztika következő kérdéseit kívánta megvilágítani:

1. Megmaradjon-e a régi rendszer, amely szerint csak az *anyanyelv* kérdező (természetesen a *nyelvismerettel* párhuzamosan).
2. Van-e szükség az anyanyelvi (és nyelvismereti) kérdés megszövegezésének és utasításának módosítására.
3. Anyanyelv helyett, vagy párhuzamosan az anyanyelv mellett a *nemzetiség* közvetlenül kérdeztessék-e.
4. A nemzetiség közvetlen kérdezése esetén kiterjesztessék-e a kérdés az egész népeségre. Ha nem, milyen korlátozással.
5. A nemzetiség közvetlen kérdezése esetén a nemzetiség fogalma hogyan (és milyen ismérvek alapján) határozható meg.
6. A bevezető előadásban felvetett vagy a kérdéssel összefüggő esetleges egyéb problémák.

A vitában az elnöklő *Konkoly Thege Gyulán* kívül a következők vettek részt: *Barsy Gyula* (a bevezető előadást kiegészítő előadással), *Kovács Alajos*, *Kászonyi Ferenc*, *Egyed István*, *Benisch Artúr*, vitéz *Nagy Iván*, *Móricz Kálmán*, *Rudai Rezső* és *Kovács Nobert*; írásbeli hozzászólást küldtek be: *Thirring Gusztáv*, *Földes Béla*, *Kenéz Béla*, *Csekey István* és *Schneller Károly* s ugyancsak írásbeli úton nyilvánított véleményt gróf *Révay István*. Az ilymódon egybegyűlt nagyér-

tékű anyagot a Társaság és a Csoport a közelgő népszámlálásnál való figyelembevétel céljából — mint tudományos szakvélemények gyűjteményét — az illetékes tényezők elé terjesztette.

A jelenleg 41 tagot számláló Csoport fentiekben vázolt munkásságáról megfelelő népszerűségi tudományi folyóirat hiányában ezúttal is a Magyar Statisztikai Szemle számolt be. A Csoport a munkája iránt eddig megnyilvánult érdeklődést a magyar népesedés oly nagy horderejű kérdéseinek további rendszeres feltárásával kívánja meghálálni.

Mint hogy a tisztikar három évre szólott megbízása lejárt, a közgyűlés új tisztikart választott. Az elnök és a két alelnök mandátuma nem lévén meghosszabbítható, elnökké *Balás Károly*, alelnökké *Dobrovits Sándor* és *Benisch Arthur* választottak meg. A tisztikar többi tagjai újraválasztottak. A megürült két választmányi rendes tagsági helyre *Schneller Károly* és *Boér Elek* választmányi póttagok kerültek, helyükbe választmányi póttagokul a közgyűlés *Márffy Albint* és *Szombatfalvy Györgyöt* választotta meg. A Társaság tisztikara és választmánya a választás után a következő:

Tisztikar és választmány.

Tisztikar:

Elnök: *Balás Károly*
 Alelnökök: *Dobrovits Sándor*
 Benisch Artur
 Főtitkár: *Elekes Dezső*
 Titkárok: *Thirring Lajos*
 Andreich Jenő
 Pénztáros: vitéz *Mike Gyula*
 Ellenőr: *Dálnoki Kovács Jenő*

Választmány.

Rendes tagok:

Bencs Zoltán
Bene Lajos
Boér Elek
Fellner Frigyes
Heller Farkas
Ihrig Károly
Imrédy Béla
Némethy Károly
Nyulászi János
Pataky Tibor
Schneller Károly
Szigeti Gyula
Thirring Gusztáv v. elnök
Kenéz Béla v. elnök
Kovács Alajos v. elnök
Konkoly Thege Gyula v. elnök
Laky Dezső v. alelnök
Bud János v. alelnök
Kovács Norbert v. alelnök
Czettler Jenő v. alelnök
Pogány Frigyes v. alelnök
Illyefalvy I. Lajos v. alelnök

vitéz Surányi-Unger Tivadar v. alelnök
Altenburger Gyula v. alelnök
Tormay Béla v. alelnök
Teleki Pál gróf az Államtudományi Intézet
 Intézőbizottságának elnöke

Póttagok:

Gortvay György
Márffy Albin
Szombatfalvy György

Számvizsgáló bizottság:

Ajtay József
Farkasfalvy Sándor
Kresz Károly

Demográfiai szakosztály:

Elnök: *Kovács Alajos*
 Titkár: *Szél Tivadar*

**A Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi
 Intézetének Intézőbizottsága:**

Elnök: *Teleki Pál gróf*
 Tagok: *vitéz Mike Gyula*
Laky Dezső
Thirring Gusztáv
 Igazgató: *Márffy Albin*

A Nemzetközi Népeségtudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Elnök: *Balás Károly*
 Titkár: *Thirring Lajos*

A közgyűlés az üresedésben lévő 6 rendes tagsági helyre ajánlott 6 jelöltet, és pedig *Darányi Gyulát*, *Erődi-Harrach Bélát*, *Hollós Istvánt*, *Jaross Andort*, *vitéz Solth Károlyt* és *Theiss Edét* rendes tagokul megválasztotta.

Konkoly Thege Gyula lelépő elnök üdvözölte az új elnökséget, s hálás köszönetet mondott azért a szeretetért és támogatásért, amelyet a Társaság részéről élvezett.

Szigeti Gyula r. tag indítványára a közgyűlés *Konkoly Thege Gyula* volt elnöknek eredményes munkásságáért elismerését és köszönetét fejezte ki, s úgy az ő, mint *Altenburger Gyula* és *Tormay Béla* távozó alelnököknek működéséért kifejezett elismerésének jegyzőkönyvben való megörökítését határozta el.

Benisch Arthur alelnök a megválasztott elnökség nevében tolmácsolta köszönetét.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Elismerés. — *Reconnaissance de mérites.* — A magyar királyi miniszterelnök Budapesten 1940. évi június hó 14-én kelt elhatározásával *Szentirmay Emil* statisztikai tanácsosnak és *Turzay József* statisztikai felügyelőnek a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal adatfeldolgozási munkálatainak átvizsgálásával és a munkák racionalizálására vonatkozó javaslatok kidolgozásával kapcsolatban kifejtett és az átlagos tisztviselői tevékenységen messze túlmenő teljesítményért elismerését fejezte ki.

Címadományozás. — *Promotion.* — A Kormányzó Úr Öföméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában Budapesten 1940. évi július hó 8. napján kelt legfelsőbb elhatározásával *Mozolovszky Sándor* dr. miniszteri tanácsosi címmel felruházott

miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi jelleget, *Jánki Gyula* dr. miniszteri segédtitkárnak a miniszteri titkári címet és jelleget, *Kubányi Rezső* statisztikai tanácsosnak a statisztikai főtanácsosi címet és *Turzay József* statisztikai felügyelőnek a statisztikai tanácsosi címet és jelleget, továbbá *Mike Árpád* statisztikai tanácsosnak nyugállományba helyezése alkalmából a statisztikai főtanácsosi címet adományozta.

Nyugdíjazás. — *Mise à la retraite.* — A magyar királyi miniszterelnök a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámából *Mike Árpád* statisztikai tanácsost — saját kérelmére — nyugállományba helyezte. A Hivatal elnöke *Mike Árpádnak* a tényleges szolgálat alól való felmentésével kapcsolatban elismerését és köszönetét fejezte ki.

vitéz Surányi-Unger Tivadar v. alelnök
Altenburger Gyula v. alelnök
Tormay Béla v. alelnök
Teleki Pál gróf az Államtudományi Intézet
 Intézőbizottságának elnöke

Póttagok:

Gortvay György
Márffy Albin
Szombatfalvy György

Számvizsgáló bizottság:

Ajtay József
Farkasfalvy Sándor
Kresz Károly

Demográfiai szakosztály:

Elnök: *Kovács Alajos*
 Titkár: *Szél Tivadar*

**A Magyar Statisztikai Társaság Államtudományi
 Intézetének Intézőbizottsága:**

Elnök: *Teleki Pál gróf*
 Tagok: *vitéz Mike Gyula*
Laky Dezső
Thirring Gusztáv
 Igazgató: *Márffy Albin*

A Nemzetközi Népeştudományi Unió Magyarországi Csoportja a Magyar Statisztikai Társaság kebelében.

Elnök: *Balás Károly*
 Titkár: *Thirring Lajos*

A közgyűlés az üresedésben lévő 6 rendes tagsági helyre ajánlott 6 jelöltet, és pedig *Darányi Gyulát*, *Erődi-Harrach Bélát*, *Hollós Istvánt*, *Jaross Andort*, *vitéz Solth Károlyt* és *Theiss Edét* rendes tagokul megválasztotta.

Konkoly Thege Gyula lelépő elnök üdvözölte az új elnökséget, s hálás köszönetet mondott azért a szeretetért és támogatásért, amelyet a Társaság részéről élvezett.

Szigeti Gyula r. tag indítványára a közgyűlés *Konkoly Thege Gyula* volt elnöknek eredményes munkásságáért elismerését és köszönetét fejezte ki s úgy az ő, mint *Altenburger Gyula* és *Tormay Béla* távozó alelnököknek működéséért kifejezett elismerésének jegyzőkönyvben való megörökítését határozta el.

Benisch Arthur alelnök a megválasztott elnökség nevében tolmácsolta köszönetét.

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Elismerés. — *Reconnaissance de mérites.* — A magyar királyi miniszterelnök Budapesten 1940. évi június hó 14-én kelt elhatározásával *Szentirmay Emil* statisztikai tanácsosnak és *Turzay József* statisztikai felügyelőnek a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal adatfeldolgozási munkálatainak átvizsgálásával és a munkák racionalizálására vonatkozó javaslatok kidolgozásával kapcsolatban kifejtett és az átlagos tisztviselői tevékenységen messze túlmenő teljesítményért elismerését fejezte ki.

Címadományozás. — *Promotion.* — A Kormányzó Úr Öföméltósága a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában Budapesten 1940. évi július hó 8. napján kelt legfelsőbb elhatározásával *Mozolovszky Sándor* dr. miniszteri tanácsosi címmel felruházott

miniszteri osztálytanácsosnak a miniszteri tanácsosi jelleget, *Jánki Gyula* dr. miniszteri segédtitkárnak a miniszteri titkári címet és jelleget, *Kubányi Rezső* statisztikai tanácsosnak a statisztikai főtanácsosi címet és *Turzay József* statisztikai felügyelőnek a statisztikai tanácsosi címet és jelleget, továbbá *Mike Árpád* statisztikai tanácsosnak nyugállományba helyezése alkalmából a statisztikai főtanácsosi címet adományozta.

Nyugdíjazás. — *Mise à la retraite.* — A magyar királyi miniszterelnök a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámából *Mike Árpád* statisztikai tanácsost — saját kérelmére — nyugállományba helyezte. A Hivatal elnöke *Mike Árpádnak* a tényleges szolgálat alól való felmentésével kapcsolatban elismerését és köszönetét fejezte ki.

Görögország és Törökország népességi és gazdasági adatai.

Données démographiques et économiques sur la Grèce et la Turquie.

A Török Birodalom 1453—1460-ig hódította meg a Görög császárságot; Görögország az 1821—29. évi szabadságharcban vívta ki függetlenségét. 1830-ban lett királyság. Területi integritását az 1830. évi londoni szerződés értelmében Nagy-Britannia, Franciaország és Oroszország szavatolták. 1924—1935-ig köztársaság volt, majd az 1935-ben megtartott népszavazás a királyság visszaállítása mellett döntött.

Görögország területe az utolsó száz évben a következő változásokat mutatta:

1830-ban (I. Londoni szerződés) . . .	47.516 km ²
1864-ben (II. Londoni szerződés) . . .	50.211 „
1881-ben (Konstantinápolyi egyezmény)	63.606 „
1897-ben (Konstantinápolyi szerződés) .	63.211 „
1913-ban (Londoni és bukaresti béke) .	121.794 „
1919-ben (Neully-i béke)	150.833 „
1923-ban (Lausanne-i szerződés) . . .	129.880 „

A világháború előtti Török Birodalom mind európai, mind ázsiai nagyhatalom volt. Legnagyobb kiterjedése idején — a XVI. század végén — területe mintegy 2,540.000 km²-t tett ki. Ebből kb. 770.000 km² európai területével Oroszország után Európa második legnagyobb országa volt. A balkáni államokon kívül a Magyar Birodalomnak is több mint egyharmadát foglalta magában. Mikor az ozmán hódítás már-már Nyugat-Európát fenyegette, mert Magyarország a többszázados török elleni harc alatt elcsigázott testével már nem bírta feltartóztatni a szultán hadát, a keresztény világ összefogott, hogy a törököket kiszorítsa Európából. Ez csak lépésről-lépésre sikerült és hosszú ideig tartott. 1863-ban Törökország európai területe még 598.341 km² volt; 1911-ben — a balkáni háború előtt — már csak 169.300 km². Végül a világháborút és az 1921. évi görög-török háborút követő 1923. évi Lausanne-i szerződés után Törökországnak Európában csak 23.975 km² területe maradt. De ázsiai területe is nagymértékben csökkent. 1,766.800 km²-t kitevő ázsiai területéből a világháború után csak 738.761 km² maradt meg. Elvesztette Mezopotámiát (Irak), Szmírnát, Szíriát, Libanont, a Szentföldet és két arábiai tartományát: Hedzsaszt és Jement. Ezenkívül Egyiptom,

Kréta, Ciprusz és Számosz megszűntek Törökország hűbéresei lenni.

Az 1920. évi sèvres-i béke értelmében francia mandátum alá került Alexandrette-i szandzsák (Iszkenderun) 1939-ben békés megegyezés folytán visszakerült Törökországhoz. Ezáltal Törökország területe kb. 4.000 km²-rel növekedett, lélekszáma pedig 157.122-vel.

Törökország 1922 óta köztársaság.

Görög és Törökország népessége anyanyelv szerint az utolsó népszámlálás időpontjában így oszlott meg:

Anyanyelv	Görögorsz. absz. szám	1928 %	Törökorsz. absz. szám	1935 %
Görög	5,759.523	92·8	108.725	0·7
Török	191.254	3·1	13,899.073	86·1
Abaza	—	—	10.099	0·0
Albán	18.773	0·3	22.754	0·1
Arab	—	—	153.687	0·9
Bolgár	16.775	0·3	18.245	0·1
Bosnyák	—	—	24.613	0·2
Cserkesz	—	—	91.972	0·5
Georgai	—	—	57.325	0·4
Héber	—	—	42.607	0·3
Kopt	—	—	7.855	0·0
Kurd	—	—	1,480.246	9·2
Láz	—	—	63.253	0·4
Macedón	81.984	1·3	—	—
Örmény	33.634	0·6	57.599	0·4
Perzsa	—	—	2.053	0·0
Pomák	—	—	32.661	0·2
Román	19.703	0·3	699	0·0
Spanyol	63.200	1·0	14.242	0·1
Tatár	—	—	15.615	0·1
Egyéb és ismeretlen	19.838	0·3	54.127	0·3
Összesen	6,204.684	100·0	16,157.450	100·0

Görögországban az 1864. évi alkotmány értelmében görögkeleti az államvallás, de az összes felekezetek hívői szabadon gyakorolhatják vallásukat. Törökországban az 1921. évi alkotmány értelmében államvallás nincsen. A lakosság felekezeti megoszlása e két országban a következő:

	Görögország absz. szám (1928)	%	Törökország absz. szám (1935)	%
Görög keleti . . .	5,961.529	96·1	125.046	0·8
Mohamedán . . .	126.017	2·0	15,838.673	98·0
Római és görög kat.	35.182	0·6	32.155	0·2
Örmény katolikus .			11.229	0·1
Protestáns	9.003	0·1	8.486	0·0
Izraelita	72.791	1·2	78.730	0·5
Felekezetnélküli .	117	0·0	559	0·0
Egyéb és ismeretlen	45	0·0	62.572	0·4
Összesen	6,204.684	100·0	16,157.450	100·0

Görögországban 1928-ban ezer férfire 1.017 nő jutott (1907-ben 986), Törökországban pedig 1935-ben 1.032.

Görögországban a 10 éven felüli népesség 43·3%-a nem tudott írni és olvasni (1928), míg Törökországban (1927) még az összes népesség 91·8%-a volt analfabéta. Az 1928. évi törvény értelmében a latin írásmód használata kötelező Törökországban; 1935-ben a latin írásmód szerint már csak a lakosság 79·1%-a volt analfabéta.

Foglalkozás szerint e két ország kereső népessége így oszlott meg:

Foglalkozási ág	Görög- ország (1928) ¹⁾	Török- ország (1937)
	%	
Östermelés	61·1	81·6
Bányászat, kohászat és ipar	18·1	7·9
Kereskedelem és közlekedés	13·0	5·1
Véderő	0·9	3·0
Közszolgálat és szabadfoglalkozások	4·5	2·4
Házi cselédek	2·4	—

Görögország erősen agrárjellegű. Tavak lecsapolásával, öntözéssel, útépítéssel, faültetésekkel fokozzák a mezőgazdaság teljesítőképességét. A Copais-tó kiszáritásával mintegy 21.500 ha szántóterületet nyertek. Legfontosabb mezőgazdasági terményei: dohány, olajbogyó, mazsolaszőlő, csemegezőlő, bor, narancs, mandarin, citrom, füge, alma, körte, rizs és sajt.

Az östermeléssel foglalkozó népesség százalékos megoszlására nézve az egész világon Törökország áll az első helyen. (Bulgária 81·0, Lengyelország 77·2, Litvánia 76·7, Brit-India 67·1, Magyar-

¹⁾ A 10 éven felüli összes népesség adatai.

ország 55·7). Azonban földművelése a legutóbbi időkig kezdetleges fokon állt. 1937-ben egy négyéves mezőgazdasági tervet dolgoztak ki, melynek kerestülviteléhez a török nemzetgyűlés 100 millió török fontot szavazott meg. Ez a terv a gyapot- és dohánytermelésnél belterjesebb gazdálkodást irányoz elő, fontos öntözési tervezetet dolgoz ki és követeli, hogy az egész országban mezőgazdasági szakértők ellenőrizzék a modern módszerek alkalmazását. A talaj az ország legnagyobb részében nagyon termékeny. Főterményei: dohány, gabona-neműek, olajbogyó, ópium, lenmag, szézám, gyapot, füge, dió és mandula.

Az 1937. évi erdővédelmi törvény értelmében a magántulajdonban lévő erdőségek felett is az állam gyakorol ellenőrzést. Az erdőségek 88%-a állami, 6%-a magán és 6%-a községi tulajdon.

A két ország földterülete művelési ágak szerint így oszlott meg (1936-ban):

	Szántó- föld	Kert és szőlő	Rét és legelő	Erdő	Egyéb és ter- méket- len ter.	Összes terület
	e z e r h e k t á r					
Görögország	2.415	438	1.164	1.918	7.062	12.997
%	19·6	3·6	9·5	15·6	51·7	100·0
Törökország	7.705	1.298	.	9.325	57.946	76.274
%	10·1	1·7	.	12·2	76·0	100·0

Mindkét állam ásványi kincsekben gazdag. A görög ércbányák nagyrésze Thesszáliában, Euboeában és az Égei-tengeri szigeteken található. Törökország bányái az ázsiai területen vannak. Ezek kiaknázása kis mértékben történik.

Görögország ipara rohamosan fejlődik. Legfontosabb iparcikkei: bor, textiliák, vegyszerek és élelmiszerek. Az ipari termelés értéke 1936-ban 11.842 millió drachma volt. Törökországban 1934-ben egy ötéves terv végrehajtását kezdték meg, melynek célja az ország iparosítása és függetlenítése gazdasági téren. Négy iparágat honosítottak meg: textil-, fém-, papiros- és üvegyipart. 1936-ban egy újabb ötéves tervet készítettek elő, mely különösen a bányászat és az azzal kapcsolatos iparágak fejlesztését és az ország villamosítását célozza. 1936-ban az országban 65.245 iparvállalat működött 256.855 alkalmazottal.

Görögország külkereskedelmi forgalma passzív, Törökországé aktív. A görög kivitel legfontosabb cikkei: olaj, viasz, bor, mazsolaszőlő, szárított füge, nyersbőr. Külkereskedelmi forgalmát főként Németországgal, az Egyesült Államokkal, Nagy-Britanniával és Romániával bonyolítja le. Magyarország és Görögország kölcsönös árucserforgalma

Görögország és Törökország gazdasági jelzőtáblája.
Tableau économique de la Grèce et de la Turquie.

Megnevezés — Spécification	Egység Unités	Görögország — Grèce				Törökország — Turquie			
		1911	1936	1937	1938	1911	1936	1937	1938
Terület — Territoire	km ²	63.211		130.199		1.936.100		762.736	
Népesség — Population	absz. szám	2.666.000	6.936.900	7.012.989	7.107.000	23.813.600	16.158.018	16.800.000	
Egy km ² -re eső lélekszám Nombre d'habitants par km ²	nombres absolus	42·1		54·6		12·3		22·0	
Népmozgalom¹⁾ Mouvement de la population ¹⁾									
Házasságkötés — Mariages	‰		5·6	6·6					
Elveszületés — Enfants nés vivants	‰		28·1	26·4					
Halálozás — Décès	‰		15·2	15·2					
Természetes szaporodás Accroissement naturel	‰		12·9	11·2					
Mezőgazdaság²⁾ — Agriculture²⁾									
a) Velésterület — Superficies ensemencées									
Búza — Froment	1.00 ha		835	857	82	3.036	3.530	3.345	3.843
Rozs — Seigle	"		64	68	72	325	375	388	457
Árpa — Orge	"		206	212	219	1.648	1.819	1.768	1.963
Zab — Avoine	"		135	145	155	285	265	215	241
Tengeri — Maïs	"		258	279	271	732	424	450	474
Burgonya — Pommes de terre	"		20	25	21		55	55	54
Rizs — Riz	"					44	29	28	23
Dohány — Tabac	"		111	95	82	81	84	94	84
b) Termelés — Récoltes									
Búza — Froment	1000 q	891	5.317	8.178	9.835	44.812	38.533	36.193	42.483
Rozs — Seigle	"		420	653	620	4.770	4.489	3.372	4.485
Árpa — Orge	"		1.537	2.191	2.455	28.983	21.536	22.767	24.085
Zab — Avoine	"		944	1.343	1.525	4.475	2.151	2.241	2.576
Tengeri — Maïs	"		2.870	3.226	1.995	11.237	6.847	5.411	6.035
Burgonya — Pommes de terre	"		1.290	1.934	1.430		1.848	1.865	1.686
Rizs — Riz	"					1.018	1.110	745	629
Dohány — Tabac	"	384	810	693	416	635	741	639	532
Répacukor — Sucre de betterave	"						659	516	460
Csemegeszőlő — Raisins de table	"		451	725		462	750		
Mazsolaszőlő — Raisins secs	"	1.799	1.770	1.892					
Száritott füge — Figses sèches	"		216	327		300	360		
Gyapot — Coton	"		126	164	146	243	511	647	663
Szezám — Sésame	"		138	99	58		397	246	257
Olívaolaj — Huile d'olive	"	771	726	1.875	938		286	619	400
Selyemgubó — Cocons de soie	t		2.718	3.002	3.489	165	2.135	1.975	
Sajt — Fromage	1000 t	31	62	64					
Tej — Lait	1000 hl		2.730	2.644			22.536	24.438	24.476
Bor — Vin	"		2.240	3.730	4.450		60		
Állatállomány — Bétail									
Ló — Espèce chevaline	1000 drb. 1000 têtes	100	359	371			1.020	1.058	
Szamar és öszvér — Anes et mulets	"		589	599			1.642	1.761	
Szarvasmarha — Espèce bovine	"	360	1.049	1.065			9.230	9.668	
Juh — Espèce ovine	"	2.900	8.440	8.451		25.435	20.772	21.725	
Kecske — Espèce caprine	"		5.514	5.288		18.729	14.332	16.009	
Sertés — Espèce porcine	"		606	465		164	8	10	
Teve — Chameaux	"					281	118	119	
Ipari és bányászati termelés Production industrielle et minière									
Gyapjú — Laine	1000 t		8	8			22	29	32
Nyersselyem — Soie grège	t		250	242	250		201	180	
Műselyem — Soie artificielle	"		125	187	267				
Cement — Ciment	1000 t		277	290	308		137	215	
Barnaszén — Lignite	"	2	106	131			95	116	
Kőszén — Houille	"					904	2.299	2.307	2.589
Só — Sel	"		73	101		347	200	252	
Vasérc — Minerai de fer	"	608	280	300					
Ólomérc — Minerai de plomb	"	185	20	20			7	8	
Horganyérc — Minerai de zinc	"	37	3	14			10	11	11
Bauxit — Bauxite	"		130	137	150				
Krómérc — Minerai de chrome	"	7	18	20			80	96	104
Antimonérc — Minerai d'antimoine	t		199			308	562	659	
Magnezit — Magnésite	1000 t	49	116	162			2		
Ezüst — Argent	t		23			3			
Pirit — Pyrites	1000 t	28	208	207	245				

¹⁾ Törökország népmozgalmi adatokat nem közöl. — La Turquie ne publie pas de données à cet égard.

²⁾ Az 1911. évi török mezőgazdasági adatok a birodalom 35 vilayet-jéből csak 29-re vonatkoznak. — Les chiffres pour 1911 concernant l'agriculture turque se rapportent à 29 des 35 vilayets de l'Empire ottoman.

Megnevezés — <i>Spécification</i>	Egység <i>Unités</i>	Görögország — <i>Grèce</i>				Törökország — <i>Turquie</i>			
		1911	1936	1937	1938	1911	1936	1937	1938
Ipari termelési index <i>Indice de la production industrielle</i>									
Általános index — <i>Indice général</i>	1929 = 100	—	139.2	151.2	165.1	—	—	—	—
Kereskedelem és közlekedés <i>Commerce et transports</i>									
Behozatal — <i>Importations</i>	millió drachma ill. török font — <i>million de drachmes, resp. de livres turques</i>	172	11.963	15.204	14.761	38	93	114	149.8
Kivitel — <i>Exportations</i>	"	141	7.379	9.555	10.149	22	118	138	144.9
Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet — <i>Excéd. des imp. sur les exp.</i> (—) ou des exp. sur les imp. (+)	"	— 31	— 4.584	— 5.649	— 4.612	— 16	+ 25	+ 24	— 4.9
Vasútvonalhossz — <i>Longueur des chemins de fer</i>	km	1.609	2.650	.	.	6.660	6.670	6.849	.
Kereskedelmi flotta tonnatartalma <i>Tonnage des navires marchands</i>	1000 t	485	1.801	1.855	1.889	273	196	195	221
Gépjárműállomány — <i>Véhicules à moteur en service</i>	drb. — <i>unités</i>	.	14.500	14.000	14.000	.	8.926	9.504	11.117
Árstatisztika és pénzügy <i>Statistique des prix et finances</i>									
Nagykereskedelmi index — <i>Indice des prix de gros</i>	1929 = 100	—	112.0	126.0	123.0	—	62.0	64.5	61.1
Megélhetési index — <i>Indice du coût de la vie</i>		—	105.4	113.6	113.0	—	69.5	70.6	70.4
Aranytartalék — <i>Réserve-or</i>	millió drachma ill. török font — <i>million de drachmes, resp. de livres turques</i>	213	3.173	3.489	3.564	.	34	37	37
Bankjegyforgalom — <i>Billets de banque en circulation</i>	"	140	6.203	6.776	7.239	.	181	169	194
Takarékbetétek — <i>Dépôts d'épargne</i>	"	.	5.628	5.979	6.478	.	252	297	.
Bankkamatláb — <i>Taux en banque</i>	%	.	7.00	6.01	6.00	4.00	5.50	5.50	4.75
Allamadósság — <i>Dette publique</i>	millió drachma ill. török font — <i>million de drachmes, resp. de livres turques</i>	984	47.364	49.680	.	119	506	509	534
Állami bevétel — <i>Recettes de l'Etat</i>	"	136	14.989	16.578	.	31	213	231	.
Állami kiadás — <i>Dépenses de l'Etat</i>	"	135	14.484	16.375	.	35	213	231	.
A pénzgyűjtés árfolyama ¹⁾ — <i>Valeur des monnaies¹⁾</i>	1929 évi arany- paritás = 100 — <i>Parité-or de 1929 = 100</i>	.	41.4	41.2	40.8	.	97.7	96.8	97.2

¹⁾ 1 arany drachma = 0.074 arany pengő, 1 török arany font = 2.757 arany pengő. — 1 drachme-or = 0.074 pengő-or; 1 livre turque-or = 2.757 pengő-or.

az 1940 januárban kötött kereskedelmi egyezmény alapján állandóan emelkedik. Magyarország Görögországba főleg gabonát szállított, Görögország pedig Magyarországra főleg nyersbőröket és mazsolát. Törökország kivitelének nagyrészt levelesdohány, nyersgyapot, mogyoró, szárított szőlő és füge, árpa, gyapjú, angóraszövet, krómérc és ópium teszi ki. Behozatalának 43.7%-a Német-

országból, 15.1%-a az Egyesült Államokból, 7.1%-a Nagy-Britanniából és 6.2%-a Szovjetországból származik. A kivitel 37.0%-a Németországba, 13.8%-a az Egyesült Államokba, 7.1%-a Nagy-Britanniába és 5.3%-a Olaszországba irányul. Magyarország villamosgépeket és készülékeket valamint vasárukat szállít Törökországba, míg onnan főként dohányt hoz be. *Ruh György.*

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1940. május havi adatok. — Chiffres de mai 1940.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzótábla.

Rajzok a gazdasági jelzótáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les renseignements statistiques relatifs à mai 1940:

Sur le territoire agrandi par la Sentence de Vienne, le nombre des mariages a un peu diminué par rapport au même mois précédent. Celui des naissances vivantes a légèrement monté; la proportion (19·4‰) en a été inférieure à 20‰. Tant parmi les nourrissons et les enfants de moins de 7 ans que parmi la population de plus de 7 ans, la mortalité a été notable; pour la population entière, elle a été un peu au-dessous de 15‰ (14·7‰). La natalité ayant moins augmenté que la mortalité, l'accroissement naturel (4·7‰) a été bien inférieur à celui de mai 1939 (6·4‰).

Le chômage a fort diminué. Mais cette régression était due pour une grosse part au fait qu'un grand nombre d'hommes furent appelés sous les drapeaux. Les Syndicats ouvriers avaient 11.797 chômeurs, contre 13.658 en avril dernier et 19.471 en mai précédent (—13·6% et —39·4%). Parmi les sans-travail, il y avait 87·1% d'hommes et 12·9% de femmes (—14·9% et —3·5% comparativement au mois précédent). A Budapest, le nombre des chômeurs a été de 7.221 (61·2%); en province, de 4.576 (38·8%). Par rapport à avril dernier, le nombre des chômeurs a diminué de 1·8% à Budapest et de 27·4% en province. Le chômage a le plus baissé dans l'industrie du cuir (56·7%) et dans le Bâtiment (près de 29%). Dans les industries de l'alimentation, du bois et de l'habillement, il accusait une régression légèrement inférieure ou supérieure à 1%.

La production de houille (968·7 mille tonnes) a baissé de 15% par rapport au mois précédent, augmentant de 6·7% par rapport au mois de mai de l'année dernière. Celle de lignite (8·1 millions de q), accusant également une régression saisonnière (—1 million de tonnes, soit —11%) sur avril dernier, a été supérieure de ce qu'elle était en mai précédent (+23·7%).

Les Usines Electriques de la Ville de Budapest ont produit une énergie de 34·6 millions de kWh. Cette quantité montre une baisse de 2·6 millions de kWh sur avril dernier et une augmentation de 4·1 millions de kWh sur mai précédent (—6·8% et +13·3%). Par rapport à avril dernier, la quantité d'électricité distribuée pour faire marcher des

machines (20·8 millions de kWh) a augmenté de 9·5% et celle distribuée pour l'éclairage privé (6·8 millions de kWh) de 8·1%; comparativement au mois de mai précédent, on y constate également une progression (+47·1% et +19·7%). Le nombre des usagers du courant électrique, montant à 284.392, a dépassé celui d'avril dernier (283.582) et du mois de mai de l'année passée (273.914).

Le trafic ferroviaire a été de 2.381 mille tonnes pour les marchandises en petite vitesse, contre 2.377 mille au mois précédent et 1.747 mille en mai de l'année dernière (+0·2% et +36·3%). Le nombre des wagons chargés (159.577), baissant de 3.043 par rapport à avril dernier (—1·9%), augmenta de 35.058 (+28·2%) comparativement au mois de mai de l'année passée. Le trafic-voyageurs (9·1 millions de personnes) a dépassé de 750 mille celui d'avril dernier et de 939 mille celui de mai précédent (+9·0% et 11·6%).

Le trafic postal, augmentant modérément à certains égards, a baissé sous d'autres rapports. Le nombre des correspondances, montant de 66 mille, s'est élevé à 52·8 millions (+0·1% par rapport au mois précédent, +3·0% comparativement à mai de l'année dernière). Celui des colis postaux (1.104 mille), montant de moins de 1% en comparaison du mois d'avril de l'année en cours, a dépassé de 8% le chiffre correspondant de mai précédent. Il a été expédié 1·1 million de mandats-poste (—4·9% par rapport à avril dernier, —8·3% comparativement au mois de mai de l'année d'avant). Le montant total des mandats-poste (83·1 millions de pengős), accusant une diminution de 0·6% sur avril dernier, a dépassé de 10% le chiffre de mai précédent. Le nombre des télégrammes, s'élevant à 403 mille, a monté de 16·8% comparativement à avril dernier et de 21·8% par rapport au mois de mai de l'année passée. Celui des postes téléphoniques principaux (139.927), augmentant de 1.179 depuis fin avril, s'est élevé de 12.541 en un an. Le nombre des usagers de la Radio a monté à 534.573, dépassant les chiffres correspondants du mois précédent et de mai de l'année dernière (+2.883 et +66.689).

Quant aux prix, qui s'élevaient depuis le milieu de l'année passée, on voit pour mai dernier une hausse notable. L'indice officiel des prix de gros, montant de 3·2 points, s'est élevé à 97·5 (+12

points par rapport à la situation d'un an auparavant). Parmi les éléments de cet indice, on constate pour la catégorie de l'agriculture et de l'élevage, dont le nombre-indice est revenu à 90·3, une hausse de 2·4 points comparativement au mois d'avril dernier (+ 15·8 points par rapport à mai précédent). Le nombre-indice des „autres industries“, s'élevant de 4·1 points, a monté à 102·2 (+ 10·1 points comparativement au mois de mai de l'année dernière). Pour le nombre-indice des produits d'origine animale, l'augmentation a été de 6 points; pour celui des produits d'origine végétale, près de 1 point; en un an, le premier s'est élevé de 19·4 points, le second de 14·1 points. Le nombre-indice des objets fabriqués, progressant notablement (+ 4·4 points), a monté à 100·2, dépassant de 9·2 points celui de mai de l'année dernière. Pour les combustibles, on voit également une hausse: leur nombre-indice, s'élevant de 7·8 points comparativement au mois d'avril dernier, a monté à 113·5 (+ 6·4 points par rapport à mai précédent). Les prix agricoles ayant augmenté moins que les prix industriels, la disparité indiquée par les „ciseaux agricoles“ s'est élevée à 9·9% (8·2% au mois précédent et 18·1% en mai de l'année passée).

L'indice du coût de la vie a monté à 107·6, contre 105·5 au mois précédent et 101·1 en mai de l'année dernière. Le nombre-indice de l'alimentation, montant depuis fin avril de 2·8 points, s'est élevé à 102·2 (+ 10·6 points par rapport au mois de mai précédent). Celui de l'habillement, progressant fort (de 5·5 points), a monté à 142·4, contre 134·3 en mai de l'année passée.

Selon les renseignements fournis par la Banque Nationale de Hongrie, la circulation des billets de banque représentait 1.040 millions de pengős, montant de 64 millions depuis la fin d'avril dernier et de 172 millions comparativement au mois de mai précédent. Le montant total des effets escomptés et des avances, augmentant de 7·5 millions de pengős, s'est élevé à 646·5 millions (+ environ 188 millions par rapport à mai précédent). L'encaisse métallique a été de 183·1 millions de pengős, contre 187·3 millions en avril dernier et 219 millions en mai précédent.

Les dépôts sur comptes courants, représentant 867·7 millions de pengős, ont peu changé depuis le mois précédent; les dépôts d'épargne, accusant une diminution de 35·2 millions, ont baissé à 712·4 millions. Le total des dépôts en banque a été de 1.580·1 millions, contre 1.615·6 millions au mois précédent et 1.428·1 millions en mai de l'année dernière; l'augmentation survenue en un an tenait surtout à celle des dépôts sur comptes courants (+146 millions).

A la Bourse de Budapest, la baisse continuait, faisant descendre l'indice des actions à 104·2 (— 7·7

points). On y a vendu 141 mille actions, contre 78 mille au mois précédent. Le montant total des livraisons et des réceptions, s'élevant depuis fin avril de 4 millions de pengős, a monté à 11·6 millions.

Il n'y eut que 9 insolvabilités, contre 19 au mois précédent et 58 en mai de l'année dernière (— 52·6% et — 84·5%). Le nombre des lettres de change protestées, qui avait diminué ces derniers mois, a monté de 311, s'élevant à 2.264 (+ 15·9% par rapport au mois précédent); toutefois, il a été inférieur à celui de mai de l'année dernière (— 21·7%).

Népmozgalom.

Az 1940. évi május havi népmozgalom főeredményeit a következő táblázat foglalja össze és veti egybe az előző év májusának népmozgalmi főeredményeivel:

	A bécsi döntéssel megnagyobbodott Magyarország		Kárpát-alja	Magyarország összesen
	1939 május	1940 május		
Házasságkötés	9.591	9.325	351	9.676
„ ezer lélekre	11·1	10·8	6·2	10·5
Elveszületés	16.490	16.798	1.666	18.464
„ ezer lélekre	19·2	19·4	29·5	20·0
Egy éven aluli elhalt .	1.872	2.188	311	2.499
Egy éven aluli elhalt száz elveszülöttre .	11·4	13·0	18·7	13·5
1—6 éves elhalt	484	511	113	624
7 évnél idősebb elhalt	8.617	10.008	486	10.494
Elhalt összesen	10.973	12.707	910	13.617
„ „ ezer lélekre	12·8	14·7	16·1	14·8
Természetes szaporodás	5.517	4.091	756	4.847
Természetes szaporodás ezer lélekre . .	6·4	4·7	13·4	5·2

A bécsi döntés nyomán megnagyobbodott Magyarország területén a házasságkötések májusi száma valamivel az előző májusi szám alatt maradt, míg az elveszületések száma és aránya meghaladta — bár csak szerény mértékben — az 1939. májusi adatot. Az elveszületési arány (19·4‰), azonban a 20‰-es határvonalat ezúttal sem érte el. Kifejezetten kedvezőtlen a halálozási mozgalom nyújtotta kép: a csecsemő- és a gyermekkorban, valamint a 7 évnél idősebb korban elhaltak száma egyaránt megnagyobbodott. Az idei év áprilisában felettébb magas halálozási arány májusban (14·7‰) is csak alig valamivel maradt a 15‰ alatt. Minthogy az elveszületési arány javulása a halálozási ezrelék romlásánál kisebb mértékű volt, a természetes szaporulat aránya (4·7‰) elég jelentősen elmaradt az 1939 májusitól (6·4‰).

A Kárpátalján az elveszületési és természetes szaporodási arány most is szembeötlően meghaladja az ország többi részén észlelt arányszámot, a házasság-

ságkötési és a halálozási ezrelék ellenben kedvezőtlenebb.

A leggyakrabban fellépő halálokok közül különösen a gümőkór és a tüdőlob, valamint a rák, agyvérzés-agyguta s a szervi szívbaj szedett sokkal több áldozatot idén májusban, mint egy évvel előbb. Erre világitanak reá a következő adatok.

A halálokok megnevezése	A bécsi döntéssel megnagyobodott Magyarország		Kárpát-alja	Magyarország összesen
	E l h a l t a k s z á m a			
	1939 május	1940 május		
Gümőkór	1.344	1.559	96	1.655
Kanyaró	4	9	9	18
Vörheny	8	7	—	7
Influenza	19	61	4	65
Szamárhurut	20	35	2	37
Roncsoló toroklob	15	9	2	11
Hasi hagymáz	22	15	4	19
Vérhas	7	10	—	10
Agyvérzés-agyguta	675	724	11	735
Szervi szívbaj	560	695	16	711
Tüdőlob	1.131	1.372	238	1.610
Hörghurut	45	31	14	45
Rák és rosszindulatú daganat	755	972	20	992
Gyermekági betegség	43	56	3	59
Bélhurut	257	234	40	274

A gümőkóros halottak arányszáma ezer lélekre a visszacsatolt felvidéki sávval megnagyobodott Magyarország területén 1·80 (1939 májusában 1·56), a Kárpátalján 1·70, az ország mai területén pedig ugyancsak 1·80 volt.

Az 1940 május havi népmozgalom országrészek szerint való alakulását a következő összeállítás szemlélteti:

Országrész	Házasságkötés	Élveszületés	Halálozás	Természetes szaporodás
a) szám szerint				
I. Kisalföld	1.061	2.036	1.329	707
II. Dunántúli dombosvidék	1.912	3.462	2.848	614
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	1.351	2.446	1.879	567
b) Budapesttel együtt	2.883	4.044	3.375	669
IV. Tiszántúl	1.975	4.405	3.194	1.211
V. Északi dombosvidék	1.494	2.851	1.961	890
VI. Kárpátalja	351	1.666	910	756
Magyarország összesen:	9.676	18.464	13.617	4.847
b) ezer lélekre				
I. Kisalföld	11·2	21·4	14·0	7·4
II. Dunántúli dombosvidék	10·5	19·0	15·6	3·4
III. Duna-Tisza köze				
a) Budapest nélkül	9·1	16·4	12·6	3·8
b) Budapesttel együtt	12·0	16·8	14·0	2·8
IV. Tiszántúl	9·2	20·5	14·9	5·6
V. Északi dombosvidék	11·3	21·6	14·9	6·7
VI. Kárpátalja	6·2	29·5	16·1	13·4
Magyarország összesen:	10·5	20·0	14·8	5·2

Munkapiac.

A munkapiaci feszültség enyhülése május hónapban tovább folytatódott s a szociáldemokrata és a keresztényszocialista szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 1861-gyel 11.797-re süllyedt (—13·6%). Az egy év előtti időponthoz képest 7.674-gyel, tehát több, mint 39%-kal hanyatlott a magyarországi munkanélküliek száma. A rendkívüli viszonyok miatt azonban a munkanélküliségi számsor ma már nem alkalmas a gazdasági helyzet változásainak kellő megvilágítására. Éppen ezért ezeket az adatokat csak bizonyos mérlegeléssel és értékeléssel szabad a gazdasági helyzetre nézve irányadónak venni. A május havi munkanélküliek 87·1%-a (10.278) férfi, 12·9%-a (1.519) pedig nő volt. Az előző hónappal szemben 14·9% (—1.806), illetve 3·5% (—55) volt a csökkenés. A kimutatott munkanélküliekből 7.221 (61·2%) Budapestre, 4.576 (38·8%) pedig vidékre esett. Az előző hónappal szemben 1·8%, ill. 27·4% volt a hanyatlás. A tárgyalt hónapban tehát vidéken a munkanélküliek száma sokkal nagyobb arányban hanyatlott. A hanyatlásban a gazdasági javulás mellett a fokozottabb katonai kiképzéssel kapcsolatos állandó behívások játszottak szerepet.

Foglalkozás szerint csökkent a munkanélküliek száma az előző hónappal szemben, az építőiparban 28·7%-kal, a vasiparban 0·8%-kal, a faiparban 0·1%-kal, a bőriparban pedig 56·7%-kal. Emelkedett a munkanélküliek száma az élelmezési iparban 1·5%-kal. A sokszorosító iparban 0·3%, a ruházati iparban 0·6, a szellemi munkásoknál pedig 4·3%-os növekedés következett be.

Január óta a felajánlott órabérek mérlegelt átlagai emelkedő irányzatot mutatnak. Az emelkedés üteme különösen március óta, a szezonmunkák megindulásával fokozódott jelentős mértékben. Különösen említésreméltó a bádigosok órabérének emelkedése, mely az év eleji 70 fillérről 83-ra, az asztalosoké, mely 57 fillérről 60-ra emelkedett. Számottevő emelkedés következett be a kőművesek órabérénel is, mert az az elmúlt 5. hónap alatt 15 fillérral szökött magasabbra és májusban 97 fillért tett. Növekedés észlelhető a gyári munkások órabérénel, mely a tárgyalt hónapban 36 fillér volt, szemben a januári 30 fillérral. Csak a szabók órabérénel, mely 75 filléren állott, következett be 5 filléres csökkenés, az előző havhoz képest azonban 14 filléres emelkedés mutatkozik. A szabók órabérére ugyanis januártól fogva az áprilisi mélypontig 19 fillérral csökkent.

Termelés.

Magyarország május havi *köszétermelése* lényegesen hanyatlott az előző havhoz képest. A 968·7 ezer tonnát kitevő köszétermelés 170 ezer q-val maradt az áprilisi havi mögött, ami kereken

15%-os hanyatlásnak felel meg. A tavalyihoz képest azonban a termelés 61 ezer q-val, 6·7%-kal emelkedett. A *barnaszéntermelés* is csökkent évszaki behatásokra. A 8·1 millió q-t kitevő barnaszéntermelésnél közel 1 millió tonnányi hanyatlás jelentkezett, ami 11%-os csökkenésnek felel meg. Tekintettel azonban arra, hogy az év eddig lefolyt hónapjaiban a termelés állandóan jóval magasabb szinten mozgott a tavalyinál, a múlt év azonos hónapjának termeléséhez képest 23·7%-os emelkedés mutatkozik. Meg kell jegyezni, hogy a tárgyalt hó barnaszéntermelése — a kedvezőtlen évszaki erők ellenére is — a világgazdasági válság befejezése óta a május havi termelésben maximumot jelez. Az 1933—1938. évi új gazdasági fellendülés, majd a tetőponti helyzet körül arra felépült háborús konjunktúra ütemére nézve jellemző, hogy az 1938. évi május hóban termelt barnaszén mennyisége még nem érte el a 3·7 millió q-t. Ez időponthoz képest tehát már több, mint 100%-os növekedés mutatkozik.

Budapest székesfőváros *elektromosáramtermelése* kedvezőtlen évszaki behatásokra lényegesen hanyatlott. Az összes termelt áram mennyisége 2·6 millió kwó-val 34·6 millió kwó-ra esett, a tavalyit azonban 4·1 millió kwó-val multa felül. Amíg tehát az előző havihoz képest 6·8%-os hanyatlás jött létre, addig — a május havi hanyatlás ellenére is — a múlt évvel szemben 13·3%-os emelkedés következett be. Az elosztott áram mennyisége azonban nőtt. A *motorikus célokra elosztott áram* mennyisége, mely 20·8 millió kwó-t tett, 9·5%-kal, a *magánvilágítási célokra elosztott* 6·8 millió kwó-rát kitevő áram mennyisége pedig 8·1%-kal növekedett az április havi fogyasztással szemben. Az egy év előttihez képest az előbbi számsorban 47·1%-os, az utóbbiban pedig 19·7%-os emelkedés mutatkozott. Meg kell jegyezni, hogy az *elektromosáramfogyasztók* számában az április hóban bekövetkezett kisebb mérvű hanyatlás csak átmeneti volt, május hó végén az áramfogyasztók száma ugyanis 284.392 volt, szemben az előző havi 283.582 és az egy év előtti 273.914-gyel.

Közlekedés.

Vasúti forgalom. Április hóban a vasúti forgalom évszaki behatásokra megélenkült, májusban azonban a forgalom stagnált. A vasúton szállított teheráruforgalom mennyisége 2.381 ezer tonnára rúgott, szemben az előző havi 2.377, illetve a múlt évi 1.747 ezer tonnával (+0·2%, +36·3%). Az árutonnakilométer számsoránál, mely világosabban mutatja a forgalomban jelentkező változásokat, már hanyatlás mutatkozik az előző havival szemben, mindazonáltal a visszaesés nem terjedt messzire, mindössze 2·1% volt. A tavalyihoz képest ellenben közel azonos arányú, 34·7%-os emelkedés

mutatkozik. A megrakott teherkocsik száma május hóban csökkent s összesen 159.577 megrakott teherkocsi került szállításra, 3.043-mal kevesebb (—1·9%), mint az előző hóban, de 35.058-cal (+28·2%) több, mint egy évvel azelőtt. A tavalyival szemben jelentkező növekedésben természetesen nagy része van a területgyarapodásnak is. Az utasforgalom igen élénk volt, de csak helyi viszonylatokban. A szállított utasok száma 750 ezerrel 9·1 millióra emelkedett, a múlt évihez képest pedig 939 ezer volt a növekedés (+9·0%, +11·6%). Az utaskilométer számsora ezzel szemben lényegesen kisebb arányban emelkedett, ami a helyi forgalom megduzzadása mellett tanúskodik. A május havi 290·3 millió utaskilométer mindössze csak 1·3 millió km-rel multa felül az előző havit s nem egészen 10 millió km-rel a tavalyit (+0·4%, +3·5%).

Postaforgalom. Május hóban a postaforgalmi számsorok alakulása nem mutatott egyöntetű képet. A számsorok egy része mérsékelten emelkedett, másik részénél ellenben számottevő hanyatlás volt észlelhető. A *levélküldemények* darabszáma mindössze 66 ezerrel 52.759 ezerre nőtt (+0·1%) s a tavalyihoz képest is összesen csak 1·4 millió db. volt a növekedés, ami még 3%-nak sem felel meg. A *csomagküldemények* számsorának alakulása valamivel kedvezőbb képet mutatott. Az 1.104 ezer db-ra rúgó csomagküldeményeknél azonban alig 10 ezer volt a növekedés, ami nem érte el az 1%-ot sem, 1939 ugyanazon hónapjához képest ellenben közel 8%-os javulás jött létre. A *postautalványok száma* mind az előző havival, mind a múlt évvel szemben visszaesést mutat. Feladásra került összesen 1.065 ezer utalvány, az áprilisi 1.120 ezer db-bal és a tavalyi 1.162 ezer db-bal szemben (—4·9%, —8·3%). A *postautalványok összege* több, mint félmillió pengővel 83·1 millióra hanyatlott (—0·6%), a tavalyit azonban 10%-kal szárnyalta túl. A *táviratok* és a *budapesti helyibeszélgetések* száma azonban emelkedett. A feladott táviratok száma 403 ezerre rúgott, az áprilisi 345 és a múlt évi 331 ezerrel szemben (+16·8%, +21·8%). A budapesti helyibeszélgetések számának emelkedése május hóban meggyorsult. 13.361 ezer megkezdett beszélgetés volt, 80 ezerrel több, mint az előző hóban és 1·3 millióval több, mint tavaly (+0·6%, +10·8%). A *helyközi beszélgetések* száma is emelkedett, bár kisebb mértékben. A 711 ezer beszélgetés 3·3 ezerrel haladta túl az előző havit és 62·3 ezerrel a tavalyit. A *távbeszélőállomások* száma a hó végén 139.927 volt. Az egy hó előttihez 1.179, az egy év előttihez képest pedig 12.541 volt a növekedés. A *rádióvevőengedélyesek* száma idényszerűleg tovább emelkedett. Ez a számsor a nyár folyamán rendszeren június hó végéig szokott emelkedni. A május havi növekedés elég számottevő, 2.883 volt, s így a hó

végén a vevőengedélyesek száma 534.873-ra rúgott. Egy év leforgása alatt a számsor 66.689-cel szökött magasabbra. Ebben a számban természetesen bennfoglaltatnak a Felvidék és Kárpátalja rádióvevőengedélyesei is. A rádióvevőengedélyesek számának növekedését a budapesti számsor tisztábban és világosabban juttatja kifejezésre. Budapesten május hó végén 167.065 rádiókészülék volt használatban, 178-cal több, mint a megelőző hó végén és 17.638-cal több, mint egy évvel azelőtt.

Áralakulás.

A nagykereskedelmi árszínvonal mult évi június hó óta tartó emelkedő irányzatának üteme folyó évben meggyorsult, de különösen a május havi áremelkedések öltöttek nagyobb arányokat. A nagykereskedelmi árindex egy hó leforgása alatt 3·2 ponttal szökött magasabbra s a hó végén 97·5-ön állott. Egy év leforgása alatt az index 12 ponttal emelkedett. Az árszínvonalnak május hóban bekövetkezett nagyarányú emelkedésében mind az élelmezési, mind az ipari termékek drágulásának nagy szerepe volt. A „mezőgazdaság és állattenyésztés” csoportindexe a hó végén 90·3-on állott, szemben az előző havi 87·9-cel és az egy év előtti 74·5-tel. Egy hó leforgása alatt tehát az index 2·4 ponttal emelkedett. Ugyanakkor az „egyéb ipar” indexe sokkal gyorsabb ütemben, 4·1 ponttal 102·2-re szökött s a mult évit 10·1 ponttal szárnyalta túl. A mezőgazdaság és állattenyésztés csoportindexét alkotó két alindex közül az *állati eredetű termékek* indexe 6 ponttal, 83·9-re emelkedett, az egy év előttinél pedig már 19·4 ponttal állott magasabban. A *növényi eredetű termékek* alcsoportindexénél csak 0·7 pontos emelkedés következett be s az index a hó végén 93·2-n állott. Egy év leforgása alatt itt is 14·1 pontos emelkedés következett be. Az ipari árszínvonalon belül a *nyersanyagok* és a *gyártmányok* áralakulása nem mutatott egyöntetű képet. A nyersanyagok árszínvonala stagnál. Egy hó leforgása alatt az index 0·2 ponttal 109·9-re emelkedett s a tavalyinál 10·5 ponttal állott magasabban. A gyártmányok indexénél ellenben 4·4 pontos növekedés következett be s a hó végén 100·2-n állott, egy év alatt az index 9·2 ponttal szökött magasabbra. Meg kell említeni azt is, hogy a tüzelőanyagok indexe, mely az év eleje óta változatlan volt, május hóban jelentős mértékben emelkedett a tüzelőanyagok drágulása folytán. Az index a hó végén 113·5-ön állott, az előző hó végi 105·7 és az egy év előtti 102·1-gyel szemben. Az ipari készárúk gyorsabb ütemű áremelkedése folytán az agrárrollónak az év eleje óta történt bezáródása április hó végével megállott s májusban ismét széjjelebb nyílt az agrárrolló. A mezőgazdasági termékek és az iparcikkek ára közötti

diszparitás a hó végén 9·9% volt, szemben az előző havi 8·2 és a mult évi 18·1%-kal. A mezőgazdaság javára azonban az egy év előttihez képest még így is lényeges javulás mutatkozik.

Megélhetési költségek indexe. Az élelmezési és ruházati cikkek kiskereskedelmi árának növekedése folytán a megélhetési költségek indexe tovább emelkedett. A lakbérrel számított index a hó végén 107·6-on állott, az előző havi 105·5 és a mult évi 101·1-gyel szemben. Az élelmezés csoportindexe 2·8 ponttal 102·2-re emelkedett, a mult évinél pedig 10·6 ponttal állott magasabban. Lényeges drágulás következett be a ruházati cikkekénél is. A vonatkozó csoportindex egy hó leforgása alatt 5·5 ponttal 142·4-re szökött, a mult év ugyanazon időpontjában az index még csak 134·3-on állott.

Pénz és hitel.

A jegyforgalom a tárgyalt hóban megduzzadt. A forgalomban lévő bankjegyek mennyisége a hó végén kerekén 1.040 millió pengőre rúgott, az előző hó végi 976 és a tavalyi 868 millió pengővel szemben. A leszámított váltók és előlegek állománya 7·5 millióval 646·5 millióra szökött, a tavalyit pedig 187·9 millióval múlta felül. A Bank aranykészlete nem szenvedett lényegesebb változást. A devizák és valuták állománya 4·2 millióval 59 millió pengőre süllyedt. Az összes érckészlet így 183·1 millió pengőre rúgott, az előző havi 187·3 és az egy év előtti 219·0 millióval szemben.

Betétállomány. A takarékbetétek és a folyószámlabetétek állománya közül a takarékbetéteké 35·3 millió pengővel 712·4 millióra csökkent. A folyószámlabetétek állaga azonban csaknem változatlanul az egy hó előtti szinten állott s 867·7 millió pengőt tett. Az egy év előtti állapottal szemben a takarékbetétek állományánál kerekén 6 millió pengős emelkedés mutatkozik, a folyószámlabetéteknél ellenben igen számottevő, 146 millió pengős gyarapodás jött létre. Az összes betétállomány a hó végén 1.580·1 millió pengőt tett, az előző havi 1.615·6 millióval és a mult évi 1.428·1 millióval szemben.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén az április hóban megindult árfolyamhanyatlások folytatódtak és az árfolyamesések nagyobb arányokat öltöttek. Az 1926 = 100 alapra számított hivatalos részvényindex a hó végéig 7·7 ponttal 104·2-re esett. Mult év ugyanazon időpontjában, a háborús tőzsdei konjunktúra megindulása előtt, az 1934—37. évi tőzsdei prosperitást követő besszperiódus végén az index 84·5-ön állott. Az 1937 áprilisában megindult hanyatlás ekkor még ugyan tartott, de az index júniusban 75·6-tal érte el legmélyebb pontját. A háborús konjunktúra közel háromnegyed évig tartott s a részvényindexet a tetőpontig 45·3

Gazdasági jelzőtábla. *)

Megnevezés	Egység	1938	1939	1938	1 9 3 9							
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾	dec. Déc.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	
Népmozgalom.²⁾												
1	Házasságkötés	szám	6.190	7.277	6.114	7.207	9.159	5.120	6.439	9.591	5.476	4.611
2	Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·2	8·6	8·0	8·4	11·8	6·0	7·8	11·1	6·6	5·4
3	Élveszületés	"	15.183	16.199	13.777	16.750	15.359	17.814	16.419	16.490	15.243	15.511
4	Élveszületés 1000 lélekre	"	20·1	19·1	17·9	19·5	19·7	20·7	19·8	19·2	18·4	18·0
5	Halálozás	"	10.885	11.454	10.231	15.285	13.012	13.312	12.443	10.973	10.382	10.312
6	Halálozás 1000 lélekre	"	14·4	13·5	13·3	17·8	16·7	15·5	15·0	12·8	12·5	12·0
7	Egy éven aluli elhalt	"	1.994	2.039	1.603	2.056	2.034	2.330	2.459	1.872	1.917	2.030
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	13·1	12·6	11·6	12·3	13·2	13·1	15·0	11·4	12·6	13·0
9	Gümőkórban elhalt	"	1.070	1.114	847	1.375	1.346	1.546	1.464	1.344	1.101	1.004
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·38	1·32	1·10	1·60	1·73	1·80	1·76	1·56	1·33	1·17
11	Természetes szaporodás	"	4.298	4.745	3.546	1.465	2.347	4.502	3.974	5.517	4.861	5.199
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·7	5·6	4·6	1·7	3·0	5·2	4·8	6·4	5·9	6·0
13	Kivándorolt	"	134	179	143	173	210	184	191	190	133	218
14	Visszavándorolt	"	19	16	20	15	7	13	13	30	30	8
Munkapiac.												
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.151·4	1.166·6	1.189·8	1.183·5	1.232·6	1.273·5	1.214·5	1.242·7
Ebből:												
16	Férfi	"	—	—	761·1	771·6	788·6	783·3	830·7	860·1	814·8	841·0
17	Nő	"	—	—	390·3	395·0	401·2	400·2	401·9	413·4	399·7	401·7
Munkanélküli:												
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	16.703	16.039	16.103	20.965	20.929	20.122	19.899	18.664	16.924	15.842
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	9.694	8.909	9.758	11.830	11.656	11.505	11.158	10.178	9.304	8.976
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	1.093	867	1.041	1.087	1.090	1.146	884	807	842	827
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	17.796	16.906	17.144	22.052	22.019	21.268	20.783	19.471	17.766	16.669
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:												
22	Munkahely	szám	17.214	17.743	14.010	13.069	13.533	16.970	18.652	19.447	19.726	19.206
23	Munkakereső	"	47.426	48.348	49.216	54.262	57.418	58.107	53.795	50.046	46.876	44.846
24	100 munkahelyre esett munkakereső	"	283	282	352	414	424	342	288	257	238	233
25	Munkaközvetítés	"	13.650	13.702	12.078	11.031	11.182	13.714	14.579	14.810	15.355	14.935
26	100 munkahelyre esett közvetítés	"	79·8	77·8	86·2	84·4	82·6	80·8	78·2	76·2	77·8	77·8
Felajánlott órabérek:												
27	Bádogos	Pengő	0·62	0·66	0·65	0·62	0·65	0·55	0·62	0·62	0·65	0·62
28	Asztalos	"	0·55	0·58	0·57	0·56	0·48	0·51	0·53	0·56	0·57	0·59
29	Szabó	"	0·62	0·67	0·68	0·58	0·62	0·62	0·66	0·64	0·62	0·66
30	Kőműves	"	0·70	0·81	0·78	0·78	.	.	0·78	0·78	0·78	0·79
31	Napszámos	"	0·39	0·45	0·41	0·39	0·42	0·46	0·40	0·42	0·48	0·46
32	Gyári munkásnő	"	0·24	0·29	0·25	0·26	0·26	0·29	0·27	0·29	0·30	0·29
33	Napszámosnő	"	0·33	0·36	0·30	0·34	0·31	0·30	0·35	0·35	0·33	0·37
Termelés.												
34	Kőszén	1.000 q	868·4	922·5	935·6	887·4	800·0	901·1	832·7	907·8	884·1	820·7
35	Barnaszén ³⁾	"	6.931·4	7.932·0	8.525·2	9.253·6	7.896·4	8.090·6	6.701·4	6.565·3	6.208·0	6.566·3
36	Vasérc és vassalak ³⁾	"	308·3	535·8	220·0	491·8	494·1	618·5	485·1	598·1	485·9	529·4
37	Finomításra való nyers vas	"	279·1	341·1	276·9	284·1	332·7	401·4	355·5	408·4	387·4	326·0
38	Szesz	1.000 hl.	27·8	40·4	72·3	72·6	57·9	50·7	42·1	46·1	25·2	19·5
39	Cukor ³⁾	1.000 q	106·1	108·6	10·9	0·0	0·0	0·0	0·0	0·2	0·0	0·2
Budapest Szőv. Elektromos Művei												
40	Villamosáram ⁴⁾	1.000 kw. óra	30.004	33.246	36.215	35.563	31.160	33.415	28.809	30.543	29.540	30.113
41	Motorikus célra elosztott áram ⁵⁾	"	13.975	16.324	15.316	15.098	14.892	13.716	15.350	14.157	16.538	16.920
42	Magánvilágítási célra elosztott áram ⁵⁾	"	5.942	6.183	7.932	8.528	8.688	7.644	6.913	5.657	4.964	4.323
43	Egyéb célokra elosztott áram ⁵⁾	"	4.211	3.992	5.257	5.191	4.612	4.969	4.089	4.474	3.414	3.728
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	273.597	273.972	274.174	274.567	274.689	273.914	273.002	273.819

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32.) — ¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1940 január havától Kárpátalja adatai is bennfoglaltatnak. — ³⁾ 1939 január havától a visszacsatolt felvidéki rész termelésével együtt. — ⁴⁾ A vásártolt árammennyiséggel együtt. — ⁵⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — ⁶⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique *)

					1940					Unités	Désignation	
aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai			
Mouvement de la population.²⁾												
6.630	6.557	7.563	11.326	7.639	8.922	7.519	7.126	5.940	9.676	nombre	Mariages	1
7·7	7·9	8·8	13·6	8·9	9·7	8·8	7·7	6·7	10·5	"	Mariages pour 1000 habitants	2
16.961	17.966	16.290	15.085	14.555	19.397	18.741	20.628	18.731	18.464	"	Nés vivants	3
19·7	21·6	18·9	13·1	16·9	21·1	21·9	22·4	21·1	20·0	"	Nés vivants pour 1000 habitants	4
10.096	9.879	10.855	9.900	10.998	15.312	14.894	17.509	16.228	13.617	"	Décès	5
11·7	11·9	12·6	11·9	12·8	16·6	17·4	19·0	18·3	14·8	"	Décès pour 1000 habitants	6
2.247	2.190	2.003	1.601	1.740	2.471	2.917	3.851	3.844	2.499	"	Décédés au-dessous d'un an	7
13·2	12·2	12·3	10·6	12·0	12·7	15·6	18·7	20·5	13·5	"	Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.	8
810	791	864	837	897	1.359	1.288	1.509	1.578	1.655	"	Décès par tuberculose	9
0·94	0·95	1·00	1·01	1·04	1·48	1·50	1·64	1·78	1·80	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
6.865	8.087	5.435	5.135	3.557	4.085	3.847	3.119	2.503	4.847	"	Accroissement naturel	11
8·0	9·7	6·3	6·2	4·1	4·5	4·5	3·4	2·8	5·2	"	Accroissement naturel pour 1000 habitants	12
192	22	212	207	212	231	174	243	226	157	"	Émigrés	13
25	9	19	8	14	25	15	5	13	15	"	Émigrés rentrés	14
Marché du travail.												
1.273·7	1.265·0	1.302·2	1.325·2	1.224·6	1.240·6	1.261·3	1.246	1.331	.	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15
Dont:												
864·9	857·2	882·8	894·9	810·0	817·5	834·0	816	881	.	"	Sexe masc.	16
408·8	407·8	419·4	430·3	414·6	423·1	427·3	4·30	4·50	.	"	Sexe fémin.	17
Chômeurs:												
14.064	10.904	10.736	11.054	12.359	13.091	15.367	15.365	13.089	11.232	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
8.209	6.225	5.894	5.763	6.220	6.746	7.773	8.678	6.783	6.656	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
726	732	722	769	774	788	729	636	569	565	"	Aux syndicats soc. chr. de Budapest	20
14.790	11.636	11.458	11.823	13.133	13.879	16.096	16.001	13.658	11.797	"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem., offic. et privés grat.:												
21.920	19.040	20.531	17.283	13.534	15.074	17.010	17.278	23.025	.	nombre	Offres d'emploi	22
42.670	41.712	44.834	43.799	41.811	46.767	48.239	47.028	48.955	.	"	Demandes d'emploi	23
195	219	218	253	308	310	283	272	213	.	"	Demandes pour 100 offres d'emploi	24
15.608	13.026	15.488	13.537	11.160	12.220	13.168	12.993	17.393	.	"	Placements	25
71·2	68·4	75·4	78·3	82·4	81·1	77·4	75·2	75·5	.	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts:												
0·69	0·74	0·74	0·75	0·71	0·70	0·72	0·77	0·77	0·83	pengós	Ferblanriers	27
0·61	0·61	0·68	0·60	0·62	0·57	0·61	0·63	0·66	0·70	"	Menuisiers	28
0·76	0·68	0·69	0·71	0·75	0·80	0·75	0·71	0·61	0·75	"	Tailleurs	29
0·79	0·86	0·90	.	.	0·82	0·86	0·92	0·81	0·97	"	Maçons	30
0·44	0·47	0·48	0·50	0·46	0·55	0·57	0·54	0·47	0·53	"	Journaliers	31
0·29	0·29	0·33	0·30	0·28	0·30	0·30	0·30	0·36	0·36	"	Ouvrières de fabrique	32
0·37	0·36	0·40	0·41	0·39	0·41	0·35	0·44	0·40	0·41	"	Journalières	33
Production.												
980·7	1.028·1	1.037·2	1.023·4	967·3	1.050·8	977·9	982·8	1.138·7	968·7	1.000 q	Houille	34
7.626·3	8.588·2	9.270·3	9.436·0	8.981·6	9.601·5	8.932·4	9.197·0	9.117·9	8.118·8	"	Lignite ³⁾	35
592·7	495·3	532·2	617·8	489·3	535·8	407·9	465·7	543·8	.	"	Minerai de fer et scorie de fer ³⁾	36
369·5	286·4	288·5	358·3	344·7	403·1	279·4	323·5	354·8	425·5	"	Fonte à affiner	37
31·3	2·2	15·3	49·2	73·1	59·8	53·2	41·9	43·4	43·0	1.000 hl	Alcool	38
0·2	54·5	799·0	447·3	1·9	0·0	0·0	0·0	0·0	—	1.000 q	Sucre ³⁾	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
31.122	34.128	37.213	38.485	38.856	40.767	36.731	36.780	37.156	34.617	1.000 kWh	Energie électrique ⁴⁾	40
14.502	18.290	19.008	18.958	18.456	17.569	19.391	17.918	19.009	20.821	"	Energie él. distr. comme force motrice ⁵⁾	41
1.669	5.638	5.261	6.550	8.359	8.710	9.620	8.691	7.369	6.764	"	Energie él. distr. pour l'éclairage privé ⁶⁾	42
168	3.833	4.154	4.585	4.696	4.691	5.039	4.414	4.263	4.316	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ⁶⁾	43
274.043	273.874	275.705	276.389	278.117	279.856	282.592	283.638	283.582	284.392	nombre	Consommateurs d'énergie électrique	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — ¹⁾ Pour 1939, moyennes provisoires. — ²⁾ Y compris à partir de janv. 1939, la zone nord recouvrée, et à partir de janv. 1940, la Subcarpathie. — ³⁾ A partir de janv. 1939, y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — ⁴⁾ Y compr. le courant acheté. — ⁵⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ⁶⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1938	1 9 3 9							
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem:												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	34·2	40·7	44·2	39·4	39·3	43·3	38·5	40·7	42·0	40·0
E b b ő l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	774·5	490·0	661·1	587·7	972·6	668·4	679·4	509·7	506·0	398·5
47	Szén	1.000 P	3.660	2.622	4.031	2.986	3.856	2.921	2.970	2.978	3.310	2.431
48	Papiros és papirosárak	1.000 q	437·2	643·0	587·1	660·8	954·8	844·6	679·1	555·6	651·5	533·3
49	Nyers pamut	1.000 P	1.236	1.889	1.654	1.872	2.782	2.516	1.987	1.661	1.829	1.512
50	Gépek és készülékek	q	52.130	73.003	78.107	33.208	65.761	46.751	54.609	70.763	58.674	79.474
51	Nyers bőr	1.000 P	1.771	2.347	2.473	1.007	2.069	1.708	1.934	2.200	1.907	2.378
52	Nyers dohány	q	22.252	22.633	30.565	30.938	20.391	22.934	23.757	33.328	22.342	25.059
53	Selyem és selyemfonál	1.000 P	1.880	1.968	2.757	2.767	1.618	1.920	1.938	2.738	1.944	2.093
54	Ásványolaj	q	5.336	5.107	8.079	3.568	4.478	4.203	5.720	4.433	4.641	4.216
55	Pamutszövet	1.000 P	1.747	1.960	2.772	1.424	1.751	1.609	2.153	1.654	1.801	1.990
56	Kivitel összesen	1,000.000 P	13.170	14.404	14.596	13.297	12.737	14.249	18.460	17.672	20.597	22.988
57	Szarvasmarha	1.000 P	1.688	1.667	1.614	1.477	1.441	1.623	1.968	1.997	2.430	2.600
58	Baromfi	q	1.332	1.580	573	532	377	242	14	760	4.642	2.656
59	Búza	1.000 P	540	640	78	247	195	29	4	243	2.148	1.039
60	Liszt	q	2.011	3.436	2.249	2.458	2.392	3.122	2.542	2.862	2.929	3.252
61	Villamos gépek és készülékek	1.000 P	720	1.152	771	755	785	1.050	1.046	996	1.332	1.028
62	Sertés	1.000 q	174·5	143·5	161·7	92·6	216·7	227·8	129·4	215·5	180·0	206·2
63	Prémibőr, kikészített	1.000 P	1.344	1.301	1.284	699	1.699	1.663	1.056	1.769	1.548	1.794
64	Tojás	q	479	666	623	308	487	660	643	531	546	511
65	Toll	1.000 P	297	432	326	184	304	439	409	372	378	312
66	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	43·5	50·5	44·6	50·1	49·6	42·8	49·0	46·8	43·5	48·1
E b b ő l:												
67	Szarvasmarha	drb.	4.555	6.220	1.773	3.251	2.723	2.710	3.151	6.635	11.567	9.741
68	Baromfi	1.000 P	1.955	2.682	910	1.723	1.514	1.564	1.572	2.748	4.917	4.150
69	Búza	q	21.003	16.865	62.142	21.888	17.159	12.284	8.062	5.553	6.375	5.573
70	Liszt	1.000 P	2.203	2.047	5.990	2.497	1.952	1.370	859	656	767	780
71	Villamos gépek és készülékek	1.000 q	363·4	839·9	141·1	372·4	770·1	461·8	644·9	643·7	437·3	527·5
72	Sertés	1.000 P	5.692	10.027	1.745	5.087	12.405	6.531	6.729	6.245	4.416	573·8
73	Prémibőr, kikészített	1.000 q	29·3	61·1	66·8	18·2	22·6	40·4	82·2	63·6	46·7	8·0
74	Tojás	1.000 P	691	1.349	1.665	439	574	1.042	2.066	1.562	1.114	65
75	Toll	q	2.230	1.529	3.439	1.367	1.268	931	1.614	1.019	1.799	1.278
76	Friss gyümölcs	1.000 P	2.122	1.927	3.048	1.852	1.746	3.566	2.088	1.260	1.788	1.532
77	Sertés	drb.	19.066	31.857	31.452	46.099	27.096	28.305	39.759	41.695	31.461	32.780
78	Prémibőr, kikészített	1.000 P	2.855	5.461	5.315	7.659	4.547	4.760	6.708	7.042	5.309	5.544
79	Tojás	q	333	254	212	132	146	273	366	330	393	445
80	Toll	1.000 P	594	494	531	252	382	709	913	572	672	727
81	Friss gyümölcs	q	11.736	8.629	3.745	1.430	18.425	24.091	27.662	14.186	5.208	2.976
82	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1.000 P	881	806	240	116	1.840	1.744	2.740	1.437	548	255
83	Sertés	q	2.128	2.917	3.489	4.072	2.906	3.753	2.471	3.489	3.624	2.289
84	Toll	1.000 P	1.095	1.453	2.022	2.013	1.153	1.431	1.245	1.712	1.595	899
85	Friss gyümölcs	1.000 q	25·7	48·7	0·8	0·6	0·7	0·2	0·1	0·4	29·1	146·1
86	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1.000 P	819	1.251	82	73	104	20	11	18	1.266	5.236
Vasúti forgalom: ^{1) 4)}												
88	Szállított áru ^{2) 3)}	1.000 t.	1.674	1.987	1.678	1.667	1.568	1.652	1.655	1.747	1.731	1.884
89	Árutonna-kilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	217·6	277·3	247·2	251·8	228·6	231·5	234·9	261·9	230·5	232·4
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	113.891	139.218	111.996	109.237	101.543	112.346	113.447	124.519	127.811	138.753
91	Szállított utas ²⁾	1.000	6.724·6	8.082·3	7.500·2	7.573·7	6.738·9	7.637·1	8.524·1	8.132·3	8.213·5	8.086·9
92	Utakilométer ^{2) 3)}	1,000.000 km	203·2	248·3	213·4	242·9	182·0	214·7	295·7	280·4	254·9	251·0

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — ³⁾ Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek. — ⁴⁾ 1938. november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja forgalmával együtt.

					1940					Unités	Désignation	
aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai			
Commerce et transports.												
Commerce extérieur :												
42·8	30·0	37·8	44·6	50·6	46·3	41·2	.	.	.	1,000.000 p	Importations totales	45
Dont :												
396·6	129·0	208·2	315·5	507·1	313·3	293·9	.	.	.	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
2.579	784	1.219	2.011	3.383	2.171	2.174	.	.	.	1.000 p	Charbon	47
573·9	464·9	549·6	554·5	702·5	758·5	587·8	.	.	.	1.000 q	Papier et articles en papier	48
1.682	1.393	1.644	1.724	2.068	2.344	1.548	.	.	.	1.000 p	Coton brut	49
74.425	49.344	104.068	118.889	120.071	64.558	34.697	.	.	.	q	Machines et appareils	50
2.297	1.698	3.288	3.615	4.065	2.174	1.322	.	.	.	1.000 p	Peaux brutes	51
23.473	12.696	11.443	17.129	28.107	34.635	21.729	.	.	.	q	Tabacs bruts	52
2.046	1.121	1.103	1.645	2.680	3.531	2.208	.	.	.	1.000 p	Soie et fils de soie	53
4.995	5.979	3.848	6.853	8.360	11.210	6.110	.	.	.	q	Huile minérale	54
1.899	1.866	1.512	2.857	2.998	2.922	2.287	.	.	.	1.000 p	Tissus de coton	55
21.368	10.162	4.846	8.472	8.003	6.644	7.502	.	.	.	q	Exportations totales	56
2.236	1.128	704	1.226	1.169	931	1.163	.	.	.	1.000 p	Dont :	57
1.865	1.640	5.404	366	464	369	142	.	.	.	q	Bêtes à cornes	58
694	603	2.030	182	268	170	65	.	.	.	1.000 p	Volaille	59
3.389	3.871	4.391	5.398	4.639	5.513	4.120	.	.	.	q	Froment	60
1.106	1.236	1.512	1.849	1.556	1.988	1.568	.	.	.	1.000 p	Farine	61
199·4	104·7	39·5	80·0	90·5	14·7	6·4	.	.	.	1.000 q	Machines et appareils électriques	62
1.913	997	422	919	1.133	231	237	.	.	.	1.000 p	Porcs	63
538	523	842	1.200	1.210	1.685	1.812	.	.	.	q	Pelleteries apprêtées	64
385	429	544	715	710	1.140	1.036	.	.	.	1.000 p	Oeufs	65
61·1	37·8	52·5	59·5	64·7	46·0	39·3	.	.	.	1,000.000 p	Plumes	66
7.241	6.848	6.497	7.268	7.008	10.556	7.587	.	.	.	tête	Fruits frais	67
2.908	2.827	2.553	2.966	2.742	4.211	3.130	.	.	.	1.000 p	Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)	68
8.063	8.047	23.520	43.362	42.493	13.834	15.762	.	.	.	q	Trafic des chemins de fer ^{1) 4)}	69
1.129	1.235	3.230	5.051	5.041	1.693	1.829	.	.	.	1.000 p	Marchandises transportées ^{2), 3)}	70
1.590·9	1.255·8	1.252·0	1.150·1	971·8	436·6	225·0	.	.	.	1.000 q	Tonnes kilom. ^{2), 3)}	71
22.231	11.497	13.452	13.452	11.838	5.302	2.224	.	.	.	1.000 p	Wagons chargés ²⁾	72
3·2	32·2	87·9	106·2	222·7	87·8	23·2	.	.	.	1.000 q	Voyageurs transportés ²⁾	73
35·0	350	1.311	2.336	5.291	2.367	514	.	.	.	1.000 p	Voyageurs kilomètres ^{2), 3)}	74
1.927	1.539	1.963	1.845	1.797	1.432	984	.	.	.	q		75
2.370	1.876	2.462	2.341	2.304	2.250	1.470	.	.	.	1.000 p		76
24.172	21.821	27.534	30.580	30.984	42.491	29.290	.	.	.	tête		77
4.082	3.688	5.094	5.552	5.556	7.619	5.111	.	.	.	1.000 p		78
459	149	172	148	132	49	48	.	.	.	q		79
815	152	310	295	279	95	94	.	.	.	1.000 p		80
606	997	440	795	6.730	77	—	.	.	.	q		81
54	122	60	90	669	10	—	.	.	.	1.000 p		82
2.737	2.076	2.063	2.673	2.849	2.116	1.748	.	.	.	q		83
1.527	1.180	1.248	1.604	1.827	1.232	978	.	.	.	1.000 p		84
234·4	78·8	45·0	33·6	15·1	13·5	0·6	.	.	.	1.000 q		85
4.772	1.288	653	1.039	526	68	38	.	.	.	1.000 p		86
+ 18·3	+ 7·8	+ 14·7	+ 14·9	+ 14·1	— 0·3	— 1·9	.	.	.	1,000.000 p		87
2.331	2.478	2.317	2.485	2.053	1.729	1.456	2.174	2.377	2.381	1.000 t.		88
316·9	334·4	375·6	373·4	315·7	267·9	231·3	339·7	360·3	352·7	1,000.000 km		89
165.829	179.233	190.547	168.865	138.493	118.911	98.993	143.309	162.620	159.577	nombre		90
8.350·0	8.740·2	9.248·3	8.707·9	9.103·8	8.065·7	6.945·1	8.618·4	8.322·0	9.071·7	1.000		91
294·1	288·0	263·1	247·7	273·7	226·7	195·2	242·3	289·0	290·3	1,000.000 km		92

1) Pour 1939, moyennes provisoires. — 2) Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — 3) Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires. — 4) A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocedé; à partir d'avril 1939, y compris la Subcarpathie.

M e g n e v e z é s	Egység	1938	1939	1938	1 9 3 9							
		átlag ¹⁾ Moyennes ¹⁾		dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	
Postaforgalom: ⁴⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	42.496	50.666	59.729	47.147	48.084	55.267	50.757	51.363	45.560	47.237
94	Csomagküldemény	"	889·0	1084·4	1.368·9	915·0	894·3	1.003·5	987·3	1.023·5	989·5	1.024·6
95	Postautalvány	1.000 db	908·3	1149·7	1.098·5	1.008·9	1.003·4	1.149·2	1.117·4	1.161·8	1.172·3	1.159·5
96		1.000 P	63.639	76.955	79.024	61.887	67.701	70.590	71.268	75.535	74.679	76.741
97	Távirat	1.000 db	262·4	326·6	301·7	276·9	246·0	309·5	292·7	331·0	321·4	349·4
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	11.168	11.813	11.527	12.183	11.621	10.663	11.720	12.060	11.968	11.433
99	Helyközi beszélgetés	"	470·2	608·7	501·3	476·1	452·7	510·6	548·2	648·7	608·3	664·6
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	123.775	124.145	124.491	125.276	126.354	127.386	127.985	128.637
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	419.233	452.651	461.959	465.510	467.997	468.184	470.334	468.290
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	145.316	147.605	148.981	149.067	149.471	149.427	149.303	148.727
Áralakulás: ⁵⁾												
Nagykereskedelmi árindex:												
103	Főátlag	1929 = 100	86·8	86·3	85·0	85·1	85·2	86·0	86·2	85·5	84·9	85·3
104	Mezőgazdaság és állattenyésztés termékei	"	73·4	75·2	72·1	72·8	73·3	75·6	76·0	74·5	73·3	74·3
105	Állati eredetű termékek	"	65·6	65·6	64·9	64·6	65·4	64·1	63·9	64·5	63·8	64·6
106	Növényi eredetű termékek	"	76·9	79·5	75·4	76·5	76·9	80·8	81·5	79·1	77·7	78·8
107	Mezőgazdasági ipar termékei	"	103·0	93·9	95·3	95·4	95·0	95·0	94·8	93·3	92·4	91·5
108	Gyarmatárúk	"	122·1	154·8	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2	122·2
109	Ipari anyagok és termékek	"	93·3	93·1	92·6	92·2	92·1	92·0	92·0	92·1	92·2	92·4
110	Nyersanyagok	"	99·7	101·8	99·1	98·8	99·2	99·0	99·3	99·4	99·7	99·8
111	Gyártmányok	"	92·5	91·7	91·8	91·3	91·0	90·9	90·9	91·0	91·1	91·3
112	Tüzelő anyagok	"	103·8	102·6	103·9	103·6	103·5	103·5	102·7	102·1	102·0	102·0
113	Agrárrolló ⁶⁾	"	20·6	18·0	21·5	20·3	19·5	16·8	16·4	18·1	19·5	18·6
Megélhetési index:												
114	Összesen lakbérrel	1913 = 100	103·1	101·6	102·1	101·4	100·9	100·7	101·1	101·1	101·6	101·1
115	Összesen lakbér nélkül	"	108·4	106·4	107·1	106·1	105·5	105·2	105·8	105·7	106·4	105·8
116	Élelmezés	"	95·4	92·8	93·7	92·2	91·3	90·9	91·8	91·6	92·7	91·9
117	Ruházat	"	134·9	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3
118	Fűtés, világítás	"	138·1	137·5	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	138·1	137·7	137·7
119	Lakás	"	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Nagykereskedelmi árak:												
120	Búza tiszavidéki 78 kg-os	P/q	21·25	20·31	20·40	20·50	20·50	20·90	20·75	20·50	19·85	19·80
121	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	16·59	14·24	14·10	14·05	13·85	14·78	14·60	13·50	13·20	14·25
122	0-ás liszt	P/kg	0·88	0·37	0·37	0·37	0·37	0·37	0·37	0·37	0·36	0·36
123	2-es ..	"	0·37	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·35	0·35
124	6-os ..	"	0·31	0·28	0·29	0·30	0·29	0·29	0·29	0·28	0·27	0·26
125	Tengeri, tiszántúli származású	P/q	15·43	17·33	12·80	13·95	14·43	16·40	17·05	16·75	16·68	18·05
126	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·59	1·63	1·42	1·53	1·50	1·58	1·57	1·56	1·61	1·64
127	Borjú	P/kg élő súly	0·97	0·84	0·93	0·89	0·92	0·79	0·82	0·95	0·87	0·83
128	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	1·06	1·07	1·05	1·02	0·99	1·00	1·01	1·04	1·04	1·06
129	Sertézsír	P/kg	1·60	1·55	1·56	1·54	1·50	1·50	1·40	1·40	1·44	1·46
130	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·39	1·50	1·75	1·53	1·25	1·15	1·15	1·17	1·22	1·21
131	Borjúbőr	P/kg	1·75	1·73	1·67	1·70	1·70	1·70	1·75	1·75	1·70	1·70
132	Marhabőr	P/kg	1·14	1·26	1·15	1·20	1·20	1·20	1·28	1·25	1·25	1·25
133	Nyers gyapjú A/AA minőségű	"	1·64	1·66	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60	1·60
134	Nyers pamut, amerikai	"	1·50	1·69	1·49	1·47	1·50	1·46	1·49	1·60	1·65	1·68
135	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
136	Kőszén, porosz	"	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	—
137	Árpa takarmányozásra I. r.	"	16·87	16·78	16·10	16·15	16·15	17·18	18·33	16·75	14·68	16·38
138	Zab I. r.	"	17·36	20·52	18·65	19·35	19·58	22·73	22·78	23·—	22·58	18·43
139	Burgonya, Ella	"	6·97	8·07	8·—	8·—	8·15	8·25	8·10	7·75	8·15	8·75
140	Maláta	"	28·42	27·1	24·—	24·—	24·—	24·—	25·—	25·—	25·—	25·—
141	Cukor, kocka	"	124·54	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—	106·—

¹⁾ Az 1939. évi átlagok ideiglenes jellegűek. — ²⁾ Az ajánlott küldemények is bennfoglaltatnak. — ³⁾ A mezőgazdasági és állattenyésztési termékek és az ipari gyártmányok ára közötti diszparitást jelzi. — ⁴⁾ 1938 november havától a visszacsatolt felvidéki rész, 1939. április havától Kárpátalja forgalmával együtt. — ⁵⁾ Új mérlegelt nagykereskedelmi árindex. — ⁶⁾ Egységes búzakenyérliszt.

					1940					Unités	Désignation	
aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai			
Trafic postal :⁴⁾												
50.764	52.068	51.949	50.336	62.458	50.836	48.809	60.032	52.693	52.759	1.000 unités	Correspondances ²⁾	93
1.040·0	1.120·9	1.239·3	1.231·8	1.543·6	1.072·4	968·2	1.121·9	1.094·0	1.104·3	"	Colis	94
1.178·9	1.195·6	1.289·9	1.190·0	1.169·8	1.081·2	1.044·3	1.010·9	1.119·7	1.065·2	1.000 unités	} Mandats-poste	95
80.970	85.370	86.648	81.304	90.775	78.696	82.188	74.472	83.595	83.070	1.000 p		
412·5	363·5	348·5	333·4	334·9	329·1	344·2	368·8	345·3	403·2	1.000	Télégrammes	97
10.425	12.185	12.203	12.612	12.681	12.407	13.932	13.133	13.281	13·361	1.000	Conversations locales à Budapest	98
717·6	716·1	676·3	657·0	627·8	631·0	708·3	695·4	707·7	711·0	"	Conversations interurbaines	99
129.262	130.433	131.372	132.297	133.954	135.242	136.323	137.557	138.748	139.927	nombre	Postes téléphoniques principaux	100
467.920	470.930	476.818	488.843	499.368	511.410	519.675	528.589	531.990	534.873	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
148.260	149.239	150.598	154.797	157.538	160.740	163.182	165.424	166.887	167.065	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
Mouvement des prix :⁵⁾												
Indice des prix de gros :												
86·3	86·5	87·5	88·2	89·2	91·7	93·0	93·6	94·3	97·5	1929 = 100	Moyennes générales	103
76·3	75·8	75·9	76·3	77·8	83·4	86·3	87·1	87·9	90·3	"	Produits de l'agriculture et de l'élevage	104
66·0	67·4	66·8	68·4	67·7	71·5	75·9	76·2	77·9	83·9	"	Produits d'origine animale	105
81·0	79·6	80·0	79·9	82·5	88·8	91·0	92·1	92·5	93·2	"	Produits végétaux	106
92·4	92·7	93·8	95·0	95·7	96·6	95·8	96·3	96·5	98·9	"	Produits de l'industrie agricole	107
122·2	122·3	242·0	258·0	258·0	258·0	258·0	258·0	258·0	259·4	"	Denrées coloniales	108
92·6	93·4	94·5	95·3	96·0	96·5	97·0	97·4	98·1	102·2	"	Matières nécess. à l'indust. et prod. industr.	109
100·4	104·4	105·5	107·2	108·6	108·7	108·7	108·7	109·7	109·9	"	Matières premières	110
91·4	91·6	92·9	93·2	93·5	94·1	94·7	95·1	95·8	100·2	"	Objets fabriqués	111
101·8	101·6	101·6	101·6	105·0	105·3	105·2	105·7	105·7	113·5	"	Combustibles	112
16·5	17·2	18·3	18·1	16·8	11·4	8·9	8·4	8·2	9·9	"	Ciseaux agricoles ³⁾	113
Indice du coût de la vie :												
102·3	102·3	102·2	102·0	102·3	103·9	105·1	105·4	105·5	107·6	1913 = 100	Au total, y compris le loyer	114
107·3	107·3	107·2	106·9	107·4	109·5	111·0	111·4	111·6	114·3	"	Au total, non compris le loyer	115
94·3	94·4	94·2	93·8	94·0	97·1	97·3	98·4	99·4	102·2	"	Alimentation	116
134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	134·3	136·9	136·9	136·9	142·4	"	Vêtement	117
136·7	136·4	136·4	136·4	138·5	138·5	144·3	142·2	138·5	138·5	"	Chauffage et éclairage	118
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement	119
Prix de gros :												
19·95	20·08	20·15	20·30	20·45	20·55	20·65	21·00	21·00	21·00	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	120
14·10	14·10	14·13	15·03	15·23	15·83	16·13	16·43	16·58	16·73	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	121
0·37	0·37	0·38	0·38	0·38	0·38	0·38	0·38	0·38	0·39	1 kg, en pengós	Farine No 0	122
0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·36	0·33	0·33	0·33	0·34	"	" No 2	123
0·26	0·27	0·27	0·27	0·28	0·28	0·33	0·33	0·33	0·34	"	" No 6	124
19·58	18·80	19·25	17·25	19·75	20·83	21·58	21·43	22·45	22·43	1 q, en pengós	Maïs, de la région d'au delà de la Tisza	125
1·62	1·71	1·71	1·74	1·76	1·76	1·79	1·82	1·90	2·00	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	126
0·86	0·84	0·81	0·82	0·73	0·82	0·93	0·93	0·85	1·18	1 kg de poids vif, en p.)	Veaux	127
1·15	1·13	1·16	1·15	1·10	1·12	1·22	1·23	1·36	1·40	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kilos	128
1·56	1·68	1·68	1·68	1·80	1·80	1·80	1·80	1·96	1·98	1 kg, en pengós	Saindoux	129
1·39	1·40	1·88	2·40	2·28	2·30	2·25	1·78	1·45	1·68	1 kg, en pengós	Oeufs frais dits à thé	130
1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·75	1·79	1·79	"	Cuir de veau	131
1·30	1·32	1·32	1·32	1·32	1·32	1·32	1·32	1·33	1·28	1 kg, en pengós	Cuir de boeuf	132
1·60	1·60	1·70	1·90	1·90	1·90	1·90	1·90	2·58	2·58	"	Laine brute	133
1·58	1·88	1·86	1·92	2·16	2·10	2·07	2·03	2·01	1·90	"	Colon brut, américain	134
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengós	Lignite, indigène	135
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	"	Houille, prussienne	136
16·95	16·80	16·80	17·53	17·73	17·93	18·23	18·43	18·63	18·73	"	Orge fourrag., de 1er ordre	137
20·35	19·25	19·13	19·33	19·73	20·10	20·60	20·93	21·13	21·23	"	Avoine de 1er ordre	138
7·90	7·90	7·90	8—	8—	10·03	11·05	11·05	11·05	11·05	"	Pommes de terre dites Ella	139
25—	29—	29—	33—	37—	37—	39—	39—	39—	39—	"	Malt	140
106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	106—	"	Sucre en morceaux	141

1) Pour 1939, moyennes provisoires. — 2) Y compris les lettres recommandées. — 3) Indique la disparité entre les prix agricoles, y compr. les produits de l'élevage, et les prix industriels. — 4) A partir de nov. 1938, y compr. le territoire septentr. rétrocédé; à partir d'avril 1939, y compr. la Subcarpathie. — 5) Nouvel indice pondéré des prix de gros. — 6) Farine de froment à pain, dite unique.

Megnevezés	Egység	1938	1939	1938	1 9 3 9							
		átlag <i>Moyennes</i>	dec. <i>Déc.</i>	dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	március <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>	május <i>Mai</i>	június <i>Juin</i>	július <i>Juillet</i>	
142	Ácsolt épületfa	P/m ³	69·29	71·02	69·—	69·—	69·—	69·—	69·—	69·—	69·—	70·—
143	Len I.	P/kg.	2·04	2·07	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05	2·05
144	Kender	P/kg.	1·04	1·04	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02	1·02
145	Rotációs-papíros	P/q	30·16	28·04	28·50	28·50	28·—	28·—	28·—	28·—	28·—	28·—
146	Tüzifa	P/q	3·66	3·48	3·80	3·80	3·75	3·75	3·60	3·40	3·40	3·35
Pénz és hitel.												
Magyar Nemzeti Bank:												
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	863·4	831·1	816·3	888·5	895·6	868·0	884·9	879·4
148	Leszámitolt váltók és előlegek	"	—	—	511·4	470·7	466·8	505·6	512·3	458·6	438·4	417·9
E r c k é s z l e t :												
149	Arany	1,000.000 P	—	—	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1	124·1
150	Deviza és valuta	"	—	—	96·5	94·0	88·0	87·4	102·2	94·9	93·6	93·5
151	Összesen	"	—	—	220·6	218·1	212·1	211·4	226·3	219·0	217·6	217·5
152	Fedezeti arány	%	25·9	—	25·0	26·5	26·4	25·1	25·1	25·4	25·3	25·3
153	Leszámitolási kamatláb	"	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	"	4·25-6·50	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5	4·5-6·5
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:												
T a k a r é k b e t é t :												
157	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	121·8	124·8	131·4	132·0	131·9	134·9	135·7	140·0
158	A PK. budapesti pénztárainál	"	—	—	563·7	567·0	576·0	554·8	558·8	571·5	590·5	601·4
159	Összesen	"	—	—	685·5	691·8	707·4	686·8	690·7	706·4	726·2	741·4
F o l y ó s z á m l a b e t é t :												
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	83·6	76·9	78·1	83·8	78·8	82·1	86·9	77·8
161	A PK. budapesti pénztárainál	"	—	—	664·1	647·0	633·6	621·1	630·9	639·6	654·4	686·8
162	Összesen	"	—	—	747·7	723·9	711·7	704·9	709·7	721·7	741·3	764·6
B e t é t e k e g y ü t t :												
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	205·4	201·7	209·5	215·8	210·7	217·0	222·6	217·8
164	A PK. budapesti pénztárainál	"	—	—	1.227·8	1.214·0	1.209·6	1.175·9	1.189·7	1.211·1	1.244·9	1.288·2
165	Összesen	"	—	—	1.433·2	1.415·7	1.419·1	1.391·7	1.400·4	1.428·1	1.467·5	1.506·0
166	A 29 legn. vidéki pénzt. betétállománya	"	—	—	117·9	117·1	117·5	116·0	115·7	117·2	123·1	124·7
Tőzsde:												
167	Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	111·1	92·1	82·8	91·0	94·7	84·3	88·3	84·5	76·7	75·6
168	Eladott részvény	szám	195.908	123.378	225.717	198.782	113.350	88.495	62.112	57.617	87.198	63.531
169	Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	12·3	8·4	12·6	9·2	6·0	5·9	4·6	3·5	4·3	3·6
Hitelbiztonság:												
170	Csőd ²⁾	szám	3	3	1	4	1	4	3	4	2	—
171	Magán- és kényszeregyesség ²⁾	"	76	57	82	111	69	88	74	54	54	40
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarországon ⁴⁾	"	79	60	83	115	70	92	77	58	56	40
E b b ő l :												
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	"	25	15	26	32	22	31	18	17	12	9
174	Magán- és kényszeregyesség aktíva	1.000 P	1.833	3.343	1.786	1.798	1.788	2.911	1.612	23.928	2.367	617
175	Magyarországon ⁴⁾ passzíva	"	2.888	4.145	3.007	2.984	2.830	3.743	2.827	25.628	3.485	1.054
176	Magán- és kényszeregyesség aktíva	"	963	2.442	861	614	1.116	693	663	23.215	1.412	90
177	Budapesten passzíva	"	1.568	2.816	1.482	1.075	1.709	1.201	1.268	24.446	1.830	182
178	Óvatolt váltók Magyarországon ⁵⁾	szám	3.342	2.832	3.560	3.204	2.665	3.553	3.290	2.890	2.772	2.467
179	Óvatolt váltók Magyarországon ⁵⁾	1.000 P	1.448	1.378	1.446	1.614	1.235	1.780	1.721	1.457	1.018	1.174
180	Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.432	1.192	1.557	1.470	1.270	1.581	1.424	1.307	1.118	938
181	Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	747	723	702	875	689	1.014	946	803	518	576
Z á l o g h á z i f o r g a l o m :												
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	255	220	222	247	215	227	245	236	233	229
183	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	5.123	4.544	4.501	4.847	4.266	4.639	4.713	4.743	4.938	4.657
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	261	240	263	252	232	245	234	244	220	225
185	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 P	5.262	4.850	5.334	5.435	4.771	4.888	4.416	4.738	4.576	4.353
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.275	1.271	1.254	1.236	1.246	1.238	1.252	1.256
187	Zálogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	25.786	25.199	24.694	24.445	24.712	24.747	25.109	25.414
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	8.219	6.205	5.069	9.817	6.905	7.259	6.029	6.790	6.037	6.322

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg.
³⁾ A visszacsatolt felvidéki rész fizetőeszközével együtt. — ⁴⁾ 1939 szeptember havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt. — ⁵⁾ 1940 január havától a visszacsatolt felvidéki rész és Kárpátalja adataival együtt.

					1940					Unités	Désignation	
aug. Août	szept. Sept.	okt. Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	március Mars	április Avril	május Mai			
71.50	73.—	73.—	73.—	73.—	81.50	83.50	83.50	82.—	85.—	1 m ³ , en pengős	Bois de construct., charpenté	142
2.05	2.05	2.09	2.15	2.15	2.20	2.20	2.20	2.20	2.20	1 kg, en pengős	Lin de 1er ordre	143
1.02	1.02	1.07	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	1.10	"	Chanvre	144
28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	28.—	30.46	1 q, en pengős	Papier p. rotatives	145
3.35	3.35	3.35	3.40	3.30	3.30	3.30	3.30	3.30	3.30	"	Bois à brûler	146
Monnaie et crédit.												
Banque Nationale de Hongrie :												
1.038.3	1.087.0	1.032.3	965.3	974.8	953.8	967.9	960.9	975.8	1.039.7	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	147
576.4	627.0	624.5	593.1	585.3	607.4	599.5	564.8	539.0	646.5	"	Effets escomptés et avances	148
Encaisse métallique :												
124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	124.1	1,000.000 p	Or	149
101.3	97.8	83.1	76.4	77.3	76.6	74.5	67.4	63.2	59.0	"	Devises et monnaies	150
225.4	221.9	207.2	200.5	201.4	200.7	198.6	191.5	187.3	183.1	"	Total	151
24.1	‰	Proportion de la couverture	152
4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	"	Taux d'escompte	153
4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	4.5-6.5	"	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	154
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	155
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	156
Effectif des dépôts :												
Dépôts d'épargne :												
136.4	123.3	129.4	131.5	135.4	141.0	143.2	141.9	147.5	140.2	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	157
556.8	524.1	541.8	554.8	590.8	598.1	601.6	607.5	600.2	572.2	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	158
693.2	647.4	671.2	686.3	726.2	739.1	744.8	749.4	747.7	712.4	"	Total	159
Dépôts s. comptes courants :												
86.8	94.3	100.5	111.9	116.5	105.4	100.1	110.0	101.8	110.5	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
682.5	704.1	726.3	737.9	755.8	738.6	735.2	752.7	766.1	757.2	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	161
769.3	798.4	826.8	849.8	872.3	844.0	835.3	862.7	867.9	867.7	"	Total	162
Ensemble des dépôts :												
223.2	217.6	229.9	243.4	251.9	246.4	243.3	251.9	249.3	250.7	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
1.239.3	1.228.2	1.268.1	1.292.7	1.346.6	1.336.7	1.336.8	1.360.2	1.366.3	1.329.4	"	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.	164
1.462.5	1.445.8	1.498.0	1.536.1	1.598.5	1.583.1	1.580.1	1.612.1	1.615.6	1.580.1	"	Total	165
115.0	110.1	114.4	115.8	120.9	121.4	123.8	124.8	123.2	120.8	"	Dép. dans les 29 princ. établ. de c. de prov.	166
Bourse :												
78.0	102.1	108.2	110.4	111.5	120.9	119.1	119.1	111.9	104.2	1926 = 100	Indice des actions ¹⁾	167
41.629	448.912	120.983	110.217	87.719	151.797	107.129	69.186	77.976	141.332	nombre	Actions vendues	168
2.5	32.1	9.9	10.7	8.6	13.9	10.1	5.9	7.6	11.6	1,000.000 p	Montant des livraisons et des récept.	169
Sécurité du crédit :												
2	2	8	2	5	2	1	2	2	1	nombre	Faillites ²⁾	170
20	35	59	50	34	33	20	17	17	8	"	Concordats privés et judiciaires ³⁾	171
22	37	67	52	39	35	21	19	19	9	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie ⁴⁾	172
Dont :												
4	6	10	7	6	6	10	3	6	4	"	Nouv. insolvabilités à Budapest	173
178	1.263	1.912	1.225	519	1.928	426	175	407	79	1.000 p	Concord. privés et judiciaires (actifs	174
334	1.721	2.491	1.841	806	2.216	755	326	673	176	"	en Hongrie ⁴⁾ (passifs	175
32	213	527	512	219	305	350	103	289	62	"	Concord. privés et judiciaires (actifs	176
64	410	552	760	294	326	610	171	490	155	"	à Budapest (passifs	177
2.626	3.134	2.849	2.436	2.107	2.611	2.360	2.222	1.953	2.264	nombre	} Lettres de change protest. en Hongrie ⁵⁾	178
1.250	1.400	1.476	1.459	948	2.096	1.284	1.283	1.002	1.325	1.000 p		179
1.020	1.192	1.092	1.006	888	947	807	827	637	805	nombre	} Lettres de change protest. à Budapest	180
602	617	753	822	466	773	584	582	412	601	1.000 p		181
Mouv. des monts-de-piété :												
211	199	205	205	184	213	188	195	244	228	1.000 reconn.	} Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	182
4.367	4.289	4.485	4.445	4.134	4.504	4.224	4.303	5.306	5.001	1.000 p		183
240	265	265	227	225	202	191	196	218	217	1.000 reconn.	} Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	184
4.756	5.517	5.247	4.760	4.738	4.420	4.184	4.034	4.544	4.817	1.000 p		185
1.227	1.161	1.101	1.079	1.038	1.049	1.046	1.045	1.071	1.082	1.000 reconn.	} Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	186
25.025	23.797	23.034	22.719	22.115	22.199	22.239	22.508	23.270	23.454	1.000 p		187
6.002	6.168	5.232	5.138	2.765	5.846	4.649	4.274	4.991	4.206	reconnais.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	188

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées à ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ Y compr. le territoire septentr. rétrocedé. — ⁴⁾ Y compris à partir de sept. 1939, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie. — ⁵⁾ Y compris à partir de janv. 1940, la zone nord recouvrée et la Subcarpathie.

ponttal 120·9-re emelte. A részvényárfolyamok folyó évi január hóban kulmináltak, azután stagnáció, majd visszaesés következett be.

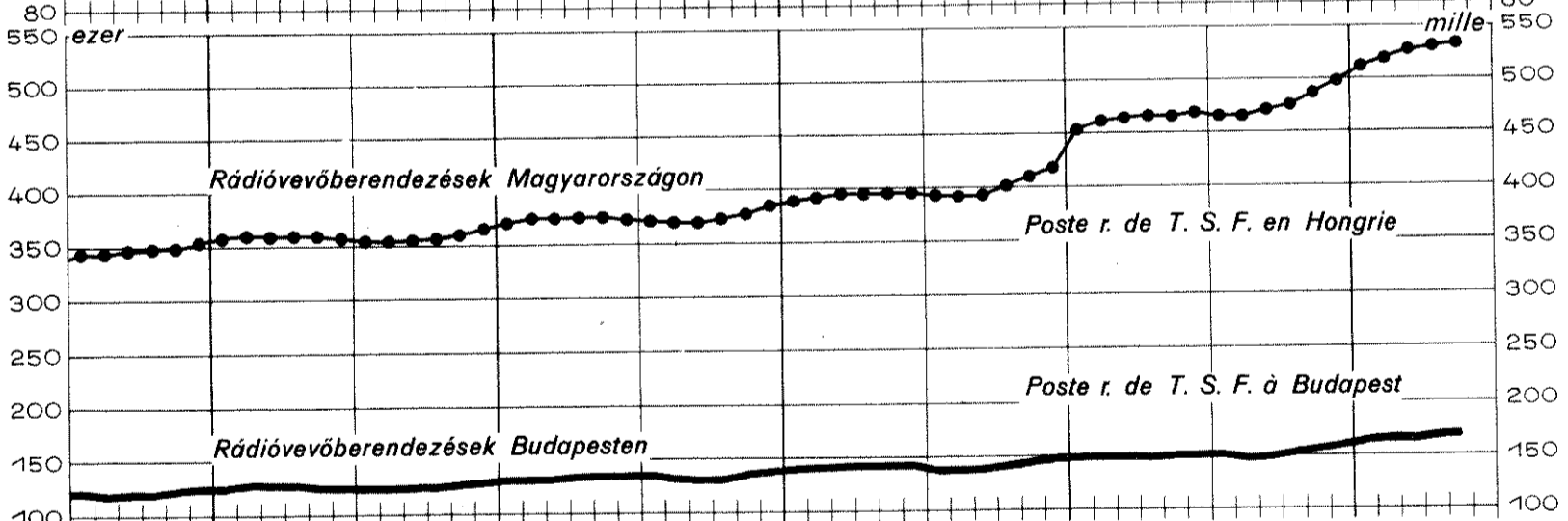
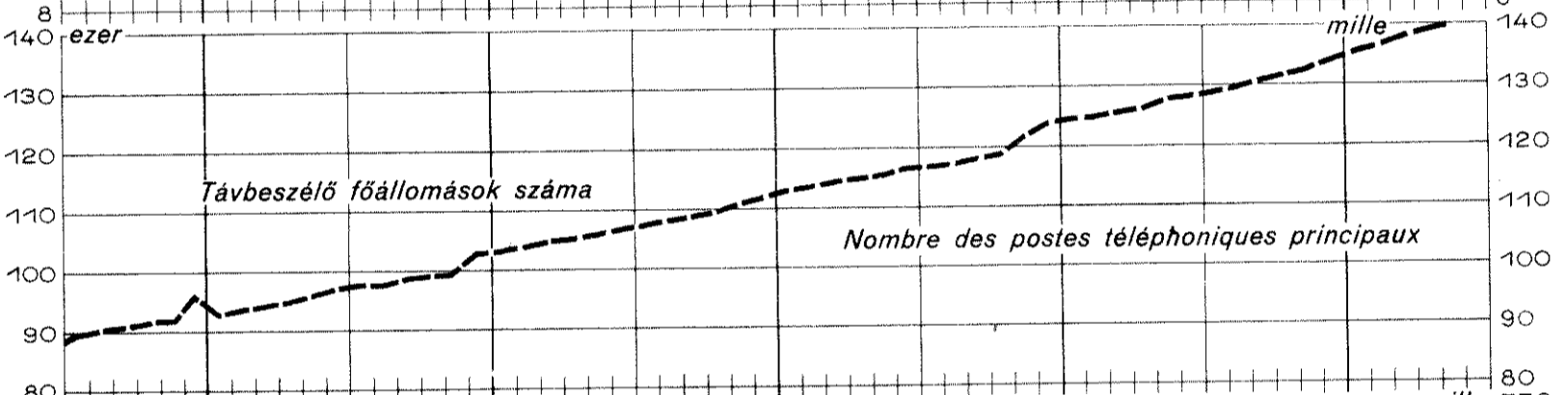
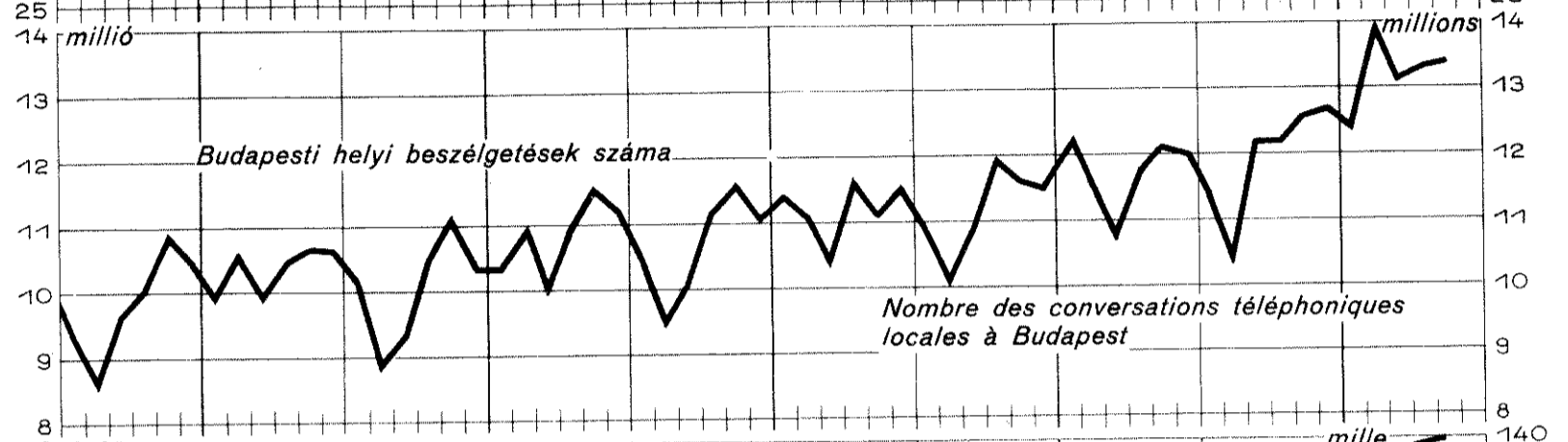
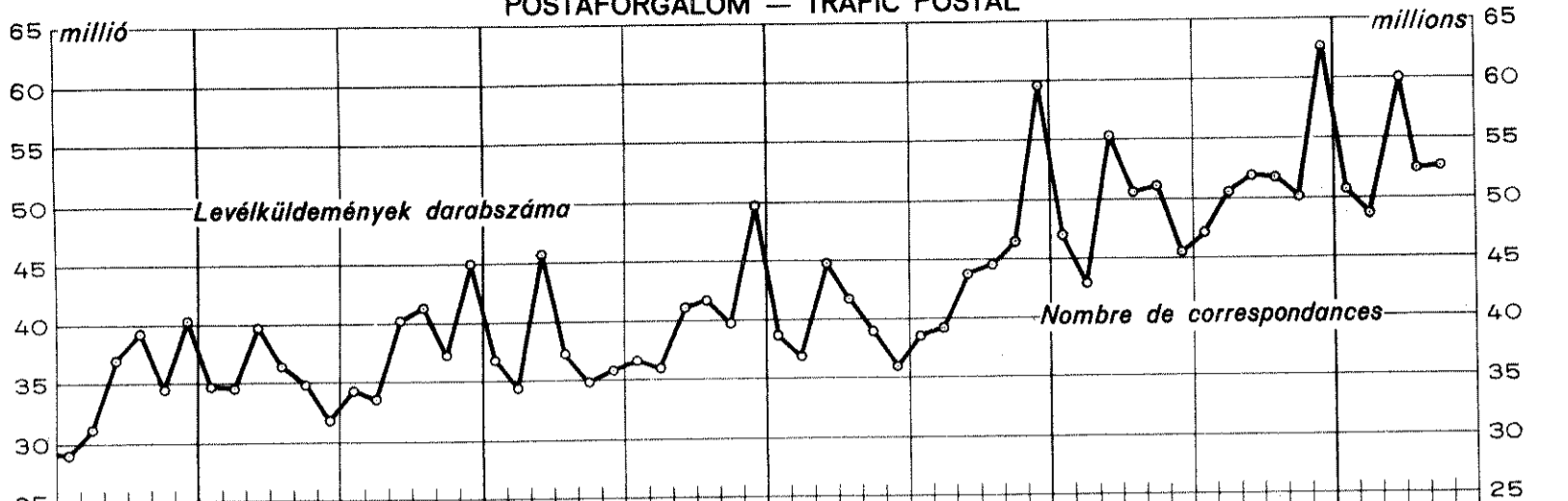
A május havi árfolyamhanyatlások a tőzsdei forgalmat is megélénkítették. Az egyre süllyedő árfolyamok mellett mind nagyobb és nagyobb tömegű részvény cserélt kezét, úgyhogy az eladott részvények darabszáma valamivel több, mint 141 ezerre rúgott, az előző havi 78 ezerrel és a tavalyi 58 ezerrel szemben. A nagyarányú forgalom folytán természetesen a szállítások és átvételek összege is megduzzadt s 4 millió pengővel 11·6 millió pengőre emelkedett. A múlt év májusában a szállítások és átvételek összege mindössze csak 3·5 millió pengőre rúgott.

Hitelbiztonság. Az elmúlt hónapban mindössze egy esődeset fordult elő, a magán- és kényszer-

egyességek száma is csak 8-ra rúgott. Így összesen 9 fizetéseképtelenségi eset volt, az előző havi 19-cel és a múlt évi 58-cal szemben (—52·6%, —84·5%). Egy év leforgása alatt tehát a hitelbiztonsági viszonyok lényegesen javultak Magyarországon. A magán- és kényszeregyességek passzívái is közel félmillió pengővel 176 ezer pengőre estek (—73·8%). Az óvatolt váltók számában a január óta tartó hanyatlás április végén megállott. Májusban a váltóóvások száma 311-gyel szökött magasabbra s 2.264-et tett (+15·9%). A váltóóvások száma azonban még így is 626-tal kevesebb, mint volt tavaly (—21·7%). A váltóóvások összege 323 ezer pengővel 1.325 ezer pengőre emelkedett, ami 32·2%-os növekedésnek felel meg. A múlt évvel szemben azonban 132 ezer pengős hanyatlás mutatkozik (—9·1%).

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

POSTAFORGALOM — TRAFIC POSTAL

GÉPJÁRÓMŰÁLLOMÁNY — EFFECTIF DES VÉHICULES A MOTEUR

